

Bismillahirrahmanirrahim

Onbirinci cildin başı

“YOLDA KALIP, HARARETTEN VE SUSUZLUKTAN ÖLÜME HAZIRLANMIŞ, KENDİLERİNİN VE DEVELERİNİN DİLLERİ DIŞARIDA KALMIŞ OLAN BİR ARAP KABİLESİNİN İMDADINA HZ. PEYGAMBER SALLALLAHÜ ALEYHİ VESELLEM EFENDİMİZİN YETİŞMESİ”

قصه‌ی فریاد رسیدن رسول علیه السلام کاروان عرب را که از تشنگی و بی‌آبی در مانده بودند و دل بر مرگ نهاده شتران و خلق زبان بیرون انداخته

Rivayet edildiğine göre: Bir kafil, çölde susuz kalmış ve pek ziyade susamıştı. Bu halde iken Aleyhisselat Efendimiz zuhur etmiş: **“Şu tepenin arkasında siyah bir köle vardır, onu getirin”** buyurmuştu. Getirdiler ve gördüler ki, siyah kölenin yanında bir kap içinde su var. Hazreti Peygamber, o sudan içmelerini emretti. İçtiler, hayvanlarına da içirdiler. Kabin içindeki su, olduğu gibi duruyordu. Sonra Resul-u Ekrem, kölenin yüzünü meshetti, yüzü beyazlandı, köle yurduna dönünce efendileri onu tanıyamadılar ve “Deve bizim ama köle bizim değil” dediler. Sonunda köle hadiseyi anlatınca, Müslüman oldular.

اندر آن وادی گروهی از عرب - خشك شد از قطع بارانش قرب

10800- Bir vadide, Arap kavminden bir kervan halkının, yağmursuzluktan kırbaları kurumuştu.

Kırba: Su tulumuna Arabistan'da verilen isimdir.

در میان آن بیابان مانده - کاروانی مرگ خود بر خوانده

10801- O çölün ortasında kalmışlar ve susuzluktan öleceklerini anlamışlardı.

Öyle iken:

ناگهانی آن مغیث هر دو کون - مصطفی پیدا شد از ره بهر عون

10802- Dünya ve ahiretin şefiî olan Hz. Mustafa s.a.v. Efendimiz, onlara imdat için zuhur etti.

دید آن جا کاروانی بس بزرگ - بر تف ریگ و ره صعب و سترگ

10803- Resul-u Ekrem, gördü ki, büyük bir kervan, kızgın kum, müşkül ve sonsuz bir yol üzerinde duruyor.

اشترانشان را زبان آویخته - خلق اندر ریگ هر سو ریخته

10804- Develerinin susuzluktan dilleri sarkmış, halk ise, kumlar üstünde öteye beriye dağılmıştı.

رحمتش آمد گفت هین زوتر روید - چند یاری سوی آن کثبان دوید

10805- Resulullah, onlara acıdı ve buyurdu ki: “Haydi, çabucak bir kaçınız şu kum tepesinin arkasına gidiniz!”

که سیاهی بر شتر مشک آورد - سوی میر خود به زودی می‌برد

10806- Ki orada, siyah bir köle, deve üstünde bir tulum ile su götürüyor ve efendisinin nezdine süratle gidiyor.

آن شتربان سیه را با شتر - سوی من آرید با فرمان مر

10807- O siyah köleyi devesiyle beraber, ister istemez benim yanıma getirin.

سوی کثبان آمدند آن طالبان - بعد يك ساعت بدیدند آن چنان

10808- Arayıcılar, kum tepesinin yanına geldiler. Biraz sonra, Resul-u Ekrem'in haber verdiği köleyi gördüler.

بندهای می‌شد سیه با اشتری - راویه پر آب چون هدیه بری

10809- Siyah bir köle, bir deve ile gidiyordu. Tulumu, hediye götürüyormuş gibi doluydu.

پس بدو گفتند می‌خواند ترا - این طرف فخر البشر خیر الوری

10810- Ona, "İnsanların medar-ı iftiharı ve halkın en hayırlısı olan Hz. Peygamber şurada, seni istiyor" dediler.

گفت من نشناسم او را کیست او - گفت او آن ماه روی قند خو

10811- Köle, "Ben onu tanımıyorum, o kimdir?" diye sordu. Arayıcılardan biri, "O, ay yüzlü ve şeker sözlü, Peygamberdir" dediler.

نوعها تعریف کردندش که هست - گفت مانا او مگر آن شاعر است

10812- Evsaf-ı Muhammedîyi, mümkün olduğu kadar köleye tarif ettiler. Köle, "Galiba şu sihirbaz şair olacak ki..."

که گروهی را زبون کرد او به سحر - من نیایم جانب او نیم شبیر

10813- "Sihir ile bir güruhu kendine tabi kılmıştır. Ben, onun yanına bir karış kadar bile gitmem" dedi.

کش کشانش آوردند آن طرف - او فغان برداشت در تشنیع و تف

10814- Köleyi ve deveyi, çeke çeke kafilenin bulunduğu yere getirdiler. Köle ise, haykırıyor ve hararetle sövüyordu.

چون کشیدندش به پیش آن عزیز - گفت نوشید آب و بردارید نیز

10815- Onu, o aziz Peygamberin huzuruna getirdiklerinde, Resulullah, "İçin ve kırıbalarınızı doldurun" dedi.

جمله را ز آن مشک او سیراب کرد - اشتران و هر کسی ز آن آب خورد

10816- Hepsi, o tulumdan su aldılar. Develere varıncaya kadar, herkes o sudan içti.

راویه پر کرد و مشک از مشک او - ابر گردون خیره ماند از رشک او

10817- Herkes o tulumdan, kırbasını ve tulumu doldurdu. Fezadaki bulut, bu mucizeye gıpta etti.

این کسی دیده ست کز یک راویه - سرد گردد سوز چندان هاویه

10818- Bir tulumdan, bu kadar cehennemi bir hararetin serinlediğini hiç kimse görmemişti.

مشك خود رو پوش بود و موج فضل - می رسید از امر او از بحر اصل

10819- Zaten tulum, bir perde idi. O su, Peygamberin emriyle, Allah'ın fazl ve kerem denizinden gelen bir dalga idi.

آب از جوشش همی گردد هوا - و آن هوا گردد ز سردی آبها

10820- Su, hararetle buhar olur, buhar ise, soğuyunca su kesilir.

Öyle iken:

بلکه بی اسباب و بیرون زین حکم - آب رویانید تکوین از عدم

10821- Cenab-ı Hakk'ın "Tekvin" kudreti, sebepsiz ve hikmet haricinde olarak "adem"den su halk eyledi.

Hakk Sübhanehu ve Teala, Müsebbib-ül Esbap'tır. Her şeyin zuhur ve husulüne bir şeyi sebep kılmıştır. Fakat bazen kendi kudretini, nebilerinin ve velilerinin mucizesini ve kerametini göstermek için sebepsiz de yaratır. Mesela:

Arapça, Sure Bakara ayet 60

"Bir de hani Musa, (Tih'de susayan) kavmi için su arayınca: Asanı taş vurun, demiştik de, ondan on iki pınar kaynamış ve her sınıf su alacağı yeri öğrenmişti. (Demiştik ki): Allah'ın rızkından yiyin, için. (Fakat) yeryüzünde fesatçılar olarak taşkınlık yapmayın."

Keza Resulullah Efendimizden aynı mucize mükerreren zuhur etmişti. Enes bin Malik Radiyallahü anh, demiştir ki: "İkindi namazı vakti olmuş, halk abdest suyu aramış, bulamamıştı. Resulullah'a bir kap içinde bir parça su getirildi. Aleyhisselat Efendimiz abdest aldı, sonra elini o kabın içine soktu, halka gelip o sudan abdest almalarını emretti." Enes, der ki: "Parmakları arasından su fışkırdığını gördüm. Nas, en sonuncusuna kadar o sudan abdest aldı ki, o sonuncu ben idim."

Cabir bin Abdullah Radiyallahü anh, demiştir ki: "Hudeybiye seferinde nas susadı. Resulullah Sallallahü Aleyhi Vesellemin önünde bir kap su vardı ve ondan abdest alıyorlardı. Nas, huzur-u Nebiyeye geldi ve: Ya Resulullah! Senin kabındaki sudan başka suyumuz yok, dediler. Nebi-yi Zîşan Sallallahü Aleyhi Vesellem, mübareket ellerini o kabını içine koydular. Parmakları arasından çeşmeler gibi su kaynamaya başladı."

Hazreti Mevlâna, diyor ki:

تو ز طفلی چون سببها دیده ای - در سبب از جهل بر چفسیده ای

10822- Sen çocukluğundan, sebepleri görüyor ve cehaletin dolayısıyla, sebeplere yapışıyorsun.

Sebepsiz bir şey olmaz vehmine düşmüşsün.

با سببها از مسبب غافل - سوی این رو پوشها ز آن مایلی

10823- Sebepleri görüyor da, müsebbipten gaflet ediyorsun. Bu hakikati örten, Müsebbibin yüzünü gizleyen sebeplere, ondan meyletmektesin sen.

چون سببها رفت بر سر می‌زنی - ربنا و ربناها می‌کنی

10824- Sebepler gitti mi, başına vurur, "Aman Ya Rabbi" demeye koyulursun.

Fakat sebepler seninle beraber olunca, onlara o kadar itimat edersin ki, "Aman Ya Rabbi!" demek hatırına gelmez.

رب می‌گوید برو سوی سبب - چون ز صنعم یاد کردی ای عجب

10825- Cenab-ı Hakk, buyuruyor ki: "Sebep tarafına git! Ne acayip şey... Sen beni, yarattığım sebepler için andın ha!"

گفت زین پس من ترا بینم همه - ننگرم سوی سبب و آن دمدمه

10826- O vakit kul, "Bundan sonra, ben hep sana bakacağım, sebepler tarafına ve onun tesirine, nazar etmeyeceğim" der.

گویدش رُدُّوا لِعَادُوا کار تست - ای تو اندر توبه و میثاق سست

10827- Cenab-ı Hakk, o kula buyurur ki: "Ey tevbe ve ahit hususunda gevşek olan! Seni tekrar sebep âlemine göndersem, yine sebebe yapışırsın."

Hazreti Mevlâna, Sure-i Enam'daki:

Arapça, Sure Enam ayet 27-28

"Onlar ateşin karşısında durdurulup da: Ah bize ne olurdu. (Dünyaya) bir geri döndürülseydik, Rabbimizin ayetlerini yalan saymasaydık, iman edenlerden olsaydık, dedikleri zaman (onları) bir görsen! Hayır, öteden beri gizleyegeldikleri şeyler, açıkça karşılırlarına dikilip çıktı(ğından böyle söylüyorlar. Yoksa) geri gönderilseler bile yine vazgeçirilmek istendikleri şeylere döneceklerdir. Çünkü onlar, şüphesiz yalancılardır?" ayetlerine işaret etmektedir.

Kâfirler, nasıl ki dünya hayatına iade olunsalar, evvelki küfür ve isyanlarına döneceklerdir. Onun gibi, "Ey kulum! Sen de sebeplere dayanma haline avdet edersin" demektir.

لیک من آن ننگرم رحمت کنم - رحتم پر ست بر رحمت تنم

10828- Lakin ben senin ahdini bozmana bakmam da, rahmet ederim. Çünkü rahmetim geniştir, merhametle muamele ederim.

ننگرم عهد بدت بدهم عطا - از کرم این دم چو می‌خوانی مرا

10829- "Şu anda beni yâd ettiğin için, ben senin kötü ahdine nazar etmem de, fazl-u keremimle lütf-u atâda bulunurum" der.

قافله حیران شد اندر کار او - یا محمد چیست این ای بحر خو

10830- Kafîle halkı, Resul-u Ekrem'in mucizesinden hayran kaldı da, dedi ki: "Ey deniz huylu, lütuf ve ihsanı deniz kadar geniş olan Hz. Muhammed! Bu hal nedir?"

کرده‌ای رو پوش مشک خرد را - غرقه کردی هم عرب هم کرد را

10831- Ufak bir tulumu, mucizene perde ederek, hem Arabı, hem Kürdü suya gark ettin.

**“O KÖLENİN TULUMUNU, HAZRETİ PEYGAMBERİN MUCİZE OLARAK DOLDURMASI
VE O SİYAH KÖLEYİ, ALLAH’IN İZNİYLE BEYAZLATMASI”**

مشك آن غلام از غیب پر آب کردن به معجزه و آن غلام سیاه را سپید رو کردن
باذن الله تعالی

ای غلام اکنون تو پر بین مشك خود - تا نگویی در شکایت نيك و بد

10832- *Resul-u Ekrem, buyurdu ki: “Ya ğulam! Şimdi tulumun dolu olduğunu gör ki, şikâyet edip, iyi-kötü söz söylemeyesin.”*

آن سیه حیران شد از برهان او - می‌دمید از لامکان ایمان او

10833- *O siyah köle, Resulullahın mucizesine hayran kaldı. Lâmekân âleminden, onun kalbine iman varit oldu.*

چشمه‌ای دید از هوا ریزان شده - مشك او رو پوش فیض آن شده

10834- *Köle, bir çeşmenin havadan aktığını görmüş; onun tulumu, o feyzin hakikatine örtü olmuştu.*

ز آن نظر رو پوشها هم بر درید - تا معین چشمه‌ی غیبی بدید

10835- *Nazarından, bütün gaflet perdeleri yırtıldı ve sıyrıldı da, gayb âlemine ait bir çeşmeyi müşahade eyledi.*

چشمها پر آب کرد آن دم غلام - شد فراموشش ز خواجه و ز مقام

10836- *O esnada, kölenin gözlerinden yaş geldi. Efendisini ve yurdunu unuttu.*

دست و پایش ماند از رفتن به راه - زلزله افکند در جاننش اله

10837- *Elsiz ve ayaksız kaldı. Allah, ruhuna bir tiremedir saldı...*

باز بهر مصلحت بازش کشید - که به خویش آ باز رو ای مستفید

10838- *Hız. Peygamber, onu maslahat için kendine getirdi ve “Ey müstefit olan köle! Kendine gel” dedi.*

وقت حیرت نیست حیرت پیش تست - این زمان در ره در آ چالاک و چست

10839- *Ve buyurdu ki, “Şimdi hayret zamanı değil, asıl hayret ileride ve senin önündedir.”*

دستهای مصطفی بر رو نهاد - بوسه‌های عاشقانه بس بداد

10840- *Hız. Mustafa’nın mübarek ellerini, yüzüne sürdü ve onları âşıkçasına birçok defa öptü.*

مصطفی دست مبارك بر رخس - آن زمان مالید و کرد او فرخش

10841- *Resulullah, mübarek elini onun yüzüne sürdü ve ebedî saadet erıştirdi.*

شد سپید آن زنگی و زاده‌ی حبش - همچو بدر و روز روشن شد شبش
10842- *O zenci ve siyahî köle, beyazladı; gece gibi olan yüzü, ayın ondördü gibi aydınlandı, gündüz gibi nurlandı.*

یوسفی شد در جمال و در دلال - گفتش اکنون رو بده واگوی حال
18043- *O siyah köle, cemal ve kemalde Yusuf misali oldu. Sonra Resul-u Ekrem ona, "Haydi köyüne git de, bu hali haber ver" buyurdu.*

او همی شد بی‌سر و بی‌پای مست - پای می‌شناخت در رفتن ز دست
18044- *Köle, elini ayağını fark edemeyecek derecede mest oldu. Giderken, elini ayağından ayırt edemiyordu.*

پس بیامد با دو مشک پر روان - سوی خواجه از نواحی کاروان
18045- *Dolu iki tulumla, kervan halkından ayrıldı ve efendisinin yanına geldi.*

"EFENDİNİN, KÖLEYİ BEYAZ YÜZLÜ GÖRÜNCE, TANIMAYIP: KİMSİN? DİYE SORMASI; SONRA KÖLEYE: BENİM KÖLEMİ ÖLDÜRMÜŞSÜN, SENİ KAN TUTMUŞ DA, ALLAH BENİM ELİME VE İNTİKAMIMA ATMIŞ, DEMESİ"
دیدن خواجه غلام خود را سپید و ناشناختن که اوست و گفتن که غلام مرا تو کشته‌ای
خونت گرفت و خدا ترا به دست من انداخت

خواجه از دورش بدید و خیره ماند - از تحیر اهل آن ده را بخواند
10846- *Efendisi, kölesini uzaktan görünce şaşırdı ve hayretinden köy ahalisini çağırdı.*

راوی‌ی ما اشتر ما هست این - پس کجا شد بنده‌ی زنگی جبین
10847- *Dedi ki: "Şu deve ve tulumlar bizim, fakat zenci yüzlü köle nereye gitti?"*

این یکی بدری است می‌آید ز دور - می‌زند بر نور روز از روش نور
10848- *Bu, uzaktan gelen bir ay ki, yüzünün nuru, gündüzün ziyasına aksediyor.*

کو غلام ما مگر سر گشته شد - یا بدو گرگی رسید و کشته شد
10849- *Bizim köle nerede? Yolu şaşırdı, kaldı mı? Yoksa onu bir kurt mu paraladı?*

چون بیامد پیش گفتش کیستی - از یمن زادی و یا ترکیستی
10850- *Köle karşısına gelince, ona sordu ki: "Kimsin, Yemenli misin, yoksa Türk müsün?"*

گو غلام را چه کردی راست گو - گر بکشتی وانما حیلت مجو
1851- *Kölem nerede, onu ne yaptın? Doğrusunu söyle de, hilekârlığa kalkışma!*

گفت اگر کشتم به تو چون آمدم - چون به پای خود در این خون آمدم
1852- Köle, dedi ki: "Eğer öldürmüş olsaydım, o kan üzerine kendi
ayağımla sana nasıl gelebilirdim?"

کو غلام من بگفت اینک منم - کرد دست فضل یزدان روشنم
10853- Efendi, "Peki, benim kölem nerede?" diye sordu. Köle, "İşte
benim, Allah'ın fazl-u kerem eli, beni böyle parlattı" cevabını verdi.

هی چه می‌گویی غلام من کجاست - هین نخواهی رست از من جز به راست
10854- Efendi! Ne söylüyorsun, benim kölem nerede? Aklını başına al!
Doğru söylemekten başka bir şeyle, elimden kurtulamazsın!

گفت اسرار ترا با آن غلام - جمله واگویم یکایک من تمام
10855- Köle, dedi ki: "Senin o köle ile olan esrarını, sana bir bir ve
tamamıyla söyleyeyim."

ز آن زمانی که خریدی تو مرا - تا به اکنون باز گویم ماجرا
10856- Beni satın aldığın andan, şimdiye kadar olan macerayı açıkça
anlatayım.

تا بدانی که همانم در وجود - گر چه از شب‌دیز من صبحی گشود
10857- Benim gece gibi olan rengimden bir sabah açılmışsa da, ben
vücutta bildiğin köleyim.

رنگ دیگر شد و لیکن جان پاک - فارغ از رنگ است و از ارکان و خاک
10858- Renk değişti, ama tertemiz ruhun rengi yok. Ruhun ne rengi
vardır, ne unsurlara bağlıdır, ne toprağa mensuptur.

تن شناسان زود ما را گم کنند - آب نوشان ترک مشک و خم کنند
10859- Yalnız teni tanıyanlar, bizi çabucak kaybederler. Su içenler,
yani hayat suyunun hakikatini nuş etmiş olanlar ise, tulumu da, küpü de,
bırakırlar.

جان شناسان از عددها فارغند - غرقه‌ی دریای بی‌چونند و چند
10860- Ruhu tanıyanların, sayılarla işleri yoktur. Onlar, keyfiyet ve
kemiyeti olmayan hakikat deryasına gark olmuşlardır.

جان شو و از راه جان جان را شناس - یار بینش شو نه فرزند قیاس
10861- Sen can ol da, can yolundan ruhu tanı! Yahut basiret ehli ol,
kıyas oğlanı olma!

چون ملک با عقل یک سر رشته‌اند - بهر حکمت را دو صورت گشته‌اند
10862- Melekler gibi ki, onlar akıl ile bir cevherdendir. İlahî hikmet
icabı, surette iki olmuşlardır.

آن ملک چون مرغ بال و پر گرفت - وین خرد بگذاشت پر و فر گرفت

10863- Melek, kuş gibi kanat sahibi oldu. Akıl ise, kanadı terk etti, irfan nuruna büründü.

Melekler ile akıl, nuranî bir cevherden yaratılmıştır. Melek tedbir-i kâinata ve Allah'a ibadete; akıl ise, insan bedeninde tedbir ve tasarrufa memur edilmiştir.

لاجرم هر دو مناصر آمدند - هر دو خوش رو پشت همدیگر شدند

10864- Şüphesiz ki, melek ile akıl, birbirinin yardımcısıdır. Her ikisinin de hakikati bir olduğu için, yekdiğerine zahir olmuşlardır.

هم ملک هم عقل حق را واجدی - هر دو آدم را معین و ساجدی

10865- Melek de, akıl da Hakk'ı bulucudur. Her ikisi de, Adem'e yardımda bulunmuş, her ikisi de, Ademe secde etmiştir.

Şöyle bir hadis rivayet olunmuştur: "Cenab-ı Hakk, kendi nurundan aklı yarattı, sonra ona: Gel, dedi ve geldi. Sonra ona: Git dedi ve gitti. Sonra ona: Sen kimsin, ben kimim, dedi. Akıl: Sen benim Rabbimsin, ben senin zayıf bir kulunum dedi. Hakk Celle ve Ala, buyurdu ki: Ey akıl! Senden daha aziz bir mahluk yaratmadım. Sonra ateşten nefsi yarattı. Ona: Gel, dedi. Nefis icabet etmedi. Sonra Cenab-ı Hakk: Ben kimim, Sen kimsin, dedi. Nefis: Ben benim, sen sensin, dedi. Sonra onu yüz sene cehennem ateşinden muazzep kıldı ve yaktı. Sonra ona: Ben kimim, sen kimsin, dedi. Evvelki gibi: Ben benim, sen sensin, diye cevap verdi. Sonra Allah, ona açlıkla azap etti ve: Ben kimim, sen kimsin, dedi. Nefis haber verdi ve dedi ki: Sen Rabbimsin ve ben senin zayıf bir kulunum. Bu sebeple Cenab-ı Hakk, ona orucu farz kıldı."

Nefis ateşten yaratılmış olduğu için cehennem azabıyla yola gelmedi, fakat açlık tesiriyle Allah'ın Rububiyetini ve kendi kulluğunu itiraf etti. Nitekim ateşe yakılacak bir şey konulamazsa, şiddet ve harareti geçer, nihayet söner. Akıl ise, melekler gibi nurdan yaratılmıştı. Onun için melekler gibi Allah'a muti ve halifetullah olan Adem'e yardımcı ve sacit oldu.

نفس و شیطان بوده ز اول واحدی - بوده آدم را عدو و حاسدی

10866- Nefis ile Şeytan ezelden bir oldukları için, Şeytan, Adem Aleyhisselamın hasetkar bir düşman idi.

آن که آدم را بدن دید او رمید - و انکه نور موتمن دید او خمید

10867- Adem'i ceset olarak gören Şeytan, ondan ürktü. Onu, emin bir nur müşahede eden melekler ise, karşısında eğildi.

آن دو دیده روشنان بودند از این - وین دو را دیده ندیده غیر طین

10868- Melek ile aklın gözleri, Adem'i görüp nurlandı. Şeytan ile nefsin gözleri ise, Adem'i çamurdan başka bir şey görmedi.

این بیان اکنون چو خر بر یخ بماند - چون نشاید بر جهود انجیل خواند

10869- Yahudi'ye İncil okunamayacağı gibi, bu bahsi anlayacak bulunmadığından, beyanı, buzda kalmış merkep gibi oldu, yani tamamıyla ifade edilmedi.

کی توان با شیعه گفتن از عمر - کی توان بر ربط زدن در پیش کر
10870- *Şiaya, Ömer'den bahsetmek veya sığırın yanında, saz çalmak mümkün olur mu?*

لیک گر در ده به گوشه یک کس است - های و هویی که بر آوردم بس است
10871- *Lakin köyün bir bucağında anlayacak tek bir kimse varsa, bu hayhuyum kâfidir.*

مستحق شرح را سنگ و کلوخ - ناطقی گردد مشر با رسوخ
10872- *Anlamaya istidadı olan kimseye, taşlar, kerpiçler bile dile gelir de, anlatılması icap edeni anlatır.*

“ALLAH, GÖKTE VE YERDE AYAN VE ARAZDAN HER NE YARATMIŞ VE VERMİŞSE, HEPSİNİ DE İHTİYACA KARŞILIK VERMİŞ VE YARATMIŞTIR; ONLARIN BİR ŞEYE MUHTAÇ OLDUKLARINI SÖYLEMELERİ, CENAB-I HAKK'IN VERMESİNE SEBEPTİR Kİ, ALLAH BUNALAN KİŞİNİN DUASINI KABUL EDER, BUYRULMUŞTUR”
بیان آن که حق تعالی هر چه داد و آفرید از سماوات و ارضین و اعیان و اعراض همه به استدعای حاجت آفرید، خود را محتاج چیزی باید کردن تا بدهد که اَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ، اضطرار گواه استحقاق است

Izdırar, yani mecburiyet istihkakın şahididir. Sure-i Neml'de buyrulur ki:

Arapça, Sure Neml ayet 59-62

“De ki: Hamdolsun Allah’a, selam olsun onun beğenip seçtiği kullarına, Allah mı, hayırlı, yoksa (kâfirlerin ona) ortak tuta geldikleri nesneler mi? (O nesneler mi,) yoksa o gökleri ve yeri yaratan, gökten sizin için su indiren mi? (Öyle, bir su ki) biz onunla sizin (bir) ağacını (bile) bitiremeyeceğiniz nice güzel bahçelerin nebatını bitirmiştizdir. Allah ile beraber bir Tanrı ha? Hayır, onlar sapıklık da devam eden bir grup ile beraber bir Tanrı ha? Hayır, onlar sapıklıkta devam eden bir gruptur. (O nesneler mi,) yoksa yeri bir karar gâh yapan, aralarında ırmaklar akıtan, ona has ve sabit dağlar Kur’an, iki denizin arasına bir perde koyan mı? Allah ile beraber bir tanrı ha? Hayır, onların çoğu (tevhidi) bilmiyorlar. Yoksa bunalmış’a, kendisine dua (ve iltica) ettiği zaman, icabet eden, fenalığı gideren, sizi yer(yüzünün) hükümdarları kılan mı? Allah ile beraber bir tanrı ha? Siz ne kıt düşünüyorsunuz.”

Tefsir-i Hüseyini'de şöyle bir fıkra naklolunuyor:

Şeyh Davut-u Yemani, bir hastanın ziyaretine gitmişti. Hasta “Ya şeyh! Dua et de şifa bulayım” dedi. Şeyh ise: “Duayı kendin et. Çünkü sen muzdar bir haldesin. Cenab-ı Hakk, muzdarın duasına icabet buyurur” cevabını verdi.

Hazreti Mevlâna, bu meseleyi misal ile izah için diyor ki:

آن نیاز مریمی بوده ست و درد - که چنان طفلی سخن آغاز کرد
10873- *Hız. Meryem'in kemal-i ızdırar ve dert ile niyazı, oğlu İsa Aleyhisselamın daha beşikte iken söze başlamasına sebep olmuştu.*

Cenab-ı Meryem, Cebrail'in nefhasıyla gebe kalıp da çocuğunu doğurunca, kavminin ona zina isnat edeceğini düşünerek fena halde sıkıldı ve:

Arapça, Sure Neml ayet 59-62

“Derken, doğum sancısı onu bir hurma ağacına (dayanmaya) sevketti. Keşke, dedi, bundan evvel öleydim, unutulup gideydim. Aşağısından ona şu nida geldi: Tasalanma, Rabbin senin alt (yan)ında bir su arkı vücuda getirmiştir. Hurma ağacını kendine doğru silk, üstüne derilmiş taze hurma dökülecektir. Artık ye, iç. Göz(ün) aydın olsun. Eğer beşerden herhangi birini görürsen: Ben, de, o çok esirgeyici Allah’a oruç adadım. Onun için bugün hiçbir kimseye katiyen söz söylemeyeceğim.”

Çünkü Yahudilerde “Savm-ı taam”dan başka “Savm-ı kelâm” da vardı. Bu savm-ı kelâmın hafifçesi Müslümanlıkta da vardır ki, malayani, yani lüzumsuz ve manasız konuşmamak İslam’da emredilmiştir.

Arapça, Sure Meryem ayet 23-26

“Meryem, İsa’yı kucağına alıp kavmine getirdi. Kavmi, dediler ki: Ya Meryem! Şaşılacak bir şey getirdin. Ey Harun’un kız kardeşi! Senin baban kötü bir adam değildi, anan da iffetsiz bir kadın değildi.”

Bu Harun hakkında muhtelif rivayetler vardır. Bazıları, “Meryem’in Harun namında bir biraderi vardı” demişlerdir. Bazıları da, “Beni İsrail arasında bu isimde gayet salih bir kimse vardı. Evvelki salahından dolayı Hazreti Meryem’e, onun hemşiresi gibi iken şimdi bu hal nedir, diye tariz etmişlerdi” malumatını vermişlerdir. Üçüncü bir rivayette ise Harun, gayet fasık, facir bir herif olduğu için zina isnat ettikleri Hazreti Meryem’e onun kız kardeşi, yani onun gibi, hâşâ, facire demişlerdi.

Arapça, Sure Meryem ayet 27-35

“Bunun üzerine, Hazreti Meryem, ona sorun diye İsa’ya işaret etti. (Muterizler) Beşikteki bir sabi ile nasıl konuşalım, dediler. (İsa dile gelip) dedi ki: Ben, Allah’ın kuluyum, bana kitap verdi ve beni peygamber yaptı. Yine beni her nerede olursam mübarek kıldı. Ve yaşadığım müddetçe namaz kılmamı ve zekât vermemi emretti. Ve beni anneme hürmetkâr kılıp, bir zorba, bir bedbaht yapmadı. Doğduğum, öleceğim ve diri olarak kaldırılacağım günlerde Allah’ın selam ve selameti benimle beraberdir. İşte hakkında şüphe etmekte oldukları Meryem oğlu İsa, Hakk kavlince budur. Allah’ın evlât edinmesi olmuş şey değildir. O münezzehtir. Bir şeyi yaratmak dileyince ona -Ol- der, o şey de derhal olur.”

Velev ki babasız olsun, bir çocuğun doğmasını murat edince derhal vücuda gelir. Hazreti İsa hakkında, Yahudiler gayet terbiyesiz bir isnatta bulunurlar, hâşâ ve kella, onu zina mahsulü sayarlar. Hatta Hazreti Meryem’i recmetmek için taş atmaya kalkışmışlar, fakat Ruhullah Hazretlerinin yeni doğmuş bir çocukken konuşmaya başlaması üzerine ellerini çekmişlerse de, dillerini tutmadılar ki, bugün de aynı küstahlıkta bulunurlar. Hristiyanlar ise, onun babasız doğması ve İncil’de Allah hakkında peder tabiri varit olması dolayısıyla, onu Allah’ın oğlu, hatta kendisi yaparlar. Her iki taraf da ifrat ve tefritten hali kalmamışlardır.

Üçüncü ve Müslümanlar arasında bazı ukala da İsa’nın babasız doğmasını zihinlerine sığdıramadıkları için onu Hazreti Meryem’in amcazadesi Yusuf Neccar’ın oğlu yapmak isterler. Bu itikat, Kur’an’ın beyanına muhalif olduğundan açıkça küfürdür. Çünkü kelâm-ı ilahîde:

Arapça, Sure Al-i İmran ayet 59

“İsa’nın hali de, Allah’ın indinde Adem’in hali gibidir”, yani Adem nasıl babasız - anasız yaratılmış ise, İsa da babasız yaratılmıştır, buyruluyor. Söz uzadı, bahse gelelim:

جزو او بی او برای او بگفت - جزو جزوت گفت دارد در نهفت

10874- Meryem’in cüzü olan İsa, onsuz ve onun için söyledi. Ey insan! Senin cüzün cüzü de, gizlice söz söyler.

Nitekim Kur’anda:

Arapça, Sure Yasin ayet 65

“O gün, ağızlarının üstüne mühür basarız. Ne irtikâp ediyor idiyse, bize elleri söyler, ayakları da şahadet eder” buyrulmuştur.

دست و پا شاهد شوندت ای رهی - منکری را چند دست و پا نهی

10875- Ey kul! Kıyamette el ve ayak, senin yaptıklarına şahit olacaklardır.

ور نباشی مستحق شرح و گفت - ناطقه‌ی ناطق ترا دید و بخت

10876- Sen söze ve izaha müstahak olmaz, yani lakırdı anlamaz ve nasihat tutmazsan, söyleyen kimsenin sözü, seni görür ve susar.

Hadis-i şerifte: **“Cenab-ı Hakk, dinleyenlerin himmetine, gösterecekleri dikkate göre vaizlerin kalbine hikmet telkin eder”** buyrulmuştur. Yani cemaatte dinlemek ve anlamak hevesi ne kadar fazla olursa, Allah da vaizi o nispetle söyler. Abd-i aciz bunu defalarca tecrübe ettim. Fatih’te Mesnevî takrir ettiğim sırada bazen derste bu kabz arız olur. Hazırladığım sözlerden birçoğunu söyleyemezdim. Bazen de öyle bir neşe zuhur ederdi ki, yazarken hatırıma gelmeyen bahisler, ders esnasında layih olur, cemaat da “Allah” diye sayha ederdi. Hülâsa söyletmek için dinlemek, iyi söyletmek için daha iyi dinlemek ve anlamak lazımdır.

هر چه روید از پی محتاج رست - نابیاد طالبی چیزی که جست

10877- Arayan, aradığını bulsun diye, her ne halk edilmiş ise, ihtiyaç sahipleri için halk edilmiştir.

حق تعالی گر سماوات آفرید - از برای دفع حاجات آفرید

10878- Hakk Teala, gökleri, hacetleri gidersin, diye yaratmıştır.

هر کجا دردی دوا آن جا رود - هر کجا فقری نوا آن جا رود

10879- Her nerede bir dert varsa, deva oraya gider; nerede bir fakr ve zaruret varsa, rızık oraya gider.

هر کجا مشکل جواب آن جا رود - هر کجا کشتی است آب آن جا رود

10880- Her nerede müşkül varsa, cevap oraya gider; nerede ekin varsa, su oraya gider.

آب کم جو تشنگی آور به دست - تا بجوشد آبت از بالا و پست

10881- Ey salik! Su arama, susuzluğu elde et ki, yukarıdan aşağıdan sular coşsun!

تا نزايد طفلك نازك گلو - کی روان گردد ز پستان شیر او

10882- Küçük ve boğazı nazik bir çocuk doğmayınca, onun sütü anasının memesinden nasıl gelir?

رو بدین بالا و پستیها بدو - تا شوی تشنه و حرارت را گرو

10883- Git, bu yükseklerde ve alçalarda koş, yani mücadele et ki, susamış ve susuzluğa merhun olmuş olasın.

بعد از آن از بانگ زنبور هوا - بانگ آب جو بنوشی ای کیا

10884- Ondan sonra, hava arısı olan buluttan, ırmak suyunu işitesin, ey ulu er!

Buluta hava arısı tabir edilmiştir. Çünkü bulut da arı kümesi gibi kâh toplanır. Kâh dağılır, kâh sükût eder, kâh gök gürlemesiyle ses verir. Bulutun yağmur yağdırdığı gibi, arı da bal yapar.

Hadis-i şerifte: **“Rad, Allah’ın meleklerinden bir melektir. Yanında ateşten kamçılar vardır. Allah dilediği tarafa bulutları onlarla sevkeder”** buyrulmuştur.

Rad, yani gök gürültüsünün bir melek olduğu anlaşılmasın. Çünkü meleklerin bir kısmı ibadete memur olduğu gibi, bir kısmı da dünya işlerinin yürütülmesiyle mükelleftir. Nitekim Kur’an-ı Kerim’de:

Arapça, Sure Rad ayet 13

“Gökgürültüsü onu (yani Allah’ı) hamd ile melekler de ondan korkusuna tespih eder(ler)” buyrulmuştur.

حاجت تو کم نباشد از حشیش - آب را گیری سوی او می کشیش

10885- Senin ihtiyacın, otlardan, sebzelerden az mı ki, suyun önünü keser, sebzelere akıtırsın.

گوش گیری آب را تو می کشی - سوی زرع خشک تا یابد خوشی

10886- Suyun kulağından tutar, “kurumuş nebatlar yeşersin, gelişsin” diye o tarafa yürütürsün.

زرع جان را کش جواهر مضمر است - ابر رحمت پر ز آب کوثر است

10887- Hakikat ve marifet cevherlerini havi can ekinleri için, Kevser suyuyla dolu rahmet bulutları var.

تا سقاهم ربهم آید خطاب - تشنه باش الله أعلم بالصواب

10888- Susuz kal, susa da sana, “Onları Rableri sular” hitabı gelsin! Allah, doğrusunu daha iyi bilir.
İnsan Suresi’ndeki:

Arapça, Sure İnsan ayet 21

“Üzerlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır. Gümüşten bileziklerle süslenmişlerdir. Rableri de onlara gayet temiz bir şarap içirmiştir” ayetine işaretir.

**“KÂFİR BİR KADININ SÜT EMER ÇOCUĞUYLA MUSTAFA ALEYHİSSELAMIN
HUZURUNA GELMESİ VE RESUL-U EKREMİN MUCİZATINDAN OLARAK, ÇOCUĞUN
İSA ALEYHİSSELAM GİBİ KONUŞMASI”**

آمدن آن زن کافر با طفل شیر خواره به نزدیک مصطفی علیه السلام و ناطق شدن
عیسی وار به معجزات رسول صلی الله علیه و آله

هم از آن ده يك زنی از کافران - سوی پیغمبر دوان شد ز امتحان
10889- *Yüzü beyazlanan kölenin köyünden ve kâfirlerden bir kadın, imtihan için Peygamberin bulunduğu yere koştu.*

پیش پیغمبر در آمد با خمار - کودکی دو ماهه زن را بر کنار
10890- *Kucağında iki aylık bir çocuk ile başörtülü olarak, Peygamberin s.a.v. huzuruna geldi.*

گفت کودک سلم الله عليك - یا رسول الله قد جننا إليك
10891- *Çocuk, dedi ki: “Ya Resulullah! Allah sana selam söyledi, senin huzuruna geldik.”*

مادرش از خشم گفتش هی خموش - کیت افکند این شهادت را بگوش
10892- *Anası, ona hiddetle dedi ki: “Sus! Bu şahadeti, senin kulağına kim söyledi?”*

این کی ات آموخت ای طفل صغیر - که زبانت گشت در طفلی جریر
10893- *A çocuk! Bunu sana kim öğretti ki, bu yaşta iken dilin böyle cüretkâr oldu?*

گفت حق آموخت آن گه جبرئیل - در بیان با جبرئیل من رسیل
10894- *Çocuk, dedi ki: “Evvela Allah, sonra da Cebrail... Beyan hususunda, ben Cebrail tarafından elçiyim.”*

گفت کو گفتا که بالای سرت - می بیننی کن به بالا منظر
10895- *Anası, “Cebrail nerede?” diye sordu. Çocuk, “Başının üstünde, görmüyor musun? Yukarıya bak” cevabını verdi.*

ایستاده بر سر تو جبرئیل - مر مرا گشته به صد گونه دلیل
10896- *Cebrail, senin başının üstünde durmuş, bana yüz türlü delil oluyor.*

گفت می بیننی تو گفتا که بلی - بر سرت تابان چو بدری کاملی
10897- *Kadın, “Görüyor musun?” dedi. Çocuk, “Evet, başının üstünde ayın ondördü gibi parlıyor.”*

می بیاموزد مرا وصف رسول - ز آن علوم می رهند زین سفول
10898- *Bana Peygamber’i s.a.v. vasfediyor. Böylece, beni bu süfliyetten kurtarıyor.*

پس رسولش گفت ای طفل رضیع - چیست نامت باز گو و شو مطیع
10899- *Resul-u Ekrem, ona: "Ey sût emen yavru! Adın nedir söyle ve muti ol" buyurdu.*

گفت نامم پیش حق عبد العزیز - عبد عزى پیش این يك مشت هیز
10900- *Çocuk, dedi ki: "Adım, Allah'ında Abdülaziz'dir; fakat bu aşâğılık kavim bana Abdüluzza der."*
Uzza, müşriklerin taptıkları bir putun adıdır.

من ز عزى پاك و بيزار و برى - حق آن كه دادت این پیغمبرى
10901- *"Sana bu peygamberliği veren Allah hakkı için, ben Uzza'yı reddettim, ondan beriyim" dedi.*

كودك دو ماهه همچون ماه بدر - درس بالغ گفته چون اصحاب صدر
10902- *İki aylık çocuk, ayın ondördü gibi parlamış, kemal sahibi büyük insanlar gibi, söz söylüyordu.*

پس حنوط آن دم ز جنت در رسید - تا دماغ طفل و مادر بو کشید
10903- *O esnada, cennetten latif bir rayiha erişti. Çocukla anası, o kokuyu aldılar.*

هر دو می گفتند کز خوف سقوط - جان سپردن به بر این بوی حنوط
10904- *Her ikisi de, "Yaşarsak, bu mertebeden düşer belki yine kâfir oluruz" dediler ve bu kokuyu duya duya can verdiler.*

آن کسی را کش معرف حق بود - جامد و نامیش صد صدق زند
10905- *Hakk'ın övdüğü bir zatı, canlı da, cansız da yüzlerce defa "Doğrudur" der, tasdik eder.*

آن کسی را کش خدا حافظ بود - مرغ و ماهی مر و را حارس شود
1096- *Allah'ın koruyup sevdiğine, kuş da, balık da hizmetkâr olur.*

"RESUL-U EKREMİN MÜBAREK MESTİNİ, BİR TAVŞANCIL KUŞUNUN KAPMASI, HAVALANDIKTAN SONRA MESTİ BAŞAŞAĞI ETMESİ VE İÇİNDEN SİYAH BİR YILANIN DÜŞMESİ"

ربودن عقاب موزهی مصطفی علیه الصلاة و السلام و بردن بر هوا و نگون کردن و از موزه مار سیاه فرو افتادن

Mest giymek Arabistan'da adet değildi. Resul-u Ekrem s.a.v. etraftaki meliklere ve emirlere mektup yollayıp kendilerini İslam'a davet ettiği sırada Mısır hükümdarı Mukavkıs'a bir davetname göndermişti. Mukavkıs, imana gelmemekle beraber, Hazreti Peygamber'in mektubuna iyi muamelede bulunmuş ve bazı hediyeler takdim etmişti. Mezkûr hediyeler arasında bir çift de mest vardı. Ondan sonra Hazreti Peygamber mestleri giydi ve abdest alırken onlara mesh verdi.

İbn-i Abbas Radiyallahü anhüma, demiştir ki: Zat-ı Risalet bir gün def-i hacet için dışarıya çıkmış, bir ağaç altına oturup mestlerini de çıkarmıştı. Vakta ki, mestin

birini giydi, bir kuş gelip öbür tekini kaptı ve havalandı, mesti baş aşağı edince içinden kara bir yılan düştü. Bunun üzerine Risletpenah Efendimiz: **“Bu Allah’ın bir kerametidir ki, onunla bana ikram etti. Ya Rabbi! İki ayak üzerinde yürüyenlerin ve karnı üstünde sürünenlerin şerrinden sana sığınırım”** buyurdu. Bu hadise bir defa daha vuku bulmuş, fakat o seferde mesti bir karga kapıp havalandıktan sonra yere atmış ve içinden bir yılan çıkmıştı.

Ashaptan Ebu Ümamet-ül Bahili, şöyle rivayet etmiştir: Resul-u Ekrem, abdest aldıktan sonra mestlerini istedi ve tekini giydi. O sırada bir karga geldi, öbür tekini alıp yükseldikten sonra yere attı. İçinden bir yılan çıktı. Bunun üzerine Resulullah s.a.v. **“Allah’a ve Ahiret gününe iman eden bir Müslüman, mestlerini silkmeden giymesin”** buyurdu.

اندر این بودند کاواز صلا - مصطفی بشنید از سوی علا

10907- Tam bu sırada, Hz. Mustafa s.a.v. yücelerden bir ezan sesi işitti.

خواست آبی و وضو را تازه کرد - دست و رو را شست او ز آن آب سرد

10908- Su istedi ve abdest tazeledi. Elini, yüzünü, o soğuk su ile yıkadı.

هر دو پا شست و به موزه کرد رای - موزه را برپود يك موزه ربای

10909- Her iki ayağını da yıkadıktan sonra, mestini giymek istedi. Fakat...

دست سوی موزه برد آن خوش خطاب - موزه را برپود از دستش عقاب

10910- O güzel sözlü peygamber, elini meste uzatmıştı ki, tavşancıl kuşu, onu elinden kaptı.

موزه را اندر هوا برد او چو باد - پس نگون کرد و از آن ماری فتاد

10911- Kuş yel gibi havalandı, mesti baş aşağı etti. İçinden bir yılan düştü.

پس عقاب آن موزه را آورد باز - گفت هین بستان و رو سوی نماز

10912- Sonra o tavşancıl kuşu, mesti geri getirdi ve “Buyur giy de, namaza git” diye Peygamber’in s.a.v. önüne koydu.

از ضرورت کردم این گستاخی - من ز ادب دارم شکسته شاخی

10913- Kuş, “Bu küstahlığı mecburen yaptım. Yoksa edep haddini aşmazdım” dedi.

وای کاو گستاخ پایی می نه د - بی ضرورت کش هوا فتوی دهد

10914- Küstahça adım atanın ve nefsin hevasına uyup, lüzumsuz fetva verenin vay haline!

پس رسولش شکر کرد و گفت ما - این جفا دیدیم و بود این خود وفا

10915- Peygamber s.a.v. ona teşekkür etti ve buyurdu ki, “Biz, bunu cefa sanıyorduk, hâlbuki vefanın ta kendisi imiş.”

موزه بربودی و من درهم شدم - تو غم بردی و من در غم شدم
10916- Mestimi kaptığın vakit, canım sıkılmıştı. Sen, benden gamı izale ediyormuşsun; ben ise, gama düşmüştüm.

گر چه هر غیبی خدا ما را نمود - دل در آن لحظه به خود مشغول بود
10917- Gerçi Allah, gaybı bize gösterdi, ama o sırada gönül, kendi haliyle meşguldü.

Cenab-ı Hakk, enbiya-yı kiramı bazı gaybe ait işlere muttali kılar. Onların ittilası daima değildir. Şeyh Sadi Kuddise sırruhu, Gülistan'ında der ki: Biri, oğlunu kaybetmiş olan Yakup Aleyhisselama "Ey kalbi münevver ve akıllı ihtiyar! Yusuf'un gömleğinin kokusunu Mısır'dan gelirken duydun da, neden Kenan diyarında ve yanı başındaki kuyuda iken onu görmedin?" diye sordu. Hazreti Yakup: "Bizim halimiz, çakan şimşek gibidir ki, bazen görünür, bazen kaybolur" cevabını verdi.

گفت دور از تو که غفلت در تو رست - دیدم آن غیب را هم عکس تست
10918- Kuş, dedi ki: "Gaflet senden uzaktır. Benim o gaybı görüşüm de, senin nurunun aksindendir."

مار در موزه ببینم بر هوا - نیست از من عکس تست ای مصطفی
10919- Mest içindeki yılanı havada iken görüşüm benden değildir, senden aksetti bu bana.

عکس نورانی همه روشن بود - عکس ظلمانی همه گلخن بود
10920- Nurlu kimsenin, aksi de nurludur. Zulmette kalanın aksi ise, baştanbaşa külhan kesilir.

عکس عبد الله همه نوری بود - عکس بیگانه همه کوری بود
10921- Allah kulunun aksi, O'nun nurundan ibarettir. Yabancı'nın aksi de, tamamıyla körlüktür.

Arifler nezdinde bulunan bir kimseye bazen onların kalbindeki esrarın nuru akseder de, o kimse kendine bazı hakikat tecellileri hisseder. Fasıklar yanındaki bir kimse de, bazen onların kalbinden akseden fasit ve fasık fikirleri duyar.

عکس هر کس را بدان ای جان ببین - پهلوی جنسی که خواهی می‌نشین
10922- Ey can! Herkesin aksini bil ve gör de, hangisini istersen, onun yanında otur.

Salah istersen salihler ile fesat istersen fasıklar ile beraber otur.

"BU HİKÂYENİN İBRET ALINACAK CİHETİ; ŞÜPHE SİZ OLARAK, HER GÜÇLÜĞÜN KOLAYLIĞI VARDIR, AYETİNİN YAKİNEN BİLİNMESİ"

وجه عبرت گرفتن از این حکایت و یقین دانستن که إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا

عبرت است آن قصه‌ای جان مر ترا - تا که راضی باشی از حکم خدا
10923- Ey can! Bu kıssa, senin için hakikaten bir ibrettir. Ta ki, onu okuyup Allah'ın hükmüne razı olasın.

تا که زیرک باشی و نیکو گمان - چون ببینی واقعه‌ی بد ناگهان

10924- Ansızın kötü bir vakiya maruz kalınca, bu kıssadan ibret al. Yeise düşme ve hüsn-ü zanda bulun!
Çünkü Cenab-ı Hakk:

Arapça, Sure İnşirah ayet 6

“Kolaylık, güçlkle beraberdir” buyurmuştur. Keza:

Arapça, Sure Zümer ayet 10

“Ancak, sabredenlere hesapsız ecir ve sevap verilecektir” diye müjde edilmiştir. Keza hadis-i şerifte: **“Sıkıntılı bir zamanda ferahı beklemek eftal ibadettir”** buyrulmuştur.

دیگران کردند زرد از بیم آن - تو چو گل خندان گه سود و زیان

10925- Başkaları, o musibetin korkusundan, sapsarı kesilirler. Sen fayda zamanında da, ziyan vaktinde de, gül gibi açılıp gülmelisin.

ز انکه گل گر برگ برگش می‌کنی - خنده نگذارد نگرده منثنی

10926- Çünkü gülü yaprak yaprak koparsan da, o yine gülmeyi terk etmez.

گوید از خاری چرا افتم به غم - خنده را من خود ز خار آورده‌ام

10927- Gül, der ki: “Ben dikenden niçin gama düşeyim? Hem, ben gülmeyi diken yüzünden buldum.”

هر چه از تو یاوه گردد از قضا - تو یقین دان که خریدت از بلا

10928- Takdir-i ilahî gereğince kaybettiğin şeyler, yakinen bil ki, senden bir belayı giderir.

ما التصوف قال وجدان الفرح - في الفؤاد عند إتيان الترح

10929- “Tasavvuf nedir?” diye bir uluya sordular da, “Gam ve keder zamanında kalbinde ferah bulmaktır” cevabını verdi.

Tasavvuf: Sufi olmak, dervişlik mesleğinde bulunmak manasına sonradan zuhur etmiş bir kelimedir. İlk defa sufi lakabını alan ve Remle kasabasında ilk zaviyeyi açan zat, Kufeli Ebu Haşim'dir ki, ikinci hicri asır meşayihindendir.

Sufiye ricali, tasavvuf kelimesini türlü türlü tarif etmişlerdir. Tarifteki bu çeşitliliğin sebebi, soranların kabiliyeti ve anlayışının farklı olmasındandır. Mesela Şeyh Ebu Muhammed El-Ceriri: “Tasavvuf, her türlü iyi ahlak ile ahlaklanıp, her nevi kötü ahlaktan uzaklaşmaktır” demiş. Hazreti Cüneyd de: “Tasavvuf öyle bir haldir ki, onda beşeriyet ahvali müzmahil olur” diye tarif etmiştir.

آن عقابش را عقابی دان که او - در ربود آن موزه را ز آن نیک خو

10930- Cenab-ı Hakk'ın verdiği mihnet ve cefayı, o güzel huylu Peygamberin mestini kapan tavşancıl gibi bil!

تا رهند پاش را از زخم مار - ای خنک عقلی که باشد بی غبار

10931- O, Resul-u Ekremin mübarek ayağını, yılan sokmasın diye mestini kaptı. Bir belaya uğrayınca, sürçmeyen ve sarsılmayan bir akla ne mutlu.

گفت لا تأسوا علی ما فاتکم - إن أتى السرحان و أردی شاتکم

10932- Cenab-ı Hakk, “Kurt gelse de, koyununuzu helak etse bile, kaybettiğiniz şeyler dolayısıyla mahzun olmayın” buyurdu.

Sure-i Hadid'deki:

Arapça, Sure Hadid ayet 22-23

“(Gerek)yerde (gerek) nefislerinizde herhangi bir musibet vukua gelmemiştir ki, bu bizim onu yaratmamızdan evvel mutlaka bir kitapta (yazılmış)tır. Şüphesiz ki bu Allah’a göre kolaydır. (Allah bunu) elinizden çıkana tasalanmıyasınız, O’nun size verdiği ile sevinip şırmarmıyasınız diye (yazmıştır) Allah çok böbürlenene her kibirliyi sevmez” ayetine işarettir.

کان بلا دفع بلاهای بزرگ - و آن زیان منع زیانهای سترگ

10933- O bela, daha büyük belaları defetmek; o ziyan, daha dehşetli ziyanları men etmek içindir.

“BİR KİMSENİN, MUSA ALEYHİSSELAMDAN HAYVANLARIN VE KUŞLARIN DİLLERİNİ ÖĞRENMEK İSTEMESİ”

استدعای آن مرد از موسی زبان بهایم با طیور

گفت موسی را یکی مرد جوان - که بیاموزم زبان جانوران

10934- Musa Peygambere genç bir adam, dedi ki: “Bana hayvanatın lisanını öğret!”

تا بود کز بانگ حیوانات و دد - عبرتی حاصل کنم در دین خود

10935- Bu suretle, kurdun, kuşun sözlerini duyayım da, dinime ait işlerde ibret sahibi olayım.

چون زبانهای بنی آدم همه - در پی آب است و نان و دمدمه

10936- Çünkü Ademoğullarının bütün lisanı, su, ekmek, şan ve şeref içindir.

بلکه حیوانات را دردی دگر - باشد از تدبیر هنگام گذر

10937- Belki, hayvanlarda başka bir dert; bu dünyadan göçme zamanında, başka bir tedbir vardır.

گفت موسی رو گذر کن زین هوس - کاین خطر دارد بسی در پیش و پس

10938- Hz. Musa, ona dedi ki: “Git, bu hevesten vazgeç! Bunun önünde sonunda, pek çok tehlike vardır.”

عبرت و بیداری از یزدان طلب - نه از کتاب و از مقال و حرف و لب

10939- İbret almayı ve uymayı, kitaptan, sözden, harften ve dudaktan değil, Allah’tan iste!

گرم‌تر شد مرد ز آن منعی که کرد - گرم‌تر گردد همی از منع مرد
10940- Hz. Musa'nın men etmesiyle, o adamın hırsı iyice arttı. Zaten kişi, men olduğu şeye karşı haris olur.

گفت ای موسی چو نور تو بتافت - هر چه چیزی بود چیزی از تو یافت
10941- O adam, dedi ki: "Ya Musa! Senin nurun dünyaya aksedince, her şey kadrini, kıymetini sayende buldu."

مر مرا محروم کردن زین مراد - لایق لطف نباشد ای جواد
10942- Ey cömert Kelimullah! Beni bu muradımdan mahrum etmek, senin lütfuna layık olmaz.

این زمان قایم مقام حق توی - یاس باشد گر مرا مانع شوی
10943- Bu zamanda, Hakk'ın halifesi sensin; eğer mani olursan, beni meyus edersin.
Hâlbuki Cenab-ı Hakk:

Arapça, Sure Yusuf ayet 87

"Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz. Zira hakikat şudur ki, kâfirler güruhundan başkası, Allah'ın rahmetinden ümidini kesmez" buyurmuştur.

گفت موسی یا رب این مرد سلیم - سخره کرده‌ستش مگر دیو رجیم
10944- Musa, dedi ki: "Ya Rabbi! Bu saf adamı, galiba melun şeytan zebun etmiş."

گر بیاموزم زیان کارش بود - ور نیاموزم دلش بد می‌شود
10945- Eğer istediğini öğretirsem, ona ziyarı dokunacak; öğretmezsem, kalbi su-i zanda bulunacaktır.

گفت ای موسی بیاموزش که ما - رد نکردیم از کرم هرگز دعا
10946- Cenab-ı Hakk, buyurdu ki: "Ya Musa! Öğret, çünkü biz, lütuf ve keremimizden hiçbir duayı asla reddetmeyiz."

گفت یا رب او پشیمانی خورد - دست خاید جامه‌ها را بر درد
10947- Musa, dedi ki: "Ya Rabbi! Sonra pişman olur, nedametinden elini ısıtır, elbisesini yırtar..."

نیست قدرت هر کسی را سازوار - عجز بهتر مایه‌ی پرهیزکار
10948- İktidar, herkesin harcı değildir. Acz, muttaki olan kimseye en iyi sermayedir.

فقر از این رو فخر آمد جاودان - که به تقوی ماند دست نارسان
10949- Eli bir şeye erişmeyen kimse, züht ve takvada kalır. Fakr, işte bu yüzden "Ebedî fakr"a sebep oldu.
Kur'an'da:

Arapça, Sure Şura ayet 79

“Eğer Allah (bütün) kullarına (müsavat üzere) bol rızık verseydi, yer (yüzün)de muhakkak ki taşkınlık ederler, azarlardı.” Keza:

Arapça, Sure Alak ayet 6-7

“(Okumamaktan) Sakın! Çünkü insan kendisini (mal sebepleriyle) ihtiyaçtan vareste görür de, muhakkak azar” buyrulmuştur. Hazreti Ali Kerremallahü vecheye isnat edilen şöyle bir beyit vardır: “Rızık genişliği için uğraşma ki bulmamak bir nevi ismettir.”

آن غم آمد ز آرزوهای فضول - که بدان خو کرده است آن صید غول

10950- Gam ve kederler, olmayacak arzulardan doğar. Onların sahibi olan kimse, şeytanın avıdır.

Evet... Bilfarz bir adam, barınacak bir odası, soğuktan koruyacak bir elbisesi, karnını doyuracak bir parça ekmeği bulunurken, bunlarla iktifa etmeyip, bir apartmana, kürklü paltolara ve müreffeh bir hayata nail olmak hevesine düşerse, arzusu husule gelmediği için mükedder olur. Eğer elinde bulunanlara kanaat etmiş olsaydı, o gam ve kedere düşmezdi.

آرزوی گل بود گل خواره را - گل شکر نگوارد آن بی چاره را

10951- Kil yemeye alışmış kimse, kil arzu eder. O biçare, gülbeşeklerden hoşlanmaz. Gülbeşekeri hazmedemez.

İşte barındırarak bir mesken, üşütmeyecek bir elbise, tok tutacak bir lokmaya sahip olup da, refah kaydına düşenler; elinde gülbeşeker varken kil yemek isteyenlere benzer.

“HAKK TEALADAN, MUSA ALEYHİSSELAMA: DİLEDİĞİNDEN BİR KISMINI OLSUN, ÖĞRET” DİYE VAHİY GELMESİ”

وحی آمدن از حق تعالی به موسی که بیاموزش چیزی که استدعا می کند یا بعضی از آن

گفت یزدان تو بده بایست او - بر گشا در اختیار آن دست او

10952- Cenab-ı Hakk, buyurdu ki: “Ya Musa! Sen, onun matlubunu ver. İrade ve ihtiyar elini aç.”

Bu münasebetle Hazreti Mevlâna “İhtiyar”ın ne demek olduğunu beyan ediyor:

اختیار آمد عبادت را نمک - و نه می گردد به ناخواه این فلك

10953- İhtiyar, yani insanın velev ki cüzi olsun, bir iradesinin bulunması ibadetin tuzu, yani lezzetidir. Yoksa felekler, iradesiz olarak dönerler.

Ehl-i sünnet ve ehl-i sünnetten olan mutasavvıfe, insanların mecbur değil, muhtar olduklarına kaildir. İnsanların mükellef bulundukları amellere karşı kudret ve kabiliyeti vardır. Fakat nefsi ve şeytan, ona musallattır. Eğer onlardan Allah’a sığınır ve Allah’ın emrini, şeytanın iğvasına ve nefsin hevesine tercih ile ibadette bulunursa kazançlı olur. Aksi takdir de cezalanır.

گردش او را نه اجر و نه عقاب - که اختیار آمد هنر وقت حساب

10954- Feleklerin dönüşüne, ne sevap, ne de günah vardır. Çünkü iradeleri yoktur. Hesap vaktinde muteber olan, ihtiyar ve iradedir.

جمله عالم خود مسبح آمدند - نیست آن تسبیح جبری مزدمند

10955- Bütün âlem, hakikaten secde eder ve kendi diliyle Hakk'ı tespih ve takdis eder. Fakat irade ve ihtiyarı olmadığından, ücreti, ettiği tespihten ibarettir.

تیغ در دستش نه از عجزش بکن - تا که غازی گردد او یا راه زن

10956- Ya Musa! O adamın eline bir kılıç ver, onu acizlikten kurtar. Kudret sahibi yap da, gazi yahut eşkıya olsun.

Eline verilecek irade kılıcını hayra sarfederse gazi, şerre sarfederse haydut olacaktır.

ز انکه گرمنا شد آدم ز اختیار - نیم زنبور عسل شد نیم مار

10957- Çünkü Ademoğlu, iradesinden dolayı "Kerramna" sırrına erdi. Fakat insanların yarısı bal arısı, yarısı yılan oldu.

مومنان کان عسل زنبوروار - کافران خود کان زهری همچو مار

10958- Adem evladının müminleri, bal arısı gibi, bal madeni oldular; kâfirleri ise, yılan gibi zehir membaı...

Çünkü müminlerde tevhit ve iman, kâfirlerde şirk ve küfür vardır ki, biri bal, diğeri zehir gibidir.

ز انکه مومن خورد بگزیده نبات - تا چو نحلی گشت ریق او حیات

10959- Zira mümin, nebatın, yani rızkın seçilmiş ve helalini yer de, mahsulü hayat veren arı gibi olur.

باز کافر خورد شربت از صدید - هم ز قوتش زهر شد در وی پدید

10960- Kâfir ise, irin şerbetinden içtiği için, rızkından kendisinde zehir peyda olur.

Sure-i İbrahim'deki şu ayetlere işaretler:

Arapça, Sure İbrahim ayet 15-16

"(Peygamberler hep) Fütühat istediler. (Buna kavuştular. Hakk'a karşı alabildiğine) inat eden her zorba ise (nihayet) haaib (ve hasir) oldu. Onun önünde (ilerisinde) de cehennem vardır. Ona (orada) irinli sudan içirilecektir." Sadid: Cehennem ehlinin yanarken vücutlarından akan su demektir. İşte dünyadaki kâfirlerin yedikleri ve içtikleri de bu sadid gibidir ki, hazmedilince zehir hükmüne girer. Şirk ve küfür teşkil eder.

اهل الهام خدا عین الحیات - اهل تسویل هوا سم الممات

10961- Allah'ın ilhamına mazhar olanlar, hayatın ta kendisi kesilirler. Heva ve hevesin güzel gösterdiği şeylere uyanlar ise, ölüm zehridir.

در جهان این مدح و شاباش و زهی - ز اختیار است و حفاظ آگهی

10962- Dünyada bu metih ve sena, "Aferin", "Ne güzel" gibi takdir ve tahsin, ihtiyardan ileri gelir. İyilik edenler, ihtiyarları ile iyilik ederler; uyanık hareketiyle kendilerini korurlar da, o yüzden övülür, takdir edilirler.

İnsan beğenilecek bir iş yapınca, görenlerden takdir ve tahsine nail olur. Aferin, güzel yapmışsın, denilir. O fiil, ona isnat olunur. Medhedenler, bu isnat ile onda ihtiyar bulunduğunu tasdik ederler. Medholunan da: Evet ben yaptım, gibi kendi ihtiyarını kabul eder. Eğer muhtar olmayıp da mecbur bulunsaydı, ne medhe layık görülürdü, ne de kendi o medhi kabul ederdi.

جمله رندان چون که در زندان بوند - متقی و زاهد و حق خوان شوند

10963- Külhaniler ve cinayet ehli olanlar zindana konulunca, orada muttaki, zahit ve Hakk'ı zikredici olurlar.

چون که قدرت رفت کاسد شد عمل - هین که تا سرمایه نستاند اجل

10964- Fakat kudret zail olunca, amel fasit olur. Aklını başına al ki, ömür sermayesini ecel almasın!

İnsan ölünce ameli munkatı olur. Çünkü onu işlemeğe kudreti yoktur. Mademki iktidar olmayınca amel de olmuyor. O halde, iyi veya kötü amellerde bulunanlarda kudret ve ihtiyar var demektir.

قدرتت سرمایه‌ی سود است هین - وقت قدرت را نگه دار و ببین

17965- Senin kudretin, senin kazancına sermayedir. Binaenaleyh, kudretli bulunduğun zamana dikkat ve sermaye ile ticaret et.

آدمی بر خنگ گرّمنا سوار - در کف درکش عنان اختیار

17966- Adem evladı, "Kerramna" atına binicidir. İdraki elinde de, ihtiyar dizgini vardır.

O dizgini hayır tarafına çekerse, Allah o hayrı yaratır; şer tarafına çekerse, o şerri de yaratır.

Nitekim Kur'anda:

Arapça, Sure Fussilet ayet 46

"Kim iyi amel (ve hareket) ederse (bu), kendi lehine; kim de kötülük ederse, bu da kendi aleyhinedir" buyrulmuş, bu ilahî ihbar ile insanda bir ihtiyar bulunduğuna işaret edilmiştir.

Bahse avdet olunuyor:

باز موسی داد پند او را به مهر - که مرادت زرد خواهد کرد چهر

17967- Musa Aleyhisselam, ona tekrar öğüt verdi ki: "İstediğin şey, senin yüzünü sarartacaktır."

Sana ziyan dokunacaktır.

ترك این سودا بگو و ز حق بترس - دیو داده ستت برای مکر درس

10968- "Bu sevdayı terk et ve Allah'tan kork. Şeytan seni aldatmış, o sana ders vermiş" dedi.

Maide Suresi'nde buyrulmuştur ki:

Arapça, Sure Maide ayet 101

"Ey iman edenler! Allah'ın affettiği şeyleri -ki eğer size açıklanırsa fenanıza gidecektir- sormayın."

Bu ayetin nüzulüne sebep olmak üzere İbn-i Abbas Radiyallahü anhümeden rivayet ediliyor ki: Bazı münafıklar Hazreti Peygamber'e münasebetsiz sözlerde ve suallerde bulunuyorlardı. Mesela biri: "Benim devem nerede?" Öbürü: "Benim babam kimdir?" dedi. Hac farz olup da Resul-u Ekrem bunu tebliğ edince, ashaptan Süraka bin Malik: "Her sene mi?" diye sordu. Resul-u Ekrem sükût etti. Sual üç defa tekrar edilince: **"Evet deseydim, her sene için farz olurdu. Siz de onu ifa edemezsiniz"** buyurdu. O, münasebetle bu ayet nazil oldu.

"HAYVANAT DİLİNİ ÖĞRENMEK İSTEYEN O ADAMIN, KÖPEK VE TAVUK DİLLERİNİ ÖĞRENMEYE KANAAT ETMESİ, MUSA ALEYHİSSELAMIN DA, BU TALEBİ KABUL ETMESİ"

قانع شدن آن طالب به تعلیم زبان مرغ خانگی و سگ و اجابت موسی علیه السلام

گفت باری نطق سگ کاو بر در است - نطق مرغ خانگی که اهل پر است
10969- Adam, dedi ki: *"Bari kapıda oturan köpeğin ve kanatlı bulunan tavuğun dillerini olsun, öğret."*

گفت موسی هین تو دانی رو رسید - نطق این هر دو شود بر تو پدید
10970- Musa Aleyhisselam, dedi ki: *"Haydi git, Allah'ın lütfu erişti. İkisinin dili, sana beyan olunacaktır."*

بامدادان از برای امتحان - ایستاد او منتظر بر آستان
10971- Adam sabahleyin, tecrübe için kapı eşiğinde durup bekledi.

خادمه سفره بیفشاند و فتاد - پاره‌ای نان بیات آثار زاد
10972- Hizmetçi kadın sofrayı silkince, bir parça bayat ekmek düştü.

در ربود آن را خروسی چون گرو - گفت سگ کردی تو بر ما ظلم رو
10973- O bir parça ekmeği, horoz, rehin koymuş gibi hemencecik kaptı. Köpek, ona dedi ki: *"Sen bize zulmettin."*

دانه‌ی گندم توانی خورد و من - عاجزم در دانه خوردن در وطن
10974- Buğday tanesi de yiyebilirsin. Hâlbuki ben yiyemem ki... Yurdumda tane yemekten acizim.

گندم و جو را و باقی حبوب - می‌توانی خورد و من نه ای طروب
10975- Ey neşeli öten horoz! Sen, buğday, arpa vesaire hububatı yiyebilirsin; ben yiyemem.

این لب نانی که قسم ماست نان - می‌ربایی این قدر را از سگان
10976- Şu bir dilim ekmek bizim kısmetimiz iken, onu da sen kapıyorsun.

"HOROZUN KÖPEĞE CEVABI"

جواب خروس سگ را

پس خروشش گفت تن زن غم مخور - که خدا بدهد عوض ز اینت دگر

10977- Horoz da, ona dedi ki: “Merak etme! Allah sana, buna karşılık başka şeyler verir.”

اسب این خواجه سقط خواهد شدن - روز فردا سیر خور کم کن حزن

10978- Bu ev sahibinin atı sakatlanacaktır. Yarın doyuncaya kadar ye ve mahzun olma.

مر سگان را عید باشد مرگ اسب - روزی وافر بود بی‌جهد و کسب

10979- Atın ölümü, köpekler bayram olacak... Çalışıp çabalamadan, bir hayli rızık dökülüp kalacak.

اسب را بفروخت چون بشنید مرد - پیش سگ شد آن خروشش روی زرد

10980- Ev sahibi, bunu işitince atı sattı. Horoz, köpeğe karşı yalancı çıktığı için, yüzü sarardı, mahcup oldu.

روز دیگر همچنان نان را ربود - آن خروس و سگ بر او لب بر گشود

10981- Ertesi gün, horoz yine ekmeği kaptı. Köpek de ağzını açıp, ona dedi ki:

کای خروس عشوده چند این دروغ - ظالمی و کاذبی و بی‌فروغ

10982- Ey aldatıcı horoz! Bu ne kadar yalan. Hem zalim, hem de soğuk bir yalancısın.

اسب کش گفتی سقط گردد کجاست - کور اختر گوی و محرومی ز راست

10983- At sakat olacak, demiştin hani? Sen, doğru söylemekten mahrum kör bir münecimsin.

گفت او را آن خروس با خبر - که سقط شد اسب او جای دگر

10984- İşten haberdar olan horoz, ona dedi ki: “At sakatlandı, ama başka yerde.”

اسب را بفروخت و جست او از زیان - آن زیان انداخت او بر دیگران

10985- Atı sattı ve zarardan kurtuldu. O zararı başkalarına, atı satın almış olanlara çekti.

لیک فردا استرش گردد سقط - مر سگان را باشد آن نعمت فقط

10986- Yarın katırı sakatlanacak, fakat o, köpekler nimet olacaktır.

زود استر را فروشید آن حریص - یافت از غم و ز زیان آن دم محیص

10987- Bunu duyan efendi, çabucak katırı da sattı. Dertten de, ziyandan da kurtuldu.

روز ثالث گفت سگ با آن خروس - ای امیر کاذبان با طبل و کوس

10988- Üçüncü gün, köpek horoza dedi ki: “Ey beyliği davulla dümbelek ile ilan edilen yalancılar beyi! Hani nerde vaadin?”

گفت او بفروخت استر را شتاب - گفت فردایش غلام آید مصاب
10989- Horoz, dedi ki: *"Katırı alelacele sattı. Lakin yarın kölesi ölecek."*

چون غلام او بمیرد نانها - بر سگ و خواهنده ریزند اقربا
10990- Kölesi ölünce de, kölenin akrabası, yoksullara, köpeklere ekmek dağıtacak.

این شنید و آن غلامش را فروخت - رست از خسران و رخ را بر فروخت
10991- Adam, bunu işitince, köleyi de sattı ve ziyandan kurtuldu; neşesinden yüzü parladı.

شکرها می‌کرد و شادیهها که من - رستم از سه واقعه اندر زمن
10992- Bu esnada, "Üç vakıadan kurtuldum" diye, şükürler etti ve sevindi.

تا زبان مرغ و سگ آموختم - دیده‌ی سوء القضاء را دوختم
10993- "Tavuk ve köpeğin lisanlarını öğrendiğimden beri, kötü takdirlerden kendimi kurtardım" demekteydi.

روز دیگر آن سگ محروم گفت - کای خروس ژاژخا کو طاق و جفت
10994- Ertesi gün, o mahrum köpek dedi ki: "Ey herze yiyen horoz! Hani söylediklerin? Ne tek, ne çift çıktı."

"ÜÇ VAADİNDE DE YALANCI ÇIKTIĞINDAN DOLAYI, KÖPEĞE KARŞI HOROZUN MAHCUP OLMASI"

خجل گشتن خروس پیش سگ به سبب دروغ شدن در آن سه وعده

چند چند آخر دروغ و مکر تو - خود نپرد جز دروغ از وکر تو
10995- Senin yalanın ve hilen, ne vakte kadar sürecek? Senin kümesinden, yalandan başka bir şey uçmaz.
Hadis-i şerifte: "Horoza sövmeyin, zira o sizi namaza uyandırır" buyrulmuştur.

گفت حاشا از من و از جنس من - که بگردیم از دروغی ممتحن
10996- Horoz, dedi ki: "Hâşâ! Ne ben yalan söylerim, ne benim cinsimden olan öbür horozlar. Biz yalandan Yunmuş ve arınmışız!"

ما خروسان چون موذن راست گوی - هم رقیب آفتاب و وقت جوی
10997- Biz horozlar, müezzinler gibi doğru söyleriz. Güneşi takip eder, vakti bekleriz.

پاسبان آفتابیم از درون - گر کنی بالای ما طشتی نگون
10998- Ütümüze taş kapatsan bile, gene de onun altında, güneşin bekçisiyiz, yani orada bile vakti biliriz.

پاسبان آفتابند اولیا - در بشر واقف ز اسرار خدا

10999- Evliyaullah da, güneşin bekçisidir. İnsanlar arasında, Allah'ın esrarına onlar vakıftır.

اصل ما را حق پی بانگ نماز - داد هدیه آدمی را در جهاز

11000- Allah, bizi namaz vaktini bildirmek üzere, Ademoğluna hediye etmiştir.

Namaz vakitlerini, bizim ötüşümüzle insanlara bildirdi.

Hazreti Mevlâna, bir gazelinde der ki: "Horozlar seher vaktinde, ey gafil insan, kalk namaz kıl, derler. Sen ki sarhoş olduğun için bilmiyorsun. Bu ihtiyarı ayık ve uyanık olanlar anlar."

گر به ناهنگام سهوی مان رود - در اذان آن مقتل ما می شود

11001- Eğer ezan vaktini bildirmekte, bizden bir sehiv vaki olsa, o sehiv, bizim kesilmemize sebep olur.

Nitekim "Vakitsiz öten horozun başını keserler" diye bir darb-ı mesel vardır. Nedense bizde de avam-ı halk arasında böyle bir zan vardır. Akşama yakın öten horoz, uğursuz sayılır.

گفت ناهنگام حی علی الفلاح - خون ما را می کند خوار و مباح

11002- Vakitsiz, "Hayye alessalah" dememiz, bizim kanımızı mubah kılar.

آن که معصوم آمد و پاک از غلط - آن خروس جان وحی آمد فقط

11003- Masum olan, yanılmayansa, ancak vahye mazhar olan can horozudur.

Bu can horozundan murat, Cebrail Aleyhisselamdır. Çünkü o, melek olmak itibarıyla masumdur. Emin-i vahy olması dolayısıyla da, hatadan ve sehivden pak ve pakizedir. Binaenaleyh bir takım kendini bilmezlerin: "Nübüvvet, Hazreti Ali'ye gönderilmişti, fakat Cebrail yanlışlıkla Muhammed'e götürdü" demeleri hezeyandan başka bir şey değildir. Gelelim mevzuya:

آن غلامش مرد پیش مشتری - شد زیان مشتری آن يك سری

11004- O köle, müşterinin yanında öldü ve tamamıyla müşterinin ziyanına sebep oldu.

Hatta üstelik teçhiz ve teklifini de yaptı.

او گریزانید مالش را و ليك - خون خود را ریخت اندر یاب نيك

11005- O efendi, malını kaçırdı, Lakin kendi kanına girdi, bunu iyi bil...

يك زیان دفع زیانها می شدی - جسم و مال ماست جانها را فدی

11006- Bir ziyana uğramak, birçok ziyanı defedecekti. Bizim bedenlerimiz ve mallarımız, canlarımıza fedadır.

"Canımıza gelecek bela, cismimize ve malımıza gelir" deniliyor. Nitekim evlerde bardak, fincan gibi şeyler kırılınca, "Ziyanı yok, gelecek kazayı defeder" derler ki, doğru bir sözdür. Onun için insanı bir musibete uğrayınca onun daha

büyük bir felâketten eman olduğunu düşünmeli ve kazaya rıza göstermelidir. Hazreti Mevlâna, bunu bir misal ile izah ediyor:

پیش شاهان در سیاست گستری - می‌دهی تو مال و سر را می‌خری
11007- *Gazaba uğradın mı, padişahlara malını verip, başını kurtarırsın.*

اعجمی چون گشته‌ای اندر قضا - می‌گریزانی ز داور مال را
11008- *Bunu bildiğin halde, kazaya karşı niçin acemilik ediyorsun da, malını Allah'tan kaçırmaya çalışıyorsun.*

Sadaka vermek de malını verip başını kurtarmak kabilindendir. Sadaka hakkında birçok ayet ve hadis-i şerif varit olmuştur. Ezcümle:

Arapça, Sure Bakara ayet 261

“Mallarını Allah yolunda harcayanların hali, yedi başak bitiren, her başakta yüz tane bulunan bir tek tohumun hali gibidir. Allah kime dilerse ona kat kat verir” ayet-i kerimesi, **“Sadaka, belayı defeder ve ömrünü artırır.”** Keza, **“Sadaka, musibette yetmiş kapıyı örter”** hadisleri bu meydandadır.

Allah ve Resulü a'lem, bu yetmiş kelimesi çokluktan kinayedir. Tam ve muayyen bir adet değildir. Nitekim Türkçemizde de yetmiş defa, yediyüz kere gibi sayılar söylenir de, onlarla çokluk manası kastedilir.

Yedi yüz kere yanılmak ne demek bir cüzde
Böyle olmaz a benim hafızım ezber dediğin.

beytinde olduğu gibi. Binaenaleyh sadaka vermek, yalnız yetmiş değil, daha bir çok bela kapısını kapar demek olsa gerektir. Keza: **“Sadaka vermek, Allah'ın gazabını teskin eder.”** **“Sadaka, kötü ölümü, imansız gitmeyi önler”** hadisleri de gene aynı mevzuda varit olan buyruklardır.

“EFENDİNİN ÖLECEĞİNİ HOROZUN HABER VERMESİ”

خبر کردن خروس از مرگ خواجه

لیک فردا خواهد او مردن یقین - گاو خواهد کشت وارث در حنین
11009- *Lakin şimdi de, yarınki gün ev sahibi ölecek; varisi, feryat ve figan ederek, öküzü kesecektir.*

صاحب خانه بخواد مرد و رفت - روز فردا نک رسیدت لوت زفت
11010- *Böylece, ev sahibi ölüp gidecek ve sana bol bir rızık gelecek.*

پاره‌های نان و لالنگ و طعام - در میان کوی یابد خاص و عام
11011- *Mahallede halk da, ileri gelenler de, kurban etleri ve yemeklerden yiyecekler.*

گاو قربانی و نانهای تنک - بر سگان و سایلان ریزد سبک
11012- *Sığır kurbanını ve yufka ekmeğini, varisi, köpeklere ve dilencilere dökecektir.*

مرگ اسب و استر و مرگ غلام - بد قضا گردان این مغرور خام

11013- Atın, katırın ve kölenin ölümleri, bu aldanmış ve ham adamın siper-i kazasıydı.

از زیان مال و درد آن گریخت - مال افزون کرد و خون خویش ریخت

11014- Malın ziyanından ve zarara uğramak derdinden kaçtı. Malı çoğalttı, fakat kendi kanını döktü.

Mevlâna, bahis dolayısıyla buyuruyor ki:

این ریاضت‌های درویشان چراست - کان بلا بر تن بقای جانهاست

11015- Dervişlerin riyazetleri niçindir? Zira tenin eziyet görmesi, ruhların bekasına sebeptir.

تا بقای خود نیابد سالکی - چون کند تن را سقیم و هالکی

11016- Bir salik, riyazette beka-yı ruh bulmasa, fazla oruç tutmak, ziyade ve yorucu ibadetlerde bulunmak suretiyle cesedini nasıl hasta ve helak eder?

دست کی جنبد به ایثار و عمل - تا نبیند داده را جانش بدل

11017- Ruhu, verdiği karşılık görmese yahut görmüş gibi verileceğini bilmede, bir kimse elini açar da, cömertlik eder ve ibadette bulunur mu?

Demek ki herkes, dünyevî olsun, uhrevî olsun bir karşılık, bir mükâfat umarak bir şey verir.

آن که بدهد بی‌امید سودها - آن خدای است آن خدای است آن خدا

11018- Bir şey ümit etmeyerek ve faide gözetmeyerek veren, ancak Allah'tır, Allah'tır, Allah'tır.

یا ولی حق که خوی حق گرفت - نور گشت و تابش مطلق گرفت

11019- Yahut ivazsız, garazsız veren, Hakk'ın velisidir ki, ilahî ahlakla ahlaklanmış ve serapa nur kesilmiştir.

کاو غنی است و جز او جمله فقیر - کی فقیری بی‌عوض گوید که گیر

11020- O Hakk'ın velisi ganidir, ondan maadası fakirdir. Bir fakir, bir şey için "karşılıksız al" diyebilir ve mal verebilir mi?

تا نبیند کودکی که سیب هست - او پیاز گنده را ندهد ز دست

11021- Bir çocuk, elmayı görmedikçe, elindeki kokmuş soğanı vermez.

این همه بازار بهر این غرض - بر دکانها شسته بر بوی عوض

11022- Bütün bu alışverişlerde, maksat var. Dükkânlarda oturanlar, bir şey elde etmek ümidiyle oturmaktadırlar.

صد متاع خوب عرضه می‌کنند - و اندرون دل عوضها می‌تنند

11023- Yüzlerce güzel metayı müşteriye gösterirken, kalplerinin içinden de, onlara mukabil alacakları parayı ve edecekleri karı geçirirler.

يك سلامی نشنوی ای مرد دین - که نگیرد آخر آن آستین

11024- Ey dindar kimse! Dindaşından bir selam işitmezsin ki, o selam gelip senin yakandan tutmasın.

Biri sana selam verirse, “Şununla ahbab olayım ve ondan şu suretle fayda bulayım” diye verir.

بی طمع نشنیده‌ام از خاص و عام - من سلامی ای برادر و السلام

11025- Birader! Havastan olsun, avamdan olsun, tamahsız bir selam işitmedim, vesselam.

جز سلام حق، هین آن را بجو - خانه خانه جا به جا و کو به کو

11026- Yalnız Tanrı selamında bir tamah yoktur. Onu mahalle mahalle, ev ev, ara! Gaflet etme!”

از دهان آدمی خوش مشام - هم پیام حق شنودم هم سلام

11027- Ben, manevî koku almış olan kimsenin ağzından hem Hakk’ın haberlerini duydum, hem Hakk’ın selamını...

وین سلام باقیان بر بوی آن - من همی‌نوشم به دل خوشتر ز جان

11028- Bu Tanrı erlerinin selamını da, canla gönülle kabul eder; Allah’ın selamını, onların selamından duyarım.

ز آن سلام او سلام حق شده ست - کاتش اندر دودمان خود زده ست

11029- O veli, kendi varlığını tevhit ateşi ile yakıp yok eylediği için, selamı artık Hakk’ın selamı olmuştur.

مرده است از خود شده زنده به رب - ز آن بود اسرار حقش در دو لب

11030- Kendi varlığından ölmüş ve Rabbi ile dirilmiştir. Onun için, Hakk’ın esrarı onun iki dudağı arasındadır.

مردن تن در ریاضت زندگی است - رنج این تن روح را پابندگی است

11031- Cesedin riyazetle ölmesi, manevî diriliktir. Bu cesedin zahmet çekmesi, ruha ebedîlik verir.

Münasebet dolayısıyla burada biraz da selamdan bahsedelim. Tanışan insanlar karşılaşıncı, yekdiğerine aşinalık ederler ve aşinalık gösterecek bir söz söylerler. Her kavmin kendine göre aşinalığı vardır. Araplar, İslam’dan evvel karşılaşıncı “Allah ömürler versin” derlerdi. Şayet bir hükümdarın huzuruna çıkarlarsa “Sabah-ı şerifler hayrolsun” diye hürmet gösterirlerdi. Ömür temennisi, vakıa bir dua idi. Fakat ömrün felâketle geçmesi de mümkün olduğundan, selam kelimesindeki selamet manasını havi değildi. Onun için Cenab-ı Hakk, Müslümanlara aşinalık mevkiinde selam vermelerini öğretti. Nisa Suresi’nde,

Arapça, Sure Nisa ayet 86

“Bir selam ile selamlandığınız vakit, siz ondan daha güzeli ile selam alın veya onu aynıyla karşılayın” buyurdu. Onun için “Selamün aleyküm”, yani “Selamette olasınız” demek Müslümanlıkta selam vermek, “Aleyküm selam” demek misliyle, “Aleyküm-üs selam ve rahmetullahi ve berakatühü” demek de daha

güzeliyle karşılık vermektir. Birine selam vermek sünnet, verilen selamı almak da farzdır. Bir kimse Resul-u Ekrem'e: "Esselamü aleyke" demiş. Hazreti Peygamber de: "Ve Aleykesselam ve rahmetühü" buyurmuş. Bir başkası: "Esselamü aleyke ve rahmetüh" demiş. Zat-ı Risalet Efendimiz: "Ve Aleykesselam ve rahmetullahi ve berakatühü" demiş. Diğer biri: "Esselamü aleyke ve rahmetullahi ve berakatühü" demiş. Resulullah Hazretleri, "Ve Aleyke" mukabelesinde bulunmuş. Selam veren: "Ya Resulullah! Eksik Söyledin. Verilen selamı daha güzeliyle karşılayın emri nerede kaldı?" deyince, Hazreti Peygamber: **"Sen hepsini söyledin, bana bir şey bırakmadın, ben de aşinalığının hepsiyle mukabele ettim"** cevabını vermiş.

Selam vermek, hem muhatabın selamette olmasını istemek, hem de selamette olduğunu, yani kendisinden ona bir zarar gelmeyeceğini haber vermek demektir. Öyle ya, kırdan, bayırdan tesadüf edilen güçlü, kuvvetli bir adamdan korkulabilir. Fakat o adam, yaklaşıp da "Selamün aleyküm" deyince, o korku zail olur. Bir emniyet husule gelir.

Hazreti Peygamber Sallallahü Aleyhi Vesellem Efendimiz, sahabeden birkaç kişiyi "İzam" cihetine göndermişti. Bunlardan Muhallim bin Cüsame, Amir bin El-Ahbat namında birine rastladı. Amir, İslam aşinalığıyla selam verdi. Fakat vaktiyle aralarında bir münakaşa bulunduğu cihetle Muhallim, onun selamına ehemmiyet vermedi, attığı okla vurup öldürdü. Resulullah Hazretleri, bunu haber alınca: **"Sana selam veren bir Müslümanı niçin öldürdün?"** diye Muhallimi tekdir etti ve onun istiğfar talebine karşı: "Allah seni affetmesin" buyurdu. Bunun üzerine Muhallim ağladı ve hastalanıp bir hafta sora öldü. Gömüldüğünün ertesi günü cesedi toprağın üstünde bulundu. Bu hal üç kerre tekrar etti. Sonra kabrinin üstüne ağır taşlar koydular. Aleyhisselat Efendimiz: **"Yer, ondan daha kötülerini kabul etmiştir. Fakat bununla Cenab-ı Hakk size ibret gösteriyor"** buyurdu. Yine Sure-i Nisa'daki:

Arapça, Sure Nisa ayet 94

"Size (Müslümanca) selam verene, dünya hayatının (geçici) menfaatini arayarak: Sen mümin değilsin, demeyin" ayeti de bu münasebetle nazil oldu.

گوش بنهادہ بد آن مرد خبیث - می شنود او از خروسی آن حدیث

11032- **O habis herif, kulak kabartmıştı. Horozundan, öleceğine dair sözü işitti.**

"O ŞAHSIN KENDİ ÖLÜM HABERİNİ HOROZDAN İŞİTİNCE, HZ. MUSA ALEYHİSSELAMA KOŞMASI"

دویدن آن شخص به سوی موسی به زنهار چون از خروس خبر مرگ خود شنید

چون شنید اینها دوان شد تیز و تفت - بر در موسی کلیم اللہ رفت

11033- **Herif bunu işitince, süratle koşarak Musa Kelimullah'ın kapısına gitti.**

رو همی مالید در خاک او ز بیم - که مرا فریاد رس زین ای کلیم

11034- **"Ey Kelimullah! Feryadıma yetiş" diye, korkusundan yüzünü yerlere sürdü.**

گفت رو بفروش خود را و بره - چون که استا گشته ای برجه ز چه

11035- Hz. Musa, buyurdu ki: “Atı, katırı ve köleyi sattığın gibi, git kendini de sat ve kurtul. Mademki, bu işte usta oldun, bu sefer de öyle yap ve musibetten kurtul.”

بر مسلمانان زیان انداز تو - کیسه و همیانها را کن دو تو

11036- Haydi, sen gene Müslümanları zarara sok da, keseni ve dağarcığını iki kat doldur.

من درون خشت دیدم این قضا - که در آینه عیان شد مر ترا

11037- Sana aynada zahir olan bu kazayı, ben evvelce kerpiçte görmüştüm.

Vukua gelmeden müşahede etmiştim, demek istiyor.

عاقل اول بیند آخر را به دل - اندر آخر بیند از دانش مقل

11038- akil olan, bir şeyin sonunu evvelden görür. İlmi eksik olan ise, ancak sonunda ve zuhurunda müşahede eder.

باز زاری کرد کای نیکو خصال - مر مرا در سر مزین در رو ممال

11039- Adam tekrar feryat edip, dedi ki: “Ey iyi ahlaklı, lütfet! Yaptıklarımı başıma kakma ve yüzüme vurma.”

از من آن آمد که بودم ناسزا - ناسزایم را تو ده حسن الجزا

11040- Ben iyiliğe layık bir adam değilim, ancak öyle hareket edebilirdim. Sen benim liyakatsizliğime iyi bir mukabelede bulun, lütfet.

Lisanımızda bir mesel vardır. “İyiliğe iyilik, her kişinin kârıdır. Kemliğe iyilik er kişinin kârıdır” denilir. Evet... Mürüvvet, kötülüğe karşı iyilikte bulunmaktır.

گفت تیری جست از شست ای پسر - نیست سنت کاید آن واپس به سر

11041- Hz. Musa, dedi ki: “Oğul! Ok, yaydan fırladı. Okun yaya dönmesi, adet değildir.”

Kaza-yı ilahîye böyledir. Allah'ın verdiği hüküm geri dönmez.

لیک در خواهم ز نیکو داوری - تا که ایمان آن زمان با خود بری

11042- Lakin Cenab-ı Hakk'ın lütuf ve adaletinden temenni ederim ki, ruhunun kabzı esnasında imanlı gidesin.

چون که ایمان برده باشی زنده‌ای - چون که با ایمان روی پابنده‌ای

11043- İmanını yoldaş edindin mi, manen dirisin demektir. İman ile gidince de, bakisin.

هم در آن دم حال بر خواجه بگشت - تا دلش شورید و آوردند طشت

11044- O esnada adamın hali değişti, midesi bulanmaya başladı. İstifra edecek diye, tas getirdiler.

شورش مرگ است نه هیضه‌ی طعام - قی چه سودت دارد ای بد بخت خام

11045- Ey bedbaht ve ham kimse! Bu, ölüm bulantısıdır, yemek hazımsızlığından değildir. Kusmanın sana ne faydası olacaktır!

چار کس بردند تا سوی وثاق - ساق می‌مالید او بر پشت ساق

11046- *Dört kişi, onu meskenine götürdüler. O ise, baldırının arkasını ovuyordu.*

Hazreti Mevlâna, dolayısıyla nasihat veriyor:

پند موسی نشنوی شوخی کنی - خوشتن بر تیغ پولادی زنی

11047- *Zamanın Musasının nasihatini dinlemez, küstahlık edersin; böyle yapmakla da, kendini çelikten keskin bir kılıca vurmuş olursun.*

شرم ناید تیغ را از جان تو - آن تست این ای برادر آن تو

11048- *Kılıç, senin canını alıverir, kesmekten hayâ etmez. Birader! Bu halin, senin layığındır.*

“O ADAMIN, DÜNYADAN İMANLA GİTMESİ İÇİN,
MUSA ALEYHİSSELAMIN DUA ETMESİ”

دعاکردن موسی آن شخص را تا به ایمان رود از دنیا

موسی آمد در مناجات آن سحر - کای خدا ایمان از او مستان مبر

11049- *O sabah, Hz. Musa münacat ederek dedi ki: “İlahî! Onun imanını alma.”*

پادشاهی کن بر او بخشا که او - سهو کرد و خیره رویی و غلو

11050- *Ya Rabbi! Ona karşı büyüklüğünü göster ve günahını affeyle. O yanıldı, budalalık etti ve tecavüzde bulundu.*

گفتمش این علم نه در خورد تست - دفع پندارید گفتم را و سست

11051- *Ona, “Bu ilim, senin haddin değildir” dedim. Sözümü anlamadı, başımdan savıyorum sandı.*

دست را بر اژدها آن کس زند - که عصا را دستش اژدها کند

11052- *Asayı ejderha yapabilen kimse, elini ejderhaya sürebilir.*

سر غیب آن را سزد آموختن - که ز گفتن لب تواند دوختن

11053- *Gayb sırrını öğrenmek, söylemekten dudağını dikmeye, yani sükût etmeye muktedir olabilene yaraşır.*

در خور دریا نشد جز مرغ آب - فهم کن و الله أعلم بالصواب

11054- *Deryaya layık olan, su kuşudur. Bu nükteyi anla. Allah, doğruyu daha iyi bilendir.*

Hakikat sırları bir denizdir ki, orada kulaç atacak olan, o deryanın kuşları bulunan evliya ve enbiya hazretleridir. Yoksa kara mahlukâtı, yani avam takımı orada boy ölçemez. O, denize mensup olmadığı halde içine girmek isteyen, hayvanat lisanına talip olan gibi, helâk olur.

او به دریا رفت و مرغ آبی نبود - گشت غرقه دست گیرش ای وودود
11055- *O adam, su kuşu olmadığı halde denize girdi ve gark oldu. Ey kullarını seven Rabbim! Onun destgiri ol.*

“HAKK TEALANIN, MUSA ALEYHİSSELAMIN DUASINI KABUL ETMESİ”
اجابت کردن حق تعالی دعای موسی را علیه السلام

گفت بخشیدم بدو ایمان نعم - و تو خواهی این زمان زندهش کنم
11056- *Cenab-ı Hakk, buyurdu ki: “Ona imanını bağışladım. Evet ya Musa, istersen şimdi onu diriltirim.”*

گفت موسی این جهان مردن است - آن جهان انگیز کانجا روشن است
11057- *Musa, dedi ki: “Ya Rabbi! Bu, ölüm dünyasıdır. Sen onu, aydınlık ve baki olan ahiret âleminde dirilt!”*

این فنا جا چون جهان بود نیست - باز گشت عاریت بس سود نیست
11058- *Fani olan bu âlem, hakiki varlık dünyası değildir. Binaenaleyh, onun muvakkaten hayata gelmesinde fayda yoktur.*

رحمتی افشان بر ایشان هم کنون - در نهان خانه‌ی لدینا محضرون
11059- *“İlahi! Sen şimdi onlara, gözlerden gizli olan, “Ledeyna muhdarun” yurdunda rahmet saç” dedi.*
Bu beyit, Yasin Suresi’ndeki şu ayetlere işaretir:

Arapça, Sure Yasin ayet 31-32

“Kendilerinden evvel nice nesilleri helâk ettiğimizi, bunların bir daha onlara dönmez (ümme)ler olduklarını (müşrikler) gör(ür gibi bil)mediler mi? (Onların) hepsi de, muhakkak, toptan bizim karşımıza ihzaren getirilmişlerdir. (getirileceklerdir.)”

Hazreti Mevlâna, kıssanın naklinden sonra hisse beyanına şüru ederek diyor ki:

تا بدانی که زیان جسم و مال - سود جان باشد رهاند از وبال
11060- *Bilmiş olasın ki, cismin ve malın ziyarı, ruh için fayda olur; onu vebalden kurtarır.*

İbn-i Mesud Radiyallahü anhdan rivayet edilen bir hadis-i şerifte buyrulmuştur ki: *“Hiçbir Müslümana eziyet isabet etmez yahut bir diken batmaz yahut daha yukarısı bir bela gelmez; ancak o bela, ağacın yapraklarını döktüğü gibi, o kimsenin günahlarını döker.”*

پس ریاضت را به جان شو مشتری - چون سپردی تن به خدمت جان بری
11061- *O halde riyazete canla, başla müşteri ol. Çünkü bedenini hizmete vakfedersen, canını kurtarmış olursun.*

و ریاضت آیدت بی اختیار - سر بنه شکرانه ده ای کامیار
11062- *Eğer riyazet sana, ihtiyarın dışında gelirse, ey murada eren kimse, secdeye kapan ve şükranne olarak sadaka ver.*

Malum ya oruç tutmak, az yemek, aç durmak gibi hareketler, riyazat cümlesindendir. Bunlar ihtiyarî olanlarıdır. Bir de ihtiyarî dışı olan vardır. Mesela insan hastalanır, iştihası kesilir, yemek yiyemez olur. Mevlâna, diyor ki: Böyle bir hale uğrayınca secde-i şükranı kapan ve sadaka ver ki, ruhunu kurtaracak olan hal, sana kendiliğinden gelmiştir.

چون حقت داد آن ریاضت شکر کن - تو نکردی او کشیدت ز امر کن

11063- O hastalık riyazetini, sana Cenab-ı Hakk verdi. Onu sen ihtiyar etmedin. Allah seni, “Kün” emriyle ona çekti. Binaenaleyh, şükret!

“ÇOCUĞU YAŞAMAYAN BİR KADININ, CENAB-I HAKK’A TAZARRU ETMESİ VE: BU SENİN RİYAZETİNE KARŞILIKTIR, SENİN İÇİN, MÜCAHİTLERİN CİHADINA MUKABİLDİR; DİYE CEVAP GELMESİ”

حکایت آن زنی که فرزندش نمی‌زیست بنالید جواب آمد که آن عوض ریاضت تست و به جای جهاد مجاهدان است ترا

Tirmizî, Ebu Musa el-Eşari'den şöyle bir hadis rivayet ediyor: **“Nebi-yi Ekrem Sallallahü Aleyhi Vesellem, buyurdu ki: Bir kulun çocuğu ölünce, Allah-u Teala kabz-ı ervaha memur olan meleklerle buyurur ki: Ey meleklerim! Kulumun çocuğunun ruhunu kabzettiniz mi? Melekler: Evet, derler. Cenab-ı Hakk: Onun kalbî yemişini, hayatının semeresini aldınız mı? Melekler: Evet, Ya Rabbena, derler. Allah-u Teala: Kulum ne dedi, diye sorar. Melekler: Sana hamdetti ve istirca eyledi, derler. Allah-u Teala: Ey meleklerim! Kulum için cennette bir ev yapın ve ona Beyt-ül Hamd adını verin, buyurur.”**

İstirca: “Biz Allah’ın kullarıyız ve emrine itaatkârız. Biz onun nezdine avdet edeceğiz” demektir.

Arapça, Sure Bakara ayet 156-157

Sure-i Bakara’da: **“Ki onlar kendilerine bir bela geldiği zaman: Biz (dünyada) Allah’ın (teslim olmuş) kullarıyız ve biz (ahirette de) ancak ona dönücüleriz, diyenlerdir. Onlar (O teslimiyet ve istirca gösterenler yok mu?) Rablerinden mağfiretler ve rahmet onların üzerindedir ve onlar doğru yola erdirenlerin ta kendileridir”** buyrulmuştur.

Tabiinin büyüklerinden Said bin Cübeyr Rahimehullah, demiştir ki: “İstirca kelimesi, ancak bu ümmete verilmiştir. Öyle olmasaydı Yakup Aleyhisselam, Yusuf Aleyhisselamın gaybubeti üzerine:

Arapça, Sure Yusuf ayet 84

“Ey Yusuf’un üstünde (titreyen) tasam, (gel, şimdi tam senin gelmen zamanıdır)” demezdi.

Arapça, Sure Bakara ayet 156

“Biz (dünyada) Allah’ın (teslim olmuş) kullarıyız ve biz (ahirette de) ancak ona dönücüleriz” ayetini okurdu.

آن زنی هر سال زاییدی پسر - بیش از شش مه نبودی عمرو

11064- Bir kadın vardı, her yıl bir çocuk doğururdu. Lakin çocuk altı aydan fazla yaşamazdı.

یا سه مه یا چار مه گشتی تباه - ناله کرد آن زن که افغان ای اله

11065- Ya üç ay veya dört aylık iken ölür giderdi. Nihayet o kadın, feryat figan edip dedi ki: “Ya Rabbi!”

نه مهم بار است و سه ماهم فرح - نعمتم زوتر رو از قوس قزح

11066- Dokuz ay yük taşıyorum, üç ay seviniyorum. Bana verdiğin nimet, eleğimsağmadan da tez geçip gidiveriyor!

Eleğimsağma: Yağmurdan sonra güneş çıkınca ufkun üstünden görünen renkli yarım daireye verilen isimdir.

Kadın, diyordu ki: “Eleğimsağma nasıl çabuk kayboluyorsa, çocuklarım da öylece ölüp gidiyorlar.”

پیش مردان خدا کردی نفیر - زین شکایت آن زن از درد نذیر

11067- Tanrı erlerinin huzurunda ağlayıp yalvarmakta, çocuklarının ölümünden şikâyet eylemekteydi.

Onlardan himmet, yani gönül yardımı isterdi.

بیست فرزند این چنین در گور رفت - آتشی در جانیشان افتاد تفت

11068- Böylece yirmi çocuk, mezara gitti. O kadının ciğerine, bir yaman ateştir düştü.

تا شبی بنمود او را جنتی - باقیی سبزی خوشی بیضنتی

11069- Nihayet, bir gece rüyasında ona, yemyeşil, güzel, kusursuz, ebediyet yurdunu, yani cenneti gösterdiler.

باغ گفتم نعمت بیکیف را - کاصل نعمتهاست و مجمع باغها

11070- Keyfiyete sığmayan nimete, cennet dedim, bağ bahçe dedim. Çünkü orası, nimetlerin de aslıdır. Bağ ve bahçelerin toplandığı yerdir.

Cüneyd-i Bağdadî Kuddise sırruhu, demiştir ki: “Allah’ın bir cenneti vardır. Onu, velileri için hazırlamıştır. Orada huriler, köşkler, bal, süt gibi şeyler yoktur. Belki orada vech-i ilahîye nazar olunur.”

Bir hadis-i kutside salih kullar için hazırlanan cennet nimetleri, “**Gözler görmedik, kulaklar işitmedik ve kimsenin hatırına gelmedik**” diye tarif olunmuştur. Hazreti Mevlâna’nın “Nimet-i bi-keyf”, yani “Nasıllık kaydından azade” buyurması bu münasebetledir.

ور نه لا عین رأت چه جای باغ - گفت نور غیب را یزدان چراغ

11071- Yoksa göz görmedik nimetler için, bağ demek doğru değildir. Cenab-ı Hakk da, gayb nuruna çırağ tabir etmiştir.

Arapça, Sure Nur ayet 35

ayet-i kerimesine işaretidir ki: “Allah, göklerin ve yerin nurudur. O’nun nurunun misali sanki içinde چراغ bulunan bir hücredir” mealindedir.

مثل نبود آن مثال آن بود - تا برد بوی آن که او حیران بود

11072- Cennete bağ, gayb nuruna چراغ denilmesi misl değil, ancak misaldir. Ve bu misal, anlamaktan aciz olan, ondan bir koku alsın diye getirilir.

Misl, bir şeyin tıpkısı; misal ise, ancak bir cihetten benzeri demektir. Binaenaleyh bağ cennetin, چراغ gayb nurunun tıpkısı değil, bir cihetten benzeridir.

حاصل آن زن دید آن را مست شد - ز آن تجلی آن ضعیف از دست شد

11073- Hülâsa, o kadın, cenneti görünce mest oldu ve bu tecelli dolayısıyla kendinden geçti.

دید در قصری نوشته نام خویش - آن خود دانستش آن محبوب کیش

11074- Bir köşkün üstünde, adının yazılmış olduğunu gördü. O din ve mezhebi güzel kadın, orasının kendisine ait olduğunu anladı.

بعد از آن گفتند کاین نعمت و راست - کاو به جان بازی بجز صادق نخواست

11075- Sonra ona dediler ki: “Bu nimet, fedakârlıkta sadık olan kimsenindir.”

چون تو کاهل بودی اندر التجا - آن مصیبتها عوض دادت خدا

11076- Sen, Cenab-ı Hakk’a iltica hususunda tembeldin. Allah, o musibetleri sana karşılık olarak verdi.

گفت یا رب تا به صد سال و فزون - این چنینم ده بریز از من تو خون

11077- Kadın, dedi ki: “Ya Rabbi! Yüz yıl ve hatta daha fazla bir müddet, bana böyle musibetler ver ve kanımı dök.”

Yüzlerce sene doğurayım, kanım dökülsün ve çocuklarım ölsün.

گفت از من گم شد از تو گم نشد - بی‌دو چشم غیب کس مردم نشد

11078- Kadın, dedi ki: “İlahi! Çocuklarım benden kayboldu, fakat senden kaybolmadı. Gaybı gören iki gözü bulunmayan kimse, hakiki insan değildir.”

Kur’anda:

Arapça, Sure Nahl ayet 96

“Sizin nezdinizdeki tükenir, Allah’ın indindeki ise bakidir” buyruluyor.

Keza:

Arapça, Sure Tur ayet 21

“İman edip de zürriyetleri de iman ile kendilerine tabi olanlar (yok mu?) Biz onların nesillerini de kendilerine kattık. Kendilerinin amelinden bir şey de eksiltmedik. Herkes kazancı mukabilinde bir rehindir” buyruluyor.

İşte o kadın da gömdüğü çocuklarını kaybolup gitmiş sanırken, cennette onları görmüş ve ind-i ilahîde bir şeyin kaybolmadığını anlamıştı.

Hazreti Mevlâna, ufak tefek musibetlerin daha büyükleri için bir nevi siper olduğunu beyan için diyor ki:

تو نکردی قصد و از بینی دوید - خون افزون تا ز تب جانت رهید
11079- Mesela, sen kan aldırmadığın halde, burnun کنار da, fazla kan giderse hayatın sıtma hararetinden kurtulur.

مغز هر میوه به است از پوستش - پوست دان تن را و مغز آن دوستش
11080- Her meyvenin içi, kabuğundan iyidir. Onun gibi, bedeni kabuk, o dostu, sevgiliyi iç gibi bil.

Meyvenin içini yemek için kabuğunu soyamak lazım geldiği gibi, ruhu yükseltmek için, bedeni arzularından soyunmak, oruç tutmak, hiç olmazsa yemeği azaltmak lazımdır. Şeyh Sadi, bir kıtasında: “Mideni yemekten boş bulundur ki, dâhilinde marifet nuru göresin. Sen burnuna kadar yemekle dolu iken o marifet nuru gelip de nerene sığar?” der.

مغز نغزی دارد آخر آدمی - يك دمی آن را طلب گر ز آن دمی
11081- İnsanda latif bir iç, bir cevher vardır ki, o da Hakk'ın nefhetmiş olduğu ruhtur. Eğer hakikaten insansan veya insan olmak istiyorsan, o cevheri ara ve bulmaya çalış.

“HAMZA RADİYALLAHU ANHİN ZIRHSIZ HARBE GİRMESİ”

در آمدن حمزه در جنگ بی زره

اندر آخر حمزه چون در صف شدی - بی زره سر مست در غزو آمدی
11082- Hz. Hamza, ömrünün sonlarında, düşman saflarına hücum etmek için, zırhsız ve kendinsen geçmiş bir halde gazaya gelirdi.

سینه باز و تن برهنه پیش پیش - در فکندی در صف شمشیر خویش
11083- Göğsü açık, vücudu çıplak olduğu halde ileri gider, kendini kılıçlara atardı.

خلق پرسیدند کای عم رسول - ای هژبر صف شکن شاه فحول
11084- Halk: “Ey Resulullahın amcası! Ey saflar yaran arslan, ey erler padişahı!”

نه تو لا تُلقُوا بَأْیُدِیْكُمْ إِلَى - تهلکه خواندی ز پیغام خدا
11085- Sen Allah'ın buyruğunda, “Kendinizi tehlikeye atmayınız” emrini okumadın mı?

پس چرا تو خویش را در تهلکه - می در اندازی چنین در معرکه
11086- “O halde, neden harp meydanında kendini böyle tehlikeye atıyorsun?” diye sordular.
Ve dediler ki:

چون جوان بودی و زفت و سخت زه - تو نمی رفتی سوی صف بی زره
11087- Sen genç, kuvvetli ve metanetli iken, düşman safına zırhsız gitmedin.

چون شدی پیر و ضعیف و منحنی - پرده‌های لالایی می‌زنی
11088- *İhtiyarlayıp zayıflayınca ve belin bükülünce, tedbirsiz olarak dolaşıyorsun.*

لالایی‌وار با تیغ و سنان - می‌نمایی دار و گیر و امتحان
11089- *Kılıca ve mızrağa karşı, kayıtsızca harp ediyorsun.*

تیغ حرمت می‌ندارد پیر را - کی بود تمییز تیغ و تیر را
11090- *Kılıç, ihtiyara hürmet etmez. Kılıç ve okta, insanı ayırt etmek hassası yoktur.*

زین نسق غم خوارگان بی‌خبر - پند می‌دادند او را از غیر
11091- *Bi-haber dostlar bu suretle, gayret ve muhabbetlerinden, ona nasihat veriyorlardı.*

“HAMZA RADİYALLAHÜ ANHİN, NİÇİN ZIRHSIZ HARP ETTİĞİNE DAİR,
HALKA CEVABI”

جواب حمزه مر خلق را

گفت حمزه چون که بودم من جوان - مرگ می‌دیدم وداع این جهان
11092- *Hamza, cevaben dedi ki: “Ben genç iken, ölümü, cihana veda etmek olarak görürdüm.”*

سوی مردن کس به رغبت کی رود - پیش از درها برهنه کی شود
11093- *Ölüme doğru, kim isteyerek gider? Ejderha karşısında, kim çıplak durur?*

لیک از نور محمد من کنون - نیستم این شهر فانی را زبون
11094- *Lakin Muhammed'in nuru sayesinde, ben şimdi, bu fani memlekete zebun ve bağlı değilim.*

از برون حس لشکرگاه شاه - پر همی‌بینم ز نور حق سپاه
11095- *Zahiri hislerin ötesinde, Hakikat Şahı'nın ordugâhını, Hakk nuru askerleriyle dolu görüyorum.*

خیمه در خیمه طناب اندر طناب - شکر آن که کرد بیدارم ز خواب
11096- *O ordugâhta çadırlar, çadırlara geçmiş; çadır ipleri, iplere sarılmış... Beni gaflet uykusundan uyandıran Allah'a, şükür ve hamd olsun.*

آن که مردن پیش چشمش ته‌لکه ست - امر لا تُلقُوا بَگیرد او به دست
11097- *Ölüm, kimin nazarında tehlike ise, “Tehlikeye atılmayın” emri de onadır.*

Sure-i Bakara da:

“Allah yolunda mallarınızı harcadığınız. Kendinizi tehlikeye atmayın. (Daima da) iyilik edin. Allah muhakak iyilik edenleri sever” buyrulmuştur.

Hicretin 6. senesinde Hudeybiye mevkiinde Kureyşlilerle bir antlaşma yapılmıştı ve Müslümanların bir sene sonra gelip Kâbe-i Mükerrreme'yi ziyaret ederek Umre yapmaları da, o antlaşmanın şartlarından biri idi. Hicretin 7. senesi içinde Resulullah Efendimiz, Mekke'ye gidileceğini ve geçen seneki umrenin kaza edileceğini haber verdi. Aşhabın fakirlerinden bazıları “Bizim yol ağzımız yok, zenginler de bize bir şey vermiyorlar” dediler. Bunun üzerine bu ayet nazil oldu. Zenginler ihsan ve infaka teşvik edildi. Sakınılması lazım gelen en büyük tehlike cimrilik idi ki, manen helâkı muciptir. Nitekim hadis-i şerifte: **“Hasis kimse Allah'tan ve cennetten uzaktır, cehennem ateşine yakındır”** buyrulmuştur. Böyle olduğu halde, nasılsa halk arasında yukarıdaki ayetin manası **“Muhataralı yerlerde bulunmayınız”** gibi şuyı bulmuştur. Bu anlayışın doğru olmadığını Hazreti Mevlâna da Cenab-ı Hamza lisanından: “Ölümü bir tehlike gören kimse tehlikeye atılmayın emrine sımsıkı sarılır” demekle anlatıyor.

و انكه مردن پیش او شد فتح باب - سارغوا آید مر او را در خطاب

11098- Nazarında hakikat kapısının açılmasına ölümün sebep olduğu kimseye ise, hitap olarak “سارغوا” emri varit olmuştur.

Hadid suresinde buyrulmuştur ki:

Arapça, Sure Hadid ayet 21

“Rabbinizden mağfirete ve cennete (ulaşmak) için yarış yapıp, kazanın.”

Bu, ilahî mağfirete ve cennete kavuşma hakkında birçok söz söylenilmiş; o şey kelime-i şahadettir, farzların edasıdır, cemaatle kılınan namazda iftitah tekbirine yetismektir yahut ilk safta bulunmaktır yahut amelde ihlas, yani riyadan kaçınmaktır, Mekke'nin fethinden evvel hicret etmektir, Resulullah'ın s.a.v. sünnetine uymaktır, tevbe ve istiğfarda bulunmaktır yahut düşmanla cihat eylemektir gibi fikirler ileriye sürülmüştür. Ayet, Uhud gazası sırasında nazil olduğu için en doğrusu, en sonraki görüş olsa gerektir. Mamafih diğer tefsirler de ayet-i celilenin muktezasına yabancı düşmez. O cennete koşun ki:

Arapça, Sure Hadid ayet 21

“Onun genişliği, yerle göğün eni kadardır.”

Gökler ve yer satıh halinde getirilecek olsa onların teşkil edeceği genişlik, cennetin eni kadar olur. Boy daima enden uzun olacağı cihetle burada Cennetin eni söylenilmiş, uzunluğundan bahsedilmemiş, tasavvuru zihinlere bırakılmıştır. İşte bu kadar geniş olan o cennet, müttekiler için hazırlanmıştır.

الصلا ای لطف بینان افرحوا - البلا ای قهر بینان اترحوا

11099- Ey Allah'ın lütfunu görmüş olanlar! Ferahlanın. Ey ilahî kahra mazhar olanlar! Siz de esef edin...

هر که یوسف دید جان کردش فدی - هر که گرگش دید برگشت از هدی

11100- Her kim ölümü Yusuf gördü ise, ona canını feda etti; her kim ölümü kurt gördü ise, hidayetden ayrıldı.

مرگ هر يك ای پسر هم رنگ اوست - پیش دشمن دشمن و بر دوست دوست

11101- Oğul! Herkesin ölümü, kendi rengindedir. Düşman olanlara düşman, dost olanlara dosttur.

Hadis-i şerifte, “Ölüm, Allah’a mülâki olmak, ona kavuşmaktır” buyrulmuştur. Keza: “Her kim Allah’a mülâki olmayı severse, Allah da onun likasını sever. Her kim ölümü kerih görürse, Allah da onun likasını kerih görür” buyrulmuştur.

پیش ترک آیینہ را خوش رنگی است - پیش زنگی آینه ہم زنگی است

11102- Ayna, beyaz yüzlü Türk’ün karşısında hoş renklidir. Siyah bir zencinin önünde ise, siyahtır.

Bunun gibi ölüm de onu sevenlere nuranî, ondan ikrah edenlere zulmanî görünür.

آن که می‌ترسی ز مرگ اندر فرار - آن ز خود ترسانی ای جان هوش دار

11103- Ey can! Ölümünden korkup kaçarsın ya... Doğrusunu istersen, sen kendinden korkmaktasın.

روی زشت تست نه رخسار مرگ - جان تو همچون درخت و مرگ برگ

11104- Ölüm aynasında görüp de hoşlanmadığın, ölümün çehresi değil, senin çirkin yüzündür. Senin ruhun bir ağaç, ölüm de onun yaprağı mesabesindedir ki, yaprak ağacın cinsine göre olur.

از تو رسته ست ار نکوی است ار بد است - ناخوش و خوش هر ضمیرت از خود است

11105- O yaprak iyi ise de, kötü ise de, senden hasıl olmuştur. Nasıl ki, hoş ve nahoş, gönlüne gelen her şey, senden, senin varlığından gelir...

گر به خاری خسته‌ای خود کشته‌ای - ور حریر و قز دری خود رشته‌ای

11106- Eğer sana bir diken batmışsa, o diken sen dikmişsindir. Eğer ipekli elbise içinde isen, kumaşını kendin dokumuşsundur.

Sende kötü haller varsa, kendi kazancındır. İyi haller varsa, o da gene kendi çalışmanın semeresidir.

دان که نبود فعل هم رنگ جزا - هیچ خدمت نیست هم رنگ عطا

11107- Lakin fiil, cezanın aynı olmaz. Hiçbir ihsan da, hizmete benzemez.

مزد مزدوران نمی‌ماند به کار - کان عرض وین جوهر است و پایدار

11108- Amelenin ücreti, gördüğü işe benzemez. Çünkü iş arazdır; ücret ise, cevherdir ve payidardır.

آن همه سختی و زور است و عرق - وین همه سیم است و زر است و طبق

11109- İş tamamıya güçlüktür, kuvvet sarfıdır ve terdir. Ücret ise, gümüştür, altındır, tabaklar içinde verilen ihsandır.

Hazreti Mevlâna, cürm ile cezanın aynı şey olmadığını beyan ediyor ve buna dair birkaç misal getiriyor.

Maksat, maddi bir fiilin cezasının manevi olduğunu anlatmaktır. Mesela:

گر ترا آید ز جایی تهمتی - کرد مظلومیت دعا در محنتی

11110- Sana bir yerden bir töhmet gelse, bilmiş ol ki, zulmetmiş olduğun bir kimse, uğradığı mihnet içinde sana beddua etmiştir.

تو همی گویی که من آزاده‌ام - بر کسی من تهمتی ننهادهام

11111- Sen dersin ki, “Ben bir şey yapmadım, kimse hakkında bir töhmette bulunmadım.”

تو گناهی کرده‌ای شکل دگر - دانه کشتی دانه کی ماند به بر

11112- Sen başka bir şekilde günaha girmiş ve tohum ekmiştin. Tohum, meyveye benzer mi?

او زنا کرد و جزا صد چوب بود - گوید او من کی زدم کس را به عود

11113- Zina eden kimsenin cezası, yüz değnek vurulmaktır. O, bu cezaya mahkum olunca, “Ben ne vakit bir kimseye değnekle vurdum?” der.

Cenab-ı Hakk:

Arapça, Sure Enam ayet 151

“Kötülüklerin açığına da, gizlisine de yaklaşmayın!” buyurmuştur ki, “Yaklaşmayın” demek: “Kötülüğü yapmak şöyle dursun, yanına bile sokulmayın” demektir.

Binaenaleyh, Allah’ın bu menedişi hilafına, fuhuş irtikâp ile zina eyleyen kimseye şer’an ceza verilir.

Zani ve zaniye, ya bekar olur yahut evli olurlar. Bekar iseler aleni olarak kendilerine yüz değnek vurulur. Evli iseler recmolunurlar. Yani göğüslerine kadar toprağa gömülüp taşlanmak suretiyle öldürülürler. Vakıa iki ceza arasında, yani yüz değnek vurmakla, taşılayıp öldürmek arasında dehşetli fark vardır. Fakat irtikâp edilen cinayetler de, şenaat itibarıyla o kadar farklıdır.

Evli bulunan erkek ve kadın, zevciyet hakkına tecavüz etmiş, başkasının belki hayatından daha kıymetli bulunan ırzını, namusunu payimal etmiş, doğacak piçi, babası olmayan bir kimseye evlât ve varis yapmakla onun servetini de çalmış olur. Asr-ı Saadette bir kadınla bir erkek recmedilmiş, Hazreti Ömer, oğlu Abdullah’a hadd-ı zina vurdurmuş, Kufe valisi Muğire bin Şube’nin zina ettiği haber verilmesi üzerine vali, şahitlerle birlikte Medine’ye celbedilmiş, yapılan muhakemede şahitlerden Ziyad bin Ebih’in kaçamaklı beyanatta bulunması üzerine, Muğire recmedilmekten kurtulmuş, diğer üç şahide iftira cezası olarak seksener değnek vurulmuştur.

Arapça, Sure Nur ayet 2

“Zina eden kadınla zina eden erkekten her birine yüzer değnek vurun. Eğer Allah’a ve ahiret gününe inanıyorsanız bunlara, Allah’ın dini(ni tatbik) hususunda, acıyacağınız tutmasın. Müminlerden bir zümre de, bunların azabına (bu cezalarına) şahit olsun” buyrulmuştur.

Daha fazlası için fıkıh kitaplarına müracaat edilmelidir. Hazreti Mevlâna, bir iki misal daha veriyor:

نه جزای آن زنا بود این بلا - چوب کی ماند ز نارا در خلا

11114- Bu yüz değneğin belası, o zinanın cezası değil midir? Fakat gizli yapılan zinaya değnek nasıl benzer?

مار کی ماند عصا را ای کلیم - درد کی ماند دوا را ای حکیم

11115- Ey Kelim! Yılan, asaya nasıl benzer? Ey hekim! Dert, devaya benzer mi?

تو به جای آن عصا آب منی - چون بیفکندی شد آن شخص سنی

11116- Sen, o asa yerine menini nasıl döktün de, o meni, güzelim bir şahıs oldu?

یار شد یا مار شد آن آب تو - ز آن عصا چون است این اعجاب تو

11117- Senin o suyundan doğacak çocuk, büyür, sana yar yahut yılan olur. Buna inanıyorsun da, asa-yı Musa'nın ejderha olmasına neden taaccüp ediyorsun?

هیچ ماند آب آن فرزند را - هیچ ماند نیشکر مر قند را

11118- O su, doğan çocuğa; şeker kamışı, ondan çıkarılan şekere hiç benzer mi?

چون سجودی یا رکوعی مرد کشت - شد در آن عالم سجود او بهشت

11119- Bir Müslüman secde yahut rükû edince, onun secdesi ve rükûsu, ahiret âleminde cennet olur.

چون که پرید از دهانش حمد حق - مرغ جنت ساختش رب الفلق

11120- Senin ağzından Allah'ın hamdı zuhur edince, Cenab-ı Hakk, o hamdı cennette bir kuş yapar.

حمد و تسبیحت نماند مرغ را - گر چه نطفه‌ی مرغ باد است و هوا

11121- Kuşun nutfesi hevedan ibaret olmakla beraber, senin hamdın ve tespihin kuşa benzemez.

چون ز دستت رست ایثار و زکات - گشت این دست آن طرف نخل و نبات

11122- Senin elinden sadaka ve zekât verilince, o sadaka, o zekât, cennette bağ ve bahçe olacaktır.

آب صبریت جوی آب خلد شد - جوی شیر خلد مهر تست و ود

11123- Senin sabır suyun, cennetteki nehirler... Cennetteki süt ırmağı da, yine senin Allah'a olan aşk ve muhabbetindir.

ذوق طاعت گشت جوی انگبین - مستی و شوق تو جوی خمر بین

11124- İbadetten aldığın zevk, bal ırmağı; senin mest ve şevkin de, şarap ırmağıdır.

Bu nehirler, Sure-i Muhammed Aleyhisselamda:

Arapça, Sure-i Muhammed ayet 15

“(Şirkten) sakınanlara vaadolunan cennetin sıfatı (şudur): İçinde rengi, kokusu, hiçbir vasfı bozulmayan sudan ırmaklar, tadına halel gelmeyen süttan ırmaklar, içenlere lezzet veren şaraptan ırmaklar, süzme baldan ırmaklar vardır. Orada meyvelerin her (çeşiti) onlarındır. (Üstelik) Rablerinden de mağfiret vardır” ayetleriyle beyan buyrulmuştur.
Hazreti Mevlâna, devam ediyor:

این سببها آن اثرها را نماند - کس نداند چو نش جای آن نشاند

11125- Bu sebepler, dünyadayken nasıl senin fermanın ve iraden altında ise, cennetteki dört nehir de, senin iradene tabî olacaktır.

چون منی تو که در فرمان تست - نسل آن در امر تو آیند چست

11126- Menin, akması ve durması bakımından nasıl sana tabî ise, ondan vücuda gelecek nesiller de, derhal senin emrine tabî olurlar.

مىدود بر امر تو فرزند نو - که منم جزوت که کردی اش گرو

11127- Senin oğlun, “Ben senin emanet bıraktığın bir cüzünüm” diyerek, senin emrinle hareket eder.

آن صفت در امر تو بود این جهان - هم در امر تست آن جوها روان

11128- Dünyadaki güzel sıfatlar senin emrinde olduğu gibi, cennetteki nehirler de, senin emrindedir.

آن درختان مر ترا فرمان برند - کان درختان از صفات با برند

11129- Cennetteki ağaçlar da, sana muti ve bağlıdır. Çünkü o ağaçlar, senin sıfatlarından ve ahlakından yeşerdi ve meyve verdi.

Senin dünyadaki güzel ahlakın, cennet ağaçlarının meyvesi olarak zuhur edecektir.

چون به امر تست اینجا این صفات - پس در امر تست آن جا آن جزات

11130- Bu güzel sıfatlar, dünyada senin elinde olduğu için, onların ukbadaki mükâfatı da senin elinde demektir.

Fakat:

چون ز دستت زخم بر مظلوم رست - آن درختی گشت از او زقوم رست

11131- Elinden bir mazluma zulüm erişince, o zulüm, cehennemde bir ağaç olur ve ondan zakkum meyvesi husule gelir.

Zakkumun cehennemdeki bir ağacın meyvesi olduğu, Sure-i Duhan'da şöyle tarif ediliyor:

Arapça, Sure Duhan ayet 43-46

“Şüphesiz o zakkum ağacı, günaha düşkün olanın yemeğidir. (O), sıcak suyun kaynadığı gibi karınlar içinde kaynayacak erimiş maden(ler) gibidir” buyruluyor.

چون ز خشم آتش تو در دلها زدی - مایه‌ی نار جهنم آمدی

11132- Hiddetlenip de, başkalarının kalbini kıracak ve yakacak olursan, cehennem ateşinin mayası olmuş olursun.

آتش اینجا چو آدم سوز بود - آن چه از وی زاد مرد افروز بود

11133- Hiddet ve gazap ateşin burada insanı yaktığı için, ondan doğan cehennem ateşi de, orada gene insanı, yani seni yakacaktır.

آتش تو قصد مردم می‌کند - نار کز وی زاد بر مردم زند

11134- Senin o gazap ateşin insanlara kast eylediğinden, ondan parlayan cehennem ateşi de, gene insana, yani sana saldıracaktır.

آن سخنهای چو مار و کژدمت - مار و کژدم گشت و می‌گیرد دمت

11135- Dünyada yılan ve akrep gibi insan sokan sözlerin, orada yılan ve akrep olup, senin kuyruğundan yakalayacak yahut nefesini kesecektir.

اولیا را داشتی در انتظار - انتظار رستخیزت گشت یار

11136- Evliyaullahın davetine icabeti geciktirdiğin ve onları beklettiğin için, kıyamette de beklemek sana yar olacaktır.

و عده‌ی فردا و پس فردای تو - انتظار حشرت آمد وای تو

11137- Seni Hakk yoluna çağıran velilere, “yarın, öbür gün” diye vaat edişlerin, senin için mahşerdeki bekleyiş olacak. O vakit, vay senin haline!

منتظر مانی در آن روز دراز - در حساب و آفتاب جان گداز

11138- Mahşerin o uzun gününde ve can eriten güneşi altında, hesaba müntazır olarak bekleyeceksin.

Eyyam-ı ilahîye denilen günlerin birinin, bizim hesaba göre bin sene olduğu Sure-i Secde'deki:

Arapça, Sure-i Secde ayet 5

“Sonra (o iş) sizin sayageldiğinizce bin sene miktarında olan (mesafeye) bir günde yine O’na yükselir” ayet-i kerimesinde beyan buyrulmuştur. Bu hesaba göre kıyamet gününün ve oradaki hesaba intizarın bin sene süreceği anlaşılmaktadır. O bekleme sırasında halkın terlemesinden adeta dalgalar hasıl olacağı, kafataslarının içinde beyinlerin kaynayacağı hadislerde bildirilmiştir.

کاسمان را منتظر می‌داشتی - تخم فردا ره روم می‌کاشتی

11139- Çünkü sen, semayı bekletiyor, “Yarın tevbe eder, yola gelirim” tohumunu ekiyorsun.

Denilmiştir ki, insanın gökte iki kapısı vardır. Birinden rızkı iner, birinden salih amelî çıkar. Binaenaleyh semadakiler, her insanın amel-i salihinin çıkmasını bekler. Sen ise, amel-i salihde bulunmadığın için ehl-i semayı intizarda bıraktın.

خشم تو تخم سعیر دوزخ است - هین بکش این دوزخت را کاین فح است

11140- Senin gazabın, cehennem ateşinin tohumudur, mayasıdır. Aklını başına al da, o gazap ateşini söndür. Çünkü o, senin için bir tuzaktır.

کشتن این نار نبود جز به نور - نورك أطفأ نارنا نحن الشکور

11141- Bu gazap ateşinin söndürülmesi, din nurundan başka bir şeyle mümkün değildir. Cehennem, “Ey mümin! Senin nurun, bizim ateşimizi söndürdü. Mamafih, biz sana karşı müteşekkirimiz” diyecektir.

Bu beyit, “Kıyamette cehennem: Ey mümin geç. Senin nurun, bizim ateşimizi söndürüyor, diyecektir” hadisine işaretler.

گر تو بی‌نوری کنی حلمی به دست - آتشت زنده ست و در خاکستر است

11142- Eğer sen, din nurundan hali olduğun halde, hilim elde edebilmişsen, bilmiş ol ki, gazap ateşin sönmemiş, lakin külle örtülmüştür.

آن تکلف باشد و رو پوش هین - نار را نکشد بغیر نور دین

11143- Din nuru olmayınca gösterilen hilim, tekellüftür ve perdedir. Ateşi, din nurundan başka bir şey söndürmez.

تا نبینی نور دین ایمن مباش - کاتش پنهان شود یک روز فاش

11144- Din nurunu kendinde görmeyince, emin olma. Çünkü gizlenmiş olan gazap ateşi, bir gün parlar ve meydana çıkar.

نور آبی دان و هم بر آب چفس - چون که داری آب از آتش مترس

11145- Nuru, su gibi bil de, suya yapış. Suya sahip olunca da, ateşten korkma.

آب آتش را کشد کاتش به خو - می‌بسوزد نسل و فرزند او

11146- Su, ateşi söndürür. Ateş de tabiatı icabı suyun neslini ve evladını, yani su ile yetişen bitkileri ve ağaçları yakar.

Din nuru, su; insan tabiatındaki hiddet, gazap, kin gibi kötü huylar da ateş misalidir. Ateş, bitkileri nasıl yakarsa, o kötü huylar da, insanı cehenneme sevk eder ve yanmasına sebep olur. Su ateşi nasıl söndürürse, dinin nuru, yani dinî hükümlere göre yapılan halisane ibadet, o kötü huyları söndürür.

سوی آن مرغابیان رو روز چند - تا ترا در آب حیوانی کشند

11147- Manevî ab-ı hayat deryasının kuşu olan evliyaullahın yanına birkaç gün olsun git ki, seni de bulundukları ab-ı hayat deryasına çeक्सinler.

Lakin su kuşu ile karakuş olanları, yani hakiki veliler ile mukallit bulunanları ayıt et. Zira:

مرغ خاکی مرغ آبی هم تنند - لیک ضدانند آب و روغنند

11148- Su kuşlarıyla karada yaşayan kuşlar, dış görünüşleriyle birbirine benzerler. Lakin ruhları itibarıyla, su ve yağ gibi, birbirlerine zıttırlar.

هر یکی مر اصل خود را بنده اند - احتیاطی کن به هم مانده اند

11149- Her biri kendi aslına, yani su kuşu suya, karakuşu toprağa kuldur ve bağlıdır. Ey salik! Onlara karşı ihtiyatlı bulun. Zira suret itibarıyla, yekdiğerlerine benzerler.

همچنان که وسوسه و وحی اُلسْتُ - هر دو معقولند لیکن فرق هست

11150- Nitekim vesvese ile elest deminin vahyi... Her ikisi de duyguyla değil, akılla anlaşılır; fakat aralarında fark var...

İbn-i Mesud Radiyallahü anhin rivayet ettiği bir hadis-i şerifte: **“Ademoğluna şeytanın vesvese vermesi, meleğin de ilham etmesi vardır. Şeytanın verdiği vesvese şer ile korkutmak ve Hakk’ı tekzip ettirmektir. Meleğin ilhamı da, hayrı ihtar eylemek ve Hakkı tasdik ettirmektir. Bunu, yani meleğin ilhamını hisseden, onun Allah tarafından olduğunu bilsin ve Allah’a hamdetsin. Öbürünü, yani şeytanın vesvesesini duyan da: Euzü billahi mineş-şeytanir-racim, diyerek şeytandan Allah’a sığınsın.”** Bundan sonra Resul-u Ekrem s.a.v. (Arapça metin, Bakara 268’den) ayetini okudu, buyrulmuştur.

Taraf-ı Risaletten okunan ayet-i kerimenin tamamı Sure-i Bakara’da şöyledir:

Arapça, Sure Bakara ayet 268

“Şeytan sizi fakir olacaksınız diye korkutur. Size cimriliği emreder. Allah ise (nafaka hususunda) size kendisinden bir yarlığama ve bir bolluk vadediyor. Allah (ihsanı) geniş olan, (her şeyi) hakkıyla bilendir.”

هر دو دلالان بازار ضمیر - رختها را می‌ستایند ای امیر

11151- Şeytanın vesvesesiyle melek ilhamının ikisi de, gönül pazarının dallarıdır. Her ikisi de, kendi metalarını methederler.

گر تو صراف دلی فکرت شناس - فرق کن سر دو فکرت چون نخاس

11152- Eğer sen gönül sarrafı isen, fikrine geleni anla. İki fikrin hangisi şeytanî, hangisi melekî olduğunu bir esirci gibi ayırt et.

Bu iki hatırayı fark için bir misal getirelim:

Bir kış sabahı, okunan ezan sesiyle uyanmışız. Hava soğuk, yerdeki karın beyazlığı pencereden aksediyor. O esnada içimizden bir ses “Kalk abdest al, namazını kıl” diyor. Başka bir ses de: “Sakın ha, bu soğukta sıcak yatağından kalkarsan hasta olursun. Daha vakit varken biraz daha uyu. Namazını sonra kaza edersin” tavsiyesinde bulunuyor. İşte bunlardan birincisi, melek ilhamı; ikincisi, şeytan vesvesesidir.

ور ندانی این دو فکرت از گمان - لاخلابه گوی و مشتتاب و مران

11153- Eğer şüpheye düşer de, bu iki fikri ayırt edemezsen, “Aldatmaca yok” de. İcrasında acele edip, ileri gitme.

Hazreti Mevlâna, bu mevzu ile ilgili bir hadisın mealini şu suretle naklediyor:

“ALİŞVERİŞTE ALDANMAMANIN ÇARESİ”

حیله‌ی دفع مغبون شدن در بیع و شرا

آن یکی یاری پیمبر را بگفت - که منم در بیعها با غبن جفت

11154- Ashaptan birisi, Resulullah Hazretlerine dedi ki: “Ben alışverişlerde daima aldanıyorum.”

مکر هر کس کاو فرو شد یا خرد - همچو سحر است و ز راهم می‌برد

11155- Satan yahut alan herkesin mekri, sihir gibi beni yoldan çıkarıyor, aldatıyor.

گفت در بیعی که ترسی از غرار - شرط کن سه روز خود را اختیار
11156- *Resulullah, buyurdu ki: "Bir alışverişte aldanmaktan korkuyorsan, kendine üç gün muhayyerliği şart kıl."*

که تانی هست از رحمان یقین - هست تعجیل از شیطان لعین
11157- *Yakinen bil ki, bir işte teenni ile davranıp, acele etmemek, Rahman'dandır. Acele edişin ise, melun şeytandandır.*

Bir kimse Resul-u Ekrem'e s.a.v. "Bana bir tavsiyede bulun" demiş. Zat-ı Risalet de *"Bir işte tedbirli bulun. Sonunda hayır görürsen o işi yap, sonundan korkarsan o işi yapma"* buyurmuş ve insan için her hususta teenni ile hareketin lüzumlu olduğunu anlatmıştır.

پیش سگ چون لقمه‌ی نان افکنی - بو کند آن گه خورد ای معتنی
11158- *Ey dikkat ve itina eden kimse! Köpeğin önüne bir lokma ekmek atacak olursan, evvela koklar, ondan sonra yer.*

او ببینی بو کند ما با خرد - هم ببوییمش به عقل منتقد
11159- *Köpek, burnu ile koklar; biz de her şeyi inceleyen aklımızla koklarız.*

با تانی گشت موجود از خدا - تا به شش روز این زمین و چرخها
11160- *Bu arz ve semalar, Cenab-ı Hakk'tan, teenni ile altı günde vücuda geldi.*
Nitekim Kur'an'da:

Arapça, Sure Hadid ayet 4

"Cenab-ı Hakk, öyle bir Kadir-i Mutlak'tır ki, gökleri ve yeri altı gün içinde yarattı ve sonra arşa istiva eyledi" buyrulmuştur. Eyyam-ı ilahîyeden her birinin bizim hesapla biner sene olduğu, yine Kur'an'da bildirilmiştir. Bu hesaba göre hilkat, altıbin senede tamam olmuştur.

ور نه قادر بود کز کُنْ فیکون - صد زمین و چرخ آوردی برون
11161- *Yoksa o, yüzlerce arz ve semayı bir anda vücuda getirmeye kadirdi. Bir şey için "Kün", yani "Ol!" demekle, o şey derhal mevcut olurdu.*
Sure-i Yasin'deki:

Arapça, Sure Yasin ayet 82

"Onun emri, bir şeyi dilediği zaman, ona ancak -Ol!- demesinden ibarettir. O da oluverir" ayet-i kerimesine işaretir.

آدمی را اندک اندک آن همام - تا چهل سالش کند مرد تمام
11162- *O yüce Allah, insanı yavaş yavaş, tam kırk senede, kemal sahibi eder.*

گر چه قادر بود کاندک یک نفس - از عدم پران کند پنجاه کس
11163- *Yoksa Allah, bir nefeste, elli kişiyi yoktan var etmeye kadirdir.*

عیسی قادر بود کاو از يك دعا - بی‌توقف بر جهاندار مرده را
11164- *Hz. İsa, bir dua ile ölüyü gecikmeksizin diriltmeye muktediri.*

خالق عیسی بنتواندکه او - بی‌توقف مردم آرد تو به تو
11165- *İsa'yı yaratan Allah, insanları bir anda yaratmaya kadir mi değil? İsa'ya nazaran kudreti, kat kat üstün mü değil?*

این تانی از پی تعلیم تست - که طلب آهسته باید بی‌سکست
11166- *Hakk'ın bu teennisi, dilediğin bir şeyi yavaş, fakat devamlı ve sağlam bir şekilde yapmayı, sana öğretmek içindir.*

جو یکی كوچك كه دايم می‌رود - نه نجس گردد نه گنده می‌شود
11167- *Daima akan bir derecik, ne pislik kabul eder, ne de suyu kokar.*

زین تانی زاید اقبال و سرور - این تانی بیضه دولت چون طیور
11168- *Bu teenni ile insan, saadete ve devlete erişir. Bu teenni yumurtadır, devlet de kuşlar gibidir.*

مرغ کی ماند به بیضه ای عنید - گر چه از بیضه همی آید پدید
11169- *Fiiller cezalara benzemediği gibi, kuş da, yumurtadan çıkmakla beraber, yumurtaya benzemez.*

باش تا اجزای تو چون بیضه‌ها - مرغها زاینده اندر انتها
11170- *Sen de sabret ki, ecza-yı vücudun, yumurtalar gibi sonunda kuş çıkarsın.*
Ecza-yı vücudun yumurta gibi kuş çıkarması, azanın işlemiş oldukları amellerin:

Arapça, Sure-i Tarık ayet 9

“O günde ki (bütün) sırlar yoklanıp meydana çıkarılacaktır” ayet-i kerimesi gereğince aleniyete çıkmasıdır. Orada herkesin fiili meydana çıkacak, lakin o fiiller, dünyada iken görünüşüyle yekdiğerine benzediği halde cezası dolayısıyla birbirine benzemeyecektir. Mesela fiil itibarıyla herkesin namazı birbirine benzer. Fakat halis, muhlis bir mümin namazıyla, mürai ve münafilek birinin namazı, mükâfat ve mücazat itibarıyla ayrı ayrı olur. Hazreti Mevlâna, bunu anlatmak için buyuruyor ki:

بیضه‌ی مار ار چه ماند در شبه - بیضه‌ی گنجشک را دور است ره
11171- *Yılanın yumurtası, serçe yumurtasına benzerse de, aralarında uzak mesafe vardır.*
Çünkü yılan yumurtasından yılan yavrusu, serçe yumurtasından serçe yavrusu çıkar.

دانه‌ی آبی به دانه‌ی سیب نیز - گر چه ماند فرق‌ها دان ای عزیز
11172- *Ayva tanesi de, elma tanesine benzer. Benzer, ama azizim, aralarındaki farkı bil.*

برگها هم رنگ باشد در نظر - میوه‌ها هر يك بود نوعی دگر

11173- *Ağaç yaprakları da, bakılınca bir renktedir. Fakat yemişleri, ayrı ayırdır.*

برگهای جسمها مانده‌اند - لیک هر جانی به ریعی زنده‌اند

11174- *Beden yaprakları da, birbirine benzer. Lakin onların yemişi demek olan ruhları, ayrı yaşarlar.*

خلق در بازار یکسان می‌روند - آن یکی در ذوق و دیگر دردمند

11175- *Halk, çarşıya, pazara hep bir gibi gider. Fakat kimi zevkli, kimi dertlidir.*

همچنان در مرگ یکسان می‌رویم - نیم در خسران و نیمی خسرویم

11176- *Onun gibi, ölüme de, aynı görünüşte gideriz. Fakat yarımız hüsrân ve zarar içinde, yarımız da Hüsrev ve şah olarak gideriz.*

“BİLAL RADİYALLAHÜANHİN SEVİNEREK ÖLMESİ”

وفات یافتن بلال با شادی

Ehl-i iman, hususiyle ashab-ı kiram arasında Hazreti Bilal kadar yâd edilen ve ruhuna fatihalar gönderilen bir zat yoktur. Her camide, her mescitte, her namaz başlangıcında hürmetle adı anılır ve ruhuna Fatiha gönderilir. Fakat bu şerefi, o mübarek ve mücahit zat pek kolay bulmamıştır. Kendisi Habeşî bir köle olup Kureyş’in ileri gelenlerinden Ümeyye bin Halef’in esaretinde bulunuyordu ve ilk Müslümanlar sırasında imana gelmişti. Efendisi olacak herif Müslüman olmasından dolayı Cenab-ı Bilal’e türlü türlü işkenceler yapardı. Öğle vakti güneşten kızmış taşlar üstüne yatırır, yine göğsüne kızgın taşlar yığar, bazen elini ayağını bağladıktan sonra boynuna ip takar ve yollarda sürütürdü. Hazreti Bilal o eziyetlere tahammül eder “Ehad, Ehad” diyerek Allah’ı zikreyledi.

Sonra Hazreti Ebu Bekir onu satın aldı ve azat etti. O da hayatını Cenab-ı Peygamberin hizmetine tahsis etti. İrtihal-i Nebeviye kadar o şereften ayrılmadı. Sesi güzel ve gür olduğu için ilk ezanı o okumuş ve Hazreti Peygamber zamanında her gün beş vakit ezan okuyup Medine ufuklarını çınlatmıştı. Sabah ezanında söylenilen “Essalatü hayrun minennevm” Bilal’in bir sözüdür.

Bir sabah ezan okuduktan sonra hücre-i saadete gelmiş “Namaz vakti” diye seslenmişti. Aleyhissalat Efendimizin ıstırahat buyurmakta olduğu söylenilmesi üzerine “Essalatü hayrun minennevm” demiş, Resulullah Hazretleri işitip bu sözün sabah ezanına ilave edilmesini emir buyurmuştu.

İrtihal-i Nebeviden sonra Hazreti Bilal, sevgili Peygamberin firakına dayanamadığı için Suriye taraflarına giderek cihatla meşgul olmak istemiş, rivayete göre Hazreti Sıddık’ın ricası üzerine onun zamanında da ezan okumaya devam etmiş, Hazreti Ömer devrinde Şam’a çekilmiş, hicretin 20. senesinde orada vefat eylemiştir.

Hazreti Bilal’in manevi büyüklüğünü şundan anlamalı ki, S.a.v. Efendimiz: **“Cennete girdim, orada Bilal’in ayak sesini duydum”** buyurduğu gibi Cenab-ı Faruk gibi bir seyyid-i Kureyşî, o Habeşî kul için “Seyyidina”, yani “Efendimiz”

tabirini kullanmış ve “Ebu Bekir Efendimiz, Bilal Efendimizi azat eylemiştir” demiştir. Radiyallahü anhüm.

چون بلال از ضعف شد همچون هلال - رنگ مرگ افتاد بر روی بلال
11177- Hz. Bilal zayıflıktan hilal gibi olmuş, yüzüne ölüm rengi aksetmişti.

جفت او دیدش بگفتا وا حرب - پس بلالش گفت نه نه وا طرب
11178- Zevcesi, onu böyle görünce, “Eyvahlar olsun!” dedi. Bilal ise, “Hayır... Hayır... Ne hoş! Ne güzel!” cevabını verdi.

تا کنون اندر حرب بودم ز زیست - تو چه دانی مرگ چون عیش است و چيست
11179- Ben şimdiye kadar yaşamaktan, esef ve keder içinde idim. Sen, ölümün nasıl bir yaşayış ve ne olduğunu ne bilirsin?

این همی گفت و رخس در عین گفت - نرگس و گلبرگ و لاله می شکفت
11180- Hz. Bilal, böyle diyor ve söylüyorken de, yüzünde nergis, gül yaprağı ve lale açılıyor; vech-i mübareki gittikçe nurlanıyordu.

تاب رو و چشم پر انوار او - می گواهی داد بر گفتار او
11181- Yüzünün parlaklığı ve nurlu gözleri, söylediklerinin doğru olduğuna şahadet ediyordu.

هر سیه دل می سیه دیدی و را - مردم دیده سیاه آمد چرا
11182- Kalbi kara olanlar, onu siyah, Habeşî görüyorlardı. Fakat gözbebeği neden siyah oldu?

Hazreti Bilal, Habeşî olduğu için basiret gözü ile bakmayanlar onu siyah görüyorlardı. Fakat onun siyahlığı, göz bebeğinin karalığı gibi idi. O karalıkta nasıl bir görüş nuru varsa, Hazreti Bilal'in siyahlığın da envar-ı ilahîye parlıyordu.

مردم نادیده باشد رو سیاه - مردم دیده بود مرآت ماه
11183- Yüzü kara olanlar, hakikati göremeyenlerdir. İnsanların gözbebeği olan insan ise, ayın aynasıdır.

خود که بیند مردم دیده‌ی ترا - در جهان جز مردم دیده‌فزا
11184- Senin gözbebeğini, görüşü kuvvetli olan bir gözbebeğinden başka kim görebilir?

Hazreti Mevlâna, demiştir ki: “Cinsimizden olan bizi tanır, sair nas ise inkâr eder.”

چون به غیر مردم دیده‌ش ندید - پس به غیر او که در رنگش رسید
11185- Hz. Bilal'i, kâinatın gözbebeği mesabesinde olan Fahr-i Âlem Sallallahü Aleyhi Vesellemden ve onun verese-i kâmilî bulunan ashab-ı kiramdan maadası görmedi. Onlardan başkaları, sadece onun rengine baktı.

Hadis-i şerifte: “Siyahların en hayırlısı, şu üç kişidir: Lokman, Bilal ve Mihca'dır” buyrulmuştur.

Mihca: Bedir'de şehit olmuş bir zattır. Hazreti Ömer'in de: "Ebu Bekir seyyidimizdir, Bilal Efendimizi azat etmiştir" dediği yukarıda ifade olunmuştu.

پس جز او جمله مقلد آمدند - در صفات مردم دیده‌ی بلند

11186- Resulullah ile kibar-ı ashaptan maadası, o yüksek gözbebeğinin, yani Bilal Radiyallahüanhin sıfatlarını tanımak hususunda, sadece peygamberi taklit ettiler.

گفت جفتش الفراق ای خوش خصال - گفت نه نه الوصال است الوصال

11187- Zevcesi, dedi ki: "Ey güzel tabiatlı! Ayrılık zamanı." Bilal de, dedi ki: "Hayır... Hayır... Vuslat zamanı!"

گفت جفت امشب غریبی می‌روی - از تبار و خویش غایب می‌شوی

11188- Zevcesi, dedi ki: "Bu gece gurbete gidiyorsun, hısım ve akrabanın gözlerinden gaip olacaksın."

گفت نه نه بلکه امشب جان من - می‌رسد خود از غریبی در وطن

11189- Bilal, dedi ki: "Hayır... Hayır... Belki bu gece ruhum, gurbetten asıl vatanına kavuşuyor."

گفت رویت را کجا بینیم ما - گفت اندر حلقه‌ی خاص خدا

11190- Zevcesi, dedi ki: "Senin yüzünü biz nerede göreceğiz?" Bilal, cevap verdi ki: "Tanrı haslarının halkasında..."

حلقه‌ی خاصش به تو پیوسته است - گر نظر بالا کنی نه سوی پست

11191- Eğer âlem-i esfele değil, âlem-i balaya bakarsan, halka-yı has sana muttasıldır.

اندر آن حلقه ز رب العالمین - نور می‌تابد چو در حلقه نگین

11192- Yüzükteki elmas taşın parladığı gibi, Rabb-ül Âleminden gelen nur parlar.

گفت ویران گشت این خانه دریغ - گفت اندر مه نگر منگر به میغ

11193- Zevcesi, "Vah yazık, bu ev harap oldu!" dedi. Hz. Bilal, "Sen aya bak; sise, buluta bakma" cevabını verdi.

Cesede bakma, ruha nazar et, tenbihinde bulundu. Çünkü ceset fani, ruh baki idi. Hatta ceset zayıf düştüğçe, ruh kuvvet buluyordu.

کرد ویران تا کند معمورتر - قوم انبه بود و خانه مختصر

11194- Cenab-ı Hakk, benim cesedim hanesini daha güzel imar etmek için yıktı. Zira ailem kalabalıktı, ev de küçük..."

"BEDENİN, ÖLÜMDEN HARAP OLMASININ HİKMETİ"

حکمت ویران شدن تن به مرگ

من چو آدم بودم اول حبس کرب - پر شد اکنون نسل جانم شرق و غرب

11195- Ben evvelce, Adem Aleyhisselamın arza inişinden sonraki gam ve gussa hapsine düştüğü halde idim. Şimdi ruhumun nesli, doğuyu da kapladı, batıyı da...”

Hazreti Bilal'in "Ruhumun nesli" demesinden maksat, kendisi gibi evliyaullah hazaratıdır.

من گدا بودم در این خانه‌ی چو چاه - شاه گشتم قصر باید بهر شاه

11196- Kuyuya benzeyen bir evde, yoksulun biriydim. Şimdi padişah oldum. Padişah için de, köşk ve saray lazımdır.

Onun için bu dar sıkıcı evin yıkılması, yeniden ve geniş olarak yapılması icap eder.

قصرها خود مر شهان را مانس است - مرده را خانه و مکان گوری بس است

11197- Hakikaten padişahlar, köşkler ve saraylarla ünsiyet etmişlerdir. Ölülere ise, mekân olarak bir kabir yetiştir.

Bundan dolayı:

انبیا را تنگ آمد این جهان - چون شهان رفتند اندر لا مکان

11198- Bu dünya peygamberlere dar geldiği için, padişahlar gibi lâmekân sarayına gittiler.

Bu beyit, Kur'an-ı Kerim'deki şu ayeti dile getiriyor:

Arapça, Sure Kamer ayet 54-55

“Şüphesiz ki takva sahipleri cennetlerde, ırmaklar (kenarların)da, Hakk meclisinde (ve) kudret sahibi, mülkü çok yüce olan (Allah)ın yanındadırlar.”

مردگان را این جهان بنمود فر - ظاهرش زفت و به معنی تنگ بر

11199- Bu dünya, kalbi ölmüş kimselere, geniş ve parlak göründü. Hâlbuki dışı geniş, içi gayet dardır.

گر نبودى تنگ این افغان ز چیست - چون دو تا شد هر که در وی بیش زیست

11200- Eğer dünya dar ve ızdırap verici değilse, halkın gam ve teessürden bu feryadı nedendir? Niçin orada fazla yaşayanın beli bükülmekte ve iki katı olmaktadır?

در زمان خواب چون آزاد شد - ز آن مکان بنگر که جان چون شاد شد

11201- Uyku esnasında, ruhun azat olup dünya hapsinden kurtulduğu için, nasıl sevindiğine dikkat et.

Evet, fakr ve ihtiyaç yahut elem ızdırap içinde inleyen bir kimse uyudu mu, o ızdırap ve ihtiyacı unuttur, hatta güzel güzel rüyalar görünür. İşte o rüyalar, ruhun muvakkaten sıkıntıdan kurtulması ve şad olması demektir.

ظالم از ظلم طبیعت باز رست - مرد زندانی ز فکر حبس جست

11202- Uykuda iken zalim, zulüm tabiatından kurtulur. Zindanda mahpus olan da, hapis düşüncesinden halas olur.

Şeyh Sadi Kuddise sırruhu, Gülistan'ında der ki: Zalimin biri, bir arife: "İbadetlerin hangisi eftaldir" diye sordu. O da "Senin için öğle uykusu. Çünkü uykuda olduğun için kimseyi incitmezsin" cevabını verdi.

Derler ki, Sultan III. Mustafa camiini yaptırmış, sonra tebdil olarak dışarıya çıkmış, caminin yanında eskicilik eden Laleli Baba'nın kulübesine gelmiş: "Baba, dünyanın zevki nedir?" diye sormuş. O da: "Senin için yiyip içmek ve yiyip içtiklerini defetmektir" cevabını vermiş. Padişah, bu cevabı kaba bulmuş, eskiciyi tekdir etmiş. Laleli Baba: "Öyle ise, sen ye, iç de defetme" demiş. Padişah, saraya gelmiş, kabza uğramış, günlerce dışarıya çıkmamış, pek çok ızdırap çekmiş. Nihayet tahkir ettiği eskiciye adam yollamış, ondan dua istemiş ve duasıyla ızdıraptan kurtulmuş. Hatta bu münasebetle camiye, Laleli Baba'ya nispet edilerek Laleli Camii denilmiş.

Maneviyattan zevk almayanların zevki de, hakikaten dolmak ve boşalmakla, giyinip kuşanmaktan ibaret değil mi?

این زمین و آسمان بس فراخ - سخت تنگ آمد به هنگام مناخ

11203- Bu geniş arz ile semavat, bedenın çökmesi, yani sahibinin göçmesi zamanında fevkalade daralır.

Menah ve menaha: Develerin çöktükleri yerdir. Arabistan şehirlerinin çoğunda böyle meydanlar vardır. İnsanları çökerttiği için Hazreti Mevlâna, ölüme "Hengâm-ı menah" tabir ediyor.

چشم بند آمد فراخ و سخت تنگ - خنده‌ی او گریه فخرش جمله ننگ

11204- Dünyanın genişliği, göz bağından ibarettir. Hâlbuki ahirete nispetle o, çok dardır. Gülmesi ağlamaktan ibaret, övünmesi ar ve ayıptan başka bir şey değil.

"ZAHİREN GENİŞ, MANEN DAR OLAN DÜNYANIN VE DARLIKTAN KURTULMA OLAN UYKUNUN TEŞBİHİ"

تشبیه دنیا که به ظاهر فراخ است و به معنی تنگ و تشبیه خواب که خلاص است از این تنگی

همچو گرمابه که تفسیده بود - تنگ آیی جانت پخسیده شود

11205- Kızmış bir hamam gibi ki, orada ruhun daralır, sen de sıkılırsın.

گر چه گرمابه عریض است و طویل - ز آن تبش تنگ آیدت جان و کلیل

11206- Hamam, enli boylu olmakla beraber, hararetinden ruhun sıkılır ve uzanır.

تا برون نایی بنگشاید دلت - پس چه سود آمد فراخی منزلت

11207- Dışarı çıkmayınca, kalbin ferahlamaz. O halde, hamamın genişliğinden sana ne fayda olur?

Bunun gibi bir insan da, bu manen dar ve sıkıcı âlemin dışına çıkmayınca ferahlayamaz ve rahat edemez.

Diğer bir misal:

یا که کفش تنگ پوشی ای غوی - در بیابان فراخی می‌روی

11208- Ey sapık kimse! Dar bir ayakkabı giyersin de, geniş bir çölde koşarsın.

آن فراخی بیابان تنگ گشت - بر تو زندان آمد آن صحرا و دشت

11209- O genişlik, senin için daralır ve o koca sahra, sana zindan olur.

هر که دید او مر ترا از دور گفت - کاو در آن صحرا چو لاله‌ی تر شکفت

11210- Uzaktan seni görmüş olan, “O bu sahradan lale gibi açılmış, neşeli bir halde bulunuyor” der.

او نداند که تو همچون ظالمان - از برون در گلشنی جان در فغان

11211- O kimse bilmez ki, sen, zalimler gibi haricen gülşende görünürsün, fakat ruhun feryat edip duruyor.

Zalimler hakikaten böyledir. Onları dıştan görenler, saadet ve neşe içinde sanırlar. Lakin onlar, ettikleri zulümler dolayısıyla vicdanlarında bir sıkıntı ve azap duyarlar.

خواب تو آن کفش بیرون کردن است - که زمانی جانت آزاد از تن است

11212- Senin uykun, o dar pabucu ayağından çıkarmaktır ki, bu müddet içerisinde, ruhun beden hapsinden azade bulunur.

Ruh, bedene bağlı oldukça sıkıntı içinde bulunur. İnsan uyuyup hisleri muattal kalınca muvakkaten serbest kalır ve neşelenir. Bu hâl gamlı ve hüznü bir kimsenin uyumasıyla gamını, kederini unutmasına ve onlardan kurtulmasına benzer.

اولیا را خواب ملك است ای فلان - همچو آن اصحاب كهف اندر جهان

11213- Azizim! Uyku, Allah'ın velilerinin malı, mülküdür. Dünyadaki Ashab-ı Kehf gibi...

خواب می‌بینند و آن جا خواب نه - در عدم در می‌روند و باب نه

11214- Onlar rüya görürler; lakin o uyku değildir. Yokluğa giderler, fakat görünürde kapısı yoktur.

خانه‌ی تنگ و در او جان چنگ لوك - کرد ویران تا کند قصر ملوك

11215- Beden, dar ve kasvetli bir ev gibidir. Ruh da, orada hasta ve sakat bir haldedir. Ruh, o dar evi, padişahlar sarayı yapmak için yıkmıştır.

Seyr-u sülukta bir takım riyazat ve mücahedat vardır ki, onlarla beden zayıflar. Bu zaafın vücuda gelmesi, o dar ve sıkıcı evin yıkılıp yerine ruha layık bir saray ve kasrın yeniden inşası içindir.

Hazreti Bilal lisanından, bir takım maarif beyanına geçilip deniliyor ki:

چنگ لوکم چون جنین اندر رحم - نه مهه گشتم شد این نفلان مهم

11216- Ben, ana rahmindeki cenin gibi, iki büklüm oldum. Dokuz ay doldu, artık buradan geçmem gerek.

Ölmek, yeni ve manevi bir hayata doğmaktır. Onun için Hazreti İsa Aleyhisselam “İki defa doğmayan, âlem-i melekûta katiyen giremez” buyurmuştur. Doğumun biri dünyaya, ikincisi de âlem-i ukbayadır. İkinci doğum ya ölümle yahut ölmeyen evvel riyazat ve mücahedat ile nefsi öldürmekle olur. Âlem-i ahiretin

genişliğine nispetle dünyanın darlığı “Ana rahmi” gibi kalır. Dünyadakiler de, ana rahmindeki çocuklara benzer. Onun için Hazreti Bilal, kendisini dokuz aylık kemal kesbetmiş ve artık mana âlemine doğması lazım gelmiş bir cenine benzetiyor.

گر نباشد درد زه بر مادرم - من در این زندان میان آذر

11217- Eğer anamın doğum ağrısı tutmasaydı, ben bu zindanda ateş içinde kalacaktım.

Anasının ağrısının tutması, ruhun intikalinden beden ve mader-i tabiatın müteessir ve müteallim olmasıdır.

مادر طبعم ز درد مرگ خویش - می کند ره تا رهد بره ز میش

11218- Bir anaya benzeyen tabiatım da, kuzunun koyundan doğması, yani ruhun bedenden çıkıp ayrılması için, ağrı çekmektedir.

تا چرد آن بره در صحرای سبز - هین رحم بگشا که گشت این بره گبز

11219- Ruh kuzusunun yeşil bir ovada otlaması için, onun doğum yolunu aç ki, bu kuzu büyüdü; ruh kemalini buldu.

درد زه گر رنج آبستان بود - بر جنین اشکستن زندان بود

11220- Doğum ağrısı, gebe kadın için dert ise de, çocuk için zindanı yıkıp kurtulmaktır.

حامله گریان ز زه کاین المناص - و آن چنین خندان که پیش آمد خلاص

11221- Gebe kadın, “Ağrıdan nasıl kurtulacağım?” diye ağlar. Fakat çocuk, “Kurtuluş zamanı geldi” diye güler.

Ölüm ızdırabıyla beden elem ve ızdırıp duyarsa da, “Kurtuluyorum” diye ruh sevinir ve güler.

هر چه زیر چرخ هستند امهات - از جماد و از بهیمه و ز نبات

11222- Felek kubbesi altındaki cemat, nebatat ve hayvanattan her biri, diğerinin derdinden gafildir; o derdi, ancak kâmil olanlar bilir.

آن چه کوسه داند از خانه‌ی کسان - بلمه از خانه‌ی خودش کی داند آن

11223- Başkalarının evinde olanı, kösenin bildiği kadar; kabasakal, kendi evinde olanı bilemez.

Köselerin çoğu zeki, kaba sakallıların ekseri budala olduğu halk arasında söylenilir. Onun için “Bir kösenin başkalarına dair bildiğini, bir kabasakal kendine ait olana kadar bilmez” mealinde Farisi’de bir mesel vardır.

Buradaki köseden maksat, feraset sahipleri, kaba sakaldan murat da ahmak takımıdır. Demek isteniliyor ki: “Kâmil bir arifin eşyayı bildiği kadar, onlar kendilerini bilmezler.”

آن چه صاحب دل بداند حال تو - تو ز حال خود ندانی ای عمو

11224- Amca! Senin ahvaline dair bir arifin bildiğini, sen kendin bilemezsin.

“GAFLET, GAM, TEMBELLİK VE GÖNÜL KARANLIĞI GİBİ NE VARSA HEPSİNİN, YERE MENSUP VE AŞAĞILIK BİR ŞEY OLAN BEDENDEN İLERİ GELDİĞİNİN BEYANI”

بیان آن که هر چه غفلت و غم و کاهلی و تاریکی است
همه از تن است که ارضی است و سفلی

غفلت از تن بود چون تن روح شد - بیند او اسرار را بی هیچ بد

11225- Gaflet, bedendendir. Beden ruh olunca, bütün esrarı mutlaka görür.

چون زمین برخاست از جو فلک - نه شب و نه سایه باشد لی و لك

11226- Fezadan yeryüzü kalkacak olursa, benim için de, senin için de, ne gece kalır, ne de gölge...

هر کجا سایه ست و شب یا سایه گه - از زمین باشد نه از افلاک و مه

11227- Nerede gece, gölge ve gölgelik bulunursa, onlar, feleklerden ve aydan değil, zemindendir.

دود پیوسته هم از هیزم بود - نه از آتشیهای مستنجم بود

11228- Duman, daima odundan çıkar, parlak ateşten değil.

Onun gibi, bir kimse de, aşk-ı ilahî ateşi ile yanıp parlak bir kor haline gelir de odunluktan kurtulursa, nuranî bir hal peyda eder.

وهم افتد در خطا و در غلط - عقل باشد در اصابتها فقط

11229- İnsandaki vehim, hataya ve galata düşebilir. Hak ve hakikatte isabet eden, ancak akıldır.

هر گرانی و کسل خود از تن است - جان ز خفت جمله در پریدن است

11230- İnsandaki ağırlık ve tembellik bedendendir. Bir ruh ise, hafifliği dolayısıyla uçma halindedir.

Binaenaleyh sen de kendine bak, eğer taat ve ibadetler hususunda tembelliğin varsa, cismanîsin. Yok, o hususta çevik ve atik bulunuyorsan ruhanîsin.

روی سرخ از غلبه‌ی خونها بود - روی زرد از جنبش صفرا بود

11231- Yüzün kırmızılığı, kanın galebesindendir; çehrenin sarılığı, safranın hareketindendir.

رو سپید از قوت بلغم بود - باشد از سودا که رو ادهم بود

11232- Balgamin kuvvetinden, yüz beyaz olur; kararması da, sevdadan ileri gelir.

Eski hekimler bunlara ahlat-ı erbaa derler. Bedende hangisinin galip olduğunu hastanın yüzünden istidlal ederlerdi.

Zahirî alâmetler, batını ahvale delalet ettiği gibi ibadete olan şevk ve istek de Allah'ın indinde makbuliyete, bilakis ağırlık ve tembellik de merdudiyete alamet olur.

در حقیقت خالق آثار اوست - لیک جز علت نبیند اهل پوست

11233- Hakikatte, bütün eserlerin halikı Allah'tır. Lakin zahir ehli olanlar, illet ve sebepten başka bir şey görmezler.

Vakıa sebepler de müessirdir, fakat o tesir kendilerinden değil, Müsebbib-ül Esbap olan Allah'ın emriyledir. Nitekim Cenab-ı Pir, yine Mesnevî'de der ki: "Kendinde gam ve keder görünce tevbe ve istiğfar et. Gam ve keder, mükevvenatın halikı olan Allah'ın emriyle müessir olur."

مغز کاو از پوستها آواره نیست - از طبیب و علت او را چاره نیست

11234- Kabuğundan ayrılmamış bir içe, hekimden ve ilaçtan fayda yoktur.

Buradaki içten murat, akıl; kabuktan maksat da, bir takım sebepler ve illetlerdir. İnsan, sebeplere olan bağıllığını terk edip de Müsebbib-ül Esbap'a kalbini rabtlemeyince maneviyat hususunda ilerleyemez.

چون دوم بار آدمی زاده بزاد - پای خود بر فرق علتها نهاد

11235- İnsanoğlu ikinci defa doğunca, illet ve sebepleri ayağının altına alır.

İkinci defa doğmanın ne demek olduğu biraz evvel izah edilmişti.

علت اولی نباشد دین او - علت جزوی ندارد کین او

11236- Sebepleri ayağı altına alan kimsenin, "İllet-i Ula" dini ve mezhebî olmaz, illet-i cüziye de, ona bir zarar vermez.

Bir kısım filozoflara göre her şeyin bir illeti ve sebebi vardır ki teselsül eder gider. Onun için ilk illet ve sebep saydıkları "Akl-ı evvel"e yahut bizzat Vacib-ül Vücud'a "İllet-i ûla" ve "İllet-ül ılel", yani "Sebeplerin sebebi" derler. Bunların mezhebine göre Allah, fail-i muhtar değildir. İcabı ne ise onu yapmaya mecburdur. Ehl-i Sünnet'e göre ise fail-i muhtardır, "Fa'alün lima yürid"dir. Dilediğini yapar ve yapmasında da tamamen serbesttir. Binanaleyh sebep ve illetleri ayak altına almış, Hakk'ın "Arapça metin" ve "Arapça metin" olduğunu, yani isterse zarar, isterse menfaat verdiğini bihakkin anlamış olan kimse, öyle filozof nazariyelerine bağlanmaz ve hadiselerin sebepler tesiriyle değil, Müsebbib-ül Esbap'ın irade ve yaratmasıyla vukua geldiğini zevkle bilir. Bundan dolayı sebepler ve illetler de ona kin bağlamaz, yani tesir icra edemez.

می‌پرد چون آفتاب اندر افق - با عروس صدق و صورت چون تنق

11237- Böyle bir kimse, sıdk ve ihlas gelini ile birlikte ve sureti de kendisinde perde olduğu halde, güneş gibi ufuklarda uçar durur.

بلکه بیرون از افق وز چرخها - بی‌مکان باشد چو ارواح و نهی

11238- Hatta ufuklardan ve feleklerden de dışarıda, ruhlar ve akıllar gibi mekânsız bir âlemedir.

بل عقول ماست سایه‌های او - می‌فتد چون سایه‌ها در پای او

11239- Hatta bizim akıllarımız bile onun gölgesidir ki, gölge gibi onun ayağına düşerler.

Gölge nasıl şahsa tabi olur ve ardınca giderse, bizim akıl ve reyimiz de onun içtihadına uyar.

مجتهد هر گه که باشد نص شناس - اندر آن صورت نیندیشد قیاس

11240- Müçtehit bir mesele hakkında nası bilirse, hükümde artık kıyas düşünmez.

Müçtehit: Kur'an'ı ve çeşitli manalarını bilen, insanların örf ve adetlerine vakıf olup da yaptığı kıyaslarda isabet eden kimsedir.

Nas: Kitap ve sünnet, yani Kur'an ve hadistir. Bir müctehit, bir mesele hakkında hüküm vereceği vakit, onun hakkında bir ayet yahut bir hadis biliyorsa onunla hükmeder. Nassı bilmez ve bulamazsa kıyas yapar, yani hakkında nass bulunan bir meseleye tatbik eder yahut icmaı Ümmet'e göre içtihat eder.

Hazreti Mevlâna, diyor ki: Arif-i kâmilin içtihad ve reyi de, hasbelverase, nass gibidir. Binaenaleyh ona karşı akıl ve fikir ile kıyas yapılarak itiraz edilemez.

“NASIN VE KIYASIN TEŞBİHİ”

تشبیه نص با قیاس

نص وحی روح قدسی دان یقین - و آن قیاس عقل جزوی تحت این

11241- Nası, Ruh-ül Kudüs olan Cebraîl Aleyhisselamın getirdiği vahy-i ilahî bil. Akl-ı cüzinin yaptığı kıyas ise, bunun aşağısındadır.

عقل از جان گشت با ادراک و فر - روح او را کی شود زیر نظر

11242- Akıl, ruhtan zekâ ve idrak bulmuştur. Ruh olmayınca, akıl da olmaz. O halde ruh, nasıl olur da, aklın tasarrufuna girer?

لیک جان در عقل تاثیر کی کند - ز آن اثر آن عقل تدبیری کند

11243- Fakat ruh akla tesir eder de, o tesir ile akıl tedbirde bulunur.

نوح وار ار صدقی زد در تو روح - کویم و کشتی و کو طوفان نوح

11244- Ey davalı kimse! Eğer ruh, Nuh gibi, seni de tasdik ettiyse, derim ki: “Hani senin gemin ve Nuh tufanın?”

عقل اثر را روح پندارد و لیک - نور خور از قرص خور دوراست نیک

11245- Akıl, kendisinde şuur ve zekâ eserini, ruhun kendisi sanır. Fakat güneşin ziyası, onun cisminden iyiden iyiye uzaktır.

Güneşin bir cismi, bir de ziyası vardır. Fakat ikisi de değildir. O cisme ziya veren Allah'tır. İnsandaki aklın da şuur ve idrakine ruh sebeptir. Fakat idrak ve şuur şeklinde tezahür eden şeyin menşei hakikatte ruh değil, Cenab-ı Kadir ve Kayyum'dur. Eğer şuur tesiri yalnız ruhtan olsaydı, dünyada deli bulunmaması lazım gelirdi. Çünkü mecnunların da ruhu vardır ama şuuru yoktur.

ز آن به قرصی سالکی خرسند شد - تا ز نورش سوی قرص افکند شد

11246- Ondan dolaydır ki, salık-i halis, bir lokma ekmeğe kanaat ederek riyazet yapar ve böylece güneşin ziyası gibi olan ruhun nurundan aslına, yani sıfatlarından zatına atılır.

ز آنکه این نوری که اندر سافل است - نیست دایم روز و شب او آفل است

11247- Çünkü âlem-i süflide bulunan nur, gece gündüz daimi değildir. Mesela güneşin ziyası, akşam olunca söner.

و انکه اندر قرص دارد باش و جا - غرقه‌ی آن نور باشد دایما
11248- Fakat nurun aslına ulaşan, Zat'ın tecellisine mazhar olan, kimse, daima o nura gark olmuş olarak bulunur.

نه سحابش ره زند خود نه غروب - وارھید او از فراق سینه کوب
11249- Ne bulut onun yolunu vurur, ne de nuru gurup eder. O kimse, göğsü yumruklatan ayrılıktan kurtulmuştur.

این چنین کس اصلش از افلاک بود - یا مبدل گشت گر از خاک بود
11250- Böyle bir kimse aslen semavîdir yahut hâkidir de, bir cezbe ile beşeriyetten ruhaniyete yükselmiştir.

- ز انکه خاکی را نباشد تاب آن - که زند بر وی شعاعش جاودان
11251- Çünkü hakikat güneşinin daimi tecellisine, toprağa mensup olanlar tahammül edemez.

گر زند بر خاک دایم تاب خور - آن چنان سوزد که ناید زو ثمر
11252- Eğer güneşin ziyası her vakit toprağa vurursa, onu öyle yakar ki, toprak meyve ve mahsul vermez olur.

دایم اندر آب کار ماهی است - مار را با او کجا همراهی است
11253- Daima su içinde bulunmak, balığın işidir. Yılanın balıkla yoldaşlığı olabilir mi?
Vahdet denizinde daima yüzen, nebiler ve Allah'ın velileridir. Yılan ahlaklı kimseler bu işte onlarla yoldaşlık edemezler.

لیک در که مارهای پر فنند - اندر این یم ماهی‌ها می‌کنند
11254- Lakin bu âlem dağında öyle kurnaz yılanlar vardır ki, tarikat denizi içinde balıklık ederler.
Tarikat kisvesinde ve erbab-ı tarik zümresinde öyle mukallit ve mürayi, usta hilekârlar vardır ki, kendileri yılan gibi iken, halka vahdet denizinin balığı gibi görünürler.

مکرشان گر خلق را شیدا کند - هم ز دریا تاسه‌شان رسوا کند
11255- Onların mekri ve hilesi halkı çıldırtırsa da, denizden nefretleri kendilerini halk arasında rezil eder.

و اندر این یم ماهیان پر فنند - مار را از سحر ماهی می‌کنند
11256- Vahdet ve hakikat denizinin de öyle usta balıkları vardır ki, onlar, yılanı sihir ile balık yaparlar.

ماهیان قعر دریای جلال - بحرشان آموخته سحر حلال
11257- Onlar, ululuk denizinin balıklarıdır ki, o celal ve azamet denizi, onlara bir sihr-i helal öğretmiştir.
Sihir, keramet ve mucize ve fevkaladelik halinin müşterekliği sebebiyle görünüşte ve avam nazarında bir gibidirler. Lakin birincisi bir sihr-i haram, ikincisi

evliyadan, üçüncüsü ise enbiyadan zuhur eden bir sihr-i helaldir. O sihr-i helali onlara öğreten, azamet ve celal deryası olan Cenab-ı Hakk'tır. Yaptıkları sihr-i helal de, yılan ahlaklı olanları balıklaştırmak, yani; kâfiri imana, fasıkı salaha getirmektir.

پس محال از تاب ایشان حال شد - نحس آن جا رفت و نیکو فال شد

11258- Muhal denilecek pek çok şey, onların kuvvetiyle hallolmuştur. Uğursuzluk, onların yanına gelince hayır ve saadet kesilmiştir.

تا قیامت گر بگویم زین کلام - صد قیامت بگذرد وین ناتمام

11259- Bu bahsi kıyamete kadar söylesem, gene bitmez. Yüzlerce kıyamet kopar, geçer de, yine bu bahis tamam olmaz.

“ŞEYHİN LİSANINDAN HİKMETLER COŞUNCA, DİNLEYENLERDE BULUNMASI İCAP EDEN EDEP”

آداب المستمعین و المریدین عند فیض الحکمة من لسان الشيخ

بر ملولان این مکرر کردن است - نزد من عمر مکرر بردن است

11260- Bu sözlerim, insanlara bir tekrarlama değildir. Ama bence tekrarlanan, tazelenip yeniden yaşanan ve böylece uzayan bir ömürdür.

Edebiyatta bir “Tekrar” ve “Tekrir” bahsi vardır.

Tekrar, bir sözün lüzumsuz yere birkaç defa söylenmesidir. Camilerde müezzinlerin “Hazreti Bilal-i Habeşi Radiyallahü anı Hazretlerinin” demeleri ve farkında olmaksızın hazret kelimesini lüzumsuz yere iki defa söylemeleri gibi. Böyle lüzumsuz tekrarlar sözün fesahatını bozar, değerini düşürür.

Tekrir ise söze kuvvet vermek, muhatabın nazar-ı dikkatini celbetmek için yapılan tekrarlama değildir.

Kur'an-ı Kerim'de de:

Arapça, Sure Rahman ayet 13

“O halde ey ins-ü cin, Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?”

Keza:

Arapça, Sure Mürselat ayet 15

“(Bunu) yalan sayanların o gün vay haline!” gibi mükerrer ayet-i kerimeler vardır. Fakat bunlar tekrar değil, birer tekrirdir.

شمع از برق مکرر بر شود - خاک از تاب مکرر زر شود

11261- Mum, birbiri üstüne çakan kıvılcımlarla yanar, alevlenir. Toprak, birbiri üstüne vuran ziyalarla, altın haline gelir, parlak.

Birbiri peşisıra çakan kıvılcımların mumda devamlı bir alev haline geldiği ve güneşin mükerrer akislerinden toprağın ekine tahavvül ettiği gibi, tekrar olunan bahisler de zihinlerde iyice yer eder ve fikri aydınlatır. Fakat dinleyenlerin söylenen sözlere rağbet göstermesi ve kemal-i istekle dinlenmesi şarttır.

گر هزاران طالبند و يك ملول - از رسالت باز می ماند رسول

11262- Eğer binlerce talip ve dinleyici, bir de usanç getiren kişi bulunursa, elçi, elçilik yapmak istemez, gönlü soğur.

این رسولان ضمیر رازگو - مستمع خواهند اسرافیل خو

11263- Sır söyleyen bu gönül elçileri, İsrafil tabiatlı dinleyici isterler.

İsrafil Aleyhisselam, suru üflemeye memur bir melektir. “Sur” denilen bir nida vasıtasını iki defa üfleyecek, birincisinde bütün canlı mahlukât ölecek, ikinci üfleyişinde dirilecektir. Bu büyük melek yaratılışından beri suru üflemek üzere Hakk’ın emrine muntazır bulunmaktadır. Evliyaullah hazaratı da böyle İsrafil tabiatlı ve söylenilen söze dikkatli, talip ve dinleyici isterler.

نخوتی دارند و کبری چون شهان - چاکری خواهند از اهل جهان

11264- Padişahlar gibi kibir ve azametleri vardır. Dünya halkından kulluk beklerler.

Lakin bunlardaki kibir ve azamet, kendilerinden değil, azamet-i Rabbanîye tecellisidir.

تا ادبهاشان به جا گه ناوری - از رسالتشان چگونه بر خوری

11265- Onlara layık olan edep ve tazimi yerine getirmeyince, elçiliklerinden nasıl istifade edersin?

کی رسانند آن امانت را به تو - تا نباشی پیششان راکع دو تو

11266- Karşılarında iki kat eğilmedikçe, Allah’ın emanetini sana nasıl tebliğ ederler?

هر ادبشان کی همی آید پسند - کامدند ایشان ز ایوان بلند

11267- Onlar yüksek bir mevkiden gelmiş oldukları için, her edep de, hoşlarına gitmez.

Her makamın kendine mahsus bir edebi vardır. Şimdi dünyaca yüksek bir mevki sahibinin huzuruna çıkılırken şapka çıkarmak lazımdır. Fakat camiye girerken şapkayı çıkardıktan sonra, başına bir şey giymek lazımdır. Çünkü dünya edebi, şapka çıkarmak; ahiret edebi, başına bir şey giymektir.

نه گدایانند کز هر خدمتی - از تو دارند ای مزور منتی

11268- Onlar dilenci değildir ki, ettikleri hizmete karşılık senden ücret beklesinler ve alacakları meblağ dolayısıyla, sana minnettar olsunlar.

لیک با بی رغبتیها ای ضمیر - صدقه‌ی سلطان بیفشان وامگیر

11269- Fakat ey gönül, bunca rağbetsizliğe rağmen, sen hakikat sultanı olan Allah’ın sadakasını kısıma, o rağbetsizlere de saç.

Belki aralarında o ilhamı kavrayacak o emanete ehil olacak bir kimse bulunur da senin sözlerinden feyziyab olur. Nitekim

Arapça, Sure Nisa ayet 58

“Şüphesiz ki Allah size emanetleri ehil (ve erbab)ına vermenizi emreder” ayet-i kerimesi mucibince emaneti ehline vermek bütün Müslümanlara farzdır.

Bu ayet-i kerimenin sebab-i nüzulü, Kâbe anahtarının Ebu Talha Bin Abd’iddar oğullarına iadesi idi. Çünkü ecdad-ı peygamberinden Kusay bin Kilab Mekke şehrini

tesis ettikten sonra bir takım vazifeler ihdas ile onları oğullarına tahsis eylemişti. O vazifelerden biri de, Kâbe'nin miftahdarlığı idi ki, Mekke'nin fethinde Osman bin Talha bin Ebi Talha'nın uhdesinde bulunuyordu. Ebu Talha oğulları, Kâbe'yi kendilerinden başka kimse açamaz sanırlar ve bunu halka kabul ettirmek isterlerdi. Resul-u Ekrem s.a.v. Kâbe'nin anahtarını Osman bin Talha'dan aldı ve Beyt-i Şerif'in kapısını açıp içeri girdi. Uhdesinde Zemzem sakalığı bulunan Abbas bin Abdilmuttalip, miftahdarlığın sakalığa ilavesini, yani anahtarın Ebu Talha oğullarından alınıp kendisine verilmesini istedi. Fakat o anda bu ayet-i kerime nazil olduğu için Resulullah Efendimiz: "Ey Ebu Talha oğulları, devamlı olarak sizde kalmak üzere emanetullahı alın" diyerek anahtarı Osman bin Talha'ya iade buyurdu. Osman, vefat edince miftahdarlık, amcazadesi Şeybe'ye intikal etti ve onun neslinde kaldı. Hala da onlardadır. Görülüyor ki bu ayette hususilik vardır. Lakin sebebin hususiyeti, emrin umumiyetine mani değildir. Binaenaleyh her malın, her vazifenin sahibine ve ehline verilmesi, hatta her sözün anlayabileceklere söylenmesi lazımdır. Bundan dolayı emanetullah olarak arifin kalbine ilham olunan marifet ve hakikatlerin erbabına bildirilmesi tavsiyesinde bulunuluyor.

اسب خود را ای رسول آسمان - در ملولان منگر و اندر جهان

11270- Ey Resul-u Semavî! Sen, dinlemekten usanmış olanlara bakma da, hakikatleri beyan meydanında at oynat.

Arifler de Hakk'ın ilhamına mazhar oldukları için, Hazreti Mevlâna, onlara "Resul-u Semavi" vasfını veriyor.

فرخ آن ترکی که استیزه نهد - اسبش اندر خندق آتش جهد

11271- O Türk'e ne mutlu ki, inat eder de, atını içi ateş dolu bir hendekten atlatır.

Buradaki Türk'ten maksat, arif-i kâmil; Türk'ün inadı, arifin beyanatta bulunmaya devamı; ateşli hendekten atını sıçratması da, tehlikeli bir iş olan hakikati söylemesidir.

گرم گرداند فرس را آن چنان - که کند آهنگ اوج آسمان

11272- O Türk, atını öyle sürer, öyle şahlandırır ki, gökyüzüne çıkmaya kast eyler.

Arif o kadar yüksek ve açık beyanatta bulunmalı ki, işitenler ve ehli olanlar, o beyanatın feyziyle ruhaniyet ve maneviyat semalarına yükselmeliler.

چشم را از غیر و غیرت دوخته - همچو آتش خشک و تر را سوخته

11273- Ne kimseyi görür, ne kimsenin hasedine bakar. Her şeyden gözünü yummuştur; ateş gibi, kuruyu da yakmıştır, yaşı da...

گر پشیمانی بر او عیبی کند - آتش اول در پشیمانی زند

11274- Eğer, "Niçin söyledim?" diye bir pişmanlık duyar ve bu pişmanlık, ona bir ayıp olursa, o evvela pişmanlığı yakıp, izale eder.

خود پشیمانی نروید از عدم - چون ببیند گرمی صاحب قدم

11275- Kadem ve sebat sahibinin, hakayık ve meani dinleyip öğrenmek hususunda bir talibin, sebatını ve şiddet-i arzusunu görünce, ademden arife pişmanlık gelmez.

Çünkü bir talibi irşat etmekle, o irşada pişman olmak, yekdiğerinin zıttı ve düşmanıdır. Bir yerde birleşemezler.

“HER HAYVANIN, DÜŞMANINI KOKUSUNDAN TANIMASI VE ÇEKİNİP KAÇMASI MÜMKÜN OLMAYAN BİR ZATA DÜŞMAN OLAN KİMSENİN ZİYANKÂRLIĞI”

شناختن هر حیوانی بوی عدوی خود را و حذر کردن و بطالت و خسارت آن کس که عدوی کسی بود که از او حذر ممکن نیست و فرار ممکن نی و مقابله ممکن نی

اسب داند بانگ و بوی شیر را - گر چه حیوان است الا نادرا

11276- At, arslanın kokusunu ve sesini tanır. O, hayvan olmakla beraber, düşmanını tanımayışı nadir vaki olur.

بل عدوی خویش را هر جانور - خود بداند از نشان و از اثر

11277- Belki her hayvan, kendi düşmanını izinden ve nişanından tanır.

روز خفاشك نیارد بر پرید - شب برون آمد چو دزدان و چرید

11278- Yarasa, gündüz uçamaz. Geceleri hırsız gibi çıkar ve gıdalanır.

از همه محرومتر خفاش بود - که عدوی آفتاب فاش بود

11279- Bütün hayvanların en mahrumu yarasadır ki, zahir ve münevver olan güneşin düşmanıdır.

Burada hayvanlar ile insanlar, güneşle evliyaullah, yarasa ile de evliyaullah düşmanı olanlar temsil edilmektedir. Yarasa, nasıl güneşin ziyasına tahammül edemez de ona düşman geçinirse, bazı yarasa tabiatlı bedbaht şahıslar da, velayet ve marifet sahiplerine öylece düşmanlık ederler. Fakat adavetleri lafzidir. Çünkü:

نه تواند در مصافش زخم خورد - نه به نفرین تاندش مهجور کرد

11280- Yarasa, ne güneşle muharebe edip yaralanabilir, ne de nefret ve adavetle onu uzaklaştırmaya muktedir olur.

آفتابی که بگرداند قفاش - از برای غصه و قهر خفاش

11281- Yarasaya gam ve keder vermekten ve onu kahreylemekten, güneş yüz çevirirse, bu:

غایت لطف و کمال او بود - گر نه خفاش کجا مانع شود

11282- Güneşin son derece lütfuna ve kemaline, delalet eder. Yoksa yarasa, ona nasıl mani olabilir?

O halde ey aciz insan:

دشمنی گیری به حد خویش گیر - تا بود ممکن که گردانی اسیر

11283- Bir düşman tutarsan, kendi derecene göre tut ki, icabında onu esir edebilesin.

قطره با قلم چو استیزه کند - ابله است او ریش خود بر می کند

11284- Damla, denizle nasıl mücadele eder? Böyle bir mücadeleye kalkan ahmaktır, sonunda pişman olur da, sakalını yolar.

حیلت او از سبالش نگذرد - چنبره‌ی حجره‌ی قمر چون بر درد
11285- Ehlullah ile mücadeleyle kalkışanın hilesi, bıyığından öteye geçmez. Kürre-i kamerin çemberini, nasıl yırtabilir?

با عدوی آفتاب این بد عتاب - ای عدوی آفتاب و اخترش
11286- Bu ahmak, hakikat güneşine düşmanlığa kalkışır. Ey güneşler güneşi olan Cenab-ı Hakk'a adavet eyleyen ahmak!
Bir hadis-i kutside: “Benim bir velime düşmanlık eden, çarpışmak üzere benim karşıma çıkmış olur” buyrulmuştur. Binaenaleyh ikinci mısradaki birinci afitap, enbiya ve evliya; ikinci afitap, Zat-ı Akdes-i Mevla’dır. Çünkü o, güneşlerin güneşi ve nübüvvet ve velayet nurlarının menbaıdır.

ای عدوی آفتابی کز فرش - می‌لرزد آفتاب و اخترش
11287- Ey ahmak! Sen öyle bir güneşe düşmansın ki, onun ziyasından güneş de, yıldızlar da titrer.

تو عدوی او نه‌ای خصم خودی - چه غم آتش را که تو هیزم شدی
11288- Sen onun değil, kendinin düşmanısın. Sen odun olduktan sonra, Allah’ın gazap ateşi seni yakmaktan geri durmaz.

رحمتش نه رحمت آدم بود - که مزاج رحم آدم غم بود
11289- Hakk’ın rahmeti, insan merhameti gibi değildir. Çünkü insan merhametinin mizacında, gam ve keder vardır.
İnsanda vakıa merhamet, yani acımak vardır. Acımak ise, gam ve keder verir. Mesela bir fakirin aç ve çıplak haline acınır ve o halden hüznün ve keder duyulur. Allah’ın rahmeti ise böyle değildir. Onda merhamet vardır, fakat hüznün ve keder yoktur.

رحمت مخلوق باشد غصه‌ناک - رحمت حق از غم و غصه‌ست پاک
11290- Mahluğun merhameti, elemle karışıktır. Hakk’ın rahmeti ise, gam ve gussadan münezzehtir.

رحمت بی‌چون چنین دان ای پدر - ناید اندر وهم از وی جز اثر
11291- Babam! Allah’ın rahmetini şöyle bil: “O rahmet, vehme bile sığmaz, yalnız eseri görünür.”

Vehim mesabesinde olan akl-ı cüzi, ilahî rahmet-i ancak eserinden anlar ve eserden müessire istidlal yoluyla Cenab-ı Hakk’ın Rahim ve Rahman olduğunu fehmeder. Fakat ulema ile urefanın anlayışında külli fark vardır. Âlimler istidlal yoluyla, arifler ise zevk ve vicdan yoluyla idrak ederler.

Bu münasebetle Hazreti Mevlâna, iki anlayışın farkını anlatıyor:

“BİR ŞEYİ MİSAL VE TAKLİT İLE BİLMEKLE, O ŞEYİN HAKİKATİNİ BİLMENİN FARKI”

فرق میان دانستن چیزی به مثال و تقلید و میان دانستن ماهیت آن چیز

ظاهر است آثار و میوه‌ی رحمتش - لیک کی داند جز او ماهیتش

11292- *Allah'ın rahmeti eserleri ve meyveleri meydanda olduğu için, onları herkes görür, fakat O'ndan başkası, onun hakikat ve mahiyetini nasıl bilir?*

هیچ ماهیات اوصاف کمال - کس نداند جز به آثار و مثال

11293- *Mahza, kemal vasıflarının mahiyetini, onların eser ve misallerinden başka bir yol ile kimse bilemez.*

طفل ماهیت نداند طمٹ را - جز که گویی هست چون حلوا ترا

11294- *Çocuk, cinsi münasebetin mahiyetini bilemez. Meğerki ona, "O şey senin için helva gibidir" diyesin.*

کی بود ماهیت ذوق جماع - مثل ماهیات حلوا ای مطاع

11295- *Fakat ey taklide yapışmış adam! Çiftleşmedeki lezzet, helvadaki lezzete benzer mi? O nerede, bu nerede?*

Bu söz, tarif değil, ancak bir temsil olabilir.

لیک نسبت کرد از روی خوشی - با تو آن عاقل چو تو کودک وشی

11296- *Lakin hoşluk ve tatlılık cihetinden o akil, çocuk gibi olan sana, öyle bir nispet ve temsil yapmıştır.*

تا بداند کودک آن را از مثال - گر نداند ماهیت یا عین حال

11297- *Çocuk, çiftleşmenin mahiyetini ayn-ı hal ile bilemezse de, helva misalinden anlasın diye, o teşbih yapılmıştır.*

پس اگر گویی بدانم دور نیست - ور ندانم گفت کذب و زور نیست

11298- *O halde, ey çocuk tabiatlı insan! Ben onu biliyorum dersin, yanlış değildir; bilmiyorum desen de, yalan olmaz.*

Bir misal daha:

گر کسی گوید که دانی نوح را - آن رسول حق و نور روح را

11299- *Biri, sana: "Allah'ın peygamberi ve ruhun nuru olan Nuh Aleyhisselamı bilir misin?" dese.*

گر بگویی چون ندانم کان قمر - هست از خورشید و مه مشهورتر

11300- *Sen de: "Nasıl bilmem o ay yüzlüyü? Güneşten de meşhurdur, aydan da..."*

کودکان خرد در کتابها - و آن امامان جمله در محرابها

11301- *Küçük çocuklar, mekteplerde okuyor; imamlar da, mihraplarda söylüyorlar.*

نام او خوانند در قرآن صریح - قصه‌اش گویند از ماضی فصیح

11302- *Kur'an'da adını açıkça okurlar, geçmiş kıssasını fesahatle söyler ve anlatırlar.*

راستگو دانیش تو از روی وصف - گر چه ماهیت نشد از نوح کشف
11303- *Doğru söyle, Nuh'un hakikat ve mahiyeti, sana münkeşif olmamakla beraber onu vasfedildiği gibi bilir misin?*

ور بگوئی من چه دانم نوح را - همچو اوئی داند او را ای فتی
11304- *Eğer dersen ki: "Ey yiğit! Ben Nuh'u ne bilirim? Onu, onun gibi bir Hakk eri bilir.*

- مور لنگم من چه دانم فیل را - پشه‌ای کی داند اسرافیل را
11305- *Ben topal bir karıncayım, fili ne bilirim? Bir sivrisinek, İsrafil'i nasıl bilir?*

این سخن هم راست است از روی آن - که به ماهیت ندانیش ای فلان
11306- *Ey falan kimse! Bu sözün de doğrudur. Onu mahiyet ve hakikatiyle bilemezsin.*

عجز از ادراک ماهیت عمو - حالت عامه بود مطلق مگو
11307- *Ama "Mahiyetlerin idrakinden aciz bulunmak, umumun halidir" diye mutlak olarak söyleme!*

Çünkü enbiya ve evliyadan bazıları, mahiyetleri idrak ederler, fakat onu izhar etmeyip sarsarlar. Bazıları da, "İdraki anlamaktan aciz olmak da bir nevi idraktır" derler.

ز آنکه ماهیات و سر سر آن - پیش چشم کاملان باشد عیان
11308- *Zira mahiyetler ve onun sırrının sırrı, kâmillerin nazarında apaçıktır.*

در وجود از سر حق و ذات او - دورتر از فهم و استبصار کو
11309- *Varlık âleminde, Hakk'ın sırrını ve zatını görmekten daha ziyade uzak bir şey var mı?*

چون که آن مخفی نماند از محرمان - ذات و وصفی چیست کان ماند نهان
11310- *Mahrem olanlardan o gizli kalmayınca, bir şeyin zat ve sıfatı nedir ki, gizli kalsın!*

عقل بحثی گوید این دور است و گو - بی‌ز تاویلی محالی کم شنو
11311- *Akıl, enbiya ve evliyanın zat ve sıfatlara mahremiyetini inkâr eder ve "Bu gayet derin bir bahistir, onu tevil etmeksizin kabul etme" der.*

Arapça, Sure Enam ayet 59

"Gaybın anahtarları O'nun yanındadır. Kendinden başkası bunları bilmez. Karada ve denizde ne varsa, hepsini O bilir. O'nun ilmi dışında bir yaprak dahi düşmez" ayetiyle istidlale kalkışır.

قطب گوید مر ترا ای سست حال - آن چه فوق حال تست آید محال
11312- *Zamanın kutbu da, der ki: "Ey zayıf halli kimse! Sana halinin fevkinde olan şeyler, muhal gelir."*

واقعاتی که کنونت بر گشود - نه که اول هم محالت می نمود
11313- *Ey mahiyetlere vukufu inkâr eden kimse! Şimdi nail olduğun ilim ve kemal, evvelce sana muhal görünmüyor muydu?*

چون رهانیدت زده زندان کرم - تیه را بر خود مکن حبس ستم
11314- *Hakk'ın keremi, seni o zindandan nasıl kurtardı? Akıl çölünü, kendine zulüm hapishanesi yapma.*

"NİSPET VE ZAHİRİ İHTİLAF YÜZÜNDEN, BİR ŞEYDE HEM NEFİY, HEM DE İSPATIN BİRLEŞMESİ"

جمع و توفیق میان نفی و اثبات يك چیز از روی نسبت و اختلاف جهت

Yukarıdaki beyitlerde Nuh Aleyhisselamı bilmenin ve bilmemenin kabil olabileceği beyan buyrulmuştu. Şu hal iki zıttın birleşmesi demektir. İki zıt, nispet ve zahiri ihtilaf itibarıyla bir şeyde içtima edebilirler. Mesela "Hazreti Nuh'u bilirim" demek, siyer ve tarih kitaplarında nakledildiği gibi bilirim, demektir. Fakat "O mübarek zatı nasıl bilebilirim?" demek de, "Onun Allah'ın indinde haiz olduğu âli mertebeyi ne bilirim?" demektir. İşte yekdiğerini nakzeder gibi görünen ispat ve nefiy arasında tenakuz yoktur. Çünkü Nuh Aleyhisselamın bilinmesi, tarihi şahsiyeti itibarıyla, bilinmemesi de ind-i ilahîdeki yüksek ve manevi derecesi dolayısıyladır.

نفی آن يك چیز و اثباتش رواست - چون جهت شد مختلف نسبت دوتاست
11315- *Bir şeyin, nefyi ile ispatı mümkündür. Çünkü bir şeyin, muhtelif ciheti ve iki nispeti vardır.*

Mesela bir kimse, bildiği bir meselenin âlimi, bilmediğinin cahilidir. Şahıs bir olduğu halde, nispet itibarıyla o şahısta ilim ile cehil, yani ispat ile nefiy birleşmiş olur.

ما رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ از نسبت است - نفی و اثبات است و هر دو مثبت است
11316- *"Marameyte iz rameyte" hitabı, nispet cihetindendir. Hem nefiy vardır, hem ispat ve ikisi de yerindedir.*

Aleyhisselat Efendimiz, Bedir gazasında müşrikler tarafına bir avuç taş kırığı atmıştı. Cenab-ı Hakk: Ya Muhammed:

Arapça, Sure Enfal ayet 17

"Attığın zaman da (Habibim) sen atmadın, ancak Allah attı" buyurdu. İşte bu hitapta hem nefiy ve hem de ispat vardır. "Attığın vakit" denilmekle, taşların taraf-ı Nebevîden atıldığı ispat ediliyor. "Sen atmadın" buyurmakla da atma işi, Zat-ı Risaletten nefyolunuyor ki, her ikisi de doğrudur ve sabittir. Çünkü zahirde taşları atan Resulullah'tır, hakikatte atan ve o taşlara müşrikleri sersemletmek hassasını veren ise Allah'tır. Hazreti Mevlâna, bu ayeti şöyle tefsir ediyor:

آن تو افکندی چو بر دست تو بود - تو نه افکندی که قوت حق نمود

11317- Habib-i Necibim! O taşları sen attın, çünkü o taşlar senin elindeydi. Sen atmadın, çünkü kuvveti Allah verdi.

زور آدم زاد را حدی بود - مشیت خاك اشکست لشکر کی شود

11318- İnsanoğlunun kuvvetinin, nihayet bir derecesi vardır. Bir avuç toprak ve taş, bir ordunun kırılıp bozulmasına nasıl sebep olur?

İşte o tesiri Cenab-ı Hakk vermiştir.

مشیت مشیت تست و افکندن ز ماست - زین دو نسبت نفی و اثباتش رواست

11319- Avuç, senin avucundur; ama atış bizdendir. Bu iki nispetin nefyi de yerindedir, ispatı da...

Enbiyayı, hususiyle Hatem-ül Enbiya'yı inkâr edenlerde de böyle nefiy ve ispat vaki olmuştur:

يعرفون الأنبياء أضدادهم - مثل ما لا يشتهه أولادهم

11320- Münkirler ve müşrikler, enbiyayı, kendi çocuklarını, tanıdıkları bildikleri gibi tanırlar ve bilirlerdi.

Sure-i Bakara'da buyrulmuştur ki:

Arapça, Sure Bakara ayet 146

“Kendilerine kitab verdiklerimiz onu (o peygamberi) öz oğulları gibi tanırlar.”

همچو فرزندان خود دانندشان - منکران با صد دلیل و صد نشان

11321- Münkirler, yüzlerce delil ve nişan ile peygamberleri biliyorlar ve kendi oğullarını tanıdıkları gibi, onları da tanıyorlardı.

ليك از رشك و حسد پنهان كنند - خویشان را بر ندانم می زنند

11322- Lakin müşrikler, hasetlerinden tanıdıklarını gizlerler. “Bilmiyoruz ki!” diye bilmezlikten gelirler.

پس چو يعرف گفت چون جای دگر - گفت لا يعرفهم غیری فذر

11323- Cenab-ı Hakk, müşrikler için, “Enbiyayı tanırlar” dedi. Bir hadis-i kutside de, “Velilerimi, benden başkası tanımaz...”

Sofiyе hazaratı der ki: Enbiyanın nübüvvet ve velayet olmak üzere iki ciheti vardır. Velayetleri, beşeriyetten fani ve Allah ile baki olmaları taraftır. Binaenaleyh nübüvvetleri bakımından bilinirler, velayetleri tarafından tanınmazlar. O halde hem “Onu tanırlar”, hem “Onları benden başkası tanımaz” ihbarı, ispat ve nefyi havi iken, onlar hakkında doğrudur.

إنهم تحت قبایي کامنون - جز که یزدانشان نداند ز آزمون

11324- “Onlar, benim kubbelerim altında gizlidir” dedi. Onları Allah’tan başka kimse, imtihan ile zan ve kıyas ile bilip tanıyamaz.

Hadisteki kubbeleri, bazıları gök kubbeleri; bazıları da, Allah’ın esması ve sıfatları diye izah etmişlerdir.

هم به نسبت گیر این مفتوح را - که بدانی و ندانی نوح را

11325- Nuh'u hem bilirsin, hem bilmezsın, değil mi? İşte bunu da, bu ayetle hadiste izhar edilen manaya kıyas et!

Hazreti Nuh'u hepimiz akıl ve nakil cihetinden biliriz ki, uzun uzadıya kavmini imana davet etmiş, icabet etmedikleri için haklarında bedduada bulunmuş, o inkisar yüzünden, tufan olarak o müşrik, muannid ve müstehzi kavim boğulmuştu. Hazreti Nuh'u bu itibar ile bilir ve tanırız. Lakin ind-i ilahîdeki kurbiyetini ve manevi derecesini bilmeyiz. Ve tanımayız. Tanımak ve tanımamak iki zıt olduğu halde, Nuh Aleyhisselam hakkında ve bizim anlayışımızda birleşiyor.

“DERVİŞİN YOKLUĞU VE VARLIĞI MESELESİ”

مسئله فنا و بقای درویش

گفت قایل در جهان درویش نیست - و بود درویش آن درویش نیست

11326- Birisi, dedi ki: “Dünyada derviş yoktur. Şayet varsa, o derviş, derviş değildir.”

Dervişlikte gaye, şu mevhum vücudu izale etmek, kendi varlığını vücud-u ilahîyede ifna eylemektir. Her derviş bu gayeye vasıl olamadığı için, cihanda hakiki bir derviş yoktur yahut pek azdır. Şayet o gayeye vasıl olamamış bir derviş varsa o, derviş değildir.

هست از روی بقای ذات او - نیست گشته وصف او در وصف هو

11327- O hakiki derviş, zatının bekası cihetinden vardır. Fakat onun vasfı, vasf-ı ilahîde yok olmuştur.

Bu tamamen mutabık olmamak üzere, şöyle temsil edilebilir.

چون زبانه‌ی شمع پیش آفتاب - نیست باشد هست باشد در حساب

11328- O, güneşe karşı yanmakta olan muma benzer. Mumun alevi de var sayılır. Ama güneşin önünde yok gibidir.

هست باشد ذات او تا تو اگر - بر نهی پنبه بسوزد ز آن شرر

11329- Öyle olmakla beraber, sen ona pamuk tutacak olursan, kıvılcımdan pamuk yanar.

نیست باشد روشنی ندهد ترا - کرده باشد آفتاب او را فنا

11330- O alev yoktur, sana aydınlık vermez. Zira güneş, onu yok etmiştir.

Bir misal daha:

در دو صد من شهد يك اوقیه خل - چون در افکندی و در وی گشت حل

11331- Eğer ikiyüz batman balın içine, bir okka sirke koysan ve balda erise...

نیست باشد طعم خل چون می‌چشی - هست اوقیه فزون چون بر کشی

11332- Tattığın vakit, sirke tadı yoktur. Lakin tartarsan, ikiyüz batman bal, bir okka daha artmış olur.”

Hazreti Mevlâna, diyor ki: İki yüz batman bal içinde bir okka sirkeyi halledersen, sirke yok olur. Tattığın vakit sirke lezzetini bulamazsın. Bal ağırlığını bir okka artırmış olur. Sirkenin ekşiliğinin bal içinde yok olduğu gibi hakiki bir dervişin de sıfatı, sıfat-ı ilahîde fena bulur. Lakin akıl terazisi ile tartarsan onun zatı, yani beşeriyeti bakidir.

Bundan, bir dervişin sıfatının fani olması, sıfat-ı ilahîyeyi artırır gibi bir mana anlaşılmalıdır. Hazreti Pir'in buradaki maksadı: Bir dervişin fani olması, sıfatının tahvil ve tebdil etmesidir. Yoksa sıfat ve zatının sıfat ve Zat-ı Rabbanîyeyi artırması demek değildir. Zatının baki kaldığı, açıkçası bir kulun Allah olması manasını ifade etmez.

پیش شیریں آهوئی بی هوش شد - هستی اش در هست او رو پوش شد

11333- Bir ceylan, arslan karşısında kendinden geçer. Onun varlığı, arslanın mevcudiyetine hicap olur.

Dikkat buyrulsun, getirilen misaller, fena fillah olanla Zat-ı Mutlak'ın tamamı ile temsili değildir. Ancak mübtedilere anlatmak içindir. İnsanlar görmedikleri, bilmedikleri bir şeyi ancak misal ile mümkün mertebe kavrayabilirler. Misalde ise benzeyenle benzetilen tamamıyla aynı olamaz. Benzeyen, benzetilene her cihetten benzemez. Onun için Hazreti Mevlâna, diyor ki:

این قیاس ناقصان بر کار رب - جوشش عشق است نه از ترک ادب

11334- Şan-ı ilahî ile ilgili bu eksik kıyaslar, aşkın galeyanındandır. Terk-i edep değildir.

نبض عاشق بی ادب بر می جهد - خویش را در کفهی شه می نهید

11335- Aşığın nabzı, edebe riayet etmez. Ceset hareket eder de, kendisini Şah'ın terazisine koyar.

بی ادبتر نیست کس زو در جهان - با ادبتر نیست کس زو در نهان

11336- Dünyada âşıktan daha ziyade, edebe riayet etmeyen yoktur; fakat batında, ondan daha edepli kimse de yoktur.

Derler ki: Sallallahü Aleyhi Vesellem Efendimiz, Hazreti Ali Kerremallahü veche ile hurma yiyormuş. Resulullah Hazretleri, latife olsun diye çekirdekleri Cenab-ı Murtaza'nın önüne sürmüş, sonra da: "Ya Ali! Ne kadar çok yemişsin, baksana çekirdekler hep senin önünde" buyurmuş. Hazreti Ali de bu latifeye karşı: "Ya Resulullah! Siz çekirdekleriyle mi yediniz?" cevabını vermiş. Bu cevap, âşıkla maşuk arasındaki cilveyi bilmeyenlerce edep dışı gibi telakki edilir. Hâlbuki zahiren serbestlik gibi görünen o cevapta, Resulullah'ın latifesine karşı aynı latife ile mukabele cilvesi vardır.

هم به نسبت دان وفاق ای منتجب - این دو ضد با ادب یا بی ادب

11337- Ey seçilmiş kimse! Bu edibane ve gayri edibane iki zıt görüşü, yine nispet itibarıyla yekdiğerine muvafık bil.

بی ادب باشد چو ظاهر بنگری - که بود دعوی عشقش هم سری

11338- Zahirine bakacak olursa, aşığın hareketi, edep dışı gibi görünür. Çünkü başında aşk davası vardır.

چون به باطن بنگری دعوی کجاست - او و دعوی پیش آن سلطان فناست
11339- *Batinen göreceğ olursan, dava nerededir? O Padişah'ın önünde, dava da fanidir, âşık da...*

مات زید زید اگر فاعل بود - لیک فاعل نیست کاو عاطل بود
11340- *Zeyd öldü, desek; bu cümlede, Zeyd faildir. Ama hakikatte fail değildir, elinden bir şey gelmez ki!*

او ز روی لفظ نحوی فاعل است - و نه او مفعول و موتش قاتل است
11341- *O cümledeki Zeyd, nahiv kaidesi bakımından faildir. Yoksa hakikatte mefuldür ve katili, ölümdür.*

فاعل چه کاو چنان مقهور شد - فاعلیها جمله از وی دور شد
11342- *Faillik ne demek? O öyle mahvolmuştur ki, bütün faillikler ve hareketler ondan uzaklaşmıştır.*

“SADR-I CİHAN'IN VEKİLİNİN BİR TÖHMET ALTINA ALINARAK, CAN KORKUSU İLE BUHARA'DAN KAÇMASI; SADR-I CİHAN'A ÂŞIK OLDUĞUNDAN TEKRAR TERS YÜZÜ GERİ DÖNMESİ; ÂŞIKLAR İÇİN, CAN VERMEK KOLAYDIR”

قصه‌ی وکیل صدر جهان که متهم شد و از بخارا گریخت از بیم جان، باز عشقش کشید
روکشان، که کار جان سهل باشد عاشقان را

در بخارا بنده‌ی صدر جهان - متهم شد گشت از صدرش نهان
11343- *Buhara'da, Sadr-ı Cihan'ın kulu, bir töhmete uğradı ve mevkiinden düştü. Gizlemeye mecbur oldu.*
Sadr-ı Cihan: Buhara Emiri demektir.

مدت ده سال سر گردان بگشت - گه خراسان گه کهستان گاه دشت
11344- *On yıl müddetle, Horasan'da, Kuhistan'da ve Deşt'te başıboş bir halde gezip dolaştı.*

گفت تاب فرقتم زین پس نماند - صبر کی داند خلاعت را نشاند
11345- *On yıl dolaştıktan sonra, kendi kendine dedi ki: “Efendimin hasretine artık tahammülüm kalmadı. Sabır, aşk rüsvalığını nasıl men edebilir?”*
Hazreti Mevlâna, vekilin bu sözü dolayısıyla, firakın acılığına dair beyanatta bulunuyor:

از فراق این خاکها شوره شود - آب زرد و گنده و تیره شود
11346- *Bu topraklar, ayrılıktan çorak olur. Nehir ve deresinden ayrılan su, sararır, kokar ve bulanır.*

باد جان افزا و خم گردد وبا - آتشی خاکستری گردد هبا
11347- *Hayat veren rüzgâr, kapalı bir yerde kalırsa kokar, veba olur. Ateş, yakacak şeyden ayrılırsa kül olur, heba olur.*

باغ چون جنت شود دار المرض - زرد و ریزان برگ او اندر حرص
11348- *Cennet gibi olan bağlar, bahçeler sararır solar, yaprakları kurur, dökülür... Bir hastalık yurdu olur.*

عقل دراك از فراق دوستان - همچو تیر انداز اشکسته کمان
11349- *İdrak ve şuur sahibi akıl bile, dostların ayrılığı ile yayı kırılmış okçu gibi şaşırır kalır.*

دوزخ از فرقت چنان سوزان شدهست - پیر از فرقت چنان لرزان شدهست
11350- *Cehennem bile, ayrılık yüzünden gençlik çağına hasret çeken ihtiyarın titrediği gibi titrer, yandığı gibi yanar kavrulur.*

گر بگویم از فراق چون شرار - تا قیامت يك بود از صد هزار
11351- *Kıvılcım gibi yakıcı olan ayrılıktan, kıyamete kadar bahsetsem, onun dehşetinin ve şiddetinin ancak yüzbinde birini söylemiş olurum.*

پس ز شرح سوز او کم زن نفس - رب سلم رب سلم گوی و بس
11352- *O halde, onun yakıcılığını anlatmaya kalkışma... “Ya Rabbi! Beni sen kurtar, beni sen kurtar” diye dua et. Bu kadar yetişir.*

هر چه از وی شاد گردی در جهان - از فراق او بیندیش آن زمان
11353- *Dünyada her neden şad oldunsa, bir de onun ayrılığını düşün.*

ز آن چه گشتی شاد، بس کس شاد شد - آخر از وی جست و همچون باد شد
11354- *Sen neden şad oldunsa, senden evvel birçok kimse de, ondan şad olmuş; fakat sonunda, vefa etmemiş, rüzgâr gibi geçip gitmiştir.*

از تو هم بجهد تو دل بر وی منه - پیش از آن کاو بجهد از وی تو بجه
11355- *Başkalarının elinden giden şey, senin elinden de fırlayıp çıkacaktır. Akıllı davran da, o senden fırlamadan evvel, sen onun muhabbet ve bağlılığından fırlayıp çık.*
Ki ona bağlanıp ayrıldığıın vakit, müteessir ve müteellim olmayasın.

“HZ. MERYEM’İN GUSÜL İÇİN ÇIPLAK BULUNDUĞU SIRADA, RUH-ÜL KUDÜS’ÜN İNSAN ŞEKLİNDE ZUHUR ETMESİ VE HZ. MERYEM’İN, ONDAN HAKK TEALAYA SİĞİNMASI”

پیدا شدن روح القدس به صورت آدمی بر مریم به وقت برهنگی و غسل کردن و پناه گرفتن به حق تعالی

Sure-i Meryem’de buyruluyor ki:

Arapça, Sure Meryem ayet 16-18

“Kitapta Meryem (kissasını) da an. Hani o, ailesinden ayrılıp şark tarafında bir yere çekilmişti. Sonra onların önünde bir perde edinmiş (çekmiş) idi. Derken biz ona ruhumuzu göndermiştik de, o kendisine hilkatı tam bir beşer şeklinde görünmüştü. (Meryem ona) dedi ki: Doğrusu ben senden

esirgeyici (Allah'a) sığınırım. Eğer sen fenalıktan bi hakkın sakınan (bir insan) isen (çekil yanımdan)."

Arapça, Sure Meryem ayet 19-22

"(Ruh da): "Ben ancak sana (günahlardan) pak bir oğlan vermeye (vesile olmak) için (o istiaze ettiğin) Rabbinin elçisiyim, dedi. O: Benim nasıl bir oğlum olacaktı, dedi. (Evlenip de) bana bir beşer dokunmamıştır. Ben bir iffetsiz de değilim. (Ruh) dedi: (Evet) öyledir. (Fakat) Rabbin, buyurdu ki: O, bana göre pek kolay. Çünkü biz onu insanlara bir ayet ve bizden bir rahmet kılacağız. Zaten iş olup bitmiştir. Nihayet ona (İsa'ya) gebe kaldıkta, bununla (karnındaki bu çocuğu ile ailesinden) uzak bir yere çekildi."

Arapça, Sure Meryem ayet 23-26

"Derken doğum sancısı onu bir hurma ağacına (dayanmaya) sevk etti. Keşke, dedi, bundan evvel öleydim, unutulup gideydim. Aşağısından ona şu nida geldi: Tasalanma, Rabbin senin alt (yanında) bir su arkı vücuda getirmiştir. Hurma ağacını kendine doğru silk, üstüne derilmiş taze hurmalar dökülecektir. Artık, ye iç. Gözün aydın olsun. Eğer beşerden herhangi birini görürsen de ki: Ben o çok esirgeyici (Allah'a) oruç adadım. Onun için bugün hiçbir kimseye katiyen söz söylemeyeceğim"

Arapça, Sure Meryem ayet 27

"Derken onu yüklenerek kavmine getirdi. Dediler: Hey Meryem! Andolsun sen acayip bir şey yapmışsın."

Yani "Ey Harun'un kız kardeşi! Senin baban kötü bir adam değildi. Anan da iffetsiz bir kadın değildi. Bunun üzerine (Meryem) ona (İsa'ya) işaret etti. Biz, dediler, henüz beşikte bulunan bir sabi ile nasıl konuşuruz? (İsa dile gelip) dedi ki: Ben hakikatte Allah'ın kuluyum. O bana kitap verdi. Beni peygamber yaptı. Beni her nerede olursam mübarek kıldı. Bana hayatta bulunduğum müddetçe namaz (kılmam)ı, zekât (vermem)i emretti. Beni anneme hürmetkâr kıldı. Beni bir zorba, bir bedbaht yapmadı. Doğduğum gün de, öleceğim gün de, diri olarak (kabrimden) kaldıracığım gün de selam (ve selamet) benim üzerimdedir."

همچو مريم گوی پیش از فوت ملک - نقش را کالعوذ بالرحمن منك

11356- Fırsat elden çıkmadan, Meryem gibi sen de, surete: "Senden Rahman'a sığınırım" de!

دید مريم صورتی بس جان فرا - جان فزایی دل ربایی در خلا

11357- Hz. Meryem, halvetgahında canlara can katan ve gönül cezbeden bir suret gördü.

پیش او بر رست از روی زمین - چون مه و خورشید آن روح الامین

11358- Onun önünde, Ruh-ül Emin, ay ve güneş gibi, yerden doğuverdi.

از زمین بر رست خوبی بی نقاب - آن چنان کز شرق روید آفتاب

11359- Güneşin şarktan doğduğu gibi, yerden nikapsız bir güzel peyda oldu.

لرزه بر اعضای مریم اوفتاد - کاو برهنه بود و ترسید از فساد

11360- Meryem, çıplak bulunduğu ve bir taarruza uğramaktan korktuğu için, bütün vücudu titremeye başladı.

Hazreti Mevlâna, bu beyit ile Hazreti Yusuf kıssasından bir vakıaya işaret ediyor. Kölesini sevdiği için, Mısır kadınları Zeliha'ya ta'n etmişlerdi. Zeliha da onları çağırırdı, önlerine yemiş tabakları ile bıçak koydurdu ve "Buyurun, soyun ve yiyin" dedi. Onlar yemiş soymakla meşgul iken Hazreti Yusuf'a "Çık da kadınlara görün" dedi. Yusuf Aleyhisselam yanlarına gelince, kadınlar şaşırdılar ve adeta sarhoşa döndüler. Bu hayret içinde iken yemiş soyuyoruz diye ellerini, parmaklarını kestiler de, farkına varmadılar. "Hâşâ bu insan değil, bir melek" dediler.

صورتی که یوسف از دیدی عیان - دست از حیرت بریدی چون زنان

11361- Öyle bir güzeldi ki, eğer Yusuf Aleyhisselam görmüş olsaydı, kendisini görüp şaşkınlıkla ellerini kesen kadınlar gibi, o da hayretinden elini keserdi.

همچو گل پیشش بروید آن ز گل - چون خیالی که بر آرد سر ز دل

11362- Gönülde zuhur eden bir hayal gibi, Meryem'in karşısında, Cebrail yerden gül gibi çıkıverdi.

گشت بی خود مریم و در بی خودی - گفت بجهم در پناه ایزدی

11363- Meryem, kendinden geçti ve o halde "Allah'ın hıfzına sığınırım" dedi.

ز انکه عادت کرده بود آن پاک جیب - در هزیمت رخت بردن سوی غیب

11364- Zira o afife Meryem, aciz kalınca Hakk'ın hıfz ve himayesine iltica etmeyi adet eylemişti.

چون جهان را دید ملکی بی قرار - حازمانه ساخت ز آن حضرت حصار

11365- Dünyayı kararsız bir âlem olarak görmüş ve ihtiyata riayet ederek, Allah'a sığınmayı adet edinmişti.

تا به گاه مرگ حصنی باشدش - که نیابد خصم راه مقصدش

11366- Ona ölünceye kadar bir kale lazımdı ki, düşman, oraya yol bulamasın.

از پناه حق حصاری به ندید - یورتگه نزدیک آن دژ بر گزید

11367- Allah'a sığınmaktan daha iyi bir kale görmedi ve o kale civarında kendine yurt edindi.

چون بدید آن غمزه های عقل سوز - که از او می شد جگرها تیر دوز

11368- Meryem, o akılları yakan, ciğerleri oklayan bakışları gördü.

شاه و لشکر حلقه در گوشش شده - خسروان هوش بی هوشش شده

11369- Şah da, ordusu da o bakışlara köle olmuştu. O bakışlar, akıl padişahlarının akıllarını almış, onları divaneye döndürmüştü.

صد هزاران شاه مملوکش به رق - صد هزاران بدر را داده به دق

11370- Yüzbinlerce şah, onun kölesi idi ve o, yüzbinlerce bedri hilal haline getirmişti.

زهره نی مر زهره را تا دم زند - عقل کلش چون ببیند کم زند

11371- Zühre yıldızının, güzellik hususunda, ona karşı söz söylemeye cesareti yok. Akl-ı küll, onu görünce tedbir ve tasarrufundan geri kalır.

دود آن نارم دلیل من بر او - دور از آن شه باطل ما عبروا

11372- Ben, o ateşin dumanıyım ki, ona delilim. O padişahтан uzaktayken, onu görmeden hakkında ne söylemişse, hepsi de asılsız, hepsi de saçma!

Hazreti Mevlâna'nın âdetidir. Hakk'ın mazharı olan bir zatı anlatırken ondaki zuhuratı ilahîye dolayısıyla zahirin, yani Hakk'ın vasfına girer. Nitekim burada da Cebail Aleyhisselamın güzelliğinden bahsederken Hakk Sübhanehunun vasfına giriyor ve "Bütün mevhum varlıkları yakmak hususunda ateş gibi olan Rabb-i İzzet'in ben de dumanıyım. Dumanın ateşe delalet ettiği gibi, ben de o Müessir-i Küll'ün esiriyim ve müessirime delalet ederim" diyor.

خود نباشد آفتابی را دلیل - جز که نور آفتاب مستطیل

11373- Hakikat güneşine, âlemi kaplayan nuru delildir.

سایه که بود تا دلیل او بود - این بس استش که دلیل او بود

11374- Gölge nedir ki, onun delili olabilsin? Onun karşısında hor ve hakir bulunuşu bile, gölge için kâfi bir şereftir.

این جلالت در دلالت صادق است - جمله ادراکات پس او سابق است

11375- Bu ululuk, ona tam doğru bir delildir. Bütün anlayışlar geridedir, o ileride!

جمله ادراکات بر خرهای لنگ - او سوار باد پران چون خدنگ

11376- Bütün idrakler, topal eşeklere binmiş... O ise, ok misali giden bir ata binmiş gibidir.

گر گریزد کس نیابد گرد شه - ور گریزند او بگیرد پیش ره

11377- Eğer o kaçsa, bırakın onun kendisini, kaldırdığı tozu bulamaz kimse; eğer bütün âlem kaçsa, o hepsinin yolunu tutar, kaçmalarına mani olur.

جمله ادراکات را آرام نی - وقت میدان است وقت جام نی

11378- Âlemdeki bütün anlayışlar, durup dinlenmezler... Ömür, koşup çabalama zamanıdır; oturup işret etme devresi değildir.

Dünyada çalışılacak, ahirette istirahat olunacaktır.

آن یکی و همی چو بازی می‌پرد - و آن دگر چون تیر معبر می‌درد

11379- Birinin idraki, doğan kuşu gibi hızlı uçar; diğeri de, ok gibi havayı yırtar geçer.

و آن دگر چون کشتی با بادبان - و آن دگر اندر تراجع هر زمان
11380- Bir üçüncüsü, yelkenli gemi gibi gider; bir dördüncüsü ise, her vakit geri kalır.

چون شکاری می‌نمایدشان ز دور - جمله حمله می‌فزایند آن طیور
11381- Bu idraklere uzaktan bir av görününce, o avın üstüne saldırırlar.

چون که ناپیدا شود حیران شوند - همچو جفدان سوی هر ویران شوند
11382- O av görünmez olunca, şaşırırlar; baykuşlar gibi, viranelere dağılırlar.

منتظر چشمی بهم يك چشم باز - تا که پیدا گردد آن صید بناز
11383- O av tekrar görünsün diye, bir gözü kapalı, bir gözü açık olarak beklerler.

چون بماند دیر گویند از ملال - صید بود آن خود عجب یا خود خیال
11384- O avın zuhuru gecikince, usançlarından, “Gördüğümüz acaba o muydu, yoksa hayal miydi?” derler.

Buradaki idrakatten maksat, vasat halde bulunan idrak sahipleridir. Avdan murat ise, kendilerine zahir olan bazı müstesna haldir ki, tasavvufta ona “Bast” tabir ederler. Avın kayıp olması, bast halinin kabz haline tahvil eylemesidir. Kabzın devam etmesinden müteessir olurlar da: “Evvelce duyduğumuz bast hali acaba hayal mi idi?” derler.

مصلحت آن است تا يك ساعتی - قوتی گیرند و زور از راحتی
11385- Böylece kalplerin kabza müptela olması, maslahat bakımındandır. Kendilerinin biraz rahat etmesi ve kuvvet bulmaları içindir.

Bast halinde filvaki büyük manevi bir zevk vardır. Lakin herkesin devamlı olarak ona tahammülü mümkün değildir. Mesela, Sallallahü Aleyhi Vesellem Efendimize vahiy nazil olduğu vakit, Zat-ı Akdes-i Risalet fevkalade ızdırap çeker ve inci tanesi gibi terler dökülürdü. Bazen de: “Ey Âişe! Bana söz söyle” diyerek beşeriyet âlemine rücu eylerdi.

Kabz hali, o manevi ızdırabı izale ile saliki bir miktar rahat ettirmek ve yeni bir basta karşı kuvvetlendirmek içindir. Nitekim gündüz yorulan vücutlar, gece yatıp uyumakla dinlenmiş olurlar.

گر نبودی شب همه خلقان ز آز - خویشتن را سوختندی ز اهتر از
11386- Eğer geceler olmasaydı, bütün halk hırs ve tamahla çalışıp yorulmaktan kendilerini yakarlardı.

از هوس و ز حرص سود اندوختن - هر کسی دادی بدن را سوختن
11387- O vakit herkes, kazancı, hevesi ve hırsı ile bedenlerini çok yormuş, adeta yakmış olurlardı.

شب پدید آید چو گنج رحمتی - تا رهند از حرص خود يك ساعتی

11388- İnsanlar, hırs ve tamahtan bir müddet kurtulsun diye, gece, bir rahmet hazinesi gibi zuhur eder.

Nitekim Kur'an-ı Kerim'de ve Sure-i Yunus'ta:

Arapça, Sure Yunus ayet 67

"O, geceyi -içinde sükûn ve istirahat etmeniz için- (karanlık), gündüzü ise (çalışıp kazanmanız için) ziyadar olarak yaratandır. Şüphe yok ki bunda kulak verecek bir kavim için ibretler vardır" buyrulmuştur.

چون که قبضی آیدت ای راه رو - آن صلاح تست آتش دل مشو

11389- Ey salik! Sana kabz gelince meyas olma ki, o senin salahın içindir.

ز آنکه در خرجی در آن بسط و گشاد - خرج را دخلی ببايد ز اعتداد

11390- Çünkü bast halinde, sen harç ve masrafta bulunursun. Masraf için de, bir irat lazımdır.

Kabz, ahval-i sülukta bir hal olup, kalbe gelen bir sıkıntıdır. Bast ise, bunun zıttıdır.

Hazreti Mevlâna, buyurur ki "Kendinde gam görünce istiğfar et. Çünkü gam ilahî emirle tesir yapar" buyurur. Sofiye hazaratı, diyor ki: Kabz ve bast halleri muhabbet makamına vasil olan evliyada vakidir. Kibar-ı sufiyeden İbn-i Ata-i İskenderî demiştir ki: "Bast halinde nefis, ferahladığı için ondan haz alır. Kabzda ise, nefis için bir haz yoktur. Binaenaleyh kabz, basttan daha salimdir."

Onun için Hazreti Mevlâna da: "Ey salik! Kabz, senin salahına sebeptir" diyor ve bastı yaz mevsimine, kabzı da kış faslına benzetiyor.

گر هماره فصل تابستان بدی - سوزش خورشید در بستان شدی

11391- Eğer daima yaz faslı olsaydı ve güneşin harareti, bağ ve bahçelere vursaydı.

منبتش را سوختی از بیخ و بن - که دگر تازه نگشتی آن کهن

11392- Bağ ve bahçedeki nebatatı, kökünden öyle yakardı ki, o kavrulan nebatat, bir daha tazelenemezdi.

گر ترش روی است آن دی مشفق است - صیف خندان است اما محرق است

11393- Kışın yüzü, ekşidir ama şefkatlidir. Yaz güler yüzlüdür, ama yakıcıdır.

چون که قبض آید تو در وی بسط بین - تازه باش و چین میفکن در جبین

11394- Sana kabz arız olunca, sen onda bast gör. Taze ol ve alnını buruşturma!

کودکان خندان و دانایان ترش - غم جگر را باشد و شادی ز شش

11395- Çocuklar gülerler. Âlimler ise, vakur ve ağırbaşlı olurlar. Gam akciğerden, sürur karaciğerden gelir.

چشم كودك همچو خر در آخور است - چشم عاقل در حساب آخر است
11396- *Çocuğun gözü, eşek gibi ahırdadır. Akilin gözü ise, başka hesaptadır.*

او در آخور چرب می‌بیند علف - وین ز قصاب آخرش بیند تلف
11397- *O çocuk ve gafil, ahırdaki otu lezzetli bulur. Akil ise, ahırdaki otun sonunun, kasap elinde telef olduğunu görür.*

آن علف تلخ است کاین قصاب داد - بهر لحم ما ترازویی نهاد
11398- *Kasabın verdiği ot yok mu? Acıdır, acı! Maksadı, bizi semirtmek ve tartıda ağır gelmemizi temin etmektir.*

روز حکمت خور علف کان را خدا - بی‌غرض داده‌ست از محض عطا
11399- *Ey yemek içmek müptelası! Git de, hikmet otundan ye ki, Cenab-ı Hakk onu, garazsız ve mahza lütfunun bir eseri olarak vermiştir.*

فهم نان کردی نه حکمت ای رهی - ز آن چه حق گفتت گُلوا مِنْ رزقه
11400- *Cenab-ı Hakk'ın Kur'an'da: "Tanrının verdiği rızıktan yiyin!" buyurmasını, sen "ekmek yemek" anladın.*

رزق حق حکمت بود در مرتبت - کان گلو گیرت نباشد عاقبت
11401- *Rızk-ı ilahî, derece itibarıyla hikmet ve marifettir ki, yiyenin sonunda boğazına durmaz.*

Maddi gıdalar, ahirette hesaba tabidir. Onları helalinden mi, haramından mı yediğinden sorulacaktır. Fakat manevi ve ruhani gıda olan amel ve marifet diğerleri gibi sual ve hesaba tabi olmadığından, onlar yiyenin boğazında durmazlar.

Tebareke Suresi'nde buyrulmuştur ki:

Arapça, Sure Mülk ayet 15

"O, yeri sizin faidenize, hor (ve müsahhar) kılandır. O halde onun omuzlarında yürüyün. (Allah'ın) rızkından yiyin. (Fakat şunu daima hatırlayın ki) son gidiş ancak O'nadır. (Allah'adır.)"

İşte bu ayetteki "Rızk"ı Hazreti Mevlâna, manevi gibi olarak tefsir ediliyor. Peki, ondan nasıl yenilebilir?

این دهان بستی دهانی باز شد - کاو خورنده‌ی لقمه‌های راز شد
11402- *Bu ağız kaparsan, sende manevî bir ağız açılır ve o ağız, ilahî esrar ve marifet lokmalarını yer.*

گر ز شیر دیو تن را وابری - در فطام او بسی نعمت خوری
11403- *Eğer şeytan sütü emmekten cesedini men edersen, süttten kesilmeye karşılık, birçok nimetler bulur ve yersin*

Malumdur ki bir çocuk memeden kesilince, onu beslemek için türlü türlü yeni gıdalar verilir. Hazreti Mevlâna, yiyip içmeyi, hususiyle helal haram demeyerek mideyi doldurmayı, şeytandan süt emmeye benzetiyor ve "O şeytan süttünden nefsini kesersen sana türlü nimetler verilir" buyuruyor. *"Emzirme, çocuğun*

tabiatını değiştirir” diye bir hadis-i şerif rivayet olunur ki, bu fennen de sabittir. Hastalıklı bir kadının sütünü emen bir çocuk aynı hastalığa uğruyor, hatta veremli bir ineğin sütünü içen çocuklarda ciğer hastalıkları zuhur ediyor. Emzirmenin böyle maddi tesirleri olduğu gibi, manevi tesirleri de vardır. Onun için Hazreti Mevlâna da: “Şeytan sütü olan haram yemeyi bırak. Zira onu emmeye devam edersen, sende de şeytanlık zuhura gelir” demek istiyor.

ترك جوشش شرح کردم نیم خام - از حکیم غزنوی بشنو تمام

11404- Bu sözü, “Türk kaynatması” gibi yarı pişmiş, yarı çiğ bıraktım. Bahsin tamamını, Hakim-i Gaznevî’den dinle!

Eski Türkler, eti biraz kaynamaya başlayınca ateşten indirip yediklerinden, o türden pişmiş yemeklere Farisi’de “Türk kaynatması” tabir edilmiş ve mecazen, tamamı ile izah edilmemiş bahislerde kullanılmıştır.

Hakim-i Gaznevi, Hakim Senayi de denilen büyük ariftir. 576 tarihinde Gazne’de vefat etmiştir. Hazreti Mevlâna, bu zat-ı âliye fevkalade hürmet eder, Mesnevî’nin ekseri yerinde ondan bahis ve mana nakleder. Mesnevînin tanziminden evvel Mevlevî dervişleri Cenab-ı Hakim’in Hadika isimli eseriyle, Şeyh Attar’ın Mantık-ut Tayr’ını okurlardı.

در الهی نامه گوید شرح این - آن حکیم غیب و فخر العارفین

11405- Hakim-i gayb ve ariflerin medar-ı iftihar olan Hz. Senai İlahîname’sinde der ki:

غم خور و نان غم افزایان مخور - ز انکه عاقل غم خورد کودک شکر

11406- Ey salik! Gam ye de, gam artıran ehl-i dünya kimselerin ekmeğini yeme. Çünkü akıllı adam gam yer, çocuksa şeker!

قند شادی میوهی باغ غم است - این فرح زخم است و آن غم مرهم است

11407- Neşe şekerî, gam bağının yemişidir. Bu ferah, yaradır; o gam ise, merhemdir.

Sevinç olsun, keder olsun insan için mukadder bir haldir. Hal ise muvakkattır, gelir, geçer. Onun için insan mükedder olursa neticesi sevinçtir, sevinirse onun sonu da kederdir. O halde sevinçten çekinmeli ve kedere sevinmelidir ki sonu sevinçtir.

غم چو بینی در کنارش کش به عشق - از سر ربوه نظر کن در دمشق

11408- Kendinde gam görünce, onu aşk ile kucakla. Şam şehrine, Rabve tepesine bak.

Rahve: Şam’da bir tepe imiş ki, onun üzerinden şehir gayet güzel görüldüğü için Şamlılar arasında “Şam’a Rabve’den bakmalı” diye bir mesel varmış. Rabve kelimesi, Kur’an’da Müminun Suresi’ndeki:

Arapça, Sure Müminun ayet 50

“Meryem’in oğlunu da, anasını da (kudretimize) bir ayet (ibret)kıldık. Onları düz (yani oturmaya yarar) ve akarsuya malik bir tepede barındık” ayetinde zikredilmiştir. Fakat bu Rabve’nin Şam’da değil, Mısır’da olması muhtemeldir. Çünkü Hazreti Meryem’le, mahdum-u muhtereminin 12 sene Mısır’da ikametleri nakl olunmaktadır.

Hülasa, “Ey salık! Kendinde gam ve keder görünce onu, yar-i can gibi aşk ve şevk ile kucakla ki, o sevinç müjdesidir” deniliyor.

عاقل از انگور می‌بیند همی - عاشق از معدوم شی بیند همی
11409- *Akıllı bir kimse, üzümde şarabı görür; âşık da, varı yokta bulur.*

جنگ می‌کردند حمالان پریر - تو مکش تا من کشم حملش چو شیر
11410- *Geçen gün hamallar, bir yük için “Sen çekme, arslanlar gibi ben çekip göreyim” diye kavga ediyorlardı.*

ز انکه ز آن رنجش همی‌دیدند سود - حمل را هر يك ز دیگر می‌ربود
11411- *Neden? Çünkü o zahmette rahmet, o eziyette kâr görüyorlardı da, onun için yükü birbirlerinden kapıyorlardı.*

مزد حق کو مزد آن بی‌مایه کو - این دهد گنجیت مزد و آن تسو
11412- *Allah’ın vereceği ecir nerede, züğürt bir adamın vereceği ücret nerede? Sana ücret olarak, bir hazine ihsan eder, yükünü taşıyacağın kimse ise, ancak bir mangır verir.*

گنج زری که چو خسبی زیر ریگ - با تو باشد آن نباشد مرده‌ریگ
11413- *Hakk’ın vereceği öyle bir altın hazinesidir ki, sen toprak altına yatınca seninle beraber olur, sair malların gibi varislere kalmaz.*

پیش پیش آن جنازه‌ت می‌دود - مونس گور و غریبی می‌شود
11414- *O ecir hazinesi, cenazenin önünde gider. Kabrinde ve o garip halinde, arkadaşın olur.*

بهر روز مرگ این دم مرده باش - تا شوی با عشق سرمد خواجه‌تاش
11415- *Ölüm günü için şimdiden ölü ol ki, ebedî aşk ile kapı yoldaşı olasın.*

Bir hadis-i şerifte, “Ölüm’ün nüzulünden evvel ona hazırlan ve kendini *ashab-ı kuburdan addet*” buyrulmuştur.

صبر می‌بیند ز پرده‌ی اجتهاد - روی چون گلنار و زلفین مراد
11416- *Mücahedeye sabreden kimse, o gayret perdesi arkasında, sevgilinin narçiceği gibi yüzünü ve iki zülfünü görür.*
İnşirah Suresi’nde:

Arapça, Sure İnşirah ayet 5-6

“Demek, hakikaten güçlükle beraber kolaylık var. Muhakkak güçlükle beraber kolaylık var” buyrulmuştur. Bu ayet-i kerimenin sarih manasından da anlaşılacağı veçhile, bir gam ve keder sonunda müteaddit sürur ve neşe vardır. İşte beyitte, “Sevgilinin iki zülfünü görür” denilmesinden maksat budur.

غم چو آیینه‌ست پیش مجتهد - کاندرا این ضد می‌نماید روی ضد
11417- *Çalışıp, çabalayan kimsenin karşısında, gam ve keder, ayna gibidir. O aynada, o gam ve kederin zıttı bulunan ferah ve sürur görünür.*

Derler ki: “Her şey zıttı ve aksi ile meydana çıkar.”

Gam ve keder de, ferah ve sürunun zıttı olduğu için gam ve keder, hakikati gören gözlere onun zıttı bulunan ferah ve süruru gösteren bir ayna mesabesindedir.

بعد ضد رنج آن ضد دگر - رو دهد یعنی گشاد و کر و فر

11418- Mesela, hastalık sıhhatin zıttıdır. Fakat bir kimseye arız olunca, sonunda sıhhat ve selamet yüz gösterir.

این دو وصف از پنجه‌ی دستت ببین - بعد قبض مشت بسط آید یقین

11419- Bu iki hali, elinin parmaklarında gör: Avucunu yumduktan sonra, mutlaka açarsın...

پنجه را گر قبض باشد دایما - یا همه بسط او بود چون مبتلا

11420- Pençe eğer daima kapalı yahut daima açık bulunsa idi, o bir illete müptela olmuş olurdu.

زین دو وصفش کار و مکسب منتظم - چون پر مرغ این دو حال او را مهم

11421- Kabz ve bast halleri ile insanın iş görüp kazanması, intizam kesbeder. Bu iki hal, ona kuşun iki kanadı gibidir.

چون که مریم مضطرب شد يك زمان - همچنان که بر زمین آن ماهیان

11422- Karada balıkların çırpındıkları gibi, Meryem de, Cebrail Aleyhisselamı görünce, bir müddet çırpındı.

“RUH-ÜL KUDÜS’ÜN HZ. MERYEM’E: BEN, ALLAH TARAFINDAN SANA GÖNDERİLMİŞ BİR ELÇİYİM. BENDEN KORKMA VE GİZLENMEYE ÇALIŞMA! HAKK’IN EMİR VE FERMANI BÖYLEDİR, DEMESİ”

گفتن روح القدس مریم را که من رسول حقم به تو، آشفته مشو و پنهان مشو از من که فرمان این است

بانگ بر وی زد نمودار کرم - که امین حضرتم از من مرم

11423- Allah’ın lütuf ve keremi numunesi olan Cebrail Aleyhisselam, Meryem’e seslendi ki: “Ben Hakk’ın eminiyim, benden korkma!”

از سرافرازان عزت سر مکش - از چنین خوش محرمان خود در مکش

11424- İzzet-i ilahînin serfirazı ve hoş mahremi bulunan benden, kendini setre çalışma.

این همی گفت و ذباله‌ی نور پاک - از لبش می‌شد پیایی بر سماک

11425- Cebrail, bunu söylüyor ve pak bir nurun şulesi, dudağından çıkıp asumana yükseliyordu.

Yine diyordu ki:

خود بن و بنگاه من در نیستی است - يك سواره نقش من پیش ستی است

11426- Hakikatte benim aslım, yokluk âleminde. Şu gördüğün suret, benim zatım değil, sana karşı bir misalimdir.

Korkmayasın diye, sana bu surette temsil etmişimdir.

مریما بنگر که نقش مشکلم - هم هلالم هم خیال اندر دلم

11427- Ey Meryem! Bak ki ben, anlaşılması müşkül ve acayip bir suretim. Hem hilal, hem de gönüllerdeki hayal gibiyim.

Göz ile görülmede, hilâle benzerim; kalplere nüfuz ve duhul etmede, hayali andırırım.

چون خیالی در دلت آمد نشست - هر کجا که می‌گریزی با تو است

11428- Bir hayal gibiyim. Öyle bir hayal ki, kalbime gelir ve yerleşir. Nereye kaçsan, artık o seninle beraberdir.

جز خیالی عارضی باطلی - کاو بود چون صبح کاذب آفلی

11429- Ancak, gelip geçici ve aslı olmayan bir hayal değilim.

Şeytanın ilkahatından olan bir takım hayaller vardır ki, onlar sabit değildir. Allah'a sığınmak ve "La havle vela kuvvete illa billahil aliyyil azim" demekle zail olurlar.

من چو صبح صادق از نور رب - که نگرده گرد روزم هیچ شب

11430- Ben, Allah'ın nuruyla doğmuş hakiki sabahım. Gündüzümün etrafında, hiçbir gece dolaşamaz.

Malum ya, sabahları şark tarafından hafif bir aydınlık peyda eder ve biraz sonra kaybolur. Daha sonra ufk-u şarkîde sağa-sola intişar etmek üzere aydınlık görünmeye başlar. Bunlardan birincisine "Subh-u kazip", ikincisine "Subh-u sadık" denilir ki, asıl gündüzün başlangıcı ikincisidir.

هین مکن لاحول عمران زادهام - که ز لا حول این طرف افتادهام

11431- Ey İmran'ın kızı! Bana karşı, "La havle" diyerek, Allah'a sığınma. Zira ben, havl ve kuvvet sahibi olan Allah'ın emri ile bu tarafa gelmişim.

مر مرا اصل و غذا لاحول بود - نور لاحولی که پیش از قول بود

11432- Hakikaten benim için asıl gıda, "La havle"dir. Hem de onun lafzından evvel, onun nuru benim asıl gıdamı teşkil eder.

تو همی‌گیری پناه از من به حق - من نگاریده‌ی پناهم در سبق

11433- Sen, benden Hakk Tealaya sığınyorsun; ben ise, o sığındığın Hakk'ın ezelde nakşettiği ve sonra halk ettiği bir mahlûğum.

آن پناهم من که مخلصهات بوذ - تو اعوذ آری و من خود آن اعوذ

11434- Ben o melce' ve penahım ki, seni birçok defa kurtardım. Sen "Euzübirrahman" diyorsun; fakat hakikatte o "Eüzü" benim.

آفتی نبود بتر از ناشناخت - تو بر یار و ندانی عشق باخت

11435- Tanımazlıktan beter bir afet yoktur. Sen dostun yanında olduğun halde, ona muhabbet etmesini bilmiyorsun.

یار را اغیار پنداری همی - شادی را نام بنهادی غمی
11436- *Sen yarı ağyar sanıyorsun, sürurun adını gam koyuyorsun.*

این چنین نخلی که لطف یار ماست - چون که ما دزدیم نخلش دار ماست
11437- *Yarimizin lütf-u eseri olan bir hurma ağacı, biz hırsız olunca, bize darağacı olur.*

Allah'ın kahrı da, lütfu gibi ayn-ı lütuftur. Lakin biz onu ayrı ayrı gördüğümüz için kahrı bize mihnet ve azap oluyor.

این چنین مشکین که زلف میر ماست - چون که بی‌عقلیم این زنجیر ماست
11438- *Sevgilimizin zülfü, böyle misk kokulu iken, biz akılsız bulduğumuz için, bize zincir görünmektedir.*

این چنین لطفی چو نیلی می‌رود - چون که فرعونیم چون خون می‌شود
11439- *Allah'ın lütfu, Nil nehri gibi akıp gidiyor. Lakin biz, Firavun meşrep ve Kıpti tabiatta olduğumuz için, bize karşı kan oluyor.*

خون همی‌گوید من آبم هین مریز - یوسفم گرگ از توام ای پرستیز
11440- *Bize kan görünen o su, "Ben suyum, dikkat et, dökme" der. Ben Yusuf'um ey inatçı adam! Senin gafletinden, kurt gibi görünüyorum.*

تو نمی‌بینی که یار بردبار - چون که با او ضد شدی گردد چو مار
11441- *Görmez misin ki, halim ve selim bir dosta karşı sen zıt gidince, o yılan gibi olur.*

لحم او و شحم او دیگر نشد - او چنان بد جز که از منظر نشد
11442- *Onun eti ve yağı değişmemiştir. Öyle görünmesi, senin görüşünden başka bir şey değildir.*

"SADR-I CİHAN'IN VEKİLİ OLAN VE BUHARA'DAN KAÇAN KİMSENİN, AŞKI YÜZÜNDEN KAYITSIZCA BUHARA'YA DÖNMEYE AZMETMESİ"

عزم کردن آن وکیل از عشق که رجوع کند به بخارا لایبالی‌وار

شمع مریم را بهل افروخته - که بخارا می‌رود آن سوخته
11443- *Meryem'in mumunu bırak, yanadursun. Evet, o yanıp yakılan âşık, Buhara'ya dönüyordu.*
O âşık, kendi kendine diyordu ki:

سخت بی‌صبر و در آتشدان تیز - رو سوی صدر جهان می‌کن گریز
11444- *Senin artık sabrın kalmadı, keskin bir ateş içinde yanıyorsun. Git, Sadr-ı Cihan tarafına firar et.*

این بخارا منبع دانش بود - پس بخارایی است هرك آتش بود
11445- *Buhara'dan murat: "İlim ve irfan membaı bulunan insan-ı kâmil"dir. Ona vasıl olan kimse, Buharalı demektir.*

پیش شیخی در بخارا اندری - تا به خواری در بخارا ننگری

11446- *Kâmil bir şeyhin huzurunda bulundukça, Buhara'dasın. Aklını başına al da, Buhara'ya hakaretle bakmayasın.*

جز به خواری در بخارای دلش - راه ندهد جزر و مد مشککش

11447- *Onun denize benzeyen gönlü, taşar çekilir, taşar çekilir. Bu med ve cezir, o Buhara'ya tezellül ve tevazu içerisinde gitmeyene yol vermez.*

ای خنک آن را که ذلت نفسه - وای آن کس را که یردی رفسه

11448- *Nefsimi zelil edip de, o kâmile tevazu gösteren kimseye ne mutlu! Nefsinin tekmesinden helak olan kimsenin de, vay haline!*

Hazreti Mevlâna, şu hikâyedeki Sadr-ı Cihan ile kâmil bir mürşidi, onun aşığı ile de âşık ve sadık bir saliki temsil ediyor. O mürşidin huzuruna girmek için fevkalade bir tevazu göstermenin lüzumunu anlatıyor. Bu tavsiyeden sonra kıssanın nakline devam ediyor:

فرقت صدر جهان در جان او - پاره پاره کرده بود ارکان او

11449- *Sadr-ı Cihan'ın ayrılığı, o aşığın canına tesir etmiş ve varlığını parça parça etmişti.*

گفت برخیزم هم آن جا واروم - کافر ار گشتم دگر ره بگروم

11450- *Kendi kendine, dedi ki: "Kalkıp oraya, onun bulunduğu Buhara'ya avdet edeyim. Kâfir oldumsa bile, tekrar Müslüman olayım."*

واروم آن جا بیفتم پیش او - پیش آن صدر نکو اندیش او

11451- *Tekrar oraya gideyim ve hayır düşünceli olan o hazretin huzurunda, yerlere kapanayım.*

گویم افکنم به پیشت جان خویش - زنده کن یا سر ببر ما را چو میش

11452- *Ona diyeyim ki: "Canımı huzuruna getirdim, istersen iltifatınla beni ihya et, dilersen koyun gibi başımı kestir."*

کشته و مرده به پیشت ای قمر - به که شاه زندگان جای دگر

11453- *Ey güzellik semasının kameri! Senin huzurunda kesilip ölmek, başka yerde diriler padişahı olmaktan evladır.*

آزمودم من هزاران بار بیش - بی تو شیرین می نیبیم عیش خویش

11454- *Ben binlerce kere, hatta daha fazla, tecrübe ettim ki, sensiz yaşamak pek acı, tahammül edilir şey değil...*

غن لی یا منیتی لحن النشور - ابرکی یا ناقتی تم السرور

11455- *Ey benim muradım! Benim için, sur üfürür gibi nağmelerle terennüm et de, yeniden hayat bulayım. Ey benim deve gibi olan bedenim! Çök artık. Benim için sürur-u tam hasıl oldu.*

ابلعي یا أرض دمعي قد کفی - اشربي یا نفس وردا قد صفا

11456- *Ey arz! Döktüğüm gözyaşlarını yut, yeter gayrı. Ey nefis! İç o tatlı suyu, bulanıklığı geçti, duruldu artık...*

عدت یا عیدی الینا مرحبا - نعم ما روحت یا ریح الصبا

11457 - *Ey benim bayramım! Bize avdet eyledin ve sefa getirdin. Ey saba rüzgârı! Ne latif estin ve bize dostun kokusunu getirdin.*

گفت ای یاران روان گشتم وداع - سوی آن صدری که میر است و مطاع

11458- *“Arkadaşlar” dedi, “Ben gidiyorum... Elveda... Ben o emire, o emrine itaat edilen Sadr-ı Cihan’a gidiyorum.”*

دم‌بدم در سوز بریان می‌شوم - هر چه بادا باد آن جا می‌روم

11459- *Her an onun aşkıyla, onun ayrılığı ile yanıyorum. Ne olacaksa olsun, o tarafa gidiyorum.*

گر چه دل چون سنگ خارا می‌کند - جان من عزم بخارا می‌کند

11460- *O, bana karşı kalbini taş gibi merhametsiz kılrsa da, benim canım Buhara’ya azmediyor.*

مسکن یار است و شهر شاه من - پیش عاشق این بود حب الوطن

11461- *Buhara, yarimin meskeni ve şahımın şehridir. Benim vatanım orası... Âşık indinde, “Hubb-ül Vatan”ın manası da budur.*

“Hubb-ül vatan minel iman”, yani “Vatan sevgisi imandan ileri gelir” hadis-i şerifine işarettir. Cenab-ı Pir, bu hadisin ehl-i aşka göre olan manasını izah için bir fıkra naklediyor:

“BİR SEVGİLİNİN GARİP AŞIĞINA: ŞEHİRLERDEN HANGİSİNİ DAHA HOŞ VE DAHA BÜYÜK, DAHA MÜZEYYEN, DAHA NİMETLİ VE DAHA GÖNÜL AÇICI BULDUN? DİYE SORMASI, AŞIĞIN DA CEVAP VERMESİ”

پرسیدن معشوقی از عاشق غریب خود که از شهرها کدام شهر را خوشتر یافتی و انبوه‌تر و محتشم‌تر و پر نعمت‌تر و دل‌گشاستر

گفت معشوقی به عاشق کای فتی - تو به غربت دیده‌ای بس شهرها

11462- *Bir sevgili, aşığına dedi ki: “Yiğidim! Sen gurbeti ve seyahat halinde birçok şehri gördün.*

پس کدامین شهر از آنها خوشتر است - گفت آن شهری که در وی دل بر است

11463- *Onların içinde hangi şehir daha hoştu? Âşık, cevap verdi: “İçinde sevgilinin bulunduğu şehir, hepsinden hoştur.”*

هر کجا باشد شه ما را بساط - هست صحرا گر بود سم الخياط

11464- *Şahımızın döşemesi nerede yayılmışsa, orası, iğne gözü kadar dar olsa bile, bizim için sahra kadar geniştir.*

هر کجا که یوسفی باشد چو ماه - جنت است ار چه که باشد قعر چاه
11465- *Ay gibi Yusuf nerede ise, orası kuyu dibi olsa bile bizim için cennettir.*

“SADR-I CİHAN’IN AŞIĞINI, BUHARA’YA AVDET ETMEKTEN DOSTLARININ MEN ETMELERİ; ONUN DA, ULUORTA SÖZLERLE CEVAP VERMESİ”

منع کردن دوستان او را از رجوع کردن به بخارا و تهدید کردن و لایبالی گفتن او

گفت او را ناصحی ای بی‌خبر - عاقبت اندیش اگر داری هنر
11466- *Bir nasihatçi, ona dedi ki: “Ey bi-haber! Eğer görür gözün varsa, sonunu düşün.”*

در نگر پس را به عقل و پیش را - همچو پروانه مسوزان خویش را
11467- *Aklını başına al da, bu işin önüne ve sonuna bak. Pervane gibi kendini ateşte yakma.*

چون بخارا می‌روی دیوانه‌ای - لایق زنجیر و زندان خانه‌ای
11468- *Buhara’ya nasıl gidersin? Deli misin? Zincire ve zindana mı heveslisin?*

او ز تو آهن همی‌خاید ز خشم - او همی‌جوید ترا با بیست چشم
11469- *Sadr-ı Cihan, senin için kin ve husumetten demir yalayıp duruyor ve seni yirmi gözle arıyor.*

می‌کند او تیز از بهر تو کارد - او سگ قحط است و تو انبان آرد
11470- *O, senin için bıçak bilemektedir. O, adeta kıtlığa uğramış bir köpek, sen ise, unla dolu bir torbasın.*

چون رهیدی و خدایت راه داد - سوی زندان می‌روی چون فتاد
11471- *Allah bir fırsat verdi, kurtuldun. Tekrar zindana nasıl gidiyorsun, sana ne oldu?*

بر تو گر ده گون موکل آمدی - عقل بایستی کز ایشان کم زدی
11472- *Eğer sana on çeşit memur dikseler bile, onlardan kaçıp gizlenmen lazım. Akıl, bunu emreder.*

چون موکل نیست بر تو هیچ کس - از چه بسته گشت بر تو پیش و پس
11473- *Hâlbuki senin başında, tek bir memur bile yok. Neden böyle önden ve arkadan, yolun bağlandı?*

Bu nasihatçilerden murat: Şeytan ve nefistir ki, Allah yoluna gitmek isteyen bir salike Hakk’ın bazı kahr sıfatlarından bahsederek onu korkutmak ve azmine mani olmak isterler. Nitekim bu nasihatçi de böyle yapıyor ve “Seni götürmeye memur yokken, kendiliğinden niçin gidiyorsun” diyor:

عشق پنهان کرده بود او را اسیر - آن موکل را نمی‌دید آن نذیر
11474- *Aşk, onu esir etmiş ve üstüne musallat olmuştu. Fakat nasihatçi, aşk memurunu görmüyordu.*

هر موکل را موکل مختلفی است - ورنه او در بند سگ طبعی ز چیست
11475- *Her memurun başında, gizli bir memur vardır. Öyle olamasaydı, o musallat olanda, köpek gibi saldıracı tabiat nereden olurdu?*
“Sizden her birinize yakın olmak üzere cinden ve melekten bir müvekkil vardır” hadis-i şerifi mucibince her insanın bir müvekkili vardır. Zalimlerin müvekkili, yakini bulunan şeytandır ki, onu zulme sevkeder. Salihlerin vekili de, yakini bulunan melektir ki, onları salaha teşvik eyler.

خشم شاه عشق بر جاننش نشست - بر عوانی و سیه روییش بست
11476- *Aşk şahının hışım ve gazabı, o musallat olan kimsenin ruhunda oturmuş, onu zulme ve kara yüzlülüğe bağlamıştır.*

می‌زند او را که هین او را بزن - ز آن عوانان نهان افغان من
11477- *O gizli müvekkil, bulunduğu şahsa vurur ve “İşkencesine memur olduğun mazluma vur” diye tazyik eder. İşte benim feryadım, o gizli musallatlardandır.*

هر که بینی در زیانی می‌رود - گر چه تنها با عوانی می‌رود
11478- *Zarar ve ziyan tarafına giden birini görürsen, yalnız da olsa, onu bir memur ile birlikte gider bil.*
Ki o musallat, onu o zarara götürür.

گر از او واقف بدی افغان زدی - پیش آن سلطان سلطانات شدی
11479- *Eğer o kimse, o gizli memurdan haberdar olsaydı, padişahlar padişahı olan Cenab-ı Hakk’a sığınır ve huzur-u ilahîde feryat ederdi.*

ریختی بر سر به پیش شاه خاک - تا امان دیدی ز دیو سهمناک
11480- *Hakikat şahının huzurunda, başına toprak saçarak, lütf-u Rabbanî ile o korkunç şeytandan kurtulurdu.*
Hazreti Mevlâna, gaipen hitaba iltifat ile diyor ki:

میر دیدی خویش را ای کم ز مور - ز آن ندیدی آن موکل را تو کور
11481- *Ey karıncadan daha aşağı olan kör! Sen kendini bey ve büyük gördüğün için, o memur şeytanı göremiyorsun.*

غره گشتی زین دروغین پر و بال - پر و بالی کاو کشد سوی و بال
11482- *Bu yalancı kanatlara mağrur oldun. Hâlbuki onlar öyle bir kanattır ki, sahibini vebal tarafına çeker.*

پر سبک دارد ره بالا کند - چون گل آلود گرانیها کند
11483- *Kanat, sahibini hafifletir ve yücelere çeker. Fakat çamura da bulandı mı, ağırlaşır ve sahibini yerde bırakır.*

**“SADR-I CİHAN’IN AŞIĞININ, NASİHAT EDENE AŞK SEVKİYLE
ULUORTA CEVAP VERMESİ”**

لابالی گفتن عاشق، ناصح و عاذل را از سر عشق

گفت ای ناصح خمش کن چند چند - پند کم ده ز انکه بس سخت است بند
11484- Âşık, dedi ki: “Ey nasihatçi! Daha ne kadar söyleyeceksin? Sus, yetişir! Bana nasihat verme ki, bağlandığım kayıt çok ağır ve serttir.”

سخت‌تر شد بند من از پند تو - عشق را شناخت دانشمند تو
11485- Benim bent ve kaydım, senin pend ve nasihatinden daha ziyade ağırlaştı. Senin hocan, aşkı tanımamıştır.

آن طرف که عشق می‌افزود درد - بو حنیفه و شافعی درسی نکرد
11486- Aşkın dert artırdığı bahsinde, İmam-ı Ebu Hanife ile İmam-ı Şafi ders yapmamıştır.

Gerek Ebu Hanife, gerek Şafii Rahimehumullah, fıkıh ilminde müçtehit iki imamdır ve her biri mezhep sahibidir. Onların içtihatları aklî ve naklî meseleleridir, aşka dair bahislere ait değildir.

Bu beyitten Hazreti Mevlâna’nın İmam-ı Azam ve İmam-ı Şafii’yi küçük gördüğü anlaşılmasın. Kendisi de Hanefi mezhebindendir. Hanefi imamlarındandır. Burada Cenab-ı Pir, sadece onların aşka dair ders vermediklerini söylüyor, hem de kendisini ve iradesini kayıp etmiş bir âşık lisanından söylüyor.

Yine o Buharalı âşık lisanından deniliyor ki:

تو مکن تهدید از کشتن که من - تشنه‌ی زارم به خون خویشتن
11487- Beni ölümle tehdit etme. Kendi kanıma susamış birisiyim ben zaten...

عاشقان را هر زمانی مردنی است - مردن عشاق خود يك نوع نیست
11488- Âşıklar için, her an bir ölüm var. Âşıkların ölümü, bir türlü değildir.

او دو صد جان دارد از جان هدی - و آن دو صد را می‌کند هر دم فدی
11489- Bir âşık, hidayete götüren yüzlerce cana sahip olduğu halde, onların hepsini bir anda feda eder.

هر یکی جان را ستاند ده بها - از نبی خوان عشرة أمثالها
11490- O feda ettiği canların her biri için, on misli bedel alır. Bunu öğrenmek için Kur’an’dan “Aşrate emsaliha” ayetini oku!
Bu beyit:

Arapça, Sure Enam ayet 160

“Kim (Allah’a) bir iyilikle, güzellikle gelirse, işte ona bunun on katı var”
ayet-i kerimesine işaretir.

گر بریزد خون من آن دوست رو - پای کوبان جان بر افشانم بر او
11491- *Eğer o güzel yüzlü sevgili kanımı dökecek olursa, neşeyle dönerek, zevkimden ayaklarımı yerlere vurarak, canımı onun yoluna saçarım.*

آزمودم مرگ من در زندگی است - چون رهم زین زندگی پابندگی است
11492- *Ben tecrübe ettim ki, yaşamak benim için ölümdür. Fani hayattan kurtuluşum ise, ebedî hayata kavuşmam olacaktır.*

اقتلونی اقتلونی یا ثقات - إن فی قتلی حیاتا فی حیات
11493- *Ey benim mutemet dostlarım! Beni öldürün ki, katlimde benim için hayat içinde hayat vardır.*
Bu beyit, Hallac-ı Mansur Kuddise sırruhunundur. Hazreti Mevlâna, münasebeti dolayısıyla buraya almıştır.

یا منیر الخدی یا روح البقا - اجتذب روحی و جد لی باللقا
11494- *Ey parlak çehreli olan! Ey beka ruhu bulunan güzel! Ruhumu, tarafına çek ve bana rüyet-i didarını ikram et.*

لی حبیب حبه یشوی الحشا - لو یشا یمشی علی عینی مشی
11495- *Benim bir sevgilim var ki, muhabbeti kalbimi yakıp kavurmaktadır. Eğer yüzümün ve gözümün üzerinde yürümek dilerse, yürüyebilir.*

پارسی گو گر چه تازی خوشتر است - عشق را خود صد زبان دیگر است
11496- *Arapça daha hoş olmakla beraber, Farisî söyle. Zaten aşkın yüzlerce başka lisanı da, vardır; ama...*

بوی آن دل بر چو پران می شود - آن زبانها جمله حیران می شود
11497- *O güzelin kokusu gelip yayılınca, o lisanların hepsi şaşırır kalır.*

بس کنم دل بر در آمد در خطاب - گوش شو و الله أعلم بالصواب
11498- *Bu kadar sözü, kâfi görürüm. Çünkü dilber hitap ediyor. Sen kulak kesil de, dinle. Allah, doğruyu herkesten daha iyi biliyor.*

چون که عاشق توبه کرد اکنون بترس - کاو چو عیاران کند بر دار درس
11499- *Âşık tevbe etti mi, işte o zaman kork... Çünkü âşık, ayyarlar gibi darağacında ders verir.*

گر چه این عاشق بخارا می رود - نه به درس و نه به استا می رود
11500- *Bu âşık, Buhara'ya gidiyor, fakat orada bir üstat bulmak ve ders okumak için değil...*

عاشقان را شد مدرس حسن دوست - دفتر و درس و سبقشان روی اوست
11501- *Âşıkların müderrisi, yarin hüsnüdür. Onların defteri ve dersi de, sevgilinin yüzüdür.*

خامشند و نعره‌ی تکرارشان - می‌رود تا عرش و تخت یارشان

11502- Onlar, zahiren sessizdirler. Lakin hakikatte, naraları arşa ve maşuk-i ezelnin tahtına kadar vasıl olur.

درسشان آشوب و چرخ و زلزله - نه زیادات است و باب و سلسله

11503- Onların dersi, müncezibane hareket, sema ve ızdıraptır. Onlar, ne Ziyadat kitabını, ne de Silsile kitabını ders edinmişlerdir.

Ziyadat ve Silsile, fetvaya müteallik iki kitabın adıdır.

سلسله‌ی این قوم جعد مشک‌بار - مسئله‌ی دور است لیکن دور یار

11504- Bu âşıklar kavminin silsilesi, yarin misk kokulu ve kıvrıcık zülfüdür. Onlar da, devir meselesinden bahsederler. Ama sevgilinin devrinden...

مسئله‌ی کیس ار بپرسد کس ترا - گو نگنجد گنج حق در کیسه‌ها

11505- Biri sana kese meselesini sorarsa, ona, “Hakk’ın hazinesi, keselere sığmaz” cevabını ver.

Kese meselesi: Hırsızın bir keseyi açıktan alması ile elbise içinde çalması hakkındaki hükümdür. Birinci halde eli kesilmez, ikinci surette kesilir.

Sure-i Bakara’da:

Arapça, Sure Bakara ayet 189

“Sana yeni doğan ayları sorarlar. De ki: O, insanların faidesi için, bir de hac için vakit ölçüleridir” buyruluyor. Bu yolda beyanatta bulunmaya “Üslub-u kelim” derler.

Mevlâna da bu beyitte aynı tarzı takip ediyor. “Kese meselesini bilir misin, diye sana soran olursa, Allah’ın hazineleri keseler sığmaz, yani Hakk’ın rahmeti ve nimeti tahdit olunamaz, cevabını ver” diyor. Çünkü soran için bu cevap daha hayırlıdır. Keseyi sahibinin koynundan aşırı yankesicinin eli kesilmek lazım geldiğini, hariçten çalan hırsızın ise elinin kesilmeyeceğini bilmesede, müftü ve hakim olmadığı için o kimse bir şey kaybetmiş olmaz.

گر دم خلع و مبارا می‌رود - بد مبین ذکر بخارا می‌رود

11506- Eğer Hul’ ve Mübara kelimeleri zikredilirse, onları kötü görme. Hakikatte, Buhara’yı anıyorlar demektir.

Hul: Bir zevcin karısını, mesela, mihr müsemmasından geçmek şartı ile boşamasıdır.

Mübara: Zevc ve zevcenin rıza ile birbirinden ayrılması ve beri olmasıdır.

ذکر هر چیزی دهد خاصیتی - ز انکه دارد هر صفت ماهیتی

11507- Her şeyi anış, insana başka bir hassa verir. Çünkü her sıfatın, başka bir mahiyeti vardır.

Mesela Allah’ın öyle isim ve sıfatları vardır ki, her birinin tecellisi, o tecelliye mazhar olan insana başka bir zevk ve neşe verir.

در بخارا در هنرها بالغی - چون به خواری رو نهی ز آن فارغی

11508- Buhara'dan bütün hünarlere, ilimlere, sanatlara vasıl olursun. Lakin horluğa, hakirliğe ve seyr-i süluka başlarsan, bu hünelerin hepsinden feragat edersin.

آن بخاری غصه‌ی دانش نداشت - چشم بر خورشید ببینش می‌گماشت

11509- O Buharalı âşık da, ilim kaydında ve tahsil hevesinde değildi. Gözünü, basiret güneşine dikmiş, yani maşuğunu görmek arzusunda bulunmuştu.

هر که در خلوت ببینش یافت راه - او ز دانشها نجوید دستگاه

11510- Her kim halvette basiret ve görüşe nail olursa, o kimse artık ilimlerle yücelmeyi dilemez.

Çünkü ilimde az çok şek bulunur. Görüşte ise yakın vardır. Binaenaleyh bir şeyi gören, artık onu bilmeye çabalamaz.

با جمال جان چو شد هم کاسه‌ای - باشدش ز اخبار و دانش تاسه‌ای

11511- Ruhun cemali ile hembezm ve mülaki olana, ağızdan duyulma haberlerden ve ilimlerden, artık tasa gelir.

دید بر دانش بود غالب فرا - ز آن همی دنیا بچربد عامه را

11512- Görüş, bilgiden üstündür, bilgiye galebe eder. Bu yüzden, halk nazarında dünya galiptir, sevimlidir.

ز آنکه دنیا را همی ببینند عین - و آن جهانی را همی دانند دین

11513- Çünkü halkın avamı, dünyayı peşin ve mevcut; ahireti ise, veresiye ve namevcut gibi kabul ederler.

“O ÂŞIK BENDENİN, BUHARA TARAFINA TEVECCÜHÜ”

رو نهادن آن بنده‌ی عاشق سوی بخارا

رو نهاد آن عاشق خونابه‌ریز - دل طپان سوی بخارا گرم و تیز

11514- O kanlı yaşlar döken âşık, kalbi çarparak, hararet ve süratle Buhara'ya yüz tuttu.

ریگ آمون پیش او همچون حریر - آب جیحون پیش او چون آب گیر

11515- İhtiyakından, çöldeki kumlar, ayağının altında ipekli halı gibi oluyor; Ceyhun nehrinin suları ise, onun gözünde birikinti gibi görünüyordu.

در سمرقند است قند اما لبش - از بخارا یافت و آن شد مذهبش

11516- Gerçi, şeker Semerkant'tadır; ama o aşığın dudağı, şekeri Buhara'dan bulmuş, bu sebeple oraya azimet kılmıştır.

Diyordu ki:

ای بخارا عقل افزا بوده‌ای - لیکن از من عقل و دین بر بوده‌ای

11517- Ey Buhara! Sen ilim ve irfan merkezisin ve akılları artırırsın. Lakin benim aklımı da, dinimi de aldın.

Malum ya, akıl, aşkın karşısında aciz kalır. Din ise, akla bağlıdır. Aklı olmayan mecnun, din ile mükellef ve ahkâm-ı din ile mukayyet değildir.

چون سواد آن بخارا را بدید - در سواد غم بیاضی شد پدید

11518- Buhara'nın şehir kenarındaki evlerinin ve ağaçlarının karaltısını görünce, kalbindeki gam karaltısında, bir aydınlık belirdi.

ساعتی افتاد بی هوش و دراز - عقل او پرید در بستان راز

11519- Bir müddet şuursuz olarak düştü ve uzanıp kaldı. Onun akli, sır bahçesine uçup gitti.

بر سر و رویش گلابی می زدند - از گلاب عشق او غافل بدند

11520- Orada bulunanlar, onun başına ve yüzüne gül suyu serptiler. Hâlbuki onun aşkının gül suyundan gafildiler.

او گلستانی نهانی دیده بود - غارت عشقش ز خود ببریده بود

11521- O, gizli bir gülistan görmüş, aşkın yağması, onu kendinden geçirmişti.

تو فسرده در خور این دم نه ای - با شکر مقرون نه ای گر چه نی ای

11522- Ey donuk ve zevksiz kimse! Sen bu söze ve bu nefese layık değilsin. Gerçi, sen de kamışsın, ama şekeri havi değilsin.

رخت عقلت با تو است و عاقلی - کز جُوداً لم تروها غافلی

11523- Akıl yükün, seninle beraberdir. "Görmediğiniz askerleri yolladı" ayetinden gafilisin.

Sure-i Tevbe'deki şu ayetlere işaretler:

Arapça, Sure Tevbe ayet 25-26

"Andolsun ki Allah birçok (savaş) yerler(in)de ve Huneyn gününde size yardım etmiştir. (O Huneyn gününde ki) çokluğunuz o zaman size ucup vermişti de, bu size (gelecek kazadan) bir şeyi gidermeye yaramamıştı. Yeryüzü, o genişliğine rağmen, başınıza dar gelmişti. Nihayet (bozularak) gerisin geri dönüp gitmiştiniz. Sonra Allah, Resulu ile müminlerin üzerine sekinetini (Kuvve-i maneviyyesini) indirdi, görmediğiniz (melek) orduları(nı) indirdi ve kâfirleri azaplandırdı. Bu, o kâfirlerin cezası idi."

این سخن پایان ندارد تیزران - تا رود سوی بخارا آن جوان

11524- Ya Mevlâna! Bu sözün sonu gelmez. Hikâyeyi çabuk söyle ki, o genç âşık Buhara'ya gitsin.

"O LAUBALİ AŞİĞİN BUHARA'YA GİRMESİ, YARAN VE DOSTLARININ ONU MEYDANA ÇIKARMAMAYA ÇALIŞMALARI"

در آمدن آن عاشق لایبالی در بخارا و تحذیر کردن دوستان او را از پیدا شدن

اندر آمد در بخارا شادمان - پیش معشوق خود و دار الامان
11525- *O âşık, sevinerek maşuğunun huzuru olan ve kendisi için dar-ül eman bulunan, Buhara'ya geldi.*

همچو آن مستی که پرد بر اثیر - مه کنارش گیرد و گوید که گیر
11526- *Gökyüzünde uçan ve ay tarafından kucaklanıp kendisine, "Sen de beni kucaklasana" dendiğini sanan bir sarhoş gibi, neşeliydi.*

هر که دیدش در بخارا گفت خیز - پیش از پیدا شدن منشین گریز
11527- *Her kim onu Buhara'da görürse, diyordu ki: "Durma, meydana çıkmadan evvel, hemen bir tarafa sıvış!"*

که ترا می‌جوید آن شه خشمگین - تا کشد از جان تو ده ساله کین
11528- *Sadr-ı Cihan, on yıllık kin ve intikamını almak üzere, gazaplı bir halde seni aramaktadır.*

اللّٰه الله در میا در خون خویش - تکیه کم کن بر دم و افسون خویش
11529- *Allah rızası için, kendi kanına kendin girme. Sözüne ve efsununa, o kadar güvenme.*

شحنه‌ی صدر جهان بودی و راد - معتمد بودی مهندس اوستاد
11530- *Sen, vaktiyle Sadr-ı Cihan'ın vekili, cömert, şayan-ı itimat ve üstat bir mühendistin.*

غدر کردی و ز جزا بگریختی - رسته بودی باز چون آویختی
11531- *Bir özür yaptın, cezadan kaçıp kurtuldun. Tekrar nasıl oldu da, geri geldin?*

از بلا بگریختی با صد حیل - ابلهی آوردت اینجا یا اجل
11532- *O vakit, yüz türlü hile ile beladan kaçmıştın. Şimdi seni buraya ahmaklık mı getirdi, yoksa ecel mi?*

ای که عقلت بر عطار دق کند - عقل و عاقل را قضا احقق کند
11533- *Ey akıyla Utarit'in idrakine tan eden! Bil ki, Allah'ın kazası, akilin aklını da ahmak haline getirir.*

نحس خرگوشی که باشد شیر جو - زیرکی و عقل و چالاکیست کو
11534- *Arslan arayan tavşan, ne kadar uğursuzdur. Sen, zeki bir adamsın. Aklın ve idrakin nerede?*

هست صد چندین فسون‌های قضا - گفت إذا جاء القضاء ضاق الفضا
11535- *Kaza ve kaderin, böyle yüzlerce ahkâmı vardır. Âşık, dedi ki: "Kaza gelince, feza daralır."*

صدره و مخلص بود از چپ و راست - از قضا بسته شود کان ازدهاست
11536- *Sağlı sollu yüzlerce kurtuluş yolu olduğu halde, kaza tesiri ile hepsi kapanır. Çünkü o kaza, bir ejderha gibidir.*

“AŞIĞIN NASİHAT VERENLERE VE KENDİSİNİ TEHDİT EDENLERE CEVAP VERMESİ”
جواب گفتن عاشق عاذلان را و تهدید کنندگان را

گفت من مستسقی ام آبم کشد - گر چه می دانم که هم آبم کشد
11537- *Dedi ki: “Ben, susuzluk hastalığına uğramış bir hastayım. Suyun nihayet beni öldüreceğini bildiğim halde, o su beni çekiyor.”*
İçmemek için tahammül edemiyorum.

هیچ مستسقی بنگریزد ز آب - گر دو صد بارش کند مات و خراب
11538- *Yüzlerce defa kendisini harap etse ve öldürse, gene de bu hastalığa tutulan, sudan kaçabilir mi?*

گر بیاماسد مرا دست و شکم - عشق آب از من نخواهد گشت کم
11539- *Elim ve karnım sudan şişse de, suya olan aşkım eksilmeyecektir.*

گویم آن گه که بپرسند از بطون - کاشکی بحرم روان بودی درون
11540- *Karnımı görüp, “Bu ne?” diye sordukları vakit, onlara, “Keşke içime bir deniz aksaydı” diyorum.*

خیک اشکم گو بدر از موج آب - گر بمیرم هست مرگم مستطاب
11541- *Tulum gibi olan karnım, su dalgası ile patlarsa patlasın. Ölürsem de, bu suretle ölüş, benim için iyidir.*

من به هر جایی که بینم آب جو - رشکم آید بودمی من جای او
11542- *Ben nerede bir dere görsem, “Onun yerinde ben olaydım” diye, gıpta ediyorum.*

دست چون دف و شکم همچون دهل - طبل عشق آب می کوبم چو گل
11543- *Elim def, karnım davul gibi şiş olduğu halde, suyun aşkı davulunu çalıyorum.*

گر بریزد خونم آن روح الامین - جرعه جرعه خون خورم همچون زمین
11544- *O Ruh-ül Emin, o Sadr-ı Cihan kanımı dökmüş olsa da, ana karnındaki cenin gibi, damla damla kan yemiş olurum.*

چون زمین و چون جنین خون خوارهام - تا که عاشق گشته ام این کارهام
11545- *Yer gibi ve cenin gibi kan içmekteyim. Âşık olalıdan beri, bu halde bulunuyorum.*

شب همی جوشم در آتش همچو دیگ - روز تا شب خون خورم مانند ریگ
11546- *Geceleri, ateşteki tencere gibi kaynıyorum; gündüz, geceye kadar kum gibi kan içiyorum.*

من پشیمانم که مکر انگيختم - از مراد خشم او بگریختم
11547- Hile ederek onun hışım ve gazabından kaçtığım için pişmanım.

گو بران بر جان مستم خشم خویش - عید قربان اوست و عاشق گاومیش
11548- Onun, mest olan ruhum üzerine hışım ve gazap göstermesi, bir kurban bayramıdır. Âşık da, kurbanlık...

گاو اگر خسبد و گر چیزی خورد - بهر عید و ذبح او می‌پرورد
11549- Sığır yatsa da, bir şey yese de, kurban bayramı için beslenir.

گاو موسی دان مرا جان داده‌ای - جزو جزوم حشر هر آزاده‌ای
11550- Beni, Hz. Musa'nın kurban edilerek ölüyü diriltten sığırı bil. Cüzlerimin cüzü bile, bir hür kişinin hasredilmesine sebeptir.

Beni İsrail arasında bir maktul bulunmuş, fakat katili anlaşılmamıştı. Sonra ilahî emirle bir sığır kurban ettiler, onun bir uzvu ile maktule vurdular. Ölü dirildi, katilini haber verip öldü.

گاو موسی بود قربان گشته‌ای - کمترین جزوش حیات کشته‌ای
11551- Musa'nın sığırı kurban edilmiş ve onun ufak bir uzvu, bir maktulün sebab-i hayatı olmuştu.
Çünkü o uzuv ile maktule vurulunca dirilmişti.

بر جهید آن کشته ز آسیبش ز جا - در خطاب اضربوه بعضها
11552- "O kurbanın bir uzvuyla maktule vurun" emrinin tatbikinde, ölü yerinden sıçradı ve katilini haber verdi.

یا کرامی اذبحوا هذا البقر - إن أردتم حشر أرواح النضر
11553- Ey kerim dostlarım! Ruhların haşrını görmek isterseniz, bu sığırı, yani aşığın nefsinı kurban eyleyiniz.

Hazreti Mevlâna, münasebet dolayısıyla bedenlerin cemadat, nebatat ve hayvanat âlemlerindeki seyrini hikâye ediyor:

از جمادی مردم و نامی شدم - و ز نما مردم به حیوان بر زدم
11554- Cematlıktan öldüm ve nebatî oldum. Nebatken de öldüm, hayvan suretinde zuhur ettim.

مردم از حیوانی و آدم شدم - پس چه ترسم کی ز مردن کم شدم
11555- Hayvanlıktan da öldüm ve insan oldum. O halde, ölmekten eksileceğim diye niye korkayım?

İnsanın yaratılışı mayası topraktır, toprak cemattır. Oradan nebatat yetişir, nebatatı hayvan yer. Keza insan nebatat ve hayvanat ile gıdalanır. Binaenaleyh insan gıda ile cemadat ve hayvanat âlemlerinde bulunduktan sonra insanlık âlemine gelir. Evvelki bulunduğu âlemlerden çekilmekle bir şey kaybetmiş olmaz. Belki terraki eder. Binaenaleyh ölüm de Dünya âleminden ahiret âlemine intikal etmek ve yeni bir terraki bulmak demektir. O halde ölümden korkmak lazım gelmez, belki sevinmek icabeder.

حمله‌ی دیگر بمیرم از بشر - تا بر آرم از ملائک بال و پر
11556- *Beşeriyetten de bir hamle ederim ve melekiyet âlemine dahil olurum.*

و ز ملک هم بایدم جستن ز جو - کُلُّ شَیْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ
11557- *Melekiyet âleminden de, benim için geçmek lazımdır. Zira vech-i ilahîden başka, her şey helak olacaktır.*

بار دیگر از ملک قربان شوم - آن چه اندر و هم ناید آن شوم
11558- *Son defa olarak, melekiyetten de kurban olurum, vehim ve hayale gelmeyecek bir şey olurum.*

پس عدم کردم عدم چون ارغنون - گویدم که إِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ
11559- *Tamamıyla yokluk haline girip, Erganun gibi: "Ve inna ileyhi raciun", yani "Biz Allah'a ricat ederiz" derim.*

مرگ دان آنک اتفاق امت است - کآب حیوانی نهان در ظلمت است
11560- *Ümmetin, "Ab-ı hayat, zulmet içindedir" demekte ittifak ettiği şey ölümdür.*
Binaenaleyh:

همچو نیلوفر برو زین طرف جو - همچو مستسقی حریص و مرگ جو
11561- *Nilüfer çiçeği gibi, git bu hayat nehrinden yetiş; susuzluk illetine uğramış kimse gibi, hırs ve iştihâ ile suyu, yani ölümü ara.*

مرگ او آب است و او جویای آب - می‌خورد و الله أعلم بالصواب
11562- *Su, susuzluk hastasının ölümü olduğu halde, o, su arar ve sabredemez içer. Hakikati bilen, ancak Allah'tır.*

ای فسرده عاشق ننگین نمد - کاو ز بیم جان ز جانان می‌رمد
11563- *Ey can korkusuyla, canandan ürküp kaçan donuk âşık! Sen, can korkusuyla candan kaçyorsun.*

سوی تیغ عشقش ای ننگ زنان - صد هزاران جان نگر دستک زنان
11564- *Ey korkaklığından kadınların bile utandığı kimse! Bir bak, cananın kılıcına doğru yüzbinlerce ruh, el çırparak koştaktadır.*

جوی دیدی کوزه اندر جوی ریز - آب را از جوی کی باشد گریز
11565- *Nehri görünce, kâsedeki suyu oraya dök. Su, nehirden kaçır ve çekinir mi?*

Burada nehirden maksat, ebedi hayattır. Kâsedeki su ise, insanın fani olan hayatıdır. O kâseyi nehre boşaltmak ise, ihtiyarı bir ölüşle fani hayatı ebedi hayat nehrine dökmektir.

آب کوزه چون در آب جو شود - محو گردد در وی و جو او شود
11566- *Kâsedeki su, nehir suyuna dökülünce, orada mahvolur ve nehir suyu olur.*

وصف او فانی شد و ذاتش بقا - زین سپس نه کم شود نه بد لقا
11567- *Böyle olunca da, vasfı yok olur, zatı kalır. Artık bundan sonra ne eksilir, ne de kötü bir suret alır.*

خویش را بر نخل او آویختم - عذر آن را که از او بگریختم
11568- *Ondan kaçtığım için pişmanım, özrümü bildirmek üzere, kendimi onun fidanına astım.*
Beni bir hurma ağacına astırmasına bile razı oldum.

“CANINDAN VAZGEÇEN AŞIĞIN, MAŞUĞUNA VASIL OLMASI”
رسیدن آن عاشق به معشوق خویش چون دست از جان خود بشت

همچو گویی سجده کن بر رو و سر - جانب آن صدر شد با چشم تر
11569- *Bir top gibi, yüzü ve başı üstüne secdeler ederek, yaşlı gözleriyle Sadr-ı Cihan'ın huzuruna gitti.*

جمله خلقان منتظر سر در هوا - کش بسوزد یا بر آویزد و را
11570- *Bütün ahali, “Sadr-ı Cihan, bunu yakacak mı, yoksa asacak mı?” diye, başları yukarıda bekliyor ve...*

این زمان این احمق يك لخت را - آن نماید که زمان بد بخت را
11571- *Sadr-ı Cihan, bu hakir ahmağa, zamanın bir talihsiz gösterdiğini gösterecektir.*

همچو پروانه شرر را نور دید - احمقانه در فتاد از جان برید
11572- *“Bu budala, pervane gibi narı nur gördü de, ahmakçasına ona atılıp canından oldu” diye söyleniyordu.*

ليك شمع عشق چون آن شمع نیست - روشن اندر روشن اندر روشنی است
11573- *Lakin aşk mumu, diğer mumlar gibi değildir. Aydınlık içinde aydınlık, aydınlık içinde aydınlıktır.*

او بعکس شمعهای آتشی است - می‌نماید آتش و جمله خوشی است
11574- *O, ateşli mumların aksine bir şeydir. Ateş gibi görüldüğü halde, baştanbaşa nurdan ve hoşluktan ibarettir.*

“ÂŞIK ÖLDÜREN MESCİT İLE ÖLÜMÜNÜ ARAYIP HİÇBİR ŞEYE ALDIRIŞ
ETMEYEREK, ORADA KONAKLAYAN ÂŞIK”
صفت آن مسجد که مهمان کش بود و آن عاشق مرگ جوی لایبالی که در او مهمان شد

يك حكايت گوش كن ای نيك پی - مسجدی بد بر کنار شهر ری
11575- *Ey uğurlu kimse! Bir hikâye söyleyeyim, dinle: Rey şehrinin kenarında bir mescit vardı.*

هیچ کس در وی نخفتی شب ز بیم - که نه فرزندش شدی آن شب یتیم
11576- *Hiçbir kimse yoktu ki, orada gecelesin, yatsın da, korkudan ödü patlayıp ölmesin; oğlu, o gece yetim kalmasın.*

بس که اندر وی غریب عور رفت - صبحدم چون اختران در گور رفت
11577- *Orada ne kadar garip ve çıplak kimse yatmıştı ki, sabahleyin yıldızların gurup edişi gibi, mezara götürülmüştü.*

خوشتن را نيك از این آگاه كن - صبح آمد خواب را کوتاه كن
11578- *Ey salik! Bunu iyice anla, kendine gel. Sabah geldi çattı, uykunu kısa kes...*
Ecel sabahı gelmiş çatmıştır. Artık gaflet uykusunu bırak da, uyanık bulun.

هر کسی گفتی که پریانند تند - اندر او مهمان کشان با تیغ کند
11579- *Herkes, diyordu ki: "O mescitte, kuvvetli periler vardır. İçinde yatanı, kör kılıçlarla öldürüyorlar."*

آن دگر گفتی که سحر است و طلسم - کاین رصد باشد عدوی جان و خصم
11580- *Bir diğeri: "Burada, sihir ve tılsım vardır; hayatın düşmanıdır" diyordu.*

آن دگر گفتی که بر نه نقش فاش - بر درش کای میهمان اینجا مباح
11581- *Bir başkası: "Kapısının üstünde, ey misafir burada kalma..."*

شب مخسب اینجا اگر جان بایدت - و نه مرگ اینجا کمین بگشایدت
11582- *"Eğer, canın sana lazımsa, gece burada yatma! Yoksa ölüm, senin için burada pusu kurmuştur, diye levha koymalı" diyordu.*

و آن یکی گفتی که شب قفلی نهید - غافلی کاید شما کم ره دهید
11583- *Bir diğeri de, diyordu ki: "Geceleri kapısına kilit takın, bir gafil gelip yatmak isterse müsaade etmeyin."*

"O MESCİDE BİR MİSAFİR GELMESİ"

مهمان آمدن در آن مسجد

کاو شنیده بود آن صیت عجب - تا یکی مهمان در آمد وقت شب
11584- *Bir gece oraya bir misafir geldi ki, o misafir mescidin acayip şöhretini işitişti.*

از برای آزمون می‌آمود - ز آنکه بس مردانه و جان سیر بود
11585- *Söylenen sözlerin doğru olup olmadığını, tecrübe etmek istiyordu. Çünkü çok yığitti ve canına da doymuş bir kimseydi.*

گفت کم گیرم سر و اشکمه‌ای - رفته گیر از گنج جان يك حبه‌ای

11586- *Kendi kendine dedi ki: “Bu başa, bu gövdeye pek aldırış etmem. Can hazinesinden bir habbeyi eksilmiş farz edeyim.”*

صورت تن گو برو من کیستم - نقش کم ناید چو من باقیستم

11587- *Ten sureti giderse gitsin; ben cesetten ibaret değilim. Bir de ruhum vardır ki, bakidir. O baki olunca, ona suret eksik olmaz.*

چون نفخت بودم از لطف خدا - نفخ حق باشم ز نای تن جدا

11588- *Cenab-ı Hakk, beni yarattı ve bana ruhundan nefhetti. Ten boğazından ayrılırsam, nefh-i ilahîden ibaret kalırım.*

تا نیفتد بانگ نفخش این طرف - تا رهد آن گوهر از تنگین صدف

11589- *Elveririr ki, Hakk’ın nefesi bu tene gelmesin de, inci, bu dar sedeften kurtulsun artık.*

چون تمنوا موت گفت ای صادقین - صادقم جان را بر افشانم بر این

11590- *Allah, “Ey sadık kişiler! Ölümü dileyin” dedi. Ben de sadığım, onun için bu emir üzerine, canımı feda ederim.*

Cuma Suresi’nde ve Yahudiler hakkında buyrulmuştur ki:

Arapça, Sure Cuma ayet 5

“Kendilerine Tevrat yükletilip de sonra onu taşımayanların hali, koca koca kitaplar taşıyan eşeğin hali gibidir.”

Tevrat, ahkâmıyla amel etsinler diye Yahudilere gönderilmiş bir kitap olduğu halde, onlar o ahkâm ile amel etmeyi bırakmışlar, sade ibaresini okumakla iktifa eylemişlerdir. Onlar, bu halleriyle kitap taşıyıp zahmet çeken merkebe benzerler.

Arapça, Sure Cuma ayet 6-7

“Allah’ın ayetlerini yalan sayan kavmin vasfı ne kötüdür! Allah zalimler grupunu muvaffak etmez. De ki: Ey Yahudiler! (Bütün) insanları bir tarafa bırakarak Allah’ın dostları hakikaten yalnız kendiniz olduğunuzu iddia ediyorsanız, doğru söyleyen (adamlar)sanız, hemen ölümü temenni edin. Onlar, ellerinin öne sürdüğü (irtikâp ettikleri küfür measi) yüzünden bunu ebedi ve katî olarak arzu etmezler. Allah o zalimleri çok iyi bilendir.”

Bu ayetler Yahudiler hakkında nazil olmakla beraber, hükmü likauallahı talep eyleyen ehl-i imana da şamildir. Onun için mezkûr mescide gelen âşık, “Cenab-ı Hakk: Davanızda sadıksanız ölümü temenni eyleyin, buyurdu. Ben o davada sadığım ve feda etmeye hazırım. Bu mescitte ölürsem, benim için ne büyük nimet bu” deyiverdi.

“MESCİT HALKININ, ÂŞIK MİSAFİRİ, GECE ORADA YATMAK İSTEDİĞİ İÇİN KINAMALARI VE TEHDİT ETMELERİ”

ملامت کردن اهل مسجد آن مهمان عاشق را از شب خفتن در

آن جا و تهدید کردن مر او را

قوم گفتندش که هین اینجا مخسب - تا نکوبد جان ستانت همچو کسب

11591- Halk, ona dediler ki: “Aklını başına al da, burada yatma! Yoksa can alıcı, seni posa gibi eziverir.”

که غریبی و نمی‌دانی ز حال - کاندرا اینجا هر که خفت آمد زوال

11592- Belki, garip olduğun için hali bilmiyorsun. Bu mescitte her kim gece yatar uyursa, zevali gelmiş demektir.

Ekser İslam memleketleri mescitlerde mefruşat olmadığından, geceleri açık bırakılır ve yeri yurdu olmayanlar oralarda barınır. Hatta Mekke Harem-i Şerif’i böyledir. Orada namaz kılacaklar, ya seccadesini omuzunda getirir ve boş bulduğu yere sererler yahut böyle seccadeleri muhafaza eden ve namaz vakitleri seren Zemzem dağıtıcılarına, birkaç kuruş verip mukabilinde muhafaza ettirirler.

Bahse konu olan mescitte böyle idi. Hem cemaatin namaz kılmasına, hem de fakir ve gariplerin barınmasına mahsus idi. Fakat içinde yatanın ertesi günü ölüsü bulunur diye şöhret almış olduğundan, kimse orada gecelemeğe cesaret edemiyordu. Mescidin cemaati, yeni gelen misafire bunu anlatıyor ve diyordu ki:

اتفاقی نیست این ما بارها - دیده‌ایم و جمله اصحاب نهی

11593- Burada yatan kimsenin ölmesi, tesadüfî değildir. Bunu biz, akıllı ve bilgili kişiler defalarca gördük.

هر که آن مسجد شبی مسکن شدش - نیم شب مرگ هلاهل آمدش

11594- O mescit, her kimin bir gecelik meskeni olduysa, gece yarısı, ona öldürücü bir zehir gelmiştir.

از یکی ما تا به صد این دیده‌ایم - نه به تقلید از کسی بشنیده‌ایم

11595- Biz bunu, işiterek rivayet etmiyoruz. Birden yüze varıncaya kadar, gözümüzle görmüşüzdür.

گفت الدین نصیحه آن رسول - آن نصیحت در لغت ضد غلول

11596- Hz. Resul s.a.v. “Din nasihattir” buyurmuştur.

Nasihât, lügatte hıyanetin zıttı demektir.

Sahih-i Müslim’de Resul-u Ekrem’in mükerreren: “Din nasihatten ibarettir” buyurduğu rivayet edilmiştir. “Ya Resulullah! Kimin için?” diye sordular. Aleyhissalatü Vesselam Efendimiz: “Allah için, Resulü için, kitabı için, Müslümanların imamları ve reisleri için ve bütün müminler için” cevabı verdi.

Hazreti Mevlâna da, nasihatı “Hainliğin zıttı” diye tarif ediyor. Demek ki din: Allah’ın ve peygamberin emirlerine ve kitab-ı ilahînin hükümlerine hıyanet etmemek, ümeraya sıdkile hizmet etmek, memuriyetini sadakatla ifa eylemek, bir de bütün Müslümanlara karşı sadakat göstermekten ibarettir. Bunları yapanlar halis dindar, yapmayanlar ise tabi ki değillerdir.

این نصیحت راستی در دوستی - در غلولی خاین و سگ پوستی

11597- O nasihat, dostlukta doğruluktur. Doğru söylemez, aldatırsan, hainsin! İnsan kisvesine girmiş köpeksin!

Sen de bir garibe karşı hayırhahlık göstermezsen, yabancıya saldıran o köpek gibi olursun.

بی‌خیانت این نصیحت از و داد - می‌نماییمت مگرد از عقل و داد

11598- Ey misafir! Sana muhabbetimizden, bu nasihati veriyoruz ve “Bu mescitte yatma” diyoruz. Sen de, sözümüzü dinle ve akıldan, insaftan ayrılma.

“O AŞIĞIN, NASİHAT VERENLERE CEVABI”

جواب گفتن عاشق عاذلان را

گفت او ای ناصحان من بی‌ندم - از جهان زندگی سیر آمدم

11599- Âşık, dedi ki: “Ey nasihatçiler! Ben yaptığımdan pişman değilim, hayata doydum.”

منبلی‌ام زخم جو و زخم خواه - عافیت کم جوی از منبل به راه

11600- Ben, yara arayan ve yara isteyen bir tembelim. Tembelden yola gitmeyi umma...

Fakat benim tembelliğim nefsimе ait işlerdedir.

منبلی نی کاو بود خود برگ جو - منبلی‌ام لاابالی مرگ جو

11601- Ben, rızık dileyen bir tembel değilim. Belki, ölümü laubalice arayan bir tembelim.

منبلی نی کاو به کف پول آورد - منبلی چستی کز این پل بگذرد

11602- Dilenerek para elde eden, tembel bir dilenci değilim. Belki, bu dünya köprüsünden geçen, çevik bir tembelim.

آن نه کاو بر هر دکانی بر زند - بل جهد از کون و کانی بر زند

11603- Her dükkâna başvuran ve sadaka isteyen, tembel bir dilenci değilim; varlıktan sıçrayıp kurtulan ve bir madene ulaşan bir tembelim.

مرگ شیرین گشت و نqlم زین سرا - چون قفس هشتن پریدن مرغ را

11604- Bir kuşun kafesi bırakıp uçuşması kabilinden, bana da, ölmek ve bu yurttan göçmek hoş, tatlı geliyor.

آن قفس که هست عین باغ در - مرغ می‌بیند گلستان و شجر

11605- Öyle bir kafes ki, bağ içindedir. İçerisindeki kuş, dışarıdaki gülistanı ve ağaçları görür.

جوق مرغان از برون گرد قفس - خوش همی‌خوانند ز آزادی قصص

11606- Kafesin dışarısında birçok kuş, hürriyetten ve serbestlikten hikâyeler terennüm ederler.

مرغ را اندر قفس ز آن سبزهزار - نه خورش مانده است و نه صبر و قرار
11607- *Kafesteki kuş, onları duyar, o yeşilliği görür. Sonra ne iştahı kalır, ne sabrı, ne kararı!*

سر ز هر سوراخ بیرون می‌کند - تا بود کاین بند از پا بر کند
11608- *Belki ayağındaki bağı koparır diye, kafesin her deliğinden başını dışarıya çıkarır.*

چون دل و جانم چنین بیرون بود - آن قفس را در گشایی چون بود
11609- *O kuşun kalbi ve ruhu, böylece dışarı çıkmak arzusundayken, kafesin kapısını açacak olursan ne hale gelir?*

نه چنان مرغ قفس در انده‌ان - گرد بر گردش به حلقه گربگان
11610- *O kuş kafese kapanmış; kafesin etrafında da, kediler bekliyor olsa...*

کی بود او را در این خوف و حزن - آرزوی از قفس بیرون شدن
11611- *Öyle bir kuş, korkuya, vehme düşer... Kafesten çıkmayı hiç ister mi?*

او همی‌خواهد کز این ناخوش حصص - صد قفس باشد به گرد این قفس
11612- *Hatta o, bu dar kafesin etrafında, bir yüz kafes daha bulunmasını ister.*

**CALİNUS, BU DÜNYA HAYATINA ÂŞIKTI, ÇÜNKÜ HÜNERİ ANCAK BURADA GEÇERDİ;
O PAZARDA BİR İŞE YARAMAZDI, O YÜZDEN KENDİNİ O ÂLEMDE
HALKLA BİR GÖRÜRDÜ"**

عشق جالینوس بر این حیات دنیا بود که هنر او همین جا به کار می‌آید هنری نورزیده
است که در آن بازار به کار آید آن جا خود را به عوام یکسان می‌بیند

آن چنان که گفت جالینوس راد - از هوای این جهان و از مراد
11613- *Akl-ı meaşta üstün olan Calinus, bu dünyaya muhabbeti ve yaşamak arzusuyla demiştir ki:*

راضیم کز من بماند نیم جان - که ز کون استری بینم جهان
11614- *Yarı canlı bir halde, dünyayı bir katırın kuyruğu altından görmeye razıyım.*
Çünkü:

گربه می‌بیند به گرد خود قطار - مرغش آیس گشته بوده‌ست از مطار
11615- *Etrafında, katar katar kedi görüyordu ve ruh kuşu, uçmaktan ümit kesmişti.*

یا عدم دیده‌ست غیر این جهان - در عدم نادیده او حشری نهان
11616- *Yahut bu cihanın gayrisini yok görmüştü de, yoklukta bir haşr gizli bulunduğunu görmemişti.*

چون جنین کش می‌کشد بیرون کرم - می‌گریزد او سپس سوی شکم
11617- *Bu gibi kimselerin hali, kerem-i ilahî dışarıya çekerken, geriye ve anasının karnına doğru kaçan ceninin haline benzer.*

لطف رویش سوی مصدر می‌کند - او مقر در پشت مادر می‌کند
11618- *Rabbanî lütuf, onun yüzünü çıkılacak tarafa çevirir, o ise, anasının arkasına doğru kaçar.*
Şöyle diyerek ki:

که اگر بیرون فتم زین شهر و کام - ای عجب بینم به دیده این مقام
11619- *Eğer bu şehirden ve bu yurttan ayrılırsam, acaba bu makamı bir daha görebilir miyim?*

یا دری بودی در آن شهر و خم - که نظاره کردمی اندر رحم
11620- *Çıkacağım o havası ağır şehirde bir kapı olsaydı da, oradan, şimdi bulunduğum rahme bakabilseydim.*

یا چو چشمه‌ی سوزنی را هم بدی - که ز بیرونم رحم دیده شدی
11621- *İğne gözü kadar bir delik bulunsaydı da, onun dışarisından rahim görünseydi.*

آن جنین هم غافل است از عالمی - همچو جالینوس او نامحرمی
11622- *Calinus gibi hakikate namahrem olduğu için, o cenin de, rahmin dışında geniş bir âlem bulunduğundan gafildir.*

او نداند کان رطوباتی که هست - آن مدد از عالم بیرونی است
11623- *Cenin bilmez ki, rahimdeki yaşlıklar da, dışarıda ki âlemin feyzi ile dir.*

آن چنان که چار عنصر در جهان - صد مدد آرد ز شهر لامکان
11624- *Dünyadaki dört unsur da, kendilerine lâmekân âleminden yüzlerce yardım geldiğini bilmezler.*

آب و دانه در قفس گر یافته‌ست - آن ز باغ و عرصه‌ای در تافته‌ست
11625- *Eğer kuş, suyu ve taneyi kafesin içinde buluyorsa, o su ve tane, hariçteki bir bağ ve bahçedendir.*

جانهای انبیا بینند باغ - زین قفس در وقت نقلا و فراغ
11626- *Peygamberler hazeratının ruhları, bu dünya kafesinden göçüp kurtulurken, su ve tanenin geldiği bağı görürler.*

پس ز جالینوس و عالم فارغند - همچو ماه اندر فلک‌ها باز غند
11627- *Onun için, Calinus'un hikmetinden de, bu âlemden de, feragat ederler ve ay gibi doğar, göklere ışık saçarlار.*

ور ز جالینوس این گفت افتری است - پس جوابم بهر جالینوس نیست
11628- Eğer bu söz Calinus'a iftira ise, benim cevabım onun için değildir.

این جواب آن کس آمد کاین بگفت - که نبودستش دل پر نور جفت
11629- Bu cevap, o sözü söyleyen ve kendisinde münevver bir kalp bulunmayan kimse içindir.

مرغ جانش موش شد سوراخ جو - چون شنید از گربگان او عرجوا
11630- O kimsenin can kuşu, kedilerden, "Hele durun bakalım" sesini duyunca, delik arayan fareye dönüşmüştür.

Buradaki gerbelere maksat, ruhu kabzetmeye memur olan meleklerdir. Hayatı, dünyadan ibaret vehmeden gafiller, o melekleri görünce kedi görmüş fare gibi kaçacak ve saklanacak delik ararlar.

ز آن سبب جانش وطن دید و قرار - اندر این سوراخ دنیا موش وار
11631- Ondan dolayı, onun ruhu, bu dünya deliğinde mimarlık etmeye başlamış ve deliğe münasip bilgilere sahip olmuştur.
Cenab-ı Hakk, Sure-i Yunus'ta buyuruyor ki:

Arapça, Sure Yunus ayet 7-8

"(Öldükten sonra dirilip) bize kavuşacağını ummayan, (ahirete inanmayarak sadece) dünya hayatına razı olan ve onunla sükûn (ve istirahat)e dalan kimselerle (varlığımıza, birliğimize ve kemal-i kudretimize delalet eden) bunca ayetlerimizden gafil olanlar (yok mu?) İşte onların irtikâp etmekte oldukları (şirk ve masiyetler) yüzünden varacakları yer, ateştir."

پیشه‌هایی که مر او را در مزید - کاندرا این سوراخ کار آید گزید
11632- Bu dünya deliğinde, onun kadir ve şerefini artıracak bir takım sanatları ihtiyar ve tahsil eder.

ز آنکه دل بر کند از بیرون شدن - بسته شد راه رهیدن از بدن
11633- Çünkü o, dünyadan dışarı çıkmaktan ümidini kesmiş ve beden hapsinden kurtuluş yolu, kendisi için kapanmıştır.

عنکبوت ار طبع عنقا داشتی - از لعابی خیمه کی افراشتی
11634- Eğer örümcekte, Anka tabiatı olsaydı, tükürüğüyle nasıl çadır ve kendine mesken yapardı?

Buradaki ankadan maksat, dünyadan müstağni olan enbiya, evliya ve sulehadır. Örümcek de, dünyaya bağlanan ve dünyayı imara çalışan gafillerdir.

گربه کرده چنگ خود اندر قفص - نام چنگش درد و سرسام و مغص
11635- O kimsenin bulunduğu dünya kafesine, ecel kedisi pençesini uzatmıştır ki, o pençenin adı derttir, elemdir ve karın ağrısıdır.

گر به مرگ است و مرض چنگال او - می زند بر مرغ و پر و بال او
11636- *Kedi, ölüm; hastalık da, onun pençesidir. Kuşa ve onun kanatlarına uzanmıştır.*

گوشه گوشه می جهد سوی دوا - مرگ چون قاضی است و رنجوری گوا
11637- *O kimse, deva ve şifa bulmak için taraf taraf koşar. Ölüm, kadı gibidir; hastalık da, şahit misalidir.*

چون پیادهی قاضی آمد این گواه - که همی خواند ترا تا حکم گاه
11638- *Bu şahit, yani hastalık "Seni kadı mahkemeye çağırıyor" diye, muhtar gibi gelir.*
Piyade-i kadı, kadının muhtarı demektir.

مهلتی می خواهی از وی در گریز - گر پذیرد شد و گرنه گفت خیز
11639- *Kadı huzuruna çıkmaktan kaçmak için, muhtardan mühlet istersin. Talebini kabul ederse gider; etmezse, "Kalın bakalım" der.*

جستن مهلت دوا و چاره ها - که زنی بر خر قه ی تن پاره ها
11640- *Muhtardan mühlet istemek, hastalığı tedavi ettirmek ve ilaç almaktır ki, o ilaçlar, beden hırkasına yama dikmek kabilindendir.*

عاقبت آید صباحی خشموار - چند باشد مهلت آخر شرم دار
11641- *Nihayet muhtar, bir sabah hiddet ve şiddetle gelir ve "Bu mühlet, daha ne kadar sürecektir? Utan artık" der.*

عذر خود از شه بخواه ای پر حسد - پیش از آن که آن چنان روزی رسد
11642- *Ey hasetlerle dopdolu olan kimse! Öyle bir gün gelmeden evvel, Şah'tan özür dile...*

و آن که در ظلمت براند بارگی - بر کند ز آن نور دل یک بارگی
11643- *Atını karanlıklara süren, yani hayatını gaflet ve masiyetle geçiren kimse, kalbini ilahî nurdan tahliye eder.*

می گریزد از گواه و مقصدش - کان گوا سوی قضا می خواندش
11644- *O kimse, Şah'tan da kaçır, şahitten de... Götürmek istediği yerden de... Çünkü muhtar onu kazaya, hükme davet etmektedir.*

زین گذر کن جانب آن شخص (سخن) ران - کو بمسجد آمد آن شب میهمان
11645- *Ya Mevlâna! Bu bahsi bırak da, gece yatmak için mescide gelmiş olan şahsı anlat.*

"MESCİT CEMAATİNİN, MİSAFİRİ GECE MESCİTTE YATMAK İSTEDİĞİ İÇİN, BİR DEFA DAHA KINAMALARI"

دیگر باره ملامت کردن اهل مسجد میهمان را از شب خفتن در آن مسجد

قوم گفتندش مکن جلدی برو - تا نگرده جامه و جانث گرو
11646- Cemaat, ona dedi ki: "Haydi, yiğitlik taslama, yürü! Bu sevdadan vazgeç de, elbisen ve canın burada rehin kalmasın."

آن ز دور آسان نماید به نگر - که به آخر سخت باشد ره گذر
11647- Gitmek istediğin yol, uzaktan kolay görünür; ama sonunda güçleşir. Buna iyi dikkat et!

خویشتن آویخت بس مرد و سکست - وقت پیچا پیچ دست آویز جست
11648- Çok kimse, kendini astı, yani bu mescitte yattı da üzüldü ve ızdırap çekti; tutunacak bir şey aradı.

پیشتر از واقعه آسان بود - در دل مردم خیال نیک و بد
11649- İyi ve kötünün hayali, vukuundan evvel, insanın kalbinde kolay görünür.

چون در آید اندرون کارزار - آن زمان گردد بر آن کس کار زار
11650- Harp meydanına girince, o kimse için iş müşkülleşir.

چون نه شیری هین منه تو پای پیش - کان اجل گرگ است و جان تست میش
11651- Arslan değilsen, adımını ileri atma. Çünkü ecel bir kurt, senin canın ise, dişi bir koyun gibidir.

ور ز ابدالی و میشت شیر شد - ایمن آ که مرگ تو سر زیر شد
11652- Eğer sen, abdaldan isen ve senin koyunun arslan olduysa, emin ol ki, ölümün başını eğmiş ve sana mağlup olmuştur.

کیست ابدال آن که او مبدل شود - خمرش از تبدیل یزدان خل شود
11653- Abdal kimdir? Varlığı değişmiş ve Allah'ın tebdili ile şarabı sirke olmuş kimsedir.

Abdal denilen zevat, Allah'ın velilerinden bir gruptur. Kötü ahlakları iyi ahlaka tebdil edilmiş olduğu için kendilerine "Abdal" denilmiştir.

لیک مستی شیر گیری و ز گمان - شیر پنداری تو خود را هین مران
11654- Lakin sen, sarhoşluk sebebiyle kendini, arslan avlayacak bir kahraman sanıyorsun. Aklını başına al da, ileri gitme!

گفت حق ز اهل نفاق ناسدید - بأسهم ما بینهم بأس شدید
11655- Cenab-ı Hakk, doğru yolu bulmamış münafıklar hakkında: "Onların savaşmaları kendi aralarında şiddetlenir" dedi.
Sure-i Haşir'deki:

Arapça, Sure Haşr ayet 14

"Onlar müstahkem kasabalarda yahut duvarlar (siperler) arkasında bulunmaksızın sizinle toplu bir halde vuruşamazlar. Kendi aralarındaki savaşlar ise çetindir. Sen onları derli-toplu sanırsın. Hâlbuki kalpleri

darmadağınıktır. Bunun sebebi şudur: Çünkü onlar akıllarını kullanmaz bir kavimdir” ayetine işarettir.

Hicretin dördüncü senesi içinde idi. Resul-u Ekrem s.a.v. ashaptan birkaç kişi ile Medine civarındaki Beni Nadr Yahudilerinin yurduna gitmiş ve bir evin gölgesinde oturmuştu. Yahudiler, Zat-ı Risalet’i ve maiyetindeki ashabi azlık görünce suikaste kalkıştılar. Evin üstünden bir kaya atmak suretiyle Hazreti Peygamberi öldürmek istediler. Bu teşebbüs vahyen bildirildiği için, Zat-ı Risalet, birdenbire abdest tazeleyecekmiş gibi kalktı ve doğru Medine’ye gitti. Böyle habersiz kalkışı, ashabi muhafaza içindi. Çünkü avdet edecekmiş gibi görünmesiyle ashaba hücum edilmesine mani olmuştu. Sonra **“Hıyanetlerinden dolayı on gün içinde çıkıp gitsinler. Bu müddetin sonunda Medine civarında görülenler, idam edilecektir”** diye Muhammed bin Mesleme vasıtasıyla Yahudilere haber gönderdi. Onlar gitmeye hazırlandıkları bir sırada münafıkların reisi Abdullah bin Übey bin Selül de **“Çıkmasınlar, biz kendilerine yardım edeceğiz, icabederse birlikte harbedeceğiz”** diye adam yolladı. Yahudiler, bunun üzerine hisarlarına kapandılar. Fakat muhasara esnasında, münafıklardan yardım görülmeyince, götürebildikleri fakat eşya ile çıkıp gittiler.

در میان همدگر مردانه‌اند - در غزا چون عورتان خانه‌اند

11656- Kendi aralarında kahramandırlar; fakat gazada, evde oturan kadınlar gibidirler.

گفت پیغمبر سپهدار غیوب - لا شجاعة یا فتی قبل الحروب

11657- Gaybler âleminin kumandanı bulunan Hz. Peygamber: “Ey yiğit! Harpten evvel şecaat yoktur” buyurmuştur.

وقت لاف غزو مستان کف کنند - وقت جوش جنگ چون کف بی‌فند

11658- Muharebe lakırdısı ederken, atıp tutarak, ağızları köpürür. Fakat harp kızışınca da, köpük gibi işe yaramazlar.

وقت ذکر غزو شمشیرش دراز - وقت کر و فر تیغش چون پیاز

11659- Gaza lafı edilirken kılıçları uzundur, fakat müsademe esnasında, o kılıçlar, soğan gibi kat kat kınlar içindedir.

وقت اندیشه دل او زخم جو - پس به یک سوزن تهی شد خیک او

11660- Düşünce esnasında, onların kalbi yaraları arar, saflara dalar, erlikler gösterir. Lakin onun tulumu, bir iğne batırmakla boşalır.

من عجب دارم ز جویای صفا - کاو رمد در وقت صیقل از جفا

11661- Ben, cefaya uğrayıp cilalanacağı zaman kaçan, sonra da safa dileyen kişiye şaşarım.

Çünkü yarın cefası, kalpteki günah pasının cilasıdır. Cefadan ve beladan şikâyet etmek ise, o pasın kalmasını ve belki artmasını istemek demektir.

عشق چون دعوی جفا دیدن گواه - چون گواهی نیست شد دعوی تباه

11662- Aşk bir dava, cefa çekmek de, onun şahididir. Şahidi olmayan dava kaybedilir.

چون گواهد خواهد این قاضی مرنج - بوسه ده بر مار تا یابی تو گنج
11663- *Kadı, yani sevgili, senden şahit isteyince incinme. Yılanı öp ki, defineyi elde edesin.*

Definelerin tılsımlı bir yılan tarafından muhafaza edildiği hakkındaki inanç meşhurdur. Onun için Hazreti Mevlâna, “Yılan gibi, cevir ve cefa ve eza ve belaya hüsn-ü kabul göster ki define misali olan yare kavuşasın” diyor.

آن جفا با تو نباشد ای پسر - بلکه با وصف بدی اندر تو در
11664- *Oğul! Yarın o cefası sana değildir. Belki, sendeki kötülük sıfatının izalesi içindir.*
Mesela:

بر نمد چوبی که آن را مرد زد - بر نمد آن را نزد بر گرد زد
11665- *Bir kimse keçeye değnek vurursa, onu keçeye değil, toza vurmuş olur.*
Diğer bir misal:

گر بزد مر اسب را آن کینه کش - آن نزد بر اسب زد بر سکسکش
11666- *Eğer bir süvari atına vursa, o vuruş ata değil, onun rahatsız yürüyüşüdür.*

تا ز سکسک و ارهد خوش پی شود - شیره را زندان کنی تا می شود
11667- *Süvari, atının münasebetsiz yürümesi geçsin diye, ona vurur. Sen şırayı, şarap olsun diye, küpte hapsedersin.*
Başka bir misal:

گفت چندان آن یتیمک را زدی - چون نترسیدی ز قهر ایزدی
11668- *Bir kimse, bir öküzü döven şahsa, “O yetimciği ne kadar dövüyorsun, Allah’ın kahrından korkmuyor musun?” dedi.*

گفت او را کی زدم ای جان دوست - من بر آن دیوی زدم کاو اندر اوست
11669- *Döven şahıs, cevap verdi: “Ey dostumun canı! Ben o yetimi dövmüyorum, onda bulunan şeytanı dövmüyorum.”*

مادر ار گوید ترا مرگ تو باد - مرگ آن خو خواهد و مرگ فساد
11670- *Anan sana kızınca: “Allah canını alsın” der; fakat onun istediği, senin değil, sendeki kötü huyun ölümüdür.*

آن گروهی کز ادب بگریختند - آب مردی و آب مردان ریختند
11671- *Edep ve terbiyeden kaçan kimseler, mertliğin de, mertlerin de yüz suyunu dökmüşlerdir.*

عاذلانشان از و غا وارانند - تا چنین هیز و مخنث ماندند
11672- *Nasihat verenler, onları harpten alıkoydular da, böyle korkak ve hayâsız kaldılar.*

لاف و غره‌ی ژاژخا را کم شنو - با چنینها در صف هیجا مرو
11673- *Herzevekillerin herzelerini, manasız sözlerini dinleme. Öyleleriyle, muharebe safına girme.*

ز انکه زادو کم خبالا گفت حق - کز رفاق سست بر گردان ورق
11674- *Çünkü Cenab-ı Hakk, “Zadukum illa habala” buyurmuştur. Sen de, tembel arkadaşlardan vazgeç.*
Tevbe Suresi’nde münafıklar hakkındaki şu ayete işaretir:

Arapça, Sure Tevbe ayet 47

“Eğer içinizde onlar da (savaşa) çıksalardı, sizde şer ve fesadı artırmaktan başka bir şey yapmazlar, aranıza muhakkak ki fitne sokmak isteyerek (bozgunculuğa) koşarlardı. İçinizde onlara iyice kulak verecekler de vardır. Allah o zalimleri çok güzle bilendir.”

که گر ایشان با شما هم‌ره شوند - غازیان بی‌مغز همچون که شوند
11675- *Eğer onlar, muharebede size yoldaş olurlarsa, gaziler de, saman gibi beniştir kalır.*

خویشتن را با شما هم صف کنند - پس گریزند و دل صف بشکنند
11676- *Kendilerini sizinle bir safta bulundururlar, sonra da kaçarlar; safın kalbini, yani cesaretini kırarlar.*

پس سپاهی اندکی بی‌این نفر - به که با اهل نفاق آید حشر
11677- *Bunların içinde bulunmadığı az bir asker, münafıkların çoklukla bulunduğu bir ordudan iyidir.*

هست بادام کم خوش بیخته - به ز بسیاری به تلخ آمیخته
11678- *Güzelce dövülmüş ve elenmiş olan az miktardaki bir badem, acı karışmış çok miktardaki bademden hoştur.*

تلخ و شیرین در ژ غاژغ یک شی‌اند - نقص از آن افتاد که هم دل نی‌اند
11679- *Bademin acısı ve tatlısı, sureta birdir. Acı bademin nakıs oluşu, tatlı bademle aynı lezzette olmadığındandır.*

گبر ترسان دل بود کاو از گمان - می‌زید در شک ز حال آن جهان
11680- *Mecusî şüphe ettiğiinden dolayı, ahiret ahvalinden kalbi korkarak ve şek içinde yaşar.*

می‌رود در ره نداند منزلی - گام ترسان می‌نهد اعمی دلی
11681- *Yolda koştuğu halde, menzili bilmez; kör kalpli olduğu için, adımlarını korka korka atar.*

چون نداند ره مسافر چون رود - با ترددها و دل پر خون رود
11682- *Yolcu gideceği yolu bilmezse, nasıl gider? Tereddütlerle ve kalbi elemle dolu olarak gider.*

هر که گوید های این سو راه نیست - او کند از بیم آن جا وقف و ایست
11683- Her kim, "Dikkat et, bu taraf yol değildir" derse, korkusundan hemen orada durur.

ور بدانند ره دل باهوش او - کی رود هر های و هو در گوش او
11684- Fakat gönlüyle hakikati duyan ve yolu bilen kimsenin kulağına, hiç öyle hay huylar girer mi?

پس مشو همراه این اشتر دلان - ز آنکه وقت ضیق و بیمند آفلان
11685- O halde ey salik! Sen böyle deve yürekli, yani korkak kimselerle yoldaşlık etme! Çünkü darlık ve korku vaktinde, onlar işe yaramazlar.

پس گریزند و ترا تنها هلند - گر چه اندر لاف سحر بابلند
11686- Laf hususunda Babil sihirbazları gibi olmakla beraber, tehlike zamanında kaçarlardı ve seni yalnız bırakırlardı.
Vaktiyle Babil sihirbazları meşhur olduğu için Hazreti Mevlâna, bu gibi lakırdı kahramanlarını onlara benzetmiştir.

تو ز رعنايان مجو هين کارزار - تو ز طاوسان مجو صيد و شکار
11687- Kendine gel de, züppelerden muharebe, tavus kuşlarından da av yakalama hünerini bekleme.

طبع طاوس است و وسواست کند - دم زند تا از مقامت بر کند
11688- Tabiat, tavus kuşu gibidir. Sana vesvese verir ve seni makamından ayırır.
Buradaki tavus, şeytan manasına olsa gerektir. Çünkü aşağıdaki bölümde şeytandan bahsedilmiştir.

"ŞEYTANIN KUREYŞLİLERE: AHMETLE HARBE GİRİŞİN, BEN SİZE YARDIM EDERİM, KABİLEMİ DE İMDADINIZA ÇAĞIRIRIM DEMESİ; FAKAT İKİ SAF KARŞILAŞINCA KAÇMASI"
گفتن شیطان قریش را که به جنگ احمد آید که من یاریها کنم و قبیلہی خود را به یاری خوانم و وقت ملاقات صفین گریختن

همچو شیطان در سپه شد صد یکم - خواند افسون که انی جار لکم
11689- Şeytan gibi... O da, Bedir gazasında asker içine girmiş, yüzün birincisi olarak Kureyşlilere, "Ben sizin yardımcınızım" efsununu okumuştur.

چون قریش از گفت او حاضر شدند - هر دو لشکر در ملاقات آمدند
11690- Kureyşliler, onun sözüyle harbe hazır oldular ve iki tarafın askerleri karşılaştılar.

دید شیطان از ملايك اسپهی - سوی صف مومنان اندر رهی
11691- Şeytan, müminlerin safları arasında, meleklerden müteşekkil bir kuvvet gördü.

آن جُنُوداً لَمْ تَرَوْهَا صف زده - گشت جان او ز بیم آتشکده

11692- Şeytan, Kureyşlilerin görmedikleri saf saf melaïke askerini görünce, korkusundan ateşgede, yani Mecusî mabedi gibi yandı.

پای خود را پس کشیده می‌گرفت - که همی‌بینم سپاهی من شگفت

11693- Şeytan, "Ben acayip bir asker görüyorum" diyerek, ayağını geri aldı.

أي أخاف الله ما لي منه عون - اذهبوا إني أرى ما لا ترون

11694- "Ey kavim! Ben Allah'tan korkarım. Ondan bana yardım yoktur. Çekilin, gidin... Çünkü ben, sizin görmediğinizi görüyorum" dedi.

گفت حارث ای سراقه شکل هین - دی چرا تو می‌نگفتی این چنین

11695- Haris bin Hişam, ona dedi ki: "Ey Süraka şekilli! Dün niçin böyle demiyardun?"

گفت این دم من همی‌بینم حرب - گفت می‌بینی جعاشیش عرب

11696- Şeytan: "Ben şimdi muharipler görüyorum" dedi. Haris de: "Arap kavminin hor ve hakir bazı efradını görüyorsun" dedi.

می‌نبینی غیر این لیک ای تو ننگ - آن زمان لاف بود این وقت جنگ

11697- Ey korkaklıkla orduyu utandıran kimse! Sen başka bir şey görmüyorsun. Lakin dün laf zamanı idi, şimdi ise, harp vaktidir.

دی همی‌گفتی که پایندان شدم - که بودتان فتح و نصرت دم‌به‌دم

11698- Dün, "Size yardım ederim, mensur ve muzaffer olursunuz" diyordun.

دی زعیم الجیش بودی ای لعین - وین زمان نامرد و ناچیز و مهین

11699- Ey melun! Dün ordunun kefilî olmuşun, bugün ise, namert ve hakir görünüyorsun.

تا بخوردیم آن دم تو و آمدیم - تو به تون رفتی و ما هیزم شدیم

11700- Senin o yalancı vaadine inandık da, buraya geldik. Sen külhana gittin, biz senin narına yanmak için odun olduk.

چون که حارث با سراقه گفت این - از عتابش خشمگین شد آن لعین

11701- Haris bin Hişam, Süraka şeklinde görünen Şeytan'a bunları söyleyince, melun, onun takdirinden hiddetlendi.

دست خود خشمین ز دست او کشید - چون ز گفت اوش درد دل رسید

11702- Haris'in sözleri kalbine tesir edince, gazapla elini onun elinden çekti.

سینه‌اش را کوفت شیطان و گریخت - خون آن بی‌چارگان زین مکر ریخت

11703- Şeytan, Haris'in göğsüne vurdu ve kaçtı. Böylece, hilesiyle çaresiz müşriklerin kanını döktü.

چون که ویران کرد چندین عالم او - پس بگفت اِنِّي بَرِيءٌ مِنْكُمْ

11704- Şeytan, bunca âlemleri yıktı ve harap etti de, sonra, “Ben sizden değilim” dedi.

کوفت اندر سینه‌اش انداختش - پس گریزان شد چو هیبت تاختش

11705- Melaike askerlerinin heybetinden korkunca, Haris'in göğsüne vurdu ve onu yere yıkıp kaçtı.

Bu vakıa, Bedir gazasında olmuştu. Cevdet Paşa, Kısas-ı Enbiya'sında der ki: “O esnada iki kuvvet karşılaşıp duruca misli görülmemiş gayet şiddetli bir rüzgâr çıkıp göz gözü görmez olmuş. Bu ise melaik-i kiram ile Cebrail Aleyhisselamın gelişi imiş ki, meydan-ı harbe gelmişler ve eblak atlara binmiş insanlar suretinde görünmüşler ve müşriklere karşı saf bağlayıp durmuşlar. Bu dahi rivayeti meşhur edendir ki, Kureyş ile Kinane kabilesi arasında vaktiyle muharebeler vuku bulmuş olduğundan bu kerre Kinane kabilesi fırsatı ganimet ittihaz ederek arkadan gelip de hücum etmesinler diye, Kureyş taifesi endişe ederken Kinane şeyhlerinden meşhur Süraka bir fırka süvari ile Kureyş ordusuna gelip: Ben de sizinle beraberim, diyerek onlara cesaret vermiş. Hâlbuki Süraka, Haris bin Hişam ile el ele gezerlerken, şiddetli bir bora ile melekler gelince Süraka, Haris'ten ayrılmış ve askerini alıp savuşmuş ve onun savuşması Kureyş taifesini vehim ve telaşa düşürmüştü. Hatta Ebu Cehil, onun üzerine: Siz Süraka'ya bakmayınız. Onun Muhammedle gizli ittifakı vardır. Muhammedîlerin işini bitirdikten sonra, ben ona Muhammed taraftarlığının ne demek olduğunu öğretim; siz hemen yürüyünüz, diye kavmine cesaret vermiştir. Kureyş ordusu bozulup da Mekke'ye vardıklarında: Askerin bozulmasına Süraka sebep oldu, demiştir. Süraka ise, onu işittiği zaman: Vallahi ben sizin Bedir'e azimetinizi duymadım fakat hezimetinizi işittim, demiş. Meğer Süraka suretinde görünen İblis ve Beni Müdlic'ten bir takım adamların suretinde görünenler, İblis'in avanesi olan şeytanlar imiş. Bir müddet sonra Süraka vesairleri İslam ile müşerref oldukları zaman bu hususu aralarında söylemişler ve şeytan işi olduğunu cezm etmişlerdir.”

Bu hadise, Sure-i Enfal'de de şu surette hikâye buyrulmuştur:

Arapça, Sure-i Enfal ayet 48

“O zaman şeytan onların yaptıklarını süslemiş ve şöyle demişti: Bugün insanlardan size galebe edecek (hiçbir kuvvet) yoktur. Ben de sizin muhakkak yardımcınızım. Vakta ki, iki ordu (karşı karşıya) göründü: Ben sizden katiiyen uzağım. Gerçek ben sizin göremeyeceğinizi görüyorum. Ben Allah'tan korkarım elbet! Allah ukubetinde çok şiddetlidir, dedi, iki topuğu üstüne (tabana kuvvet) kaçtı!”

Hazreti Pir, bundan sonra nefis ile şeytana dair malumat veriyor:

نفس و شیطان هر دو يك تن بوده‌اند - در دو صورت خویش را بنموده‌اند

11706- Nefis ile Şeytan, aslen birdiler. Kendilerini iki surette gösterdiler.

چون فرشته و عقل کایشان يك بدند - بهر حکمت‌هاش دو صورت شدند

11707- Melekle akıl gibi, onlar da birdiler. Hakk'ın hikmeti dolayısıyla, iki suret oldular.

Enfüste nefis kötülüğün, akıl iyiliğın; afakta da şeytan kötülüğün, melek iyiliğın mümessilleridir. Bu itibarla aslen bir olan nefis ile şeytan ve akıl ile melek, ilahî hikmet dolayısıyla ikişer suret olmuşlardır.

دشمنی داری چنین در سر خویش - مانع عقل است و خصم جان و کیش

11708- Ey insan! İçinde öyle bir düşman var ki, aklın tedbirine mani ve can ile dinin hasmıdır.

O düşman da nefis ile şeytandır, hatta nefis şeytandan eşedir. Çünkü şeytan haricidir, nefis ise insanın dâhilindedir.

يك نفس حمله کند چون سوسمار - پس به سوراخی گریزد در فرار

11709- O düşman, bir an kertenkele gibi saldırır. Sonra kaçır, bir deliğe gizlenir.

Hadis-i şerifte: “Şeytan, Adem evladının kalbini dişler. Kalp sahibi Allah'ı zikrederse döner ve bir tarafa siner. Yine o kalp sahibi Allah'ı unutursa şeytan kalbini dişlemekte ve oraya vesvese vermekte devam eder” diye buyruluyor. Bu itibarla, şeytanın vesvesesinden kurtulmak için Allah'ı her an hatırlamak ve ona yalvarmak lazımdır. Sure-i Haşr'da buyrulmuştur ki:

Arapça, Sure Haşr ayet 19

“Hem kendisi Allah'ı unutmuş hem (Allah) kendilerini kendilerine unutturmuş olanlar gibi olmayın. Onlar, fasıkların ta kendileridir.”

در دل او سوراخها دارد کنون - سر ز هر سوراخ می آرد برون

11710- Şeytanın, insanın kalbine girmek için bir takım manevî delikleri vardır. O deliklerin her birinden, başını çıkarır.

نام پنهان گشتن دیو از نفوس - و اندر آن سوراخ رفتن شد خنوس

11711- İnsanlardan şeytanın gizli kalmasının ve kalpteki manevî deliklerden girip çıkmasının adı, “Hunus” olmuştur.

Sure-i Nas'taki “El-hannas” kelimesi de bundan müştakdır.

که خنوسش چون خنوس قنفذ است - چون سر قنفذ و را آمد شد است

11712- Şeytanın sinmesi, kirpinin sinip başını saklaması gibidir ki, o başın gidip gelmesi vardır.

که خدا آن دیو را خناس خواند - کاو سر آن خار پشتک را بماند

11713- Cenab-ı Hakk, şeytan hakkında “Hannas” buyurdu. Çünkü şeytanın kalbe saldırması ve çekilmesi, kirpinin başını kâh çıkarıp, kâh saklanmasına benziyordu.

Nas Suresi'nde Allah-ü Azimüşşan “Vesvas” ve “Hannas” olan şeytanın şerrinden Allah'a sığınmasını Peygamber-i Azam'ına emretmiştir.

می نهان گردد سر آن خار پشت - دم‌بدم از بیم صیاد درشت

11714- Kötü avcı korkusundan, kirpinin başı her an dikenleri arasında gizlenir.

تا چو فرصت یافت سر آرد برون - زین چنین مگری شود مارش زبون

11715- Kirpi, fırsat bulunca başını dışarı çıkarır. Bu hilesiyle, yılan onun zebunu olur.

Malum ya kirpinin vücudu dikenden ibarettir. Bir tehlikeye maruz kalınca başını dikenleri arasına gizler. Hatta yılanı hücum eder. Yılan onu ısırarak isteyince başını gizler. Hatta yılanın üzerine yuvarlanıp onu dikenleriyle yaralar, nihayet öldürür. Şeytan da insan kalbine vesvese verir, zikrullah ile müdafaa edilince çekilir, kalp sahibi Allah'tan gafil olunca yine hücumu kalkar. Fakat onun bir muavini vardır ki o da "Nefs-i emmare"dir.

گر نه نفس از اندرون راحت زدی - ره زنان را بر تو دستی کی بدی

11716- Eğer içeriden nefis, senin yolunu vurmasaydı, yol kesiciler, yani şeytanlar sana nasıl galebe edebilirlerdi.

ز آن عوان مقتضی که شهوت است - دل اسیر حرص و آز و آفت است

11717- Seni kötü şeylere sevk eden şehvetten, o gizli memur yüzünden gönül, tamaha hırsla ve afete esirdir.

ز آن عوان سر شدی دزد و تباه - تا عوانان را به قهر تست راه

11718- Gizli bir memur olan nefsin şerriyle, hırsızlık edersin ve helak olursun. Yine onun yüzünden, hariçteki memurlar, polisler seni kahretmek yolunu bulurlar.

در خبر بشنو تو این پند نکو - بین جنبیکم لکم اعدی عدو

11719- Şu iyi ve güzel olan nasihati, hadisten dinle: Resul-u Ekrem s.a.v. "Senin en şiddetli ve adavetli düşmanın, içinde bulunan nefsidir" buyurmuştur.

طمطراق این عدو مشنو گریز - کاو چو ابلیس است در لج و ستیز

11720- Bu nefis düşmanın gürültülü sözlerini dinleme! Kaç ondan... Çünkü o da, inat ve ısrar eylemekte şeytan gibidir.

بر تو او از بهر دنیا و نبرد - آن عذاب سرمدی را سهل کرد

11721- Nefs, sana, dünya sevgisi ve dünya geçimine savaşıma yüzünden, ahiretteki ebedî azabı kolay göstermektedir.

چه عجب گر مرگ را آسان کند - او ز سحر خویش صد چندان کند

11722- O nefis, sana ölümü de kolay gösterirse şaşılmaz. Çünkü o, sihir ve efsunuyla, bunun yüz kat fazlasını da yapar.

سحر کاهی را به صنعت که کند - باز کوهی را چو کاهی می‌تند

11723- Sihir, bazen bir saman çöpünü, sanatla dağ yapar; bazen de, bir dağı saman çöprü haline getirir.

زشتها را نغز گرداند به فن - نغزها را زشت گرداند به ظن

11724- O nefis ve şeytan, çirkin olan şeyleri bazen fen ve hile ile latif yapar, bazen de latif olan hareketleri, çirkin zannettirir.

Kur'an-ı Kerim'de:

Arapça, Sure Ankebut ayet 38

“Şeytan onların amel (ve hareket)lerini süsleyip kendilerini yoldan saptırmıştır” buyrulmuş; keza gene:

Arapça, Sure Bakara ayet 268

“Şeytan sizi fakir olacaksınız diye korkutur. Size cimriliği emreder” buyrulmuştur.

کار سحر این است کاو دم می زند - هر نفس قلب حقایق می کند

11725- Sihir, sahir ve insandaki nefis, her an efsun okuyup hakikatleri değiştirir.

آدمی را خر نماید ساعتی - آدمی سازد خری را و آیتی

11726- İnsanı bir müddet eşek; eşiği de, sanatına alamet olarak, insan gibi gösterirler.

این چنین ساحر درون تست و سر - این فی الوسواس سحرا مستتر

11727- Böyle bir sihirbaz, senin dahilinde gizlidir. O da, şeytan gibi vesvese veren nefistir. Onun vesveselerinde, gizli bir sihir vardır.

اندر آن عالم که هست این سحرها - ساحران هستند جادویی گشا

11728- Bu sihir ve sahirlerin bulunduğu dünya âleminde, ayrıca öyle sihirbazlar da vardır ki, bu sihirleri iptal ederler.

اندر آن صحرا که رست این زهر تر - نیز روییده ست تریاق ای پسر

11729- Oğul! Bu sihir zehirinin yetiştirmiş olduğu sahrada, sihire karşı tiryak, yani panzehir de yetiştirmiştir.

O panzehir, enbiya ve evliya hazeratıdır. Onların sihirleri de mucize ve keramettir ki, sihr-i helal kabilindendir.

گویدت تریاق از من جو سپر - که ز زهرم من به تو نزدیکتر

11730- Tiryak, yani veli, sana der ki: “İyi ahlakı benden ara ve iste. Ben, sana zehirden ziyade yakın ve hayırlıyım.”

گفت او سحر است و ویرانی تو - گفت من سحر است و دفع سحر او

11731- Nefs ile şeytanın sözü sihirdir ve seni harap eder. Benim sözüm ise, öyle bir sihirdir ki, onların sihrini defeyler.

“O MİSAFİR ÖLDÜREN MESCİTTE YATMAK İSTEYEN MİHMANA, NASİHATÇILARIN TEKRAR ÖĞÜT VERMELERİ”

مکرر کردن عاذلان پند را بر آن مهمان آن مسجد مهمان کش

گفت پیغمبر که ان فی البیان - سحرا و حق گفت آن خوش پهلوان

11732- Hz. Peygamber s.a.v. *“Beyanda sihir vardır” dedi ve hoş pehlivan, muhakkak ki doğru söyledi.*

Arap kabilelerinden murahhas olarak Huzur-u Nebevi'ye gelenler arasından biri, gayet fasih ve belîğ olarak ifade-i meram etmişti. Ashab-ı kiram, onun fesahat ve belâgatını takdir ettiler. Resul-u Ekrem Hazretleri de: *“Sözde, sihir gibi bir tesir vardır”* buyurdular.

Nasihatçiler de o misafire diyorlardı ki:

هین مکن جلدی برو ای بو الکریم - مسجد و ما را مکن زین متهم

11733- *Ey kerem sahibi misafir! Yiğitlik etme de, işine git. Ölümünle bizi ve mescidimizi itham altında bırakma.*

که بگوید دشمنی از دشمنی - آتشی در ما زند فردا دنی

11734- *Alçak bir düşman, adavetinden bir söz söyler... Bir alçak, yarın bize bir ateştir salar...*

که بتاسانید او را ظالمی - بر بهانه‌ی مسجد او بد سالمی

11735- *Bir zalim, o misafiri boğdu da, mescit bahanesiyle cezadan selamette kaldı.*

تا بهانه‌ی قتل بر مسجد نهد - چون که بد نام است مسجد او جهد

11736- *Mescidin adı çıkmış zaten. “Konuk mescitte konakladı da öldü derler, ben de kurtulurum dedi” diyebilir.*

تهمتی بر ما منه ای سخت جان - که نه‌ایم ایمن ز مکر دشمنان

11737- *Ey canı pek adam! Bizi töhmet altında bırakma. Zaten düşmanların mekrinden emin değiliz.*

هین برو جلدی مکن سودا میز - که نتان پیمود کیوان را به گز

11738- *Haydi git, yiğitlik taslama ve bu ham sevdayı pişirmeye kalkışma... Zuhâl yıldızı, arşınla ölçülmez.*

چون تو بسیاران بلافیده ز بخت - ریش خود بر کنده یک یک لخت لخت

11739- *Senin gibi çokları bahtından, talihinden söz etmiş, nihayet sakalını tel tel ve tutam tutam yolmuştur.*

هین برو کوتاه کن این قیل و قال - خویش و ما را در میفکن در وبال

11740- *Haydi git! Bu dedikoduyu kısa kes. Kendini de, bizi de, vebale sokma!*

“MİSAFİRİN NASİHATÇILARA CEVAP VERMESİ VE SULTAN MAHMUD GAZNEVÎ’NİN SIRTINDA KÖS ÇALINAN DEVEYİ, GİRDİĞİ BİR TARLADAN, EKİN BEKÇİSİNİN DEF ÇALMAKLA ÜRKÜTÜP KOVMAYA KALKIŞMASINI, MİSAL GETİRMESİ”

جواب گفتن مهمان ایشان را و مثل آوردن به دفع کردن حارس کشت به بانگ دف از کشت
شتری را که کوس محمودی بر پشت او زدندی

گفت ای یاران از آن دیوان نیام - که ز لا حولی ضعیف آید پیم
11741- Misafir, dedi ki: "Dostlar! Ben, bir La havleye ürküp kaçacak
şeytanlardan değilim."

کودکی کاو حارس کشتی بدی - طبلی در دفع مرغان می زدی
11742- Bir çocuk, bir tarlada bekçilik ediyor ve kuşları kaçırmak için,
def çalıyordu.

تا رمیدی مرغ ز آن طبلك ز کشت - کشت از مرغان بد بی خوف کشت
11743- Kuşlar, o defin sesinden ürker ve kaçar. Ekin de, kuşların tane
toplamasından emin bulunuyordu.

چون که سلطان شاه محمود کریم - بر گذر زد آن طرف خیمه ی عظیم
11744- Bir şah-ı kerim olan Sultan Mahmud Gaznevî, geçiyorken o tarla
civarında çadır kurdurdu.

با سپاهی همچو استاره ی اثیر - انبه و پیروز و صفدر ملك گیر
11745- Gökteki yıldızlar kadar çok, talihleri aydın, saflar yarıp ülkeler
fetheden ordusu ile oraya kondu.

اشتری بد کاو بدی حمال کوس - بختی بد پیش رو همچون خروس
11746- Bir de, horoz gibi önde giden erkek bir deve vardı ki, nöbet
davulunu sırtına yüklemişlerdi.

بانگ کوس و طبل بر وی روز و شب - می زدی اندر رجوع و در طلب
11747- O devenin sırtında, gece gündüz düşman kovalarken veya
harpten dönüşte, kös ve davul çalarlardı.

اندر آن مزرع در آمد آن شتر - کودک آن طبلك بزد در حفظ بر
11748- O deve, çocuğun beklediği tarlaya girdi. Çocuk da, buğdayı
deveden muhafaza için def çalmaya başladı.

عاقلی گفتش مزین طبلك که او - پخته ی طبل است و با آتش است خو
11749- Akıllı bir kimse, ona dedi ki: "Beyhude def çalma... Deve davul
taşımaktadır ve onun gümbürtüsüne alışmıştır."

پیش او چه بود تبوراك تو طفل - که کشد او طبل سلطان بیست کفل
11750- Senin gibi bir çocuğun çaldığı iki tahta parçası, ona ne tesir
yapar? Zira o, padişahın bundan yirmi derece büyük kösünü taşımaktadır.

عاشقم من کشته ی قربان لا - جان من نوبتگه طبل بلا
11751- Ben de, "La" kılıcı ile kurban olmuş bir aşığım. Ruhum, bela
davulunun çalındığı yerdir.

خود تبوراك است اين تهديدها - پيش آن چه ديده است اين ديدها

11752- *Bu gözlerin gördüğü belalar karşısında sizin tehditleriniz, kös taşıyan deveyi, iki tahtayı birbirine vurmakla korkutmaya kalkışmak gibidir.*

ای حریفان من از آنها نیستم - کز خیالاتی در این ره بیستم

11753- *Ey arkadaşlar! Ben hayallere kapılıp onların korkusuyla, bu yolda duracaklardan değilim.*

من چو اسماعیلیانم بی حذر - بل چو اسماعیل آزادم ز سر

11754- *Ben, İsmail Peygambere mensup olanlar gibi, ölümden çekinmezlerdenim. Belki bizzat İsmail Aleyhisselam gibi, baştan ve tenden azadım.*

فارغم از طمطراق و از ریا - قل تعالوا گفت جانم را بیا

11755- *Ben, riya ve gösterişten feragat etmişimdir. “Kul tealev” ayet-i kerimesi ile Cenab-ı Hakk, “Benim ruhuma gel” demiştir.*

Enam Suresi’ndeki şu ayetlere işaret ediliyor:

Arapça, Sure Enam ayet 151-152

“De ki: Gelin, üzerinize Rabbinizin neleri haram ettiğini ben okuyayım: Ona hiçbir şeyi ortak yapmayın. Anaya babaya iyilik edin. Fakirlik endişesiyle çocuklarınızı öldürmeyin. Sizin de, onların da rızkını biz vereceğiz. Kötülüklerin açığına da, gizlisine de yaklaşmayın. (Kıyas ve zina gibi şeylerden dolayı meşru) bir hak olmadıkça Allah’ın haram ettiği cana kıymayın. İşte (Allah) size, aklınızı başınıza alınız diye, bunları emretti. Yetimin malına, rüştüne erişinceye kadar, o en güzel olanından başka bir suretle, yaklaşmayın. Ölçüyü, tartıyı tam ve doğru tartın. Biz bir kimseye gücünün yettiğinden başkasını teklif etmeyiniz. Söz söylediğiniz vakit -(leh ve aleyhinde söyleyeceğiniz kimse) hısım dahi olsa-adaleti gözetin. Allah’ın ahdini (verdiğiniz sözü) yerine getirin. İşte (Allah) size, iyice düşünesiniz diye, bunları emretti.”

گفت پیغمبر که جاد فی السلف - بالعطية من تیقن بالخلف

11756- *Hız. Peygamber: “Verilen bir şeyin karşılığının geleceğinden emin olan kişi, o şeyin infak ve tasadduk olunmasından çekinmez” buyurmuştur.*

هر که ببند مر عطا را صد عوض - زود در بازد عطا را زین غرض

11757- *Verilen bir şeye gelecek yüzlerce karşılığı gören, derhal cömertliğe ve ihsana başlar.*

جمله در بازار از آن گشتند بند - تا چو سود افتاد مال خود دهند

11758- *Bütün esnaf ve tüccar: “Malımızı verip kar elde edeceğiz” diye, çarşı ve pazardaki dükkânlarına bağlanmışlardır.*

زر در انبانها نشسته منتظر - تا که سود آید به بذل آید مصر

11759- *Dağarcıktaki altın, sahibi bir kar elde etsin diye, ısrarla oturmuş beklemektedir.*

چون ببیند کالهای در ربح بیش - سرد گردد عشقش از کالای خویش

11760- Bir tacir, yüksek fiyatlı bir kumaş görürse, kendi kumaşına olan muhabbeti zail olur ve kendisinininkini satıp, diğer kumaşı almak ister.

گرم ز آن مانده است با آن کاو ندید - کالهای خویش را ربح و مزید

11761- O tacir, kendi kumaşında ticaret ve kar görmediği için, gördüğü kumaşa heves etmiştir.

همچنین علم و هنرها و حرف - چون ندید افزون از آنها در شرف

11762- Bir âlim de başka bir ilmi, hüneri ve sanatı, şeref ve meziyet hususunda, kendininkilerden üstün görmedikçe, onları tahsile heves etmez.

تا به از جان نیست جان باشد عزیز - چون به آمد نام جان شد چیز لیز

11763- İnsan için, candan iyi bir şey yoksa can aziz olur. Fakat ondan iyi bir şey bulununca, o aziz olan canın adı, hor ve hakir olur gider.

Hazreti Mevlâna, buna dair bir misal irat ediyor:

لعبت مرده بود جان طفل را - تا نگشت او در بزرگی طفلزا

11764- Çocuk büyüyüp de, doğurmayınca ve hakiki evlat sahibi olmayınca, cansız bir bebek onun ruhu olur.

این تصور وین تخیل لعبت است - تا تو طفلی پس بدانت حاجت است

11765- Senin tasavvur ve tahayyüllerin birer bebektir. Sen çocuk kaldıkça, o bebeklere ihtiyacın vardır.

چون ز طفلی رست جان شد در وصال - فارغ از حس است و تصویر و خیال

11766- Bir ruh, çocukluk halinden kurtulup da, ilahî visale nail olursa; histen de, tasavvurdan da, hayalden de fariğ olur.

نیست محرم تا بگویم بی نفاق - تن زدم و الله أعلم بالوفاق

11767- Mahrem-i esrar olacak kimse bulamadığım için, bahsi nifaksız, yani duyduğum gibi söylemiyorum. Onun için sükût ettim. Allah celleşanühü, hakikate uygun olanı daha iyi bilir.

مال و تن برفند ریزان فنا - حق خریدارش که الله اشتری

11768- Mal ve cisim, kar gibi erir gider. Fakat onlar, hak yoluna bezl edilirse Hakk müşteri çıkar ki, Kur'an'da: "İnnallaheştera" buyrulmuştur.

Bisetin 12. senesinde Medine Müslümanlarından yetmiş küsur kişi Mekke'ye gelmiş, hactan sonra Mina'da Resulullah Sallallahü Aleyhi Vesellem Efendimize biat etmişti. Biattan evvel Medinelilerden Abdullah bin Revaha:

—Ya Resulullah! Allah için ve kendin için ne istiyorsun, şart et, dedi. Nebi-yi Zışan Hazretleri de:

—Allah'a ibadet etmenizi, ona bir şeyi şerik koşmamanızı istiyorum. Kendim için de: memleketinizde beni nefsinizi ve malınızı muhafaza ettiğiniz gibi hıfz etmenizi diliyorum, cevabını verdi.

—Bunu yaparsak bizim mükâfatımız ne olacaktır, dediler. Zat-ı Risaletpenah:

—Cennet olacaktır, buyurdu. Medineliler bu şart ile biat ettikten sonra da şu ayet nazil oldu:

“Şüphesiz ki Allah hak yolunda (muharebe ederek düşmanları) öldürmekte, kendileri de öldürmekte olan müminlerin canlarını ve mallarını -kendilerine cennet (vermek) mukabilinde- satın almıştır. (Onun) Tevrat’ta, İncil’de ve Kur’an’da (zikrolunan bu vaadi) kendi üzerinde hak (ve kati) bir vaattir. Allah kadar ahdine vefa eden kimdir? O halde (ey müminler) yapmış olduğunuz bu alış verişten dolayı sevinin. Bu, en büyük saadettir.”

برفها ز آن از ثمن اولی ست - که تویی در شک یقینی نیستت

11769- Kar gibi eriyip giden mal ve tenin, ibadet ücreti olan cennetten evvel görünmesi, şekte bulunup yakın sahibi olmadığındandır.

وین عجب ظن است در تو ای مهین - که نمی پرد به بستان یقین

11770- Ey hor ve hakir kimse! Sendeki bu zan acayip bir haldir ki, yakin bahçesinde hiç uçamıyor.

هر گمان تشنه ی یقین است ای پسر - می زند اندر تراید بال و پر

11771- Oğul! Her zan ve şüphe, yakine susamıştır. Şüphe arttıkça, yakine ulaşmak için daha ziyade çırpınır, kol kanat açar, uçmaya çalışır.

چون رسد در علم پس بر پا شود - مر یقین را علم او بویا شود

11772- Zan ilim derecesine varınca, kanadı ayak kesilir de, o kimsenin ilmi, yakine doğru koşar.

ز انکه هست اندر طریق مفتتن - علم کمتر از یقین و فوق ظن

11773- Çünkü fitneli olan seyir ve sülukta, ilim, yakinden aşağıdır ve zannın fevkindedir.

Zan: Şek ile ilim arasında bir itikattır. İlim: Şek ile yakın arasında bir şey bilmektir. Yakın ise: İlmin sübut ve istikrarıdır ki, o ilimde şek ve şüphe olmaz. Yakın de: İlmel yakın, aynel yakın, Hakkel yakın diye üç mertebedir. Şeyhülekbir Muhyiddin-i Arabi Kaddasellahu sırrahu Hazretleri, Kâbe’nin Mekke’de olduğunu bilmeyi ilmел yakine, Mekkeye gidip Kâbe’yi görmeyi aynel yakine, Kâbe’nin niçin Hakk’a muzaf ve halka mutaf olduğunu anlamayı da Hakkel yakine misal olarak gösterir.

علم جویای یقین باشد بدان - و آن یقین جویای دید است و عیان

11774- Şunu bil ki, ilim, yakin talibi; o yakin de, rüyet ve müşahede talibidir.

اندر الهیکم بجو این را کنون - از پس کلاً پس لو تعلمون

11775- Şimdi, “Elhakümüttekasür” suresinde, “Kella levta’lemune”den sonrasını oku!

Kureyşlilerden Beni Abdi Menaf ile Beni Sehm kabileleri, efradının çokluğu ile iftihar etmişler ve mübahaseye girmişlerdi. Beni Abdi Menaf’a mensup olanlar ziyade çıktı. Beni Sehm:

—Bizim efradımızın çoğu harplerde öldürülmüştür, dediler. Onun üzerine Tekasür Suresi nazil olup şöyle buyruldu:

Arapça, Sure Tekasür ayet 1-8

“Sizi çoklukla böbürleniş, (o derecede) oyaladı (ki), ta kabirler(e kadar gidip) ziyaret ettiniz. (Bundan) sakının. İleride (bu öğünmenizin kötü akıbetini) bileceksiniz. Yine sakının. İleride bileceksiniz. Sakının. Eğer şüphesiz (ve katî) bir bilgi ile bilseydiniz (böyle yapmazdınız.) Andolsun, siz o alevlenmiş ateşi mutlaka göreceksiniz. Yine andolsun, onu ayn-i yakın ile mutlaka göreceksiniz.”

- می‌کشد دانش به بینش ای علیم - گر یقین گشتی ببینندی جحیم

11776- Ey âlim kimse! İlim, sahibini müşahede mertebesine götürür. Dünyadakiler, yakın sahibi olsalardı, cehennemî daha burada görürlerdi.

دید زاید از یقین بی‌امتهال - آن چنانک از ظن، می‌زاید خیال

11777- Zandan hayal doğduğu gibi, yakinden de müşahede doğar.

اندر الهیکم بیان این ببین - که شود علم الیقین عین الیقین

11778- İlm-i yakinin aynel yakın olacağı beyanını, “Elhakümüttekasür” suresinde gör.

Mescitte kalmak isteyen misafir, nasihatçılara nihayet dedi ki:

از گمان و از یقین بالاترم - و ز ملامت بر نمی‌گردد سرم

11779- Ben zandan da, yakinden de, kurtulmuş ve yükselmişim. Kınanışım dolayısıyla başım dönmez.

Azmimden vazgeçmem.

چون دهانم خورد از حلوائ او - چشم روشن گشتم و بینای او

11780- Ağzım, sevgilinin helvasından yiyince, gözüm aydınladı ve onu görür oldum.

پا نهم گستاخ چون خانه روم - پا نلرزانم نه کورانه روم

11781- Aslî makamıma giderken, lâubalîyane adım atarım. Bu yolda ayağım titremez, körcesine gitmem ki...

آن چه گل را گفت حق خندانش کرد - با دل من گفت و صد چنداناش کرد

11782- Allah, güle bir şey söylemiş, onu güldürmüştür. Benim kalbime söylediği şeyle de, gönlümü gülden yüzlerce fazla gülücü kılmıştır.

آن چه زد بر سرو و قدش راست کرد - و آنچه از وی نرگس و نسرين بخورد

11783- Selviye tecelli edip, boyunu dümdüz etti. Nergisle beyaz gül de, ondan feyz aldı...

آن چه نی را کرد شیرین جان و دل - و آنچه خاکی یافت زو نقش چگل
11784- *Feyz-i ilahî ile şeker kamışının ruhu ve kalbi tatlanmış, topraktan yaratılan insan, Çin'deki Çigil şehri dilberlerinin güzelliğini bulmuştur.*

آن چه ابرو را چنان طرار ساخت - چهره را گلگونه و گلنار ساخت
11785- *Bir güzelin kaşını gönül çalmakta yan kesici yapan, bir dilberin çehresini, gül renkli ve narçiçeği gibi yaratan Feyz-i ilahî...*

مر زبان را داد صد افسونگری - و انکه کان را داد زر جعفری
11786- *İnsanın lisanına, yüzlerce sihir kuvveti; madene de, halis altın hassası vermiştir.*

چون در زرادخانه باز شد - غمزه‌های چشم تیر انداز شد
11787- *İlahî cephanе kapısı açılınca, gözün gamzeleri ok atmaya başlamıştır.*

بر دلم زد تیر و سوداییم کرد - عاشق شکر و شکر خاییم کرد
11788- *İşte bunları yapan Feyzi ilahî, benim kalbime ok sapladı; beni sevdalı ve âşık kıldı. Süt içmeye ve şeker çiğnemeye müptela etti.*
Buradaki süttен maksat, marifet-i Rabbaniye; şekerden murat da, ruhani zevktir.

عاشق آنم که هر آن آن اوست - عقل و جان جاندار يك مرجان اوست
11789- *Öyle bir sevgiliye aşışım ki, akıl da, can da, onun bir kuluna kuldur.*
Evliyasından birinin müridi ve bendesidir.

من نلافم ور بلافم همچو آب - نیست در آتش کشی‌ام اضطراب
11790- *Ben atıp tutmak suretiyle, söz söylemiyorum. Onu yapacak olursam da, su gibiyim ki, ölüm ve fena ateşini söndürmede hiçbir ızdırap duymam.*

چون بدزدیم چون حفیظ مخزن اوست - چون نباشم سخت رو پشت من اوست
11791- *Ben nasıl bir şey çalabilirim? Hazinedar O... Nasıl kuvvetli olmam? Arkam O...*

هر که از خورشید باشد پشت گرم - سخت رو باشد نه بیم او را نه شرم
11792- *Kimin sırtı güneşle ısınır, o sert yüzlü olur. Ne korkusu bulunur, ne de utancı.*

همچو روی آفتاب بی‌حذر - گشت رویش خصم سوز و پرده در
11793- *Kimseden çekinmeyen güneş gibi, onun yüzü de, düşmanı yakar ve perdeleri yırtar.*

Buradaki güneşten maksat, Hakikat Güneşi'dir. Ondan sırtı ısınan da, onun tecelli nurlarına mazhar olandır. Binaenaleyh böyle bir zat, kimseden korkup çekinmez. Belki onun likası, düşmanlarını yakar ve gaflet perdelerini yırtar.

هر پیمبر سخت رو بد در جهان - يك سواره كوفت بر جیش شهان

11794- Dünyada her peygamber, sert yüzlü, yani mehabetliydi. Yalnız başına olduğu halde, şahların ordusunu mağlup etmişti.

Mesela Aleyhissalatü Vesselam Efendimiz: “*Ey nass! Lailahe illallah deyiniz*” diye alenen davete başladığı sırada tek başına idi. Mekke ise, bir sürü müşrikle dolu bulunuyordu.

رو نگردانید از ترس و غمی - يك تنه تنها بزد بر عالمی

11795- Korkudan ve kederden dolayı, vazifesini ifa etmekten yüz çevirmedi. Yalnız başına olduğu halde, bir şirk âlemine karşı durdu.

سنگ باشد سخت رو و چشم شوخ - او نترسد از جهان پر كلوخ

11796- Taş, sert yüzlü ve çekinmezdir. Onun için, kerpiç dolu bir cihandan korkmaz.

كان كلوخ از خشت زن يك لخت شد - سنگ از صنع خدایی سخت شد

11797- Zira kerpiç, kerpiççinin yaptığı kurumuş bir çamur parçasıdır. Taş ise, Allah’ın sanatı ve kudreti ile sertleşmiştir.

Bir misal daha:

گوسفندان گر برونند از حساب - ز انبیهشان کی بترسد آن قصاب

11798- Koyunlar, hesap edilemez derecede çok olsa da, onların çokluğundan kasap korkar mı?

كلکم راع نبی چون راعی است - خلق مانند رمه او ساعی است

11799- Ey insanlar, ey ümmet! Sizin hepiniz, yekdiğerinizin sürüsü ve çobanıdır. Peygamber ise, umurunuzun çobanıdır. Halk sürü gibidir. Peygamber ise, onun muhafaza edicisidir.

Bu beyit, “*Hepiniz çobansınız ve hepiniz de sürünüzden mesulsünüz*” hadis-i şerifine işaretler. Bir çoban, sürüsünü kurttan, canavarlardan muhafaza etmekle mükellef ve onların zıyasından mesul olduğu gibi, insanlar da idarelerinde bulunan kimselerin hayatından, dininden, imanından ve ahlakından mesuldür. Bir hükümdar, tebaasından, bir kumandan ordusundan sorulduğu gibi, bir aile sahibi de o aileden, hatta ailesi olmayan, nefsinden sorulacaktır.

از رمه چوپان نترسد در نبرد - لیکشان حافظ بود از گرم و سرد

11800- Çoban, sürüsü ile uğraşmaktan korkmaz; bilakis onları, sıcaktan ve soğuktan muhafaza eyler.

Mesela yazın serin, kışın kuytu yerlerde otlatır.

گر زند بانگی ز قهر او بر رمه - دان ز مهر است آن که دارد بر همه

11801- Çoban, eğer kahır yoluyla sürüye haykıracak olursa, o haykırış, bil ki sürüye olan muhabbetindendir.

Koyunların tehlikeli bir yere gitmemeleri içindir. Misafir devam ederek diyordu ki:

هر زمان گوید به گوشم بخت نو - که ترا غمگین کنم غمگین مشو
11802- *Her an yeni bir talih, yani yeni bir tecelli, kulağıma diyor ki:*
“Eğer seni mağmum edecek olursam gamnak olma!”

من ترا غمگین و گریان ز آن کنم - تا کت از چشم بدان پنهان کنم
11803- *Ben seni, kötülerin nazarından gizlemek için kederlendirir ve ağlatırım.*

تلخ گردانم ز غمها خوی تو - تا بگردد چشم بد از روی تو
11804- *Kötülerin gözünü senin yüzünden çevirmek için, gam ve kederle, senin tabiatını acı ve sert bir hale getiririm.*

نه تو صیادی و جوای منی - بنده و افکنده‌ی رای منی
11805- *Ey makbul kulum! Sen benim rızamın ve muhabbetimin avcısı ve talibi değil misin? Benim düşün bir kulum olmadın mı?*

حیله اندیشی که در من در رسی - در فراق و جستن من بی‌کسی
11806- *Sen, bana vasıl olmak için çare aramıyor musun? Benim firakımda ve talebimde kimsesiz değil misin?*

چاره می‌جوید پی من درد تو - می‌شنودم دوش آه سرد تو
11807- *Senin derdin, benim izimi bulmak, yani bana vasıl olmak için çare arıyor. Dün çekmiş olduğun deruni ahı işittim.*

من توانم هم که بی‌این انتظار - ره دهم بنمایمت راه گذار
11808- *Ben, seni bekletmeksizin geçeceğin yolu göstermeye ve sana yol vermeye kadirim ki,*

تا از این گرداب دوران واره‌ی - بر سر گنج وصالم پا نهی
11809- *Bu dünya girdabından halas bulasın ve visalim hazinesine kavuşasın.*

لیک شیرینی و لذات مقر - هست بر اندازه‌ی رنج سفر
11810- *Lakin varılan yerin tatlılığı, lezzetleri, seferde çekilen zahmetlerle ölçülür.*
Nitekim “Ücret, meşakkatin miktarına göredir” denilmiştir.

آن گه از شهر و ز خویشان بر خوری - کز غریبی رنج و محنتها بری
11811- *Ne kadar gurbet çeker ve mihnetlere zahmetlere uğrarsan, şehrinden, akrabandan, o derece lezzet alır, zevk bulursun.*

“MÜMİNİN BELADAKİ SABIRSIZLIĞININ, NOHUTUN VESAİR YİYECEK ŞEYLERİN
TENCEREDE KAYNARKEN, SIÇRAYIP DIŞARIYA ÇIKMAYA
ÇALIŞMALARINA BENZEMESİ”

تمثیل گریختن مومن و بی‌صبری او در بلا به اضطراب و بی‌قراری نخود و دیگر حوایج
در جوش دیگ و بر دویدن تا بیرون جهند

بنگر اندر نخودی در دیگ چون - می‌جهد بالا چو شد ز آتش زبون
11812- *Tenceredeki nohuta bak ki, ateşten zebun olunca, nasıl da yukarıya doğru sıçrar.*

هر زمان نخود بر آید وقت جوش - بر سر دیگ و بر آرد صد خروش
11813- *Her zaman, tencere kaynayınca, nohut yukarılara doğru çıkar ve coşkunluk gösterir.*
Ve der ki:

که چرا آتش به من در می‌زنی - چون خریدی چون نگویم می‌کنی
11814- *Niçin beni ateşle muazzep ediyorsun? Mademki satın aldın, niçin beni aşağı indiriyorsun?*

می‌زند کفلیز کدبانو که نی - خوش بجوش و برمجه ز آتش کنی
11815- *Evin hanımı, kepçe ile vurur ve: "Hayır. İyice kayna ve piş, sıçrama" der.*

ز آن نجوشانم که مکروه منی - بلکه تا گیری تو ذوق و چاشنی
11816- *Seni sevmediğim için değil, zevk ve çeşni bulasın diye kaynatıyorum.*

تا غذا گردی بیامیزی به جان - بهر خواری نیستت این امتحان
11817- *Bu kaynatış, seni tahkir için değil, gıda olup cana karışasın diyedir.*

آب می‌خوردی به بستان سبز و تر - بهر این آتش بدهست آن آب خور
11818- *Ey nohut! Sen bostanda su içtin, yeşil ve taze durdun. İşte o su, bu ateş içindi.*

رحمتش سابق بدهست از قهر ز آن - تا ز رحمت گردد اهل امتحان
11819- *Allah'ın rahmeti, gazabını ve kahrını geçmiştir. Ondan dolayı, bir kimseyi belalara uğratması, rahmetindendir.*

رحمتش بر قهر از آن سابق شدهست - تا که سرمایه‌ی وجود آید به دست
11820- *Varlık sermayesi elde edilsin diye; rahmeti, kahrından ileridir, üstündür.*

ز آنکه بی‌لذت نروید لحم و پوست - چون نروید چه گدازد عشق دوست
11821- *Lezzet olmadan, et ve deri yetişmez. Onlar yetişmeyince, dostun aşkı neyi eritir?*

ز آن تقاضا گر بیاید قهرها - تا کنی ایثار آن سرمایه را
11822- *İlahî takdir icabı olarak, sana belalar gelince eseflenme! Bu kahırlar yüzünden, elindeki sermayeyi sevgiliye bağışlarsın.*

باز لطف آید برای عذر او - که بکردی غسل و برجستی ز جو

11823- Kahırdan sonra, onun özrü olarak sana lütf-u ilahî gelir; sen de gusül etmiş ve dereden çıkmış olursun.

گوید ای نخود چریدی در بهار - رنج مهمان تو شد نیکوش دار

11824- Ev sahibesi, der ki: “Ey nohut! Baharda otladım, yetiştin. Şimdi de, meşakkat sana misafir geldi. Ona ikram et.”

تا که مهمان باز گردد شکر ساز - پیش شه گوید ز ایثار تو باز

11825- Ta ki, misafir, teşekkür ederek avdet etsin. Hakikat şahının huzurunda, senin ikram ve ihsanından bahseylesin.

تا به جای نعمتت منعم رسد - جمله نعمتها برد بر تو حسد

11826- Ta ki nimet yerine, sana o nimetleri veren gelsin... Bütün nimetler, senin mazhariyetine gipta etsin.

من خلیلم تو پسر پیش بچک - سر بنه اینی ارانی اذبحک

11827- Ev sahibesi, nohuta diyordu ki: “Ey nohut! Ben Halil İbrahim gibiyim, sen de oğlu İsmail mesabesinde. Bıçağın önüne başını koy. Zira rüyamda seni kurban ettiğimi görüyorum.”

Vakıa malumdur. Cenab-ı Hakk Halil-i Celil'ine fevkalade bir mücadele sevabı vermek için oğlunu kurban etmesini emreylemişti. Hazreti İbrahim, bunu İsmail'e söyledi. O da teslimiyet gösterip bıçağın altına yattı. Fakat bıçak kesmedi. Cenab-ı Halil, memur olduğu vazifeyi ifa etmiş oldu, İsmail de kurban edilmekten kurtuldu. Aynı teklife Resulullah s.a.v. Efendimizin ceddi mükerremi Abdülmuttalip de maruz kalmıştı. Çünkü “On tane erkek evladım olursa, birini Allah rızası için kurban edeyim” diye bir nezirde bulunmuştu. Sonra oğulları arasında çektiği kura Peygamber Efendimizin muhterem pederi Abdullah Hazretlerine isabet etti. Abdülmuttalip de onu kesmek için yatırdı. Sonra kayınbiraderinin teklifi ile gidip bir kâhine danıştılar. Kâhin: “On deve ile Abdullah namına kura çekin. Develere çıkarsa onları kurban edin, Abdullah'a isabet ederse on deve ilave edip tekrar kura çekin. Böylece kura develere çıkıncaya kadar onar onar artırın” dedi. Bu tavsiye tatbik edildi. Develer yüze varınca kura onlar namına çıktı ve hepsi kurban edilip fukaraya dağıtıldı.

Bu münasebetle Aleyhisselatü Vesselam Efendimiz: “Ben, kurban edilmelerine teşebbüs edilmiş iki zatın oğluyum” buyurmuştur ki, biri İsmail Aleyhisselam, diğeri Abdullah bin Abdülmuttalip'tir. İşte ev sahibesi olan kadın da tencereden fırlamak isteyen nohuta, kendisini İsmail Aleyhisselam gibi kurban etmek istediğini söylüyor.

سر به پیش قهر نه دل بر قرار - تا ببرم حلقت اسماعیل وار

11828- Başını kahır önüne koy, kalbinde bir karar olsun ki, İsmail Aleyhisselam gibi boğazını keseyim.

سر ببرم لیک این سر آن سری است - کز بریده گشتن و مردن بری است

11829- Başını keseceğim. Lakin o baş, öyle bir baştır ki, kesilmekten ve ölmekten beridir.

لیک مقصود ازل تسلیم تست - ای مسلمان بایدت تسلیم جست

11830- Ey Müslüman! Allah'ın ezeli maksudu! Senin başının kesilmesi değil, Hakk'ın emrine teslimiyet göstermendir. Onun için, sen de rıza-yı ilahîyi aramalı ve teslimiyet göstermelisin.

Buradaki yemek pişiren ev sahibesinden maksat, mürşid-i kâmil ve mürebbiye-yi mükemmildir. Nohut da, saliki ve müridi temsil etmektedir.

ای نخود می جوش اندر ابتلا - تا نه هستی و نه خود ماند ترا

11831- Ey nohut! İptila tenceresinde kayna ki, ne varlığın kalsın, ne de sen kal!

اندر آن بستان اگر خندیده‌ای - تو گل بستان جان و دیده‌ای

11832- Eğer ekili bulunduğun bostanda, bir müddet ter-ü taze durdun ve güldünse, şimdi can ve basiret bostanının gülü olmuştundur.

گر جدا از باغ آب و گل شدی - لقمه گشتی اندر احیا آمدی

11833- Eğer su ve çamur bostanından ayrıldı isen, lokma olup diri insanlara ve beşeriyet âlemine dâhil oldun.

از صفاتش رسته‌ای و الله نخست - در صفاتش باز رو چالاک و چست

11834- Vallahi sen, önce onun sıfatlarından ayrıldın da, geldin. Tekrar atik ve tetik olarak, yine O'nun sıfatlarına rücu eyle!

ز ابر و خورشید و ز گردون آمدی - پس شدی اوصاف و گردون برشدی

11835- Sen, buluttan, güneşten ve felekten gelmiştin. Şimdi ise, mücahedenle ilahî sıfatlardan feyiz aldın ve semayı takarrübe çıktın.

آمدی در صورت باران و تاب - می روی اندر صفات مستطاب

11836- Sen yağmur ve hararet tesiriyle yetişmiştin. Şimdi Allah'ın tertemiz sıfatları suretine bürünüp gidiyorsun.

جزو شید و ابر و انجمها بدی - نفس و فعل و قول و فکرت‌ها شدی

11837- Sen, güneşin, bulutun ve yıldızların bir cüzü idin. Onların terbiyesi ile yetişmiştin; şimdi insan lokması olarak, nefis, fiil, söz ve tefekkür oldun.

هستی حیوان شد از مرگ نبات - راست آمد اقتلونی یا ثقات

11838- Nebatın ölümünden, yani hayvanatın onları yemesinden, hayvanat varlığı zuhura geldi. Bundan dolayı, "Ey inandığım dostlarım! Beni öldürün!" sözü doğru geldi.

Bu söz, Hallac-ı Mansur'undur. Nebatatın yenilmesiyle hayvanatın hayatı teşekkül ediyor. Demek ki bir ölüm, bir hayata sebep oluyor.

چون چنین بردی است ما را بعد مات - راست آمد این فی قتلی حیات

11839- Mademki bizim için, mağlup olduktan sonra bir galibiyet olacaktır. "Benim katlimde hayat vardır" sözü doğrudur.

Bu söz Hallac'ındır. Ölmek varlık oyununda yenilmek gibi görünür, fakat ikincisi ve ebedi hayata nailiyet olduğundan mağlubiyet değil, bir galibiyettir. Onun için Mansur Hallac'ın "Benim katlimde hayat vardır" demesi doğrudur.

فعل و قول و صدق شد قوت ملک - تا بدین معراج شد سوی فلك

11840- İbadet, zikir, tespih ve sadakat, meleklerin gıdası olmuş; onlar, bu vasıtalarla semada miraç etmeye yol bulmuşlardır.

آن چنان کان طعمه شد قوت بشر - از جمادی بر شد و شد جانور

11841- Nasıl ki yemek, insanların gıdası olmuştur ve beşer, bu sayede cemadlık derekesinden, hayat derecesine yükselmiştir...

این سخن را ترجمه پهناوری - گفته آید در مقام دیگری

11842- Bu sözün geniş bir tercümesi ve izahı olmak üzere, başka bir yerde, başka bir bahis gelecektir.

کاروان دایم ز گردون می‌رسد - تا تجارت می‌کند و می‌رود

11843- Dünyada ticaret ederek avdet eylemek için ruhlar, kervan halinde bu cihana gelirler.

Nitekim hadis-i şerifte, "Dünya Ahiretin tarlasıdır" buyrulmuştur. Burada ekilen hayır olsun, şer olsun orada biçilecektir.

پس برو شیرین و خوش با اختیار - نه به تلخی و کراهِت دزدوار

11844- O halde, ey salık! Öbür âleme, ihtiyarınla, tatlı ve hoş bir surette git. Hırsızın darağacına gittiği gibi, acılıkla ve zorlukla değil.

ز آن حدیث تلخ می‌گویم ترا - نا ز تلخیها فرو شویم ترا

11845- Seni acılıklardan temizlemek ve kurtarmak için, sana acı sözler söylüyorum.

Bu söz, yemek pişiren kadın tarafından nohuta hitaptır ki, mürşit tarafından müride nasihattır.

ز آب سرد انگور افسرده رهد - سردی و افسردگی بیرون نه‌د

11846- Donmuş üzüm, soğuk suya konursa, donukluğu gider ve o halden kurtulup tazelenir.

تو ز تلخی چون که دل پر خون شوی - پس ز تلخیها همه بیرون روی

11847- Sen acılıklardan, yani meşakkatlerden ve riyazetlerden, kalben müteessir olursan, bütün acılıklardan ve kötü ahlaktan halas bulursun.

"UĞRADIĞI BELANIN SIRRINA VE MENFAATINA VAKIF OLAN MÜMİNİN MİSALİ"

تمثیل صابر شدن مومن چون بر سر و خیر بلا واقف شود

سگ شکاری نیست او را طوق نیست - خام و ناجوشیده جز بی‌ذوق نیست

11848- Avcı olmayan köpeğin tasması yoktur. Ham ve kaynayıp pişmemiş olan şey de, mutlaka lezzetsizdir.

گفت نخود چون چنین است ای ستی - خوش بجوشم یاریم ده راستی
11849- Nohut, dedi ki: "Hanım! Mademki iş böyledir. Hoşça kaynayalım. Bu hususta, sen de bana yardım et!"

تو در این جوشش چو معمار منی - کفچلیزم زن که بس خوش می‌زنی
11850- Sen, bu kaynayışta benim mimarım gibisin. Bana kepçeyi vur ki, çok güzel vuruyorsun...
Bu söz de müridin mürşide teslimiyeti ve mutavaatını beyandır.

همچو پیل بر سرم زن زخم و داغ - تا نبینم خواب هندستان و باغ
11851- Ben fil gibiyim, başımı yarala ve dağla ki, Hindistan rüyası görmeyeyim.
Güya filler, vatanları olan Hindistan'ı rüyalarında görürler de, sahiplerine isyan ederlermiş.

تا که خود را در دهم در جوش من - تا رهی یابم در آن آغوش من
11852- Ta ki, kendimi kaynamaya bırakayım ve mücadele kucağında, hakikate bir yol bulayım.

ز آنکه انسان در غنا طاغی شود - همچو پیل خواب بین یاغی شود
11853- Çünkü insan, zenginleşirse azar, rüya görmüş fil gibi isyan eder. "Okumamaktan) sakın! Çünkü insan muhakkak azar. Kendisini (mal sebebiyle) ihtiyaçtan vareste gördü diye" ayet-i kerimesine işaretir.

پیل چون در خواب ببند هند را - پیلان را نشنود آرد دغا
11854- Fil, rüyasında Hindistan'ı görünce azar, filciyi dinlemez, azgınlık eder.
İnsan, beladan azade kalıp rüya gibi olan servet ve saadeti görünce Allah'a asi olur.

"EV SAHİBESİNİN NOHUTTAN ÖZÜR DİLEMESİ VE ONU KAYNATMASININ HİKMETİ"
عذر گفتن کدبانو با نخود و حکمت در جوش داشتن کدبانو نخود را

آن ستی گوید و را که پیش از این - من چو تو بودم ز اجزای زمین
11855- O hanım, nohuta dedi ki: "Bundan evvel, ben de senin gibi yeryüzünün cüzlerindendim."

چون بنوشیدم جهاد آذری - پس پذیرا گشتم و اندر خوری
11856- Ateş gibi mücadeleyi tadınca, makbul ve layık bir hale geldim.

مدتی جوشیده‌ام اندر زمن - مدتی دیگر درون دیگ تن
11857- Bir müddet yeryüzünde, bir müddet ceset tenceresinin içinde kaynadım.

زین دو جوشش قوت حسها شدم - روح گشتم پس ترا استا شدم

11858- Bu iki kaynayıyla, duygulara kuvvet oldum; Ruh kesildim de, seni terbiye ediyorum.

Bu sözler, mürşid-i kâmilî temsil eden sahibesi tarafından müridi mesabesinde olan nohuta teselli makamında söyleniliyor.

“Vaktiyle ben de senin gibi mücahede ateşinde kaynadım. Ona sabır ve tahammül ettiğim için ruh kesildim ve mürebbi oldum” deniliyor.

در جمادی گفتمی ز آن می‌دوی - تا شوی علم و صفات معنوی

11859- Cemadlık halindeyken sana, lisan-ı hal ile dedim ki: “O mertebeden koş ve yüksel ki, insanlık mertebesine gelesin, ilim ve sıfat-ı manevî olasın.”

چون شدی تو روح پس بار دگر - جوش دیگر کن ز حیوانی گذر

11860- Ruh-i hayvanî derecesini bulunca, bir kaynayı daha yap ve hayvanlık derekesinden yüksel!

از خدا می‌خواه تا زین نکته‌ها - در نلغزی و رسی در منتها

11861- Bu nükteleri yanlış anlayıp dalaletе düşmemeyi ve müntehayya erişmeyi Allah’tan iste!

ز آنکه از قرآن بسی گمره شدند - ز آن رسن قومی درون چه شدند

11862- Kur’an’dan bile, çok kimse yolunu şaşırdı; ip dolayısıyla bir kavim, kuyuya düşmüştür.

Kur’an-ı Kerim hem hadî, hem mudildir. Nitekim Cenab-ı Hakk:

Arapça, Sure Bakara ayet 26

“Allah onunla (Kur’an vasıtasıyla) birçoğunu şaşırtır, yine onunla birçoğunu yola getirir. Onunla fasıklardan başkasını şaşırtmaz” buyruluyor. Kur’an’ın o emrine mutavaat, sebab-i hidayettir. Menettiklerinden içtinap etmemek ise, mucib-i dalalettir.

مر رسن را نیست جرمی ای عنود - چون ترا سودای سربالا نیود

11863- Ey inatçı şahıs! Sende yukarı yükselmek arzusu olmayınca, Allah’ın “Habl-i metinî bulunan Kur’an’ın cürümü yoktur.

“MİSAFİR ÖLDÜREN MESCİTTE KONAKLAYAN ADAM HİKÂYESİNİN SONU VE ONUN AZMİNDEKİ SEBATI VE SİDKİ”

باقی قصه‌ی مهمان آن مسجد مهمان کش و ثبات و صدق او

آن غریب شهر سربالا طلب - گفت می‌خسیم در این مسجد به شب

11864- O himmeti yüce garip, dedi ki: “Gece, bu mescitte yatacağım.”

Ondan sonra mescide şöyle hitabetti:

مسجدا گر کربلای من شوی - کعبه‌ی حاجت روای من شوی

11865- Ey mescit! Benim için Kerbela olursan, sahasında hacetlerin husule geldiği bir Kâbe yerine geçersin.

هین مرا بگذار ای بگزیده دار - تا رسن بازی کنم منصوروار
11866- Ey makbul mescit! Beni bırak da, Mansur gibi ipimle oynayayım.
Daha sonra o nasihatçılara dedi ki:

گر شدید اندر نصیحت جبرئیل - می‌نخواهد غوث در آتش خلیل
11867- Siz nasihat hususunda bana karşı Cebrail bile olsanız, İbrahim Halil a.s. ateşe atılırken, ondan yardım istemez ki...

Halil-ür Rahman Hazretleri'nin Nemrut ateşe attırdığı sırada emr-i ilahî ile Cebrail Aleyhisselam yetişmiş: "Ya İbrahim! Bir hacetin var mı?" diye sormuş, Cenab-ı İbrahim: "Hacet senden ise yok" cevabını vermişti.

جبرئیل رو که من افروخته - بهترم چون عود و عنبر سوخته
11868- Ey Cebrail! İşine git ki, benim od ağacı ve amber gibi yanışım ve parlayışım, daha iyidir.

جبرئیل گر چه یاری می‌کنی - چون برادر پاسداری می‌کنی
11869- Ey Cebrail! Sen gerçi yardım ediyor ve kardeşçesine beni muhafaza ediyorsun.

ای برادر من بر آذر چابکم - من نه آن جانم که گردم بیش و کم
11870- Birader! Ben ateş üstünde mütehammilim. Çünkü ruh-u hayvanî gibi artıp eksilecek bir can değilim.

جان حیوانی فزاید از علف - آتشی بود و چو هیزم شد تلف
11871- Ruh-u hayvanî, gıda ile kuvvetlenir. Odunun telef olarak ateşi kuvvetlendirdiği gibi...
Gıda yenilir, telef olur; fakat ceset ve ruh-u hayvanî kuvvet bulur.

گر نگشتی هیزم او مثمر بدی - تا ابد معمور و هم عامر بدی
11872- Eğer o, odun olmasaydı mahsul verirdi. Ebede kadar hem mamur kalır, hem de her şeyi mamurlaştırırdı.
Hâlbuki o gıda da, ondan kuvvet bulan ruh-u hayvanî de ateşteki odun gibi yanıp geçicidir. Bundan dolayı imareti ve bekası da yoktur.

باد سوزان است این آتش بدان - پرتو آتش بود نه عین آن
11873- Bilmiş ol ki bu ateş, yakıcı bir rüzgâr gibidir. O, asıl ateşin ışığıdır, kendisi değil!

عین آتش در اثر آمد یقین - پرتو و سایه‌ی وی است اندر زمین
11874- Ateşin kendi ve aslı esirdedir. Yerde olan, onun gölgesi ve ışığıdır.
Hukemaya göre "Feleği kahr"dan sonra bir "Küre-i nari" vardır ki, zeminde olan ateş ve hararetin aslı oradandır.

لاجرم پرتو نیاید ز اضطراب - سوی معدن باز می‌گردد شتاب
11875- Şüphesiz ki ızdırap ve ızdırarından, ışık ve gölge sebat edemez; çabucak madenine gider ve aslına kavuşur.

Misal mi istersin?

قامت تو برقرار آمد به ساز - سایهات کوتاه دمی يك دم دراز

11876- Boyun daima olduğu gibidir. Ama gölgesi an gelir kısalır, an gelir uzar.

ز آنکه در پرتو نیابد کس ثبات - عکسها وا گشت سوی امهات

11877- Çünkü gölgede, hiç kimse sebat ve beka bulamaz. Akisler asıllarına ve analarına gider.

Hukema, toprak, su, rüzgâr ve ateşi “Anasır-ı Erbaa” namıyla asıl; cemadat, nebatat ve hayvanatı da “Mevalid-i tabiiye” diye fûru itibar etmişlerdir.

هین دهان بر بند فتنه لب گشاد - خشك آر الله أعلم بالرشاد

11878- Ey Mevlâna! Dilini tut ki, fitne ağzını açtı. Kuru sözlere giriş, doğrusunu Allah daha iyi bilir.

“ANLAYIŞTA KISIR OLAN NAKISLARIN, KÖTÜ HAYALLERE DÜŞMELERİ”

ذکر خیال بد اندیشیدن قاصر فهمان

پیش از آنک این قصه تا مخلص رسد - دود گندی آمد از اهل حسد

11879- Bu hikâye sona ermeden evvel, haset ehlinden, bir kötü kokulu duman geldi.

Münasebetsiz bir itiraz zuhura geldi.

من نمی‌رنجم از این لیک این لگد - خاطر ساده دلی را پی کند

11880- Ben, bu itirazdan incinmedim, Fakat bu itiraz tekmesinin, bir gönlü saf salikin fikrini bozmasından çekinirim.

Hazreti Mevlâna, buyuruyor ki:

خوش بیان کرد آن حکیم غزنوی - بهر محجوبان مثال معنوی

11881- Hakim-i Gaznevî, perde ardında kalanlara, ne güzel manevî bir misal beyan etti...

de dedi ki:

که ز قرآن گر نبیند غیر قال - این عجب نبود ز اصحاب ضلال

11882- Dalaletе düşmüş olanlar, Kur'an'da kil-u kalden başka bir şey görmezlerse, buna hiç şaşılmaz.

کز شعاع آفتاب پر ز نور - غیر گرمی می‌نیابد چشم کور

11883- Çünkü nur ile dolu güneşin ışığından, körün gözü, hararetten başka bir şey hissetmez.

خربطی ناگاه از خر خانه‌ای - سر برون آورد چون طعانه‌ای

11884- İri bir kaz, bir eşek ahırından dedikodu yapan karılar gibi başını çıkardı.

Cenab-ı Pir, “İri bir kaz” demekle muarızı murat ediyor. O muarız, diyor ki:

کاین سخن پست است یعنی مثنوی - قصه‌ی پیغمبر است و پی روی
11885- Bu söz, yani Mesnevî kitabı, adi bir eserdir. Peygamberlerin hikâyesinden ve ona ittiba etmenin beyanından ibarettir.

نی ذکر بحث و اسرار بلند - که دوانند اولیا آن سو سمند
11886- Evliyaullahın seyr ve süluk eyledikleri makamâtın bahsi ve yüksek esrarın zikri, orada yoktur.

از مقامات تبطل تا فنا - پایه پایه تا ملاقات خدا
11887- Tebeddül makamlarından, yokluk mertebesine ve derece derece lika-yı ilahîye kadar, süluk mertebelerinden bahis olunmamıştır.

Tebeddül: İnkıta' manasınadır ki, salikin, heva ve hevesine ittiba etmemesi, sair nassa itimat eylememesi, onlardan korkmaması ve kendilerinden bir şey ummaması, ancak Allah'ı muti ve mani ve dar ve nafi bilmesi; hülâsa kendisini tamamıyla irade-i ilahîyeye teslim etmesi demektir.

Yokluk ise: "Salikin nazarından Allah'tan başka her şeyin, hatta kendisinin mahv ve müzmahil olmasıdır" diye tarif olunmuştur.

شرح و حد هر مقام و منزلی - که به پر زو بر پرد صاحب دلی
11888- Bir arife kanat olup da, onu uçuracak makam ve menzillerin şerhi de, Mesnevî'de mevcut değildir.

İşte o muarrız Mesnevî-i Şerif için böylece ta'n ve teşnide bulunmuş, bunları söylemekle de kendi cehlini ve idraksizliğini meydana koymuştu. Hâlbuki onun yok dediği bahisler, Mesnevî'de vardır. Lakin bab ve fasıl olarak değil, sırası geldikçe ve müteferrik surette zikrolunmuştur.

چون کتاب اللہ بیامد هم بر آن - این چنین طعنه زدند آن کافران
11889- Kitab-ı ilahî olan Kur'an nazil olunca, kâfirler, ona da böyle bir tan ve teşnide bulundular.

که اساطیر است و افسانه‌ی نژند - نیست تعمیقی و تحقیقی بلند
11890- Kur'an esatiri rivayetlerden ve eski masallardan ibarettir. Onda, yüksek bir tahkik ve ta'mik yoktur.

Bir gün Aleyhisselatü Vesselam Efendimiz, Mekke Haremindedi yüksek sesle Kur'an okuyor, Kureyş'in eşrafından Ebu Süfyan, Velid bin el-Muğire, Utbe ve Şeybe, Ümeyye bin Halef ve Übey bin Halef ve Nadr bin el-Haris dinliyordu. Bu Nadr, Acem hükümdarlarına ait bazı efsaneleri dinlemiş ve zaptetmişti. Ara sıra Kureyşlilere de onlardan bahsederdi. Kıraat-ı Peygamberî'yi dinleyen eşraf-ı Kureyş: —Muhammed ne diyor, diye Nadr'a sordular. O da: —Ne dediğini ne bileyim? Eski masalları söylüyor, dedi. Onun üzerine Enam Suresi'ndeki şu ayet nazil oldu:

Arapça, Sure Enam ayet 25

"İçlerinden sana kulak verip de (okuduğun Kur'an'ı) dinleyenler vardır. Hâlbuki biz, onu iyice anlayabilmelerine mani olmak için yüreklerinin üstüne perdeler, kulaklarının içine de ağırlık koyduk. Onlar (istedikleri) her mucizeyi görseler yine ona inanmazlar. Hatta o küfredenler sana geldikleri zaman

seninle çekişmeye kalkışarak: Bu, (Kur'an) eskilerin masallarından başka (bir şey) değildir, derler."

İşte Kur'an hakkında böyle hezeyanda bulunanlar, Mesnevî-i Şerif için de aynı tarzda bulunmuşlardı. Yine o müşrikler, Kur'an için diyorlardı ki:

کودکان خرد فهمش می‌کنند - نیست جز امر پسند و ناپسند

11891- Küçük çocuklar bile onu anlıyor, içindekiler kabul edilecek veya edilmeyecek emir ve nehiylerden ibaret...

ذکر یوسف ذکر زلف پر خمش - ذکر یعقوب و زلیخا و غمش

11892- Yusuf ve onun büklüm büklüm zülûfleri... Yakup ve Züleyha ile onların gam ve kederleri...

ظاهر است و هر کسی پی می‌برد - کو بیان که گم شود در وی خرد

11893- Bunları, herkes kolayca anlar. Onda, aklın derinliklerinde kaybolacağı derin beyan nerede?

گفت اگر آسان نماید این به تو - این چنین آسان یکی سوره بگو

11894- Cenab-ı Hakk da, dedi ki: "Eğer bu sana kolay görünüyorsa, bu çeşit kolay ve basit bir sure söyleyiver."

Sure-i Bakara'da müşriklere hitaben:

Arapça, Sure Bakara ayet 23

"Eğer kulumuz (Muhammed)in üzerine parça parça (sure sure, ayet ayet) indirdiğimiz (Kur'an'ın Allah katından geldiğinden)den şüphe ediyorsanız, haydi onun benzerinden siz de bir sure (meydana) getirin."

Arapça, Sure İsra ayet 88

"De ki: Andolsun, ins-ü cîn şu Kur'an'ın benzerini (meydana) getirmeleri için bir araya toplansa, yekdiğerine yardımcı da olsalar, yine onun benzerini getiremezler" ayeti de aynı maksatla inmiştir. Hazreti Mevlâna, ikinci ayetin mealini de nazmederek buyuruyor ki:

جنتان و انستان و اهل کار - گو یکی آیت از این آسان بیار

11895- Ey müşrikler! Sizin cininiz de, insiniz de ve iş ehli olanlarınız da... Haydi bakalım, o kolay Kur'an'dan bir ayet miktarı söz söylesinler."

"HZ. PEYGAMBERİN: KUR'AN'IN ZAHİRİ VAR, BATINI VAR; BATININ DA, YEDİNCİ BATNA KADAR BATINI VAR, HADİSİNİN TEFSİRİ"

تفسیر این خبر مصطفی علیه الصلاة والسلام که للقرآن ظهر و بطن و لبطنه بطن إلى سبعة أبطن

حرف قرآن را بدان که ظاهری است - زیر ظاهر باطنی بس قاهری است

11896- Malumun olsun ki, Kur'an'ın bir zahîrî manası olduğu gibi, o zahirin altında kat kat batini manası da vardır.

زیر آن باطن یکی بطن سوم - که در او گردد خردها جمله گم

11897- O batini mananın altında bir mana daha vardır ki, o mananın idrakinde akıllar kaybolur.

بطن چارم از نبی خود کس ندید - جز خدای بی نظیر بی ندید

11898- Kur'an'ın dördüncü batini manasını ise, nazirsiz ve misalsiz olan Allah'tan gayri kimse görüp anlamadı.

Tabii beşinci, altıncı ve yedinci manaları da böyle.

تو ز قرآن ای پسر ظاهر مبین - دیو آدم را نبیند جز که طین

11899- Oğul! Sen Kur'an'ın yalnız zahirî manasını görüp, onunla kalma. Şeytan da, Adem'i ancak çamurdan ibaret görmüştü.

Çünkü onun suretine bakmış, manen onun halife olduğunu görüş anlamamıştı.

ظاهر قرآن چو شخص آدمی است - که نقوشش ظاهر و جانش خفی است

11900- Kur'an'ın zahiri, sureti meydanda, fakat ruhu gizli olan insana benzer.

مرد را صد سال عم و خال او - يك سر مویی نبیند حال او

11901- Bir kimsenin amcası ve dayısı gibi yakın akrabası bile, yüz yıl bakacak olsa, onun ancak zahirini görür, halinden kıl ucu kadar bir şey müşahade edemez.

“ENBİYA VE EVLİYANIN DAĞLARA GİDİP MAĞARALARDA OTURMALARININ, KENDİLERİNİ GİZLEMELERİ VE HALKIN KORKUSUNDAN KURTULMAK İÇİN DEĞİL, MÜMKÜN MERTEBE HALKI DÜNYAYA BAĞLANMAMAYA TEŞVİK VE İRŞAT İÇİN OLDUĞUNUN BEYANI”

بیان آن که رفتن انبیا و اولیا علیهم السلام به کوهها و غارها جهت پنهان کردن خویش نیست و جهت خوف و تشویش خلق نیست بلکه جهت ارشاد خلق است و تحریض بر انقطاع از دنیا به قدر ممکن

آن که گویند اولیا در که بوند - تا ز چشم مردمان پنهان شوند

11902- “Evliya, halkın nazarından gizlenmek için dağda oturur” derler.

Bu söz doğru değildir.

پیش خلق ایشان فراز صد که اند - گام خود بر چرخ هفتم می نهند

11903- Onlar, halkın nazarında yüzlerce dağın üstündedir ve onlar, yedinci kat sema üstünde adım atarlar.

پس چرا پنهان شود که جو بود - کاو ز صد دریا و که ز آن سو بود

11904- Onlar, halka nazaran yüzlerce denizden, yüzlerce dağdan ötedeyken, neden dağlara giderler ve gizlenirler?

Evliyauallahın zahir ve mestur olanları vardır. Evliyayı zahireyi halk tanır; fakat o tanıyış şöyle böyledir. Hakikatte tamamıyla mutabık değildir. Evliya ve enbiyanın tesettür için dağda, bayırda gizlenmeye ihtiyacı yoktur. Evliya-yı mesturini ise hiç kimse tanıyamaz. Onlar Allah'ın setri altında mahfuzdur.

حاجتش نبود به سوی که گریخت - کز پیش کرهی فلک صد نعل ریخت
11905- *Bir velinin, gizlenmek için dağa kaçmasına ihtiyacı yoktur. Çünkü onun izinden bir tay gibi koşan felek, yüzbinlerce nal düşürmüş de, yine yetişememiştir.*

چرخ گردید و ندید او گرد جان - تعزیت جامه بپوشید آسمان
11906- *Felek çok döndüyse de, o canın tozunu bile göremedi. Asuman da, bundan dolayı mavi renkli matem libası giydi.*

گر به ظاهر آن پری پنهان بود - آدمی پنهان‌تر از پریان بود
11907- *Hani, zahiren peri gözden gizlidir ya... Lakin insan, maneviyatı itibarıyla perilerden daha gizlidir.*

نزد عاقل ز آن پری که مضمر است - آدمی صد بار خود پنهان‌تر است
11908- *Akıl indinde periler, gözden nihandır; fakat insan, perilerden yüz defa ziyade gizlidir.*

آدمی نزدیک عاقل چون خفی است - چون بود آدم که در غیب او صفی است
11909- *İnsanın batını akıl indinde gizli olunca, derunu masivadan hali olan bir velinin maneviyatının ne kadar gizli olacağını kıyas et.*

“VELİLERLE VELİLERİN SÖZLERİ, MUSA ALEYHİSSELAMIN ASASIYLA, İSA ALEYHİSSELAMIN EFSUNUNA BENZER”
تشبیه صورت اولیا و صورت کلام اولیا به صورت عصای موسی و صورت افسون عیسی علیهما السلام

آدمی همچون عصای موسی است - آدمی همچون فسون عیسی است
11910- *İnsan, Musa'nın asası ve İsa'nın duası gibidir.*

در کف حق بهر داد و بهر زین - قلب مومن هست بین اصبعین
11911- *İhsan ve ziynet için müminin kalbi, Hakk'ın avucunda ve iki parmağı arasındadır.*

Hadis-i şerifte: *“Hakikatta insanların kalpleri Rahman ve Rahim olan Allah'ın parmaklarından iki parmak arasındadır; O kalpleri dilediği gibi çevirir”* buyrulmuştur.

Buradaki iki parmaktan maksat, Hakk'ın celâl ve cemal sıfatlarıdır ki, Allah, dilediği kulun kalbini salaha, dilediğinin kalbini de fesada meylettirir.

ظاهرش چوبی و لیکن پیش او - کون يك لقمه چو بگشاید گلو
11912- *Asa-yı Musa, zahirî bir değnekten ibaretti. Fakat ağzını ve boğazını açınca, bütün bir kâinat ona lokma olurdu.*

تو مبین ز افسون عیسی حرف و صوت - آن ببین کز وی گریزان گشت موت
11913- *İsa'nın duasını, harf ve savttan ibaret görme... O dua ile ölümün kaçtığına bak.*

تو مبین ز افسونش آن لهجات پست - آن نگر که مرده بر جست و نشست
11914- *Sen İsa'nın duasında, adi gibi görünen sözlerle bakma. Onların tesiri ile ölümün sıçrayıp oturduğuna bak.*

تو مبین مر آن عصا را سهل یافت - آن ببین که بحر خضرا را شکافت
11915- *Sen, Musa'nın o asayı kolayca bulduğunu görme de, o asanın, Şap denizini yardığını gör.*

تو ز دوری دیده‌ای چتر سیاه - یک قدم و پیش نه بنگر سپاه
11916- *Sen, uzaktan siyah bir çadır görüyorsun. Bir adım ileri at da, o çadırlardaki askere bak.*

تو ز دوری می‌نبینی جز که گرد - اندکی پیش آ ببین در گرد مرد
11917- *Sen uzakta bulunduğun için, toz bulutundan başka bir şey görmüyorsun. Azıcık ileri gel de, o toz arasındaki insanlara bak.*

دیده‌ها را گرد او روشن کند - کوه‌ها را مردی او بر کند
11918- *O insan-ı kâmilin kaldırdığı toz, gözleri aydınlatır, onun şecaat ve kuvveti dağları yerinden koparır.*

چون بر آمد موسی از اقصای دشت - کوه طور از مقدمش رقاص گشت
11919- *Hız. Musa uzak bir çölden gelince, Tur dağı, onun kadem-i bereketiyle rakkas oldu ve titredi.*

“EY DAĞLAR VE KUŞLAR! DAVUD PEYGAMBER İLE BİRLİKTE TERENNÜM EDİN VE BİZ DAVUD'A DEMİRİ YUMUŞATTIK; MEALİNDEKİ AYETİN TEFSİRİ”
تفسیر یا جبالُ اَوَّی مَعَهُ وَ الطَّيْرَ

Sebe Suresi'nde buyrulmuştur ki:

Arapça, Sure Sebe ayet 10

“Andolsun ki biz Davut’a bizden bir imtiyaz verdik: Ey dağlar! Onunla birlikte tespih edin, (dedik). Kuşlara da (bunu emrettik). Ona demiri de (mum gibi) yumuşattık.”

Hazreti Davut o güzel sesiyle Zebur’u okuduğu vakit dağlar akis yapar kuşlar da toplanıp ötüşürdü. Keza Cenab-ı Davut, zırh yaptığı sırada demiri ateşe sokmadan eliyle bükerek, istediği şekle koyardı.

روی داود از فرش تابان شده - کوه‌ها اندر پیش نالان شده
11920- *Davut Aleyhisselamin yüzü, Allah'ın nuru ile münevver olmuş, dağlar onun Zebur okuyuşu ile inlemiş ve akisler yapmıştır.*

کوه با داود گشته هم‌رهی - هر دو مطرب مست در عشق شهی
11921- *Dağ, Davud'a yoldaş oldu... Her iki mutrip, yani Davud ve dağ, Allah'ın aşkıyla mest olmuşlardı.*

یا حِبَالُ أُوبِیِ امر آمده - هر دو هم آواز و هم پرده شده

11922- *“Ey dağlar! Davud ile terennüm edin ve onun okuduklarını tekrarlayın” diye, emr-i ilahî varit olduğu için, ikisi de aynı sesle ve aynı perdeden okurlardı.*

گفت داودا تو هجرت دیده‌ای - بهر من از هم دمان ببریده‌ای

11923- *Cenab-ı Hakk, buyurmuştu ki: “Ey Davud! Sen yerinden, yurdundan ayrıldın... Benim için hem demlerinden, beraber bulunduğun kimselerden ayrı düştün.”*

Çünkü Hazreti Davut’a aşk-ı ilahî galebe edince sarayını ve oradaki musahebelerini bırakır, dağlara gidip orada yalnız başına Zebur okurdu. Yine Allah buyurmuştu ki:

ای غریب فرد بی‌مونس شده - آتش شوق از دلت شعله زده

11924- *Ey garip olmuş, tek ve muinsiz kalmış olan Davud! Ey iştihak ateşi kalbinde alevlenmiş aşk-ı müştak!*

مطربان خواهی و قوال و ندیم - کوهها را پیشت آرد آن قدیم

11925- *Sazende, hanende ve nedim istersen, kadim ve ezelî olan Allah, dağları senin önüne getirmiştir.*

مطرب و قوال و سرنایی کند - که به پیشت باد پیمایی کند

11926- *Onları sana sazende, hanende ve zurnacı kılmıştır ki, huzurunda terennüm edeceklerdir.*

تا بدانی ناله چون که را رواست - بی‌لب و دندان ولی را ناله‌هاست

11927- *Şunu bilesin diye ki: “Dağın inlemesi mümkün olunca, evliyanın da, dudaksız ve dişsiz gönülden gelen iniltileri vardır.”*

نغمه‌ی اجزای آن صافی جسد - هر دمی در گوش حسش می‌رسد

11928- *Cesetleri de safiyet kesbeylemiş olan o velilerin ecza ve azasından zuhur eden name ve naleler, her zaman onların his kulağına akseder.*

همنشینان نشنوند او بشنود - ای خنک جان کاو به غییش بگرو

11929- *O velinin yanında oturanlar, duymaz ve işitmezler de, velinin kendisi işitir. O nağme ve nalelere, gaibane iman edenlere ne mutludur.*

بنگرد در نفس خود صد گفت‌وگو - همنشین او نبرده هیچ بو

11930- *O veli, nefsine bakar ve onunla yüzlerce söz konuşur, lakin yanında oturan kimse, o gizli mükâlemeden koku bile alamaz.*

Kelâm-ı nefsi denilen bir mükâleme tarzı vardır ki bir kimse ağzı kapalı ve sakit olduğu halde kalbinden çok söz geçirir, hatta hayalinde ihzar eylemiş olduğu kimselerle konuşur. Fakat bu konuşmayı hariçte olanlar, hatta yanında oturanlar anlayamaz.

صد سؤال و صد جواب اندر دلت - می‌رسد از لامکان تا منزلت

11931- *Lâmekân âleminden gönlüne, yüzlerce sual ve yüzlerce cevap gelir.*

بشنوی تو نشنود ز آن گوشها - گر به نزدیک تو آرد گوش را

11932- *Sen onları işitirsin; başkaları kulağını yaklaştırsa da, o sözleri duyamaz.*

گیرم ای کر خود تو آن را نشنوی - چون مثالش دیده‌ای چون نگروی

11933- *Ey sağır! Farz edelim ki sen, o sual ve cevabı duymuyorsun, kendi nefsinde vuku bulan misal üzerine olsun, niçin tasdik etmiyorsun?*

“ANLAYIŞINDAKİ KUSUR DOLAYISIYLA MESNEVÎ’YE TAN ETMİŞ OLANA CEVAP”

جواب طعنه زننده در مثنوی از قصور فهم خود

İran’da basılmış olan fihristli Mesnevî’nin 306. sayfasında deniliyor ki: “Feyzi, bazı kitap satın almak için kardeşini İran’a göndermiş, o da alıp getirmişti. Feyzi ilk evvel Kur’an’ı aldı: Bu, Muhammed’in telifidir, diyerek yere koydu. Sonra Mesnevî için: Bu da eski masallardır, hezeyanında bulundu. Mecliste bulunanlardan biri: Bu, iyi bir fal kitabıdır, dedi. Feyzi: Öyle ise bir tefeül edelim, diyerek lâlettayin bir sayfa açtı. Aşağıda gelecek beyitler çıkmasıyla mahçup oldu. Birkaç gün sonra boğazı şişerek helâk oldu.” Bu Feyzi’nin kim olduğu orada tasrih edilmemiştir. Vakıa Hint’de ulemeden ve şuaradan bir Feyzi vardır ki, Kur’an-ı Kerim’e, noktasız harflerden müteşekkil bir tefsir yazmıştır. Fakat onun böyle bir terbiyesizlikte bulunmasına ve Kur’an için “Muhammed’in telifidir” demiş olmasına ihtimal verilemez. Bundan 20, 25 sene evvel, Üsküdar Mevlevihanesi’nin en sonraki şeyhi merhum Ahmet Remzi Efendi, Mesnevî-i Şerif’in altı cildini baştan aşağı süzmüş, tazaruata dair olan beyitleri bir araya getirmiş ve “Münacaatı Hazreti Mevlâna” ünvanlı bir risale tertip eylemiştir. Sonra ben de o risaleyi tercüme etmiş ve mukaddimesinde demiş olduklarımı, faidesine ve lüzumuna binaen aynen alıyorum:

“Mesnevî’de şiiriyet arayanlar şunu bilmelidir ki, Mesnevî’de şiir değil maarif ve hakayık ve tevhide müteallik vekayi’ bulunur. Mesnevî’nin bir beytinde Hazreti Mevlâna: “Bizim Mesnevî, vahdet dükkânıdır. Münderecatında vahdetten başka ne görürsen o puttur” buyuruyor. Nazım Vahdetperesti de, demiştir ki: “Ben kafiye düşünüyorum. Sevgilim ise, benim didarımdan başka bir şey düşünme. Ey benim kafiye endişem! Benim indimde devlet kafiiyesi sensin. Ki vuslat demektir. Harf nedir ki, onu düşünmekle meşgul olacaksın? Harf nedir? Bağların etrafındaki dikenden duvar gibidir. Ben harfi de, savtı da, ondan mütehassıl kelâmı da ortadan kaldırır, bunların vasıtalığı olmaksızın seninle konuşuyorum, diyor.”

Demek ki Hazreti Mevlâna, şairliği ve dâhiliği değil, ancak ve ancak ilahîliği düşünmüş ve onu gaye edinmiştir. Cenab-ı Pir Efendimiz, Rabbanî hakikatler neşri emeline mukabil, kafiye perdazlık hevesiyle söz söylemiş olsaydı Farisi edebiyatın şairler sultanı olurdu. Fakat o zaman sadat-ı urefa ve hazeratı sofîyenin Mevlânası olamazdı.”

Hazreti Mevlâna, muterizine hitaben diyor ki:

ای سگ طاعن تو عوعو می‌کنی - طعن قرآن را برون شو می‌کنی
11934- *Ey tan ve itiraz eden köpek! Ne havlayıp duruyorsun? Kur'an'a tan etmeyi, kendin için necat vesilesi mi vehmediyorsun?*

این نه آن شیر است کز وی جان بری - یا ز پنجه‌ی قهر او ایمان بری
11935- *Bu, kendisinden canını ve kahır pençesinden imanını kurtaracağın bir arslan değildir.*

تا قیامت می‌زند قرآن ندا - ای گروهی جهل را گشته فدا
11936- *Kıyamete kadar Kur'an, münkirlere nida eder ki: "Ey cehalete kurban olmuş guruh!"*

که مرا افسانه می‌پنداشتید - تخم طعن و کافری می‌کاشتید
11937- *Siz beni masal sanarak, itiraz ve küfür tohumunu dikmiştiniz.*

خود بدیدید آن که طعنه می‌زدیت - که شما فانی و افسانه بدیت
11938- *Tan ettiğinizi gördünüz ki, o bakidir, siz ise, masal oldunuz.*

من کلام حق و قایم به ذات - قوت جان جان و یاقوت زکات
11939- *Ben Allah kelimiyim ve Zat-ı Bari ile kaimim. Ruhlar ruhu olan enbiya ve evliyanın gıdasıyım ve kusursuz, ayıpsız bir yakutum.*

نور خورشیدم فتاده بر شما - لیک از خورشید ناگشته جدا
11940- *Ben, hakikat güneşinin size aksetmiş ziyasıyım. Lakin o güneşten de ayrı değilim.*

نک منم ینبوع آن آب حیات - تا رهانم عاشقان را از ممات
11941- *Âşıkları cehalet ve gaflet ölümünden kurtarmak için, ben bir ab-ı hayat membayım.*

گر چنان گند آرتان ننگیختی - جرعه‌ای بر گورتان حق ریختی
11942- *Eğer sizin hırsınız, böyle kokmuş bir itiraz rayihası meydana getirmeseydi, Cenab-ı Hakk, sizin kabrinize de o ab-ı hayattan bir cûra dökerdi.*

نه بگیرم گفت و پند آن حکیم - دل نگردانم به هر طعنی سقیم
11943- *Hayır... Her kötü ve yanlış kınama yüzünden gönlümü bozmam, işimden ve sözümünden kalmam. O Hakim'in sözünü ve nasihatini dinlerim.*
Ki şu kıssayı o nakletmiştir:

“SEYİSLERİN ISLIK ÇALMASI YÜZÜNDEN, TAYIN ÜRKÜP SU İÇMEMESİ”
مثل زدن در رمیدن کراهی اسب از آب خوردن به سبب شخولیدن ساینسان

آن که فرمودست او اندر خطاب - کراه و مادر همی‌خوردند آب
11944- *Hakim-i Gaznevî, buyurmuştur ki: "Bir kısrak ile bir tay, su içiyordu."*

می‌شخولیدند هر دم آن نفر - بهر اسبان که هلا هین آب خور
11945- *"Gelin su için!" diye, atları çağırmak için seyisler ıslık çalıyorlardı.*

آن شخولیدن به کره می‌رسید - سر همی‌برداشت و از خور می‌رمید
11946- *O ıslığı işiten tay, başını kaldırıyor ve ürktüğü için su içemiyordu.*

مادرش پرسید کای کره چرا - می‌رمی هر ساعتی زین استقا
11947- *Anası: "Yavrum! Niçin su içmeden sık sık ürküyorsun?" diye sordu.*

گفت کره می‌شخولند این گروه - ز اتفاق بانگشان دارم شکوه
11948- *Tay, dedi ki: "Bu adamlar ıslık çalıyorlar. Onların hep bir ağızdan çıkan ıslığından korkuyorum."*

پس دلم می‌لرزد از جا می‌رود - ز اتفاق نعره خوفم می‌رسد
11949- *Kalbim titriyor ve yerinden oynuyor. Onların birleşen ıslıklarından ürküyorum.*

گفت مادر تا جهان بوده‌ست از این - کار افزایان بدند اندر زمین
11950- *Anası, dedi ki: "Dünya oldu olalı, arz üzerinde böyle beyhude iş yapmak isteyenler vardır."*

هین تو کار خویش کن ای ارجمند - زود کایشان ریش خود بر می‌کنند
11951- *Mesut evladım! Sen işine bak ve suyunu iç. Onların kendi sakallarını yolmaları yakındır.*

وقت تنگ و می‌رود آب فراخ - پیش از آن کز هجر گردی شاخ شاخ
11952- *Vakit dar, ömür kısadır ve derenin suyu gibi akıp gitmektedir. Ondan ayrılmadan evvel, suyunu iç.*

شهره کاریزی است پر آب حیات - آب کش تا بر دمد از تو نبات
11953- *Ab-ı hayat ile dolu bir deredir; ondan su iç ki, sende manevî nebatat yetişsin.*

Buradaki taydan maksat, salık; kısarak, mürşid; seyisler, Kelâmullah ve kelâm-ı evliyaullah itiraz eden muterizlerdir. Mürşid-i kâmil, dervişine diyor ki: Kalbinde manevî nebatat yetişmesi için ab-ı hayat gibi olan Allah ve ricaullah kelâmından istifade et. Şunun bunun itirazına bakma ve oyalanma ki, vakit dar ve ömür kısadır.

آب خضر از جوی نطق اولیا - می‌خوریم ای تشنه‌ی غافل بیا
11954- *Ey susamış gafil! Gel de, evliyaullah nutkundan ab-ı hayat içelim.*

گر نبینی آب کورانه به فن - سوی جو آور سبو در جوی زن

11955- Eğer fen ve sanatla, Kevser suyunu görmüyorsan, bari körler gibi gel de, testini dereye daldır.

چون شنیدی کاندرا این جو آب هست - کور را تقلید باید کار بست

11956- Bu dereye su olduğunu duydun ya... Körlere taklitte iş görmek gerek.

Hazreti Mevlâna, evliyaullah nutkunu ab-ı hayata, kendilerini de o ab-ı hayatın aktığı dereye benzetmişti. Burada buyuruyor ki: Ey gafil kimse! Mademki evliyaullah deresinde su olduğunu işittin. Göremesen bile, körler gibi hareket et ve testini götürüp o dereye daldır ki, su bulunduğunu testinin doluşundan anlayasın.”

چون گران دیدی شوی تو مستدل - رست از تقلید خشک آن گاه دل

11957- Kurbanı ağırlaştırmış görünce, deredeki suyu istidlal edersin; o vakit, kalbin kuruluk taklidinden kurtulmuş olur.

گر نبیند کور آب جو عیان - لیک داند چون سبو ببند گران

11958- Kör, derenin suyunu açıkça göremez de, daldırdığı testinin ağırlaştığını anlayınca, dereye su bulunduğunu bilir.

که ز جو اندر سبو آبی برفت - کاین سبک بود و گران شد ز آب و زفت

11959- Ve “Dereden testiye su dolmuş; zira testi hafifti, içerisine su girdiği için ağırlaştı” der.

Ve itiraf eder ki:

ز انکه هر بادی مرا درمی ربود - باد می نریایدم ثقلم فزود

11960- Evvelce, her yel beni kapıp götürürdü. Fakat şimdi ağırlaştım, her hevanın yerinden oynatmayacağı bir hale geldim.

مر سفیهان را رباید هر هوا - ز انکه نبودشان گرانی قوی

11961- Akılsız kişileri, her heva kapar götürür. Çünkü onlarda, ilmî ve ruhanî kuvvet ağırlığı yoktur.

کشتی بی لنگر آمد مرد شر - که ز باد کژ نیاید او حذر

11962- Şer sahibi olan kimse, çapasız gemi gibidir ki, muhalif rüzgârdan çekinir.

لنگر عقل است عاقل را امان - لنگری دریوزه کن از عاقلان

11963- Akıllı başında bir kimse için akıl, gemi çapası gibidir. Onu, akıp gitmekten emin kılar. Ey salık! Sen akıllı olanlardan çapa talep et.

Bir yere bağlan...

او مددهای خرد چون در ربود - از خزینهای در آن دریای جود

11964- Böyle bir kimse, o cömertlik denizinin inci hazinesinden akıl ve idrak kazanırsa...

زین چنین امداد دل پر فن شود - بجهد از دل چشم هم روشن شود
11965- *Bunların yardımıyla, gönlü münevver olur. Sonra gönülden basar-ı basirete yükselir, göz de nurlanır.*

ز انکه نور از دل بر این دیده نشست - تا چو دل شد دیده‌ی تو عاطل است
11966- *Çünkü nur, kalpten göze yükselir. Gönül olmasa, göz muattal kalır.*

دل چو بر انوار عقلی نیز زد - ز آن نصیبی هم به دو دیده دهد
19667- *Gönül, akıl nurları ile nurlanırsa, o nurlardan göze de nasip verir.*

پس بدان کآب مبارک ز آسمان - وحی دلها باشد و صدق بیان
11968- *O halde malumun olsun ki, gökten gelen mübarek su, kalplere olan ilham ve dillere gelen doğru sözlülüktür.*
Kaf Suresi'ndeki:

Arapça, Sure Kaf ayet 9

“Gökten de bereketli su indirdik de onunla bahçeler, biçilecek taneler bitirdik.”

Meşayih-i sofiyeden Alaüddevle, bu ayeti “Semai dünyadan feyiz suyu indirdik de, onunla kalpleri cennet gibi ihya ve oralarda Allah muhabbeti taneleri inbat eyledik” diye tefsir eylemiştir.

Sure-i Rad'daki:

Arapça, Sure Rad ayet 17

“O, gökten bir su indirmiştir de vadiler kendi miktarlarınca sel olmuştur” ayetine de işaretir.

ما چو آن کره هم آب جو خوریم - سوی آن وسواس طاعن ننگریم
11969- *Bizde bahsi geçen tay gibi dere suyundan içelim, bizi kınayan vesveseciye bakmayalım ve sözlerine aldırış etmeyelim.*

پی رو پیغمبرانی ره سپر - طعنه‌ی خلقان همه بادی شمر
11970- *Peygamberlerin izinde yürümek istiyorsan, yolunda ilerle. Halkın bütün kınamalarını rüzgâr farz eyle.*

آن خداوندان که ره طی کرده‌اند - گوش با بانگ سگان کی کرده‌اند
11971- *Yol kat etmiş olan enbiya ve evliya hazeratı, köpeklerin ulumasına kulak vermemişlerdir.*

“O MIHMAN ÖLDÜREN MESCİDİN KISSASINDAN BAKİYESİ”

بقیه‌ی ذکر آن مهمان مسجد مهمان کش

باز گو کان پاک باز شیر مرد - اندر آن مسجد چه بنمودش چه کرد
11972- *Ya Mevlâna! O tertemiz arslan gibi mihmanın, mescitte ne gördüğünü ve ne yaptığını anlat...*

خفت در مسجد خود او را خواب کو - مرد غرقه گشته چون خسبد به جو
11973- *Mescit dâhilinde yattı. Fakat onda uyumak nerede? Bir nehirde suya gark olmuş kimse, nasıl uyuyabilir?*

خواب مرغ و ماهیان باشد همی - عاشقان را زیر غرقاب غمی
11974- *Gam ve kedere gark olmuş âşıkların uyuması, kuşların ve balıkların uykusu gibi olur.*

نیم شب آواز با هولی رسید - کایم آیم بر سرت ای مستفید
11975- *Gece yarısı, korkunç bir ses işitildi ki: "Ey fayda arayan! Sana geleyim mi?" diyordu.*

پنج کرت این چنین آواز سخت - می رسید و دل همی شد لخت لخت
11976- *Bu korkunç ses, bin defa tekerrür etti. Mihmanın kalbi de, parça parça oldu.*
İşitilen korkunç ses dolayısıyla Hazreti Mevlâna, şeytanın insanlara olan sayhasının beyanına şuru' ediyor ve:

"ONLARI ATLI VE YAYA ASKERLERİNLE ÇAĞIR AYET-İ KERİMESİNİN TEFSİRİ"
تفسیر آیت وَ أَجْلِبْ عَلَيْهِمْ بِخَيْلِكَ وَ رَجْلِكَ

"Onların içinden gücünün yettiği kimseleri sesinle yerinden oynat, onlara karşı süvarilerinle, piyadelerininle yaygara çıkar; mallarına, evlâtlarına ortak ol. Onlara vaat et. Şeytan (bu)! Onlara bir aldatıştan başka ne vaat eder o? Benim gerçek kullarım (var ya). Senin onlar üzerinde hiçbir hakimiyetin yoktur. (Onlara) vekil olarak Rabbin yeter."

تو چو عزم دین کنی با اجتهاد - دیو بانگت بر زند اندر نهاد
11977- *Ey salık! Sen din yolunda mücahedeye azmedince, şeytan içinden seslenir.*

که مرو ز آن سو بیندیش ای غوی - که اسیر رنج و درویشی شوی
11978- *Ey sapık adam! Düşün de, mücahede yoluna gitme. Zira hastalık ve fakirliğe esir olursun.*

بی‌نوا گردی ز یاران و ابری - خوار گردی و پشیمانی خوری
11979- *Dostlarından ayrı düşer, hor ve hakir bir hale gelir, pişman olursun.*

تو ز بیم بانگ آن دیو لعین - واگریزی در ضلالت از یقین
11980- *Sen de, o melun şeytanın sesinden korkar, yakinden kaçır, sapıklığa düşersin.*

که هلا فردا و پس فردا مراست - راه دین پویم که مهلت پیش ماست
11981- *Dersin ki: "Yarın var, yarın benim içindir. Önümüzde mühlet var. O mühlet içinde, din yoluna süluk ederim."*

مرگ بینی باز کاو از چپ و راست - می‌کشد همسایه را تا بانگ خاست
11982- *Sağdan, soldan ölümün gelip çattığını görürsün... Komşuların ölür, evlerinden feryatlar yükselir.*

باز عزم دین کنی از بیم جان - مرد سازی خویشتن را يك زمان
11983- *Can korkusundan, tekrar din yoluna azimet eder. Bir zaman, kendini Allah adamı yaparsın.*

پس سلح بر بندی از علم و حکم - که من از خوفی نیارم پای کم
11984- *İlimden ve hikmetlerden silah kuşanırsın; "Ben, korkumdan din yolundan ayağımı eksik atmam" dersin.*

باز بانگی بر زند بر تو ز مکر - که بترس و باز گرد از تیغ فقر
11985- *Şeytan, sana tekrar: "Fakr ve zaruret kılıcından kork ve geri dön" diye, kandırıcı hitaplarda bulunur.*

باز بگریزی ز راه روشنی - آن سلاح علم و فن را بفکنی
11986- *Yine aydınlık yoldan kaçır, ilim ve fen silahını atar, şeytana tabî olursun.*

سالها او را به بانگی بنده‌ای - در چنین ظلمت نمد افکنده‌ای
11987- *Yıllarca, şeytana bir sayhasıyla bende olur; böylece, dalalet karanlıkları içinde "Seyr ve süluk" keçe ve abasını atarsın.*

هیبت بانگ شیاطین خلق را - بند کرده ست و گرفته خلق را
11988- *Şeytan seslerinin heybeti, halkı boğazından yakalamış ve bağlamıştır.*

تا چنان نومید شد جانشان ز نور - که روان کافران ز اهل قبور
11989- *Halkın canı, nurdan ümidini o kadar kesmiştir ki, ölmüş ve gömülmüş kâfirlerin ruhu, ancak o kadar ümitsizdir.*

این شکوه بانگ آن ملعون بود - هیبت بانگ خدایی چون بود
11990- *O melunun sesinde bu kadar heybet bulunursa, Nida-yı İlahinin heybeti nasıl olur?*

هیبت باز است بر کبک نجیب - مر مگس را نیست ز آن هیبت نصیب
11991- *Doğandan, aslı nesli belli olan keklik korkar. Sineğe o korkudan pay yoktur.*

ز انکه نبود باز صیاد مگس - عنکبوتان می‌مگس گیرند و بس
11992- *Çünkü doğan, sinek avcısı olmaz. Sineği, ancak örümcekler yakalar.*

بانگ دیوان گله بان اشقیاست - بانگ سلطان پاسبان اولیاست
11993- *Şeytanların sayhası, eşkıya çobanıdır. Padişahın sedası ise, evliyanın bekçisidir.*

تا نیامیزد بدین دو بانگ دور - قطره‌ای از بحر خوش با بحر شور
11994- *Ta ki, birbirinden uzak olan bu iki ses sebebiyle, tatlı denizden tuzlu denize bir damla karışmasın.*

“Bahr-ı hoş”tan maksat, enbiya ve evliya; “Bahr-ı şur”dan murat da kefare ve eşkiyadır. Bu iki denizden birer damla yekdiğerine karışmamak için nida-yı ilahî muhafızdır.

“GECE YARISI, MİSAFİRİN KULAĞINA TILSIM SESİNİN VASIL OLMASI”

رسیدن بانگ طلسمی نیم شب مهمان مسجد را

بشنو اکنون قصه‌ی آن بانگ سخت - که بدان از جا نرفت آن نیک بخت
11995- *Şimdi, o sert ve korkunç sesin hikâyesini dinle. O mesut, talihli misafir, sesi duyunca yerinden bile kıpırdamadı.*

گفت چون ترسم چو هست این طبل عید - تا دهل ترسد که زخم او را رسید
11996- *Kendi kendine, dedi ki: “Neden korkayım? Bu ses, bayram davulu sesi... Tokmağı yiyen davul; o korksun!”*

ای دهل‌های تهی بی‌قلوب - قسمت‌ان از عید جان شد زخم چوب
11997- *Ey boş davul gibi olan kalpsizler! Can bayramınızdan kısmetiniz tokmaktan ibaret...*

شد قیامت عید و بی‌دینان دهل - ما چو اهل عید خندان همچو گل
11998- *Kıyamet, bir bayramdır. Dinsizler o bayramın davuludur. Biz de, gül gibi açılıp gülen bayram halkı gibiyiz.*

بشنو اکنون این دهل چون بانگ زد - دیگ دولت‌با چگونه می‌پزد
11999- *Şimdi dinle, bu davul nasıl ses verdi? Tencere, ne yolda devlet ve saadet çorbası pişirdi?*

چون که بشنود آن دهل آن مرد دید - گفت چون ترسد دلم از طبل عید
12000- *Nazar ve tecrübe sahibi olan misafir, o sesi işitince dedi ki: “Kalbim, bayram davulundan nasıl olur da korkar?”*

گفت با خود هین ملرزان دل کز این - مرد جان بد دلان بی‌یقین
12001- *Kendi kendime: “Dikkat et, yüreğin oynamasın. Yakın sahibi olmayan korkak kimseler, işte bu sestten ölmüşlerdir.”*

وقت آن آمد که حیدروار من - ملک گیرم یا بپردازم بدن
12002- *Hız. Ali gibi, ya ülkeyi fethederim, ya canım bedenimden gider.*

بر جهيد و بانگ بر زد کای کیا - حاضرَم اينک اگر مردی بيا
12003- *Böyle diyerek, yattığı yerden sıçrayıp kalktı ve: "Ey büyük kimse! İşte ben hazırım, sen de mert isen gel" dedi.*

در زمان بشکست ز آواز آن طلسم - زر همی ریزید هر سو قسم قسم
12004- *Onun bu seslenişinden, tılsım bozuldu; her tarafa, kısım kısım altın döküldü.*

ريخت چندان زر که ترسيد آن پسر - تا نگیرد زر ز پری راه در
12005- *O kadar altın döküldü ki, çokluğundan kapıyı kapatacak diye, o misafir korktu.*

بعد از آن برخاست آن شیر عتید - تا سحرگه زر به بیرون می کشید
12006- *Ondan sonra, o cesur arslan kalktı, sabaha kadar altınları dışarı taşıdı.*

دفن می کرد و همی آمد به زر - با جوال و توبره بار دگر
12007- *Altınları gömüyor, sonra yine gelip torba ile tekrar dışarıya taşıyordu.*

گنجه بنهاد آن جان باز از آن - کوری ترسانی واپس خزان
12008- *Korkup da geri kaçanların rağmına olarak, o fedai misafir, altınlardan hazineler ve defineler yaptı.*

این زر ظاهر به خاطر آمده ست - در دل هر کور دور زر پرست
12009- *Bu fıkrayı işiten kör, Hakk'tan uzak ve altına tapan her gafilin aklına, zahirî ve maddî olan altın gelmiştir.*

کودکان اسفالها را بشکنند - نام زر بنهند و در دامن کنند
12010- *Çocuklar, çanak-çömlek gibi şeyleri kırarlar. O parçaları, altın diyerek eteklerine doldururlar.*

اندر آن بازی چو گویی نام زر - آن کند در خاطر کودک گذر
12011- *O oyun esnasında, sen, altının adını söyleyecek olursan, çocuğun hatırına o çömlek kırıkları gelir.*

بل زر مضروب ضرب ایزدی - کاو نگردهد کاسد آمد سرمدی
12012- *Hâlbuki benim bahsettiğim altın, üstüne Tanrının adı basılmış hakiki altındır ki, kıymeti kesata uğramaz, ebedîdir.*

آن زری کاین زر از آن زر تاب یافت - گوهر و تا بندگی و آب یافت
12013- *Öyle bir altın ki, dünya altınları, o altından parlaklık ve letafet bulmuştur.*

آن زری که دل از او گردد غنی - غالب آید بر قمر در روشنی

12014- Öyle bir altın ki, gönül, onun bereketiyle gani olur. O manevî altın, parlaklıkta aya galip gelir.

Hazreti Peygamber s.a.v. Efendimiz: **“Zenginlik malın çokluğundan değildir. Hakiki servet, gına-yı nefstir, göz tokluğudur”** buyrulmuştur.

شمع بود آن مسجد و پروانه او - خویشتن درباخت آن پروانه‌خو

12015- O mescit, bir şema; misafir de, ona pervane olmuştu. O pervane tabiatlı misafir, orada kalmak suretiyle, nefsinı fedaya azmetmişti.

پر بسوخت او را و لیکن ساختش - بس مبارک آمد آن انداختش

12016- Ateş, pervanenin kanadını yaktı; ama daha güzel bir kanat ihsan etti. Ateşe atılması, ona çok mübarek geldi.

Misafirlerin mescitte yatması, işittiği tehlike rivayetleri dolayısıyla bir fedakârlık, bir mücadele idi. Onu ihtiyar edip orada yatmasıyla ettiği mücadele, hakkında hayırlı olmuştu.

همچو موسی بود آن مسعود بخت - کاتشی دید او به سوی آن درخت

12017- O mesut ve talihli misafir, bir ağaçta ateşin parladığını gören Hz. Musa gibiydi.

Hazreti Musa, Şuayp Aleyhisselama çobanlık ettikten ve damadı olduktan sonra sıra yapmak ve haremiyle birlikte Mısır'a gitmek üzere yola çıkmıştı. Vadi-i Eymen'e gelince hava soğuktu. Ateş yakmak istediye de tutuşturacak vasıta yoktu. Derken uzaktaki bir ağaçta ateş gördü. Oradan bir kor parçası alıp ateş yakmak için oraya doğru gitti ve ilahî tecelliye mazhar oldu. Kendisine peygamberlik verildi. Ve Firavun'u imana davete memur edildi.

چون عنایتها بر او موفور بود - نار می‌پنداشت و آن خود نور بود

12018- Allah'ın lütuf ve inayeti, Hz. Musa hakkında, fazlaydı. Onun ateş sandığı şule, hakikatte nurdu.

Hikâyemizdeki mescit, görmeyen gözler için bir misafirhane gibi ise de hakikatte orası ehli için servet ve saadet makamı olmaktadır. Hazreti Mevlâna, nasihata şuru' ederek diyor ki:

مرد حق را چون ببینی ای پسر - تو گمان داری بر او نار بشر

12019- Oğlum! Sen Allah adamını görünce, onda beşeriyet ateşi var sanırsın.

تو ز خود می‌آیی و آن در تو است - نار و خار ظن باطل این سو است

12020- Sen, kendin gibi biliyor ve onu nefsine kıyas ediyorsun. Hâlbuki o beşeriyet sıfatı sende. Batıl bir zannın ateşi ve dikenî bundan dolaydır.

او درخت موسی است و پر ضیا - نور خوان نارش مخوان باری بیا

12021- O merd-i ilahî, Musa'nın şule gördüğü ağaç gibi parlamaktadır. O parıltıya “nur” de, “ateş” deme.

Gülşen-i Râz sahibi Mahmud Şebüsteri, der ki: “Bir ağaçtan Ene’l-Hakk tecellisi caiz oluyor da, ezelî mesut bir ariften zuhur etmesi, yani onun Hallac-ı Mansur gibi Ene’l Hakk demesi neden caiz olmasın?”

نه فطام این جهان ناری نمود - سالکان رفتند و آن خود نور بود

12022- Dünyayı terk etmek, iptidaları ateş gibi yakıcı görünmedi mi? Salıklar, o ateşe ehemmiyet vermediler ve yollarına devam ettiler. Sonra anladılar ki, terk-i dünya, nar değil, nur imiş.

İşte insan-ı kâmil de böyledir. O da evvela ateş gibi görünür, sonra mücessem bir nur-u ilahî olduğu anlaşılır.

پس بدان که شمع دین بر می‌شود - این نه همچون شمع آتشها بود

12023- Malumun olsun ki, dinin şem’i olan insan-ı kâmil, daima terakki eder. O şem-i din, diğer şemalara benzemez. Onlar yandıkça eksilir, nihayet biterler.

این نماید نور و سوزد یار را - و آن به صورت نار و گل زوار را

12024- Bu zahîrî mum, nur görünür; fakat sevgiliyi yakar... Din mumu ise, sureta ateş görünür, fakat ziyaretçilere ve dostlara gül ve gülzardır.

این چو سازنده ولی سوزنده‌ای - و آن گه وصلت دل افروزنده‌ای

12025- Bu zahîrî mum, aydınlık vermek suretiyle birçok iş görür, fakat yakıcıdır. Dinin şem’i olan insan-ı kâmil ise, vuslat zamanında gönlü aydınlatır.

شکل شعله‌ی نور پاک سازوار - حاضران را نور و دوران را چو نار

12026- O pak ve ilahî nur ise, şule şeklinde olmakla beraber, ona ulaşanlar için nur, uzakta kalanlar için nardır.

“O AŞIĞIN SADR-I CİHAN İLE GÖRÜŞMESİ”

ملاقات آن عاشق با صدر جهان

آن بخاری نیز خود بر شمع زد - گشته بود از عشقش آسان آن کبد

12027- O Buharalı âşık da, kendini visal şem’ine atmıştı. Çektiği meşakkatler, aşkı dolayısıyla ona kolay gelmekteydi.

آه سوزانش سوی گردون شده - در دل صدر جهان مهر آمده

12028- Onun yakıcı ahı, göklere yükselmiş, Sadr-ı Cihan’ın kalbine de, merhamet gelmişti.

گفته با خود در سحرگه کای احد - حال آن آواره‌ی ما چون بود

12029- Sadr-ı Cihan, seher vakti: “Ey ehad ve samet olan Allah! Bizim o avare meftunumuzun hali nedir?” diye, kendi kendine düşünmüştü.

او گناهی کرد و ما دیدیم لیک - رحمت ما را نمی‌دانست نیک

12030- O bir günah etmişti, biz onu gördük. Lakin o bizim merhametimizin derecesini iyice anlayamadı.

Bir hadis-i şerifte buyruluyor ki: **“Gecenin yarısı yahut üçte ikisi geçince Cenab-ı Hakk buyurur ki: Bir istekli var mı ki, istediği verilsin. Bir istiğfar eden var mı ki, günahı mağfiret edilsin. Bir dua eden var mı ki, duası kabul olunsun?”**

İşte bu hadis-i şerif, merhamet-i ilahînin bolluk ve genişliğini bildirmektedir. Sadr-ı Cihan da o merhametin mazharı olduğu için günahkâr aşkını affeylemiş, hatta onun ne halde ve ne âlemde bulunduğunu merak etmişti. Onun için diyordu ki:

خاطر مجرم ز ما ترسان شود - ليك صد اوميد در ترسش بود

12031- Suçlu olan bizden korkar. Lakin o korku içinde, yüzlerce ümit de besler.

من بترسانم وقیح یاوه را - آن که ترسد من چه ترسانم و را

12032- Ben, utanmaz bir edepsizi korkuturum. Fakat benden korkanı niçin korkutayım ki?

بهر دیگ سرد آذر می‌رود - نه بدان کز جوش از سر می‌رود

12033- Soğuk çömlek için, ateş gerekir. Kaynayan ve taşan çömleğe, ateş lazım değildir.

ایمنان را من بترسانم به علم - خایفان را ترس بردارم به حلم

12034- Emin ve korkusuz olanları ilim ile yani onların bildiği kabahatleri dolayısıyla korkuturum. Korkanları ise, hilmim ve merhametim sevkiyle, korkudan halas ve temin eylerim.

پاره دوزم پاره در موضع نهم - هر کسی را شربت اندر خور دهم

12035- Ben yama dikerim, hem de o yamayı mevkiine koyarım. Herkese, mizacına göre şerbet veririm.

هست سر مرد چون بیخ درخت - ز آن بروید برگه‌اش از چوب سخت

12036- İnsan sırrı, yani ilm-i ilahîdeki ayanı sabitesî, ağacın kökü gibidir. Ağaç yaprakları, o sert ve sağlam kökten sürer.

در خور آن بیخ رسته برگها - در درخت و در نفوس و در نهی

12037- Yapraklar köke layık bir surette yetişir. Kök ne ağacından ise, yaprakları da o ağaçtan olur. Nefisler ve akıllar da böyledir; onlar da, ayan-ı sabitelerine tabîdirlere.

بر فلك پرهاست ز اشجار وفا - أصلها ثابت و فرعها في السما

12038- Vefa ağaçlarının felekte öyle meyveleri vardır ki, onların kökü sabit, dalları semadadır.

Sure-i İbrahim'deki şu ayet-i kerimeye telmih vardır.

Arapça, Sure İbrahim ayet 24-25

“Görmedin mi, Allah sana nasıl bir mesel irat etmiştir. Güzel bir kelime, kökü sabit (ve sağlam) ve dal(lar)ı semada (yukarıda) olan bir ağaç gibidir. Ki o (ağaç) Rabbinin izniyle her zaman yemişini verir durur. Allah insanlara (böyle)

misaller irat eder. Olur ki, onlar çok iyi düşünüp ibret alırlar” ayet mealindeki güzel kelimeden maksat: Tevhid, tespih, tahmit, istiğfar, şükür ve hamd gibi mübarek kelimelerdir. Ariflere göre de güzel kelime: Enbiya ve evliyanın ruhlarıdır. Çünkü Cenab-ı Hakk, Al-i İmran Suresi’nde Hazreti Yahya ve İsa için kelime ıtlak eylemiştir. İşte o nebi yahut velinin kendisi veya ruhu arz üzerinde olduğu halde zikir ve konuşması göklere kadar yükselir ve söylediği hikmet ve mevize yemişlerinden istidat ehli her vakit istifade ederler.

چون برست از عشق پر بر آسمان - چون نروید در دل صدر جهان
12039- Gökte, aşkın tesiriyle meyve yetiştince, Sadr-ı Cihan’ın kalbinde nasıl yetişmez?

موج می‌زد در دلش عفو گنه - که ز هر دل تا دل آمد روزنه
12040- Sadr-ı Cihan’ın kalbinde, aşığının kabahatini affetmek arzusu dalgalanıyordu. Zaten, gönülden gönüle pencere vardır.

که ز دل تا دل یقین روزن بود - نه جدا و دور چون دو تن بود
12041- Gönülden gönüle, muhakkak pencere vardır. Gönüller, cesetler gibi ayrı ve uzak değildir.
Bir misal:

متصل نبود سفال دو چراغ - نورشان ممزوج باشد در مساع
12042- İki kandilin çanakları ayrıdır, fakat nurları, bulundukları yerde birleşir.

هیچ عاشق خود نباشد وصل جو - که نه معشوقش بود جویای او
12043- Hiçbir âşık yoktur ki, sevgilinin vuslatını arasın ve dilesin de, sevgilisi onu aramasın ve dilemesin.

Talep ve arayış evvela maşuktan zuhur eder, ondan sonra âşığa sirayet eyler.
Aşk od’u evvel maşuka, ondan âşık’a düşer;
Şem’ü gör ki yanmadan yandırmadı pervaneyi...

لیک عشق عاشقان تن زه کند - عشق معشوقان خوش و فربه کند
12044- Lakin aşk, âşıkları zayıflatır, iğne-iplik haline getirir. Maşukları ise, güzelleştirir ve semirtir.

چون در این دل برق مهر دوست جست - اندر آن دل دوستی می‌دان که هست
12045- Bir gönülde, dost muhabbeti şimşek gibi çakınca, bilmiş ol ki, dostun kalbinde de muhabbet vardır.

Huluskarın biri Hazreti Ali Kerremallahü vecheye: “Seni çok severim” demiş. Cenab-ı Murtaza da: “Yalan söylüyorsun. Çünkü ben seni sevmiyorum. Senin de beni sevmediğine kalbim şahadet ediyor” cevabını vermiş.

Evet, muhabbetin miyarı: Kalbin şahadetidir. Siz birini cidden severseniz, muhakkak o da sizi sever. Kalbinizde birine karşı muhabbet yoksa onun sevgi iddiasında bulunmasına inanmayınız, çünkü yalandır.

در دل تو مهر حق چون شد دو تو - هست حق را بی‌گمانی مهر تو

12046- Senin kalbinde muhabbet-i ilahîye iki kat olursa, şüphesiz Hakk'ın da, sana muhabbeti vardır.

Hazreti Peygamber s.a.v. buyurmuştur ki: **“Her kim, kendisinin ind-i ilahîdeki derecesini bilmek isterse, kendi indinde Allah'ın derecesinin ne olduğuna baksın. Çünkü Cenab-ı Hakk, kulunu onun Zat-ı Uluhiyetini tuttuğu derecede tutar”** Yani **“Kul, Allah'ını ne kadar severse, Allah da onu o kadar sever”** demektir... Binaenaleyh muhabbet mutlaka karşılıklıdır.

هیچ بانگ کف زدن ناید به در - از یکی دست تو بی‌دستی دگر

12047- Senin diğer elin olmadan, tek elinle el çırpma sesi çıkar mı?

تشنه می‌نالد که ای آب گوار - آب هم نالد که کو آن آب خوار

12048- Susamış bir kimse: “Ey tatlı su!” diye inler. Su da: “O susamış olan ve su içmek isteyen nerede?” diye ağlar, inler...

جذب آب است این عطش در جان ما - ما از آن او و او هم آن ما

12049- Bizdeki bu susuzluk, suyun bizi çekmesinden ileri gelir. Biz onun içiniz, o da bizim içindir.

حکمت حق در قضا و در قدر - کرد ما را عاشقان همدگر

12050- Allah'ın hikmeti, kaza ve kaderiyle, bizi birbirimize âşık kılmıştır.

جمله اجزای جهان ز آن حکم پیش - جفت جفت و عاشقان جفت خویش

12051- Cihanın bütün zerreleri, o ezeli hüküm dolayısıyla çift çifttir ve her çift, birbirine âşıktır.

هست هر جزوی ز عالم جفت خواه - راست همچون کهربا و برگ کاه

12052- Âlemin her cüzü, çiftini aramaktadır. Çiftler kehribar ile saman çöpü gibidir.

Nitekim bilindiği gibi, kehribar saman çöpünü çeker.

آسمان گوید زمین را مرحبا - با توام چون آهن و آهن ربا

12053- Gökyüzü, zemine der ki: “Merhaba! Seninle ben, demir ve mıknatıs gibiyiz.”

آسمان مرد و زمین زن در خرد - هر چه آن انداخت این می‌پرورد

12054- Akla göre sema erkek, arz kadın gibidir. Sema'nın attığını zemin besler, yetiştirir.

چون نماند گرمی‌اش بفرستد او - چون نماند تری و نم بدهد او

12055- Zeminin harareti kalmayınca, sema, güneş vasıtasıyla ona hararet gönderir; rutubeti kalmayınca da, yağmur yağdırıp onu ıslatır.

برج خاکی خاک ارضی را مدد - برج آبی تریش اندر دمد

12056- Hakî olan burç, arzın toprağına imdat eder; abî olan burç da, ona rutubet ve taravet verir.

Eski müneccimler, burçları da anasır-ı erbaaya nispet etmişler, kimini turabî, kimini abî, kimini narî, kimini havaî itibar eylemişlerdi. Hazreti Mevlâna'nın "Burc-i hâkî" ve "Burc-i abî" demesi o itibara göredir.

برج بادی ابر سوی او برد - تا بخارات و خم را بر کشد

12057- Havaî olan burç, rüzgârı arza doğru sevk eder ki, zemindeki müteaffin buharı sürüp, götürsün.

برج آتش گرمی خورشید از او - همچو تابه‌ی سرخ ز آتش پشت و رو

12058- Narî olan burç ki, güneşin harareti ondandır; yüzü ve sırtı, kızarmış bir tava gibidir.

هست سر گردان فلك اندر زمن - همچو مردان گرد مکسب بهر زن

12059- Kadın için kazancının etrafında dönüp dolaşan erkek gibi, felek de, zamanede dönüp dolaşmaktadır.

وین زمین کدبانویی‌ها می‌کند - بر ولادات و رضاعش می‌تند

12060- Bu arz ise, ev kadınlığı eder; doğurduğu cemadat, nebatat ve hayvanatı emzirmek ve beslemek için uğraşır.

پس زمین و چرخ را دان هوشمند - چون که کار هوشمندان می‌کنند

12061- O halde arzı da, semayı da şuurlu bil. Zira ikisi de, akıllı insanlar gibi iş görürler.

Kur'an-ı Kerim'de:

Arapça, Sure İsra ayet 44

"Hiçbir şey hariç değil, hepsi O'na hamd ile tespih eder. Fakat siz, onların tespihini iyi anlamazsınız" buyrulmuştur.

Bir şeyin tespih ve tenzih edebilmesi için hayatı ve şuuru olması lazımdır. Binaenaleyh her şey gibi zemin ve asmanın da kendilerine göre bir hayatı ve bir şuuru vardır ki, bizim anlayamayacağımız bir surette tespih ediyorlar.

گر نه از هم این دو دل بر می‌مزد - پس چرا چون جفت در هم می‌خزند

12062- Eğer bu iki dilber, yani zemin ve sema birbirinden süt emseler, yani istifade etmeselerdi, zevc ve zevce gibi yekdiğeriyle nasıl münasebetleri olurdu?

بی‌زمین کی گل بروید و ارغوان - پس چه زاید ز آب و تاب آسمان

12063- Zeminsiz gül ve erguvan nasıl yetişir? Zemin olmasa, yalnız semanın ab ve tabından ne hasıl olur?

بهر آن میل است در ماده به نر - تا بود تکمیل کار همدگر

12064- Dişinin erkeğe meyli, ikisinin de işi tamamlansın diyedir.

میل اندر مرد و زن حق ز آن نهاد - تا بقا یابد جهان زین اتحاد

12065- Dünyada, erkek ile kadın birleşmesinden nesil devam etsin diye, Cenab-ı Hakk, onlar arasında meyil ve muhabbet yaratmıştır.

میل هر جزوی به جزوی هم نهد - ز اتحاد هر دو تولیدی زهد

12066- Her iki cüzün birleşmesinden bir doğum vukua gelsin diye, Allah, cüzler arasına bir meyil koymuştur.

شب چنین با روز اندر اعتناق - مختلف در صورت اما اتفاق

12067- Gece ile gündüz, böylece birbirini kucaklar. Onlar surette muhtelif, manada müttefiktirler.

روز و شب ظاهر دو ضد و دشمنند - لیک هر دو یک حقیقت می‌تند

12068- Gündüz ile gece, görünüşte yekdiğerinin zıttı ve düşmanıdır ki, biri aydınlık, diğeri karanlıktır. Lakin ikisi de, hakikatte bir iş görürler ve zamanın temadisine hizmet ederler.

هر یکی خواهان دگر را همچو خویش - از پی تکمیل فعل و کار خویش

12069- Her biri, kendi vazifesini ve işini tamamlamak için, öbürünü hısım ve akraba gibi ister.

ز آنکه بی‌شب دخل نبود طبع را - پس چه اندر خرج آرد روزها

12070- Çünkü gece olmasa, tabiatın iradı olmaz. O zaman gündüzler neyi harç eder?

Cenab- ı Hakk, Amme Suresi'nde:

Arapça, Sure Nebe ayet 9-11

“Uykunuzu dinlenme yaptık. Geceyi örtü kıldık. Gündüzü maişet vakti yaptık” buyurmuştur.

Geceler, mahlukâtın dinleyeceği, gündüzler de çalışacağı zamanlardır. Gece olmasa idi, mahlukât uyuyup dinlenmeyeceği için gündüz çalışamazdı. Binaenaleyh gece ile gündüz surete zıt görünmekle beraber, ikisi de halka hizmet hususunda manen müttefiktir.

“İNSANIN TERKİBİNDE GAYRİ İLE BİRLİKTE HAPSEDİLMİŞ OLAN HER UNSURUN BİRBİRİNİ CEZBETMESİ”

جذب هر عنصری جنس خود را که در ترکیب آدمی محتبس شده است به غیر جنس

خاک گوید خاک تن را باز گرد - ترک جان کن سوی ما آ همچو گرد

12071- Toprak, cesetteki toprağa der ki: “Geri dön, ruhu terk et de, toz gibi bizim tarafa gel.”

جنس مایی پیش ما اولیتری - به که ز آن تن واره‌ی و ز آن تری

12072- Sen bizim cinsimizsin, bizimle beraber bulunman evladır. Ceset kaydından kurtulup, bu tarafa gelmen iyidir.

گوید آری لیک من پا بسته‌ام - گر چه همچون تو ز هجران خسته‌ام

12073- *Bedendeki ecza-yı türabiye de, toprağa cevap verir ki: "Evet, biz hemcinsiz; ben de senin gibi ayrılıktan müteessirim. Lakin burada ayağım bağlıdır, kurtulup gelmek ihtimalim yoktur."*

تری تن را بجویند آبها - کای تری باز آ ز غربت سوی ما

12074- *Bedendeki rutubeti sular arar ve: "Ey rutubet! Gurbetten bizim nezdimize avdet et" derler.*

گرمی تن را همی خواند اثیر - که ز ناری راه اصل خویش گیر

12075- *Cesetteki harareti de, esir davet eder ve "Senin aslın ateştendir, aslının yolunu tut da, gel" der.*

هست هفتاد و دو علت در بدن - از کششهای عناصر بی‌رسن

12076- *Unsurların ipsiz, halatsız çekişleri yüzünden, bedende yetmişiki türlü illet vardır.*

علت آید تا بدن را بسکد - تا عناصر همدگر را واهد

12077- *İllet, "Unsurlar birbirlerini bıraksınlar" diye, bedeni koparıp dağıtmak üzere gelir.*

چار مرغند این عناصر بسته پا - مرگ و رنجوری و علت پا گشا

12078- *Bu anasır-ı erbaa, ayakları bağlı dört kuş gibidir ki, bedene arız olan hastalık yahut ölüm, onların ayak bağıni çözer.*

پایشان از همدگر چون باز کرد - مرغ هر عنصر یقین پرواز کرد

12079- *Bağları çözülüp ayakları birbirinden ayrılınca, her unsur kuşu uçar ve aslına rücu eder.*

جذبه‌ی این اصلها و فرعها - هر دمی رنجی نهد در جسم ما

12080- *Aslın ve fer'in birbirlerini çekişi yüzünden, her an bedenimizde bir illet zuhur eder.*

تا که این ترکیبها را بر درد - مرغ هر جزوی به اصل خود پرد

12081- *Bu çekiş ve çekiliş, bedendeki terkipleri yırtmak ve her unsur kuşunu aslına uçurmak içindir.*

حکمت حق مانع آید زین عجل - جمعشان دارد به صحت تا اجل

12082- *Beden cüzlerinin bu acelesini, Hakk'ın hikmeti meneder. Ecel gelinceye kadar, onları sıhhatte ve birlikte bulundurur.*

گوید ای اجزا اجل مشهود نیست - پر زدن پیش از اجلتان سود نیست

12083- *Hikmet-i ilahîye, onlara: "Ey ecza-yı beden! Daha ecel görünmemiştir. Ecelden evvel, kanat çırpmanız ve uçmaya kalkışmanız size fayda vermez."*

چون که هر جزوی بجوید ارتفاق - چون بود جان غریب اندر فراق

12084- Mademki bedendeki her bir cüz, asılları tarafına gitmek ve onlarla arkadaşlık etmek isteklisidir; ayrılıkta olan garip ruh, ne halde bulunur?

“RUHUN DA ÂLEMİ ERVAHA MÜNCEZİP OLMASI VE KENDİ VATANINA MEYİL VE TALEPTE BULUNMASI; RUH DOĞANININ, AYAĞINA TOMRUK OLAN CİSİM CÜZLERİNDEN AYRILMASI”

منجذب شدن جان نیز به عالم ارواح و تقاضای او و میل او به مقر خود و منقطع شدن از اجزای اجسام که کنده‌ی پای باز روح‌اند

گوید ای اجزای پست فرشی‌ام - غربت من تلخ‌تر من عرشی‌ام

12085- Ruh, cesedinin cüzlerine der ki: “Ey benim toprağa mensup cüzlerim! Benim çektiğim gurbet acısı daha büyüktür. Çünkü ben arşa mensubum. Âlem-i ervahtan gelmişim.”

میل تن در سبزه و آب روان - ز آن بود که اصل او آمد از آن

12086- Bedenin meyli, yeşilliği ve akarsuyadır. Zira onun aslı onlardır.

میل جان اندر حیات و در حی است - ز آنکه جان لامکان اصل وی است

12087- Ruhun meyli de, manevî hayata ve Hayy ve Kayyum olan Halik-ı Kâinat’adır. Çünkü lâmekân olan Ruh-u Azam, onun aslıdır.

میل جان در حکمت است و در علوم - میل تن در باغ و راغ است و کروم

12088- Ruhun meyli, hikmete ve manevî olan ulum ve maarifedir. Bedenin meyli ise, bağlara, dağ eteklerindeki bahçe ve tarlalara, bir de üzüm kütüklerinedir.

میل جان اندر ترقی و شرف - میل تن در کسب و اسباب علف

12089- Ruhun meyli, terakkiye ve şerefedir. Bedenin meyli, refah esbabıyla iyiyinti toplamayadır.

میل و عشق آن شرف هم سوی جان - زین یحب را و یحبون را بدان

12090- O terakki ve şerefın meyli, aşkla birlikte ruh tarafınadır. Bu hususta, “Yuhıbbühüm ve yuhıbbunehu” ayetini okuyup anla.

Cenab-ı Hakk, Kur’an’da:

Arapça, Sure Maide ayet 54

“Kendisinin onları seveceği, onların da kendisini seveceği” buyuruyor. Binaenaleyh muhabbet evvela Mahbub-u Ezelî tarafından olur.

حاصل آن که هر که او طالب بود - جان مطلوبش در او راغب بود

12091- Hülasa, her kim Allah’a talip olursa, matlubu olan Cenab-ı Hakk, ona rağbet eder.

Zaten talibin muhabbeti, matlubun rağbetinden ileri gelir.

گر بگویم شرح این بی‌حد شود - مثنوی هشتاد تا کاغذ شود

12092- *Eğer bunu şerh ve izah edecek olsam, Mesnevî seksen cilt de olsa, sonu gelmez.*

آدمی حیوان نباتی و جماد - هر مرادی عاشق هر بی‌مراد

12093- *İnsan, hayvan, nebat ve cemat... Her birinin bir muradı vardır ki, o muratlar, o bi-muratların aşığıdır.*

بی‌مرادان بر مرادی می‌تنند - و آن مرادان جذب ایشان می‌کنند

12094- *Sevgiliden başka muradı olmayanlar, bir murat üzerine dolanırlar; o muratlar, yani maşuklar da, onları cezbederler.*

لیک میل عاشقان لاغر کند - میل معشوقان خوش و خوش فر کند

12095- *Lakin âşıkların meyli, kendilerini zayıflatır, maşukların meyli ise, onları ter-ü taze kılar.*

عشق معشوقان دو رخ افروخته - عشق عاشق جان او را سوخته

12096- *Maşukların aşkı, onların yanaklarını parlatır; aşığın aşkı ise, âşıkların canlarını yakar.*

کهر با عاشق به شکل بی‌نیاز - گاه می‌کوشد در آن راه دراز

12097- *Kehribar, niyazdan müstağni gibi davranan bir âşıktır. Saman çöpü ise, uzaktan ona vasıl olmaya çalışır.*

این رها کن عشق آن تشنه دهان - تافت اندر سینه‌ی صدر جهان

12098- *Bu bahsi bırak, Sadr-ı Cihan'ın aşığı olan zatın aşkı, Sadr-ı Cihan'ın kalbinde parladı.*

دود آن عشق و غم آتش‌کده - رفته در مخدوم او مشفق شده

12099- *O aşkın dumanı ve ateşgede olan sinisinin gam ve kederi, efendisine tesir etmiş; onu, aşığa karşı müşfik bir hale getirmişti.*

لیکش از ناموس و بوش و آبرو - شرم می‌آمد که واجوید از او

12100- *Lakin vakar ve azameti, şeref ve haysiyeti aşığını sorup soruşturmaya mani oluyordu.*

رحمتش مشتاق آن مسکین شده - سلطنت زین لطف مانع آمده

12101 *Sadr-ı Cihan'ın merhameti, o zavallının müştakı olmuştu. Lakin yüksek mevkii, o lütfun izharına mani teşkil ediyordu.*

عقل حیران کاین عجب او را کشید - یا کشش ز آن سو بدین جانب رسید

12102- *Âşık ve maşuk arasındaki çekiş ve çekilişte, bu mu onu çekti, yoksa cezbe o taraftan bu yana mı geldi? Akıl hayrettedir!*

ترك جلدی كن كز این ناواقفی - لب ببند الله أعلم بالخفی

12103- *Ey akıl! Bu hususta cüret ve celadeti bırak. Hakikate vakıf değilsin. Dilini tut. Gizli sırrı, Tanrı daha iyi bilir.*

این سخن را بعد از این مدفون كنم - آن كشنده میكشد من چون كنم

12104- *Bundan sonra, bu bahsi gizleyeyim. O cezbeden Allah, başka bahse çekiyor, ben ne yapayım?*

کیست آن كت میكشد ای معتنی - آن كه مینگذاردت کاین دم زنی

12105- *Ey sözüne dikkat ve itina eden! O sözü söylemeye seni bırakmayan kimdir? İşte o kim ise, beni de başka bahse çeken odur.*

صد عزیمت میكنی بهر سفر - میكشاند مر ترا جای دگر

12106- *Bir yere gideyim diye, yüzlerce defa karar verir, davranırsın... Fakat bir saik, seni başka yere çeker durur.*

ز آن بگرداند بهر سو آن لگام - تا خبر یابد ز فارس اسب خام

12107- *Bir süvari, bindiği ata üstünde süvarisi bulunduğunu ve idarenin onun elinde olduğunu anlatmak için, dizginini her tarafa çevirir.*

اسب زیركسار ز آن نیکو پی است - کاو همی‌داند كه فارس بر وی است

12108- *Terbiyeli bir at, üstünde bir binici bulunduğunu ve dizginin onun elinde olduğunu bilir. Bundan dolayı da, iyi yürür.*

او دلت را بر دو صد سودا ببست - بی‌مرادت كرد پس دل را شكست

12109- *Mukallib-ül Kulup olan Allah, senin kalbini yüzlerce sevdaya bağlamış ve sonra da, o yüz sevda ve murattan birini vermeyerek, kalbini kırmıştır.*

چون شكست او بال آن رای نخست - چون نشد هستی بال اشكن درست

12110- *Cenab-ı Hakk, senin kalbindeki ilk rey ve muradın kanadını kırınca ve seni o maksada muvaffak etmeyince, kanat kırıcı bir mutasarrıf bulunduğu, sence niçin doğru olmadı?*

چون قضایش حبل تدبیرت سكست - چون نشد بر تو قضای آن درست

12111- *Allah'ın kazası senin tedbirini kırınca, sence o kazanın vücudu niçin tahakkuk etmedi?*

“ALLAH KUVVET VE KUDRETİN YALNIZ KENDİSİNDE OLDUĞUNU ANLATMAK İÇİN İNSANLARIN KARAR VERDİKLERİ ŞEYLERİ BOZAR; ZİTTİNİ MEYDANA GETİRİR; BAZEN DE KARARINDA AZMETSİN, YAPACAĞI ŞEYE TAMAH EYLESİN DİYE, O KARARI BOZMAZ DA SONUNDA BOZAR, BU DA TEMBİH ÜSTÜNE TEMBİH OLUR”

فسخ عزایم و نقضها جهت با خبر كردن آدمی را از آن كه مالك و قاهر اوست و گاه گاه عزم او را فسخ ناكردن و نافذ داشتن تا طمع او را بر عزم كردن دارد تا باز عزمش را بشكند تا تنبيه بر تنبيه بود

عزمها و قصدها در ماجرا - گاه گاهی راست می‌آید ترا

12112- *Yapacağın işlere iyice niyetlenir, yapmayı kurar, kararlaştırırsın. Bazen, bu kararın denk gelir.*

تا به طمع آن دلت نیت کند - بار دیگر نیتت را بشکند

12113- *Bu muvaffakiyet, ona tamah ederek tekrar niyet etmen, Hakk'ın da o niyet ve azimetini feshetmesi içindir.*

ور بکلی بی‌مرادت داشتی - دل شدی نومید امل کی کاشتی

12114- *Eğer seni tamamıyla muradına erdirmeseydi ve teşebbüslerinde muvaffak etmeseydi, kalbin, ümidini keserdi. Peki, emel tohumunu nasıl ekerdin?*

ور نکاریدی امل از عوری‌اش - کی شدی پیدا بر او مقهوری‌اش

12115- *Eğer emel tohumunu ekmeseydin, yani sende emel ve arzu bulunmasaydı, onun yokluğu dolayısıyla, ondan müstağni bulunurdun. O vakit, Allah'a karşı aciz ve makhur olduğun nasıl belli olurdu?*

عاشقان از بی‌مرادیهای خویش - با خبر گشتند از مولای خویش

12116- *Akıllı kimseler, bi-muratlıklarından, yani yapmak istedikleri işlerde muvaffak olamayışlarından Mevla-yı Müteal'in kudretine vakıf olurlar.*

بی‌مرادی شد قلاووز بهشت - حفت الجنة شنو ای خوش سرشت

12117- *Muradına ermemek, cennetin kılavuzu olmuştur. Ey mayesi güzel yoğrulmuş kimse! "حفت الجنة" hadisini işit...*

Şu hadis-i şerife işaretir. Peygamber Efendimiz, buyurmuştur ki: "Cennet, tabiata güç gelen ve istenilmeyen şeylerle ihata edilmiştir. Cehennem de, şehvetler ve arzu edilen şeylerle ihata olunmuştur."

که مرادات همه اشکسته پاست - پس کسی باشد که کام او رواست

12118- *Bazen senin muratların, ayağı kırılmış gibidir, hasıl olmaz. Çok kişi vardır ki, onların bütün muradı husule gelir.*

پس شدند اشکسته‌اش آن صادقان - لیک کو خود آن شکست عاشقان

12119- *Sadık olanlar, Allah'ın şikestesini, yani muratlarının mahrumu olurlar. Lakin Allah'a âşık olanların mahrumiyeti, başka türlüdür.*

عاقلان اشکسته‌اش از اضطرار - عاشقان اشکسته با صد اختیار

12120- *akiller, mecburi olarak Hakk'ın zebunudur. Âşıklar ise, yüz ihtiyar ile ona zebun olmayı kabul etmişlerdir.*

عاقلاش بندگان بندی‌اند - عاشقانش شکری و قندی‌اند

12121- *akiller, Allah'ın bağlı kullarıdır; âşıkları ise, şeker gibidirler. Ki Hakk'ın kazasında ne türlü zuhur ederse etsin lezzet ve halâvet bulurlar.*

انتیا کرها مهار عاقلان - انتیا طوعا بهار بی‌دلان

12122- *akillerin yuları, “Zorla gelin” emridir. Gönlünü kaptıranların, âşıkların baharı, “Dileyerek gelin” emridir.*
Kur’an-ı Kerim’deki:

Arapça, Sure Fussilet ayet 11

“(Allah) semaya ve arza: İkiniz de ister istemez gelin, buyurdu. Onlar da: İsteye isteye geldik, dediler” ayetine işarettir.

Arz ve sema böyle dediği gibi arzın üstünde ve semanın altında bulunan âşıklar da böyle derler.

“HZ. PEYGAMBERİN ESİRLERE BAKIP TEBESSÜM ETMESİ; ZİNCİRLER VE BOYUNDURUKLARLA CENNETE ÇEKTİKLERİ BİR KAVME TAACCÜP ETTİM, BUYURMASI”

نظر کردن پیغمبر علیه الصلاة و السلام به اسیران و تبسم کردن و گفتن که عجب من قوم
يجرون إلى الجنة بالسلاسل و الأغلال

دید پیغمبر یکی جوقی اسیر - که همی بردند و ایشان در نفیر

12123- *Resul-u Ekrem Hazretleri, birçok esir gördü ki, inledikleri halde onları çekip götürüyorlardı.*

دیدشان در بند آن آگاه شیر - می نظر کردند در وی زیر زیر

12124- *O sırları bilen arslan, zincirlere vurulmuş olduklarını gördü. Zat-ı Akdesine gizlice bakıyorlardı.*

تا همی خایید هر يك از غضب - بر رسول صدق دندانها و لب

12125- *Esirlerin her biri, hiddetle o sadık Peygambere karşı diş biliyor ve dudak ısıırıyordu.*

زهره نه با آن غضب که دم زنند - ز انکه در زنجیر قهر ده منند

12126- *O hiddetleriyle beraber, bir şey söylemeye cesaretleri yoktu. Çünkü on batmanlık kahır zinciriyle bağlıydılar.*

می کشاندشان موکل سوی شهر - می برد از کافرستانشان به قهر

12127- *Üzerlerine memur edilen sahabe, onları şehre doğru çekiyor, küfür ülkesinden alıp kahırla sürüklüyordu.*

نه فدایی می ستاند نه زری - نه شفاعت می رسد از سروری

12128- *Esirler, kendi kendilerine diyorlardı ki: “Peygamber ne fidye kabul ediyor, ne altın alıyor, ne de büyük bir zatın şefaati vaki oluyor.”*

رحمت عالم همی گویند و او - عالمی را می برد خلق و گلو

12129- *Ona, “Âlemlere rahmet” diyorlar; hâlbuki o, âlemin boğazını kesiyor.*

با هزار انکار می رفتند راه - زیر لب طعنه زنان بر کار شاه

12130- *Sultan-ür Rusül Efendimizin fiiline gizlice tan ve itiraz ettikleri halde yürüyorlar...*

Ve diyorlardı ki:

چاره‌ها کردیم و اینجا چاره نیست - خود دل این مرد کم از خاره نیست
12131- Birçok müşküle çare bulmuştuk, fakat buna çare yoktur. Bu adamın kalbi, sertlikte kayadan aşağı değildir.

ما هزاران مرد شیر الپ ارسلان - با دو سه عریان سست نیم جان
12132- Biz binlerce Alparslanken, iki üç çıplak, aciz ve yarı canlı kimselere karşı...

این چنین درمانده‌ایم از کژروی است - یا ز اخترهاست یا خود جادوی است
12133- Böyle aciz kalışımız, bizim yanlış hareketimizden midir, yoksa talih icabı mıdır yahut sihirbazlık tesiri midir?

کار او از جادویی گر گشت زفت - جادویی کردیم ما هم چون نرفت
12134- Onun işi cadılıktan, yani sihirbazlıktan ileri gittiyse, biz de o cadılığı yaptık, ama ondaki gibi gitmedi.

بخت ما را بر درید آن بخت او - تخت ما شد سر نگون از تخت او
12135- Onun talihi, bizim talihimize galebe eyledi; onun tahtı, bizim tahtımızı altüst etti.

“FETİH İSTİYORSANIZ İŞTE SİZE FETİH, AYETİNİN TEFSİRİ; EY KINAYANLAR, DİYORDUNUZ Kİ: BİZİMLE MUHAMMED ALEYHİSSELAMDAN HANGİMİZ DOĞRUCUYSAK, YA RABBİ SEN ONU KAZANDIR, ONA YARDIM ET; BU SÖZÜ, DİNLEYENLER SİZİ, DOĞRULUK İSTİYORSUNUZ VE HİÇ BİR GAREZİNİZ YOK SANSINLAR DİYE SÖYLEMEKTEYDİNİZ; HAK KİMDEDİR GÖRÜN İŞTE, BİZ DE ŞİMDİ MUHAMMED'E YARDIM ETTİK”

تفسیر این آیت که **إِنْ تَسْتَفْتِحُوا فَقَدْ جَاءَكُمْ الْفَتْحُ الْآيَةُ**، ای طاعنان می‌گفتید که از ما و محمد علیه السلام آن که حق است فتح و نصرتش ده و این بدان می‌گفتید تا گمان آید که شما طالب حقیق بی‌غرض اکنون محمد را (ص) نصرت دادیم تا صاحب حق را ببینید

Mekke müşrikleri, Bedir gazasına giderken: “İlahi! Biz Muhammedle kavmi üzerine gidiyoruz. Onlarla bizden hangi taraf hidayette ise ona nusret ver ve galip getir” demişlerdi. Ebu Cehil de, müsademe günü: “Allahümmensur ehabbe’l-fieteyni ileyke”, yani “Ya Rabbi! İki taifeden en çok sevdiğine yardım et” diye dua etmişti. Bunun üzerine şu ayet nazil oldu.

Arapça, Sure Enfal ayet 19

“Eğer siz (ey kâfirler) feth(-u zafer) istiyor idiyerseniz, işte o fetih size gelmiştir. Eğer (bundan) vazgeçerseniz bu, sizin için daha hayırlıdır. Eğer (tekrar muharebeye) dönerseniz, biz de döneriz.” Hazreti Mevlâna, müşrikler lisanından bahse devam ediyor:

از بتان و از خدا درخواستیم - که بکن ما را اگر ناراستیم
12136- Eğer biz itikat ve amelde doğru değilsek, kökümüzü kazı diye, putlardan ve Allah'tan talepte bulunduk.

آن که حق و راست است از ما و او - نصرتش ده نصرت او را بجو
12137- *"Bizden ve ondan hangimiz Hakk ve istikamet üzereyse, ona nusret ver ve onun yardımında bulun"* dedik.

این دعا بسیار کردیم و صلات - پیش لات و پیش عزى و منات
12138- *Bu duayı çok ettik ve Lat, Uzza ve Menat putlarının önünde secdeye kapandık.*

که اگر حق است او پیداش کن - ورنه نباشد حق زبون ماش کن
12139- *"Eğer Muhammed hak ise, onu meydana çıkar, hak değilse, onu bize mağlup et"* diye münacatta bulunduk.

چون که وا دیدیم او منصور بود - ما همه ظلمت بدیم او نور بود
12140- *Onun mansur ve muzaffer olduğunu görünce, bizim zulmet, onunsa nur olduğunu anladık.*

این جواب ماست کانه خواستید - گشت پیدا که شما ناراستید
12141- *Dilediğimiz meydana çıktı ve bizim duamızın cevabı: "Siz, Hakk ve istikamet üzere değilsiniz" demek oldu.*

باز این اندیشه را از فکر خویش - کور می کردند و دفع از ذکر خویش
12142- *Sonra yine bu düşüncüyü, fikir ve zikirlerinden kovarak, dediler ki:*

کاین تفکرمان هم از ادبار رست - که صواب او شود در دل درست
12143- *Bizdeki bu tefekkür, yani Peygamberin Hakk ve sevap üzere olmasının kalbimizde doğru görünmesi de, bizim bedbahtlığımızdandır.*

خود چه شد گر غالب آمد چند بار - هر کسی را غالب آرد روزگار
12144- *O, birkaç kere galip gelmişse ne olur? Zaman herkesi galip getirebilir.*

ما هم از ایام بخت آور شدیم - بارها بر وی مظفر آمدیم
12145- *Biz de, bir vakit mesut olduk, kaç kere ona galebe çaldık.*

باز گفتندی که گر چه او شکست - چون شکست ما نبود آن زشت و پست
12146- *Tekrar diyorlardı ki: "O da mağlup oldu, ama onun mağlup oluşu, bizimki gibi çirkince ve alçakça olmamıştı."*

ز انکه بخت نیک او را در شکست - داد صد شادی پنهان زیر دست
12147- *Çünkü onun iyi talihi, bozgunluğunda bile ona, el altından yüzlerce gizli sürur vermişti.*

کاو به اشکسته نمی مانست هیچ - که نه غم بودش در آن نه پیچ پیچ

12148- Zira onun bozgunluğu, hiç de bozgunluğa benzemedi ki, o bozgunlukta ona ne gam hasıl oldu, ne de bir ızdırap duydu.

چون نشان مومنان مغلوبی است - لیک در اشکست مومن خوبی است

12149- Müminlerin alamenti mağlupluktur. Lakin müminlerin mağlubiyetinde de bir güzellik vardır.

گر تو مشک و عنبری را بشکنی - عالمی از فوح ریحان پر کنی

12150- Eğer miski ve amberi kıracak olursan, âlemi onların rayihası ile doldurmuş olursun.

ور شکستی ناگهان سرگین خر - خانه‌ها پر گند گردد تا به سر

12151- Eğer merkep gübresini kırarsan, evleri baştanbaşa kokutmuş olursun.

Ehl-i imanın mağlubiyetinde bir nevi galebe bulunduğunu temsil için Hazreti Mevlâna, Hudeybiye seferinden ve muahedesinden bahsediyor ve diyor ki:

“RESUL ALEYHİSSELATÜ VESSELAMIN HUDEYBİYE’DEN NAMURAD OLARAK DÖNMESİNİN SIRRI; HAKK TEALA ONUN İÇİN FETİH BUYURDU VE İNNA FETAHNA LEKE FETHAN MÜBİNA, DEDİ; O AVDET, MAĞLUBİYET SURETİNDE BİR FETİHTİ, NASIL Kİ MİSKİN KIRILMASI SURETA KIRILMADIR, MANENSE ONUN MİSKLİĞİNİ TAMAMLAMAK VE FAYDALARINI TEKMİLLEMektir”

سر آن که بی‌مراد باز گشتن رسول علیه الصلاة والسلام از حدیبیه حق تعالی لقب آن فتح کرد که إنا فَتَحْنَاکَ به صورت غلق بود و به معنی فتح چنان که شکستن مشک به ظاهر شکستن است و به معنی درست کردن است مشکى او را و تکمیل فواید اوست

Nebi-yi Ekrem s.a.v. Efendimiz, ashabıyla birlikte Mekke’ye gidip Kâbe’yi tavaf ettiğini, ashabından bazılarının başlarını tıraş ettirdiğini, bazılarının saçlarını kestirdiğini rüyasında görmüş ve ashabına tebşir eylemişti. Hicretin altıncı senesi Zilkadesi içinde 1500 ashap ile birlikte Mekke’ye müteveccihen ve umre yapmak kastıyla yola çıktı. Vakıa Kureyşlilerle aralarında harp hali mevcut idi. Fakat haram aylar dâhilinde kıtal ve cidal müşriklerce memnu idi. Bu hareketi işiten Kureyş, ehl-i İslam’ı Mekke’ye koymamak için azmettiler. Onların bu azmi de Hudeybiye mevkiinde bulunan İslam cemaatine haber alındı. Peygamber-i Zîşan Efendimiz, harp için değil, umre için geldiklerini bildirmek üzere Hazreti Osman’ı Mekke’ye gönderdi. Kureyşliler, Osman’ı göz hapsine aldılar. Avdeti gecikince ashap arasında “Osman öldürülmüş” diye bir şayia çıktı. Bunun üzerine Resul-u Ekrem Hazretleri, bir ağaç altında oturup “Ölmek var, dönmek yok” diye ashabından biat aldı. Cedd ibnü Kays isminde bir münafıktan maada maiyeti, risalette bulunan bütün sahabeler biat etmişti. Bu biat da Mekke’de duyulunca Kureyşliler, Süheyl bin Amr isminde birini Hudeybiye’ye gönderdiler. Uzun boylu münakaşadan sonra on sene müddetle bir mütareke ve muahede yapılmasına karar verildi. Muahede Müslümanlar aleyhine bazı ağır şartları havi idi. Ezcümle o sene Mekke’ye girilmeyecek, gelecek sene gelinip üç gün ikamet ve ziyaretten sonra avdet edilecekti. Bir de Müslümanlardan müşriklere iltica eden olursa iade edilmeyecek, Kureyşlilerden İslam’a gelenler, geri gönderilecekti. Resul-u Ekrem ve ashapı Mekke’de kurban etmek üzere getirdikleri hayvanları Hudeybiye’de kestiler, bir miktarını da Mekke’de kurban

ederek etlerini oradaki fukaraya dağıttılar. Avdet esnasında Sure-i Fetih nazil oldu ve İslam'ın galip geleceği vaat buyruldu. Bazı müfessirler "İnna fetahna leke fethan mübina" daki "Feth-i mübin"i Mekke'nin fethi ile tefsir eylemişlerdir. Bazıları da fethi mübinden maksat, Hudebiye muahadesidir demişlerdir. Çünkü Kureyşliler bu muahede ile Müslümanlığın mevcudiyetini kabul ve tasdik ediyorlardı. Bir de iki tarafça da sulh ve sükûn olduğundan tarafeynin serbestçe görüşüp anlaşmasına meydan verilmişti. Sonra Kureyşliler, muahedenamenin bazı maddelerini kaldırdılar, daha sonra da muahadeyi nakzettiler. Nihayet hicretin sekizinci senesinde Mekke fethedildi.

وقت واگشت حدیبیه به ذل - دولت اِنَّا فَتَحْنَا زِد دهل

12152- Sureta, mağlubiyetle Hudeybiye'den avdet edilirken "İnna fetahna" devleti davul çaldı.

آمدش پیغام از دولت که رو - تو ز منع این ظفر غمگین مشو

12153- Taraf-ı ilahîden, Resul-u Ekreme vahiy geldi ki: "Git! Bu zafere erişemediğine gam yeme."

کاندر این خواری نقدت فتحهاست - نك فلان قلعه فلان بقعه تراست

12154- Senin bu mağlubiyetinde fetihler vardır. İşte filan kale, filan mahal senindir.

Filvaki yedinci sene içinde Hayber Kalesi, sekizinci sene dâhilinde Mekke beldesi fethedilmişti.

بنگر آخر چون که واگردید تفت - بر قریظه و بر نضیر از وی چه رفت

12155- Hakikaten de, oradan çabucak dönünce, Beni Nadr ve Beni Kurayza denilen Yahudi kabilelerinin başına neler geldi!

قلعه‌ها هم گرد آن دو بقعه‌ها - شد مسلم و ز غنائم نفعها

12156- O iki kaleyle, çevrelerindeki yerler teslim oldu, ganimetlerden faydalar elde ettiler.

ور نباشد آن تو بنگر کاین فریق - پر غم و رنجند و مفتون و عشیق

12157- Öyle olmasa bile, şu taifeye bak... Onlar gam ve keder içinde dahi, Tanrıya meftun ve âşıktırlar.

زهر خواری را چو شکر می‌خورند - خار غمها را چو اشتر می‌چرند

12158- Horluk, hakirlik zehrini, şeker gibi yerler; gam dikenini, deve gibi hazmederler.

بهر عین غم نه از بهر فرج - این تسافل پیش ایشان چون درج

12159- Hem de bunu, gamdan, kederden kurtulmak için de yapmıyorlar, gama uğradıklarından yapıyorlar. Bu horluk, onlarca rütbelere, mevkilere erişmek...

آن چنان شادند اندر قعر چاه - که همی ترسند از تخت و کلاه

12160- *Bunlar kuyu dibinde oturmaktan şad olurlar ve saltanat tacı ve tahtına nail olmaktan korkarlar.*

هر کجا دل بر بود خود همنشین - فوق گردون است نه زیر زمین

12161- *Sevgili, nerede aşğın yanında bulunursa, orası yeraltı olsa da, göklerin üstü olur.*

وقتییست خوش آنرا که شود ذکر تو مونس - ور خود بود اندر شکم حوت چو یونس

12162- *Senin zikrin enisi olan kimsenin, Yunus Aleyhisselam gibi balık karnında bulunsa bile, vakti hoş geçer.*

“HZ. MUSTAFA ALEYHİSSELAMIN: BENİ YUNUS İBNİ METTA’DAN ÜSTÜN TUTMAYIN” HADİSİNİN TEFSİRİ

تفسیر این خبر که مصطفی علیه الصلاة و السلام فرمود لا تفضلونی علی یونس بن متی

گفت پیغمبر که معراج مرا - نیست بر معراج یونس اجتبا

12163- *Resulullah, buyurmuştur ki: “Benim miracımın, Yunus’un miracına eftaliyeti ve üstünlüğü yoktur.”*

آن من بر چرخ و آن او نشیب - ز آنکه قرب حق برون است از حساب

12164- *Benim miracım semada, onunki ise, denizde ve balığın karnında vuku buldu. Çünkü Allah’ın yakınlığı, hesaptan hariçtir.*

قرب نه بالا نه پستی رفتن است - قرب حق از حبس هستی رستن است

12165- *Allah’a kurbîyet, yukarı çıkmak ve aşağı inmekle olmaz. Kurb-i ilahî, varlık hapsinden kurtulmaktadır.*

نیست را چه جای بالای است و زیر - نیست را نه زود و نه دورست و دیر

12166- *Yok için yukarısı-aşağısı müsavidir. Yok için çabukluk, geçlik, uzaklık ve yakınlık birdir.*

کارگاه و گنج حق در نیستی است - غره‌ی هستی چه دانی نیست چیست

12167- *Cenab-ı Hakk’ın hazinesi tezgâhı yokluktadır, yani Allah, mevcudatı “adem”den halk eder. Sen ise, bu mevhum varlığa aldanmış olduğun için yokluk nedir, ne bilirsin?*

حاصل این اشکست ایشان ای کیا - می‌نماید هیچ با اشکست ما

12168- *O bağlı esirler, diyorlardı ki: “Peygamber ve ashabının harpte bozulması, bizim bozgunluğumuza hiç benzemez.”*

آن چنان شادند در ذل و تلف - همچو ما در وقت اقبال و شرف

12169- *Onlar bozulup telefat verdikleri vakit, bizim ikbal ve şeref zamanımızdaki sevincimiz gibi seviniyorlar.*

برگ بی‌برگی همه اقطاع اوست - فقر و خواریش افتخار است و علوست
12170- *Onun malı, geliri, yokluk varlığından ibarettir. Fakr ve zaruret ise, ona iftihadır, yüceliktir.*

آن یکی گفت ار چنان است آن فرید - چون بخندید او که ما را بسته دید
12171- *Esirlerden biri, dedi ki: "Öyleyse o düşman, bizi bağlı görünce neden güldü?"*

چون که او مبدل شده ست و شادی‌اش - نیست زین زندان و زین آزادی‌اش
12172- *Mademki onun ahlakı tebdil etmiştir. Meserreti ne bu dünya zindanından ve ne de oradan kurtuluşundan değildir.*

پس به قهر دشمنان چون شاد شد - چون از این فتح و ظفر پر باد شد
12173- *Öyleyse düşmanlarının kahrına neden sevindi ve güldü, neden bu fetih ve zaferiyle mağrur oldu?*

شاد شد جانش که بر شیران نر - یافت آسان نصرت و دست و ظفر
12174- *Bizim gibi erkek arslanlara kolayca galip geldiği için, ruhu neden şad oldu?*

پس بدانستیم کاو آزاد نیست - جز به دنیا دل خوش و دل شاد نیست
12175- *O halde, onun dünya kaydından azade bulunmadığı ve dünyadan gayri bir şeyle şad ve hürrem olmadığını anladık.*

ور نه چون خندد که اهل آن جهان - بر بد و نیکند مشفق مهربان
12176- *Yoksa mana âleminin ehli olanlar, iyiye de, kötüye de, şefkat ve merhamet gösterirler.*

این بمنگیدند در زیر زبان - آن اسیران با هم اندر بحث آن
12177- *O esirler, Peygamber aleyhinde böylece ve gizlice söylenip duruyorlardı.*

"ONLARIN TANINDAN PEYGAMBER ALEYHİSSELAMIN HABERDAR OLMASI"

آگاه شدن پیغامبر علیه السلام از طعن ایشان بر شماتت او

گر چه نشنید آن موکل آن سخن - رفت در گوشه که آن بد من لدن
12178- *Esirleri sevk eden sahabe bu sözleri işitmemişken, ind-i ilahîden olan bir kulağa gitti, yani Resul Aleyhisselam agâh oldu.*

بوی پیراهان یوسف را ندید - آن که حافظ بود و یعقوبش کشید
12179- *Yusuf'un gömleğini götüren, onun kokusunu duymadı da, Hz. Yakup, kokuyu o kadar uzak mesafeden hissetti.*

Esirlerin sözünü onları sevkeden sahabe duymadığı halde, o sözden Resul-u Ekrem'in haberdar olması da bunun gibi idi.

آن شیاطین بر عنان آسمان - نشنوند آن سر لوح غیب دان

12180- O şeytanlar, semaya yaklaştıkları halde, gaybı bilen levh-i mahfuzun sırrını işitemezlerdi.

آن محمد خفته و تکیه زده - آمده سر گرد او گردان شده

12181- Hz. Muhammed Aleyhisselam yatmış uyumuş iken, âlem-i gaybın esrarı gelir ve onun etrafında devrederdi.

O esrara vahiyle muttali olurdu.

او خورد حلوا که روزیش است باز - آن نه کانگشتان او باشد دراز

12182- Helvayı, rızkı açık olan yer, parmakları uzun olan yemez.

نجم ثاقب گشته حارس دیور ان - که بهل دزدی ز احمد سر ستان

12183- Delici şahap, şeytanları, "Hırsızlığı bırakın da, Ahmet'ten sır öğrenin" diye kovar, sürer.

Evvelce şeytanlar gökyüzüne yaklaşır, işittiği bazı havadisi kâhinlere haber verirlerdi. Velâdet-i Muhammediye'den sonra bundan men oldular. Şayet bir şeytan, böyle çalıp alma bir şey elde edecek olursa bir şahap onu takip eder.

ای دو دیده سوی دکان از پگاه - هین به مسجد رو بجو رزق اله

12184- Ey iki gözü de dükkân tarafına dikilmiş kimse! Erkenden mescide git de, rızkını Allah'tan iste.

Duaların müstecap olduğu zaman ve mekânlar vardır ki, seher vakitleri ve mescitler o zaman ve o mekânlardır. Onun için Hazreti Mevlâna, "Rızkını dükkândan bekleme! Sabah namazına mescide git de, orada Allah'tan iste" diyor.

Mişkat-ül Envar isimli hadis kitabında deniliyor ki: Bir gün Ebu Hureyre, Medine çarşısına çıkmış, orada gördüğü kalabalığa: "Siz burada dolaşıyorsunuz. Hâlbuki mescitte Muhammed Aleyhisselamın mirası taksim olunuyor" demiş. Mescide gidip dönen halka Ebu Hüreyre: "Ne gördünüz?" diye sormuş. Cevaben: "Bazı kimseler oturmuş Kur'an okuyorlar ve Allah'ı zikrediyorlar" denilince, Ebu Hüreyre: "İşte Muhammed Aleyhisselam'ın mirası onlardır" cevabını vermiş.

"HZ. PEYGAMBERİN ESİRLERE VERDİĞİ HİKMETLİ CEVAP"

پس رسول آن گفتشان را فهم کرد - گفت آن خنده نبودم از نبرد

12185- Hz. Peygamber, onların sözlerini anladı ve buyurdu ki: "O gülüşüm harp dolayısıyla değildi."

مرده اند ایشان و پوسیده ی فنا - مرده کشتن نیست مردی پیش ما

12186- Onlar ölmüşlerdir, yokluk âleminde çürüyüp gitmişlerdir. Bizce ölüyü öldürmeye kalkmak, erlik değildir.

خود کی اند ایشان که مه گردد شکاف - چون که من پا بفشرم اندر مصاف

12187- Onlar kim oluyorlar ki, kendilerine galebe etmiş olmakla sevinip güleyim. Ben harp meydanında direnecek olursam, ay yarıılır, iki parça olur.

آن گهی کازاد بودیت و مکین - مر شما را بسته می‌دیدم چنین
12188- *Siz, hür, mevkii ve şeref sahibi bulunduğunuz zamanlarda da, sizi böyle zincirlere bağlı bir halde görüyordum.*

ای بنزیده به ملک و خاندان - نزد عاقل اشتری بر ناودان
12189- *Ey mal ve mülküne, soy ve sopuna mağrur olup nazlanan gafil! Sen akil bir kimse nezdinde, oluk üstündeki deve gibisin.*
“Damlardaki oluk üstünde devenin duramayıp düşeceği gibi, senin de o mülk ve servetten yuvarlanıp düşeceğini, akil ve arif bir kimse bilir.

پیش چشم کل آت آت گشت - نقش تن را تا فتاد از بام طشت
12190- *Ten nakşının leğeni damdan düşünce, benim gözümün önünde, istikbal hadisatı gelmiş oldu. Ben olacakları, olmuş gibi şimdiden gördüm.*

بنگرم در نیست شی بینم عیان - بنگرم در غوره می‌بینم عیان
12191- *Ben koruğa bakar, aşikâre şarap görürüm; yoğa nazar eder, onda mevcut bir şeyi, apaçık müşahede eylerim.*

آدم و حوا نرسته از جهان - بنگرم سر عالمی بینم نهان
12192- *Ben sırra bakmakta ve onda gizli bir âlem görmekteyim. O vakit, daha Adem ve Havva dünyada zuhur etmemiştir.*
“Adem daha su ve çamur arasında bulunup yaratılmadığı bir zamanda ben nebi idim” diye bir hadis-i şerif vardır. İşte bu beyit, o hadise işaretir.

دیده‌ام پا بسته و منکوس و پست - مر شما را وقت ذرات اُلسْتُ
12193- *“Elestü” hitabı esnasındaki zerreler arasında sizi, elleri bağlı, başları eğilmiş, hor ve hakir bir halde görmüştüm.*

آن چه دانسته بدم افزون نشد - از حدوث آسمان بی‌عمد
12194- *Şu direksiz sema yaratılmadan evvelki bildiklerim, sonradan artmadı.*
“Cenab-ı Hakk ulum-u evvelini ve ahirini bana hilkatten evvel ihsan etmişti. Dünyaya gelmekle eski malumatıma bir şey ilave olmadı” demektedirler.

پیش از آن کز آب و گل بالیده‌ام - من شما را سر نگون می‌دیدم
12195- *Su ve çamurdan vücut bulmamış ve bu surete bürünmemişken bile, sizi baş aşağı olmuş, mağlup bir halde görmüştüm.*

این همی‌دیدم در آن اقبالتان - نو ندیدم تا کنم شادی بدان
12196- *Sizi şimdi böyle görmedim ki, halinize sevineyim. Ben sizi ikbal ve saadet zamanınızda da, böyle görüyordum.*

قند می‌خوردید و در وی درج زهر - بسته‌ی قهر خفی و آن گه چه قهر
12197- *Allah'ın gizli kahrına bağlanmıştınız. Hem de nasıl bir kahr? Şeker yiyordunuz, fakat içine zehir karıştırılmıştı.*

خوش بنوشد چت حسد آید بر او - این چنین قندی پر از زهر ار عدو
12198- *Öyle bir şeker ki, zehirle dolu. Düşman böyle zehirli bir şekerini yerse, senin için ne haset hasıl olur?*

مرگتان خفیه گرفته هر دو گوش - با نشاط آن زهر می‌کردید نوش
12199- *Siz de, o zehri güle oynaya içiyordunuz. Ölümünüz gizlice kulaklarınızdan yakaladı.*

تا ظفر یابم فرو گیرم جهان - من نمی‌کردم غذا از بهر آن
12200- *Ben muzaffer olup dünyayı zapt eylemek için gaza etmedim.*

بر چنین مردار چون باشم حریص - کاین جهان جیفه ست و مردار و رخیص
12201- *Bu dünya, cifiedir, murdardır, kıymetsizdir! Böyle bir murdar için, ben nasıl haris olabilirim?*

عیسی‌ام آیم که تا زنده‌ش کنم - سگ نیم تا پرچم مرده کنم
12202- *Köpek değilim ki, ölü perçemini koparayım. Ölü diriltmek, insanlara manevî hayat vermek için gelmiş bir İsa'yım.*

تا رهانم مر شما را از هلاک - ز آن همی‌کردم صفوف جنگ چاک
12203- *Sizi helak olmaktan kurtarmak için cenk saflarını yarıp, yırttım.*

تا مرا باشد کر و فر و حشر - ز آن همی‌برم گلوهای بشر
12204- *Bana kuvvet ve devlet olsun diye insanların boğazını kesmiyorum.*

ز آن گلوها عالمی یابد رها - ز آن همی‌برم گلویی چند تا
12205- *Âlem, ellerinden halas olsun diye, birkaç boğaz kestim.*

پیش آتش می‌کنید این حمله کیش - که شما پروانه‌وار از جهل خویش
12206- *Siz cehlinizden, pervaneler gibi, küfür ateşine atılmayı adet ve din ittihaz etmişsiniz.*

از در افتادن در آتش با دو دست - من همی‌رانم شما را همچو مست
12207- *Ben, sizi ateşe düşmekten, iki elimle men edip duruyorum.*

تخم منحوسی خود می‌کاشتید - آن که خود را فتحها پنداشتید
12208- *Fetihler, muzafferiyetler sandığınız şeyler, kendi bahtsızlık tohumunu kendi elinizle ekmenizdir.*

سوی اژدرها فرس می‌راندید - يك دگر را جد جد می‌خواندید
12209- *Birbirinizi muharebe esnasında "Ha gayret!" diye teşvik ediyordunuz, ama belki de, ejderha üzerine at sürüyordunuz.*

خود شما مقهور قهر شیر دهر - قهر می‌کردید و اندر عین قهر

12210- Bizi kahreylemeye çalıştınız ve aynı kahır içinde, zaman arslanının makhuru oldunuz.

**“AZGIN, ÂLEMİ KAHREDERKEN KAHROLMUŞ, GALİP GELMİŞKEN
ESİR DÜŞMÜŞ DEMEKTİR”**

بیان آن که طاغی در عین قاهری مقهور است و در عین منصوری مأسور

او بدان مشغول خود والی رسید - دزد قهر خواجه کرد و زر کشید

12211- Mesela hırsız, ev sahibini kahreder, altın çalar. O bu işle meşgulken, valinin adamları yetişir ve onu yakalar.

کی بر او والی حشر انگیختی - گر ز خواجه آن زمان بگریختی

12212- Eğer hırsız, efendiden o zaman kaçsaydı, şehrin valisi, ona memurlarını gönderir ve onu tevkif ettirir miydi?

ز آنکه قهر او سر او را ربود - قاهری دزد مقهوریش بود

12213- Hırsızın efendinin parasını çalıp, onu kahretmesi, kendi makhurluğunu mucip oldu. Çünkü onun kahredişi, kafasının koparılmasını intaç etti.

تا رسد والی و بستاند قود - غالبی بر خواجه دام او شود

12214- Hırsızın para sahibine galipliği, ona tuzak olur da, vali yetişir ve ondan efendinin zararını alır.

در نبرد و غالبی آغشته‌ای - ای که تو بر خلق چیره گشته‌ای

12215- Ey halka galip ve kahir olan cidal ve galebede üstün gelen zalim!

تا ترا در حلقه می‌آرد کشان - آن به قاصد منهزم کردستشان

12216- Cenab-ı Hakk, seni çekerek zincire vurmak için, o mazlumlari kasten mağlup eylemiştir.

در مران تا تو نگریدی منخزم - هین عنان در کش پی این منهزم

12217- Aklını başına al da, o münhezim ve mazlum olanların arkasından at sürme, zulmünde devam etme ki, perişan olmayasın.

حمله بینی بعد از آن اندر زحام - چون کشانیدت بدین شیوه به دام

12218- Allah, seni bu tedbir ile tuzağa düşürünce, senden zulüm görmüş olanlar, kalabalık bir halde hücum ederler.

Senin galipliğin mağlupluğa, mazlumların mağlubiyeti galibiyete tahvil eder.

چون در این غالب شدن دید او فساد - عقل از این غالب شدن کی گشت شاد

12219- Akıl, senin galebenden fesat gördüğü için, öyle galebeye sevinmez.

که خدایش سرمه کرد از کحل خویش - تیز چشم آمد خرد بینای پیش

12220- Akıl, ilerisini görür. Çünkü Cenab-ı Hakk, hidayet ve basiret sürmesini onun gözüne çekmiştir.

اهل جنت در خصوصتها زبون - گفت پیغمبر که هستند از فنون

12221- Hz. Peygamber, buyurmuştur ki: “Cennetlik olanlar, husumet ve mücadelede zebun olurlar.”

Kendilerini galip çıkmak için müdafaa etmezler. Hadis-i şerifte: **“Size ehl-i cenneti haber vereyim ki, onlar zayıf olmadığı halde zayıflığı iltizam ederek kendilerini müdafaa etmeye ve hasmına galip gelmeye kalkışmaz. Bir şeyin husule gelmesi için Allah’a yemin etseler, Cenab-ı Hakk onları yalancı çıkarmaz. Dediği ve istediği hasıl olur”** buyrulmuştur.

نه ز نقص و بد دلی و ضعف کیش - از کمال حزم و سوء الظن خویش

12222- Ehl-i cennetin husumette zayıf ve mağlup olmaları, noksanlıklarından, korkaklıklarından ve dinlerinin zaafından değildir. Belki ihtiyatkâr ve kendi fiillerine suizan sahibi olmalarındandır.

حکمت لو لا رجال مؤمنون - در فرهادان شنیده در کمون

12223- Onlar taviz vermekte, “İman etmiş erler olmasaydı...” ayetindeki gizli hikmeti işitmişlerdi.

Hudeybiye seferinde müşriklerden seksen kişi, müslümanların karargâhına bir gece hücum yapmışlar, fakat uyanık bulunan Müslümanların müdafaasıyla mağlup ve esir olmuşlardı. Hazreti Peygamber, bunları azat etti. O münasebetle nazil olan Sure-i Fetih'te:

Arapça, Sure Fetih 25

“Eğer (Mekke’de) kendilerini henüz tanımadığınız mümin erkeklerle mümin kadınları bilmeyerek çiğneyip de o yüzden size bir vebal isabet edecek olmasaydı (Allah, fetih için elbette izin verirdi)” buyrulmuştur.

فرض شد بهر خلاص مومنین - دستکوتاهی ز کفار لعین

12224- Müminlerin kurtuluşu için, melun kâfirlerden el çekmek ve onları azat etmek farz olmuştur.

کف ایدیکم تمامت ز آن بدان - قصه‌ی عهد حدیبیه بخوان

12225- Hudeybiye Musalahası kıssasını oku. “Keffe eydiküm” ayetinin manasını tamamıyla ondan öğren!

Arapça, Sure Fetih ayet 24

“O (Allah) onların ellerini sizden, sizin ellerinizi onlardan çekendi.”

دید او مغلوب دام کبریا - نیز اندر غالبی هم خویش را

12226- Resulullah Hazretleri galipken bile, kendini Tanrı tuzağında mağlup olmuş gördü de:

Esirlere cevaben dedi ki:

که بکردم ناگهان شبگیرتان - ز آن نمی‌خندم من از زنجیرتان

12227- Ben sizi ansızın bastırdım, zincirlere vurdum, diye gülmedim.

ز آن همی خندم که با زنجیر و غل - هی کشتان سوی سروستان و گل
12228- Sizi zincir ve lale ile servilik ve gülistana çektiğim için güldüm.

بسته می آریمتان تا سبز هزار - ای عجب کز آتش بی زینهار
12229- Şaşılacak şey ki, sizi, eman vermeyecek cehennem ateşinden, yeşilliğe, yani cennete bağlı olarak getiriyorum.

می کشتان تا بهشت جاودان - از سوی دوزخ به زنجیر گران
12230- Sizi ağır zincirle, cehennemden ebedî cennete kadar çekiyorum.

همچنان بسته به حضرت می کشد - هر مقلد را در این هر نیک و بد
12231- Bu yolda iyi veya kötü, her mukallit, böyle bağlı olarak Hakk'ın huzuruna çekilir.

می روند این ره بغیر اولیا - جمله در زنجیر بیم و ابتلا
12232- Muhakkikin-i evliyadan gayrı olan mukallitler, bu yolda korku ve iptila zinciriyle giderler.

جز کسانی واقف از اسرار کار - می کشند این راه را پیکاروار
12233- Maneviyatın esrarına vakıf olan Hakk erlerinden başkasını, bu din yolunda adeta zorla çekip götürürler.

تا سلوک و خدمتت آسان شود - جهد کن تا نور تو رخشان شود
12234- Ey mukallit! Çalış ki, senin de nurun parlсын ve hizmete sülukun kolaylaşsın.
Cenab-ı Hakk:

Arapça, Sure Hicr ayet 99

“Sana ölüm gelinceye kadar Rabbine ibadet et” buyrulmuştur. Müfessirler, yakini ölümle tefsir etmişlerdir. Bazıları da, “Sana yakın hasıl oluncaya, yani hiç şek ve şüphe kalmayınca kadar ibadet et” diye mana vermişlerdir. Bu, “Yakin hasıl olduktan sonra ibadete lüzum kalmaz” demek değildir. Böyle anlayanlar ve böyle anlatmaya kalkanlar halt ederler. Ehl-i yakinin ekmeli ve eftali bulunan Resulullah s.a.v. Efendimiz, rahatsızlığının son günlerinde bile cemaate çıkmış, vefatına kadar taat ve ibadattan hali kalmamıştır. Muhakkikler, bu ayetin tefsirinde diyorlar ki: İbadet, külfetle ve usretle, yani güç ile yapılan harekettir. Bunun ifasıyla yakın hasıl olduktan sonra, o güçlük zail olur, onun yerine zevk ve şevk gelir. İşte ibadetin bu derecesine ubudet derler. Binaenaleyh ayet-i kerimenin manası: “Sana yakın gelip de ibadetin ubudete dönünceye kadar, Rabbine ibadet et” demektir. Hazreti Mevlâna, bir misal irat ediyor:

ز آنکه هستند از فواید چشم کور - کودکان را می بری مکتب به زور
12235- Çocukları, iptida mektebe zorla götürürsün. Çünkü tahsilin faydalarına karşı gözleri kapalıdır.

جانش از رفتن شکفته می‌شود - چون شود واقف به مکتب می‌دود
12236- *İlmin faydasına vakıf olunca, mektebe koşar, ruhu oraya gitmekten gül gibi açılır.*

چون ندید از مزد کار خویش هیچ - می‌رود کودک به مکتب پیچ پیچ
12237- *Çocuk, gördüğü işin, yani okuma yazmasının, evvela hiçbir faydasını görmediği için, mektebe istemeye istemeye gider.*

آن گهان بی‌خواب گردد شب چو دزد - چون کند در کیسه دانگی دست‌مزد
12238- *Fakat kesesine birkaç para gündelik kondu mu, çocuk, tahsil şevkiyle hırsız gibi geceleri bile uyumaz.*

بر مطیعان آن گهت آید حسد - جهد کن تا مزد طاعت در رسد
12239- *Ey ibadet yoluna kerhen giden mukallit! Çalış ki, taatının mükâfatı erişsin; ondan sonra, itaat ve inkıyat sahiplerine karşı, sende gıpta hasıl olsun.*

Ehl-i tahkike göre taatin iki türlü mükâfatı vardır ki, biri dünyevî, öbürü uhrevîdir. Dünyevî olana “Sevab-ı acil”, uhrevî olana “Sevab-ı ecil” denilir. Sevab-ı acil: Taat ve ibadatta zevk ve lezzet bulmak, evvelce duyulan ağırlık ve zorluğun zail olmasıdır. Bir kimse, bir sevab-ı acile nail olursa onun ibadeti ubudete tahvil eder. Ubudet sahibi olan kimse de, bu mertebeye kendisinden ileri bulunanlara gıpta eyler. Sevab-ı ecil ise, ahiretteki manevi mükâfattır.

ائتیا طوعا صفا بسرشته را - ائتیا کرها مقلد گشته را
12240- *İstemeyerek gelin” emri, mukallit olan içindir. “İsteyerek gelin” emri ise, kalbi her türlü gıll-ü gıyşten hali bulunanlar içindir.*

و آن دگر را بی‌غرض خود خلّتی - این محب حق ز بهر علّتی
12241- *Bu, Hakk’ı bir maksat uğrunda sevmektedir. Öbüründe ise, garazsız, ivazsız bir muhabbet vardır.*

و آن دگر دل داده بهر این ستیر - این محب دایه لیک از بهر شیر
12242- *Bu, sütnineyi sever, lakin sütü için sever. Öbürü ise, o mestureye gönül vermiştir, ondan başka emeli yoktur.*

غیر شیر او را از او دل خواه نه - طفل را از حسن او آگاه نه
12243- *Süt emen çocuk, sütninenin güzelliğine vakıf değildir. Onda gönlünün arzu ettiği şey, yalnızca süttür.*

بی‌غرض در عشق یک رایبه بود - و آن دگر خود عاشق دایه بود
12244- *Öbürü ise, zaten sütnineye âşıktır. Aşkından muradı ve maksadı, ancak ona ulaşmaktır.*

دفتر تقلید می‌خواند به درس - پس محب حق به اومید و به ترس
12245- *O halde havf ve reca, yani korku ve ümit ile Allah’ı seven, taklit defterinden ders okuyor demektir.*

که ز اغراض و ز علتها جداست - و آن محب حق ز بهر حق کجاست
12246- Allah'ı Allah için seven ise, garazlardan, illetlerden kopmuştur.
Allah'ı ancak Allah için sever. Mamafih:

گر چنین و گر چنان چون طالب است - جذب حق او را سوی حق جاذب است
12247- Böyle de olsa, öyle de olsa, mademki bir kimse Hakk'a taliptir, Hakk'ın cazibesi de, onu Hakk tarafına çeker.
Şu beyanatın hülasası, Cenab-ı Hakk'ı sevenler iki türlü sever. Birincisi, garazsız ve ivazsız doğrudan doğruya zat-ı ilahîyi sever ve:
*Sorsan bana izah edemem ben neni sevdim,
Bir anladığım var ise ancak seni sevdim.*

der. Zata olan bu muhabbet, muhabbet nevilerinin en yüksek derecesidir. İkincisi, Cenab-ı Hakk'ı bir lütfundan ve kereminden dolayı, mesela rızkını verdiğinden, kendisini yüksek bir mevkiye getirdiğinden sever ki, bu muhabbet zata değil, sıfatadır. Bunda bir garaz ve ivaz mevcut olduğundan birinci derecenin aşağısındadır. Mamafih muhabbetinde sıdk ve hulus bulunduğu takdirde ikisi de salikin terakkisine sebeptir.

Hazreti Mevlâna, bu iki çeşit muhabbeti tarif için diyor ki:

کی ینال دایما من خیره - گر محب حق بود لغیره
12248- Eğer muhibbin muhabbeti, Allah'ın hayır ve keremine nail olmak gibi zatın gayrı bir sebeple ise...

لا سواه خائفا من بینه - یا محب حق بود لعینه
12249- Yahut muhibbin muhabbeti, başka bir şey için değil, Allah'ın firakından korkarak, doğrudan doğruya Zat-ı Bariye ise...

این گرفتاری دل ز آن دلبری است - هر دو را این جستجوها ز آن سری است
12250- Bu muhabbetlerin ikisi de, Cezbe-yi ilahîye iledir. Bu gönül tutkunluğu, o Maşuk-u Ezelî tarafındandır.

“MAŞUĞUN AŞIĞI, ONUN BİLMEDİĞİ, ÜMİT ETMEDİĞİ VE HATIRINA GETİRMEDİĞİ SURETTE KENDİSİNE ÇEKİŞİ; BU ÇEKİŞİN ÂŞIKTA ZUHUR EDEN ESERİ, TALEP VE İŞTİYAKIN DEVAMIYLA BERABER, KORKU İLE KARIŞIK BİR ÜMİTSİZLİKTİR”

جذب معشوق عاشق را من حیث لا یعلمه العاشق و لا یرجوه و لا یخطر بباله و لا یظهر
من ذلك الجذب أثر في العاشق إلا الخوف الممزوج بالیأس مع دوام الطلب

گر نبودی جذب آن عاشق نهان - آمدم اینجا که در صدر جهان
12251- Şimdi şuraya geldik: Sadr-ı Cihan'da, o âşık için gizli bir cazibe vardı. Eğer olmasaydı...

کی دوان باز آمدی سوی وثاق - ناشکیبا کی بدی او از فراق
12252- Eğer olmasaydı, âşık, Sadr-ı Cihan'ın ayrılığına sabredemeyerek koşa koşa nasıl avdet ederdi?

میل عاشق با دو صد طبل و نفیر - میل معشوقان نهان است و ستیر
12253- *Maşukların âşıklara olan meyli, gizli ve örtülüdür. Âşıkların meyli ise, ikiyüz davul ve zurna ile ilan edilmiş gibi meşhurdur.*

لیک عاجز شد بخاری ز انتظار - یک حکایت هست اینجا ز اعتبار
12254- *Burada, makama münasip ve ibret alınacak bir hikâye vardı. Lakin Buharalı âşık, beklemekten aciz kaldığı için...*

تا که پیش از مرگ ببند روی دوست - ترک آن کردیم کاو در جستجوست
12255- *O hikâyeyi terk ettik. Zira o âşık, ölmeden evvel dostun yüzünü görmek için çare arayıp durmaktadır.*

ز آنکه دید دوست است آب حیات - تا رهد از مرگ تا یابد نجات
12256- *O âşık ölümden kurtulup, necat bulmayı aramaktadır. Çünkü dostu görmek, ab-ı hayat içmektir.*

دوست نبود که نه میوه‌ستش نه برگ - هر که دید او نباشد دفع مرگ
12257- *Görülmesi, ölümü gidermeyen sevgili, sevgili değildir. Onun ne meyvesi, ne de yaprağı vardır. Hiçbir faydası yoktur.*

کآندر آن کار ار رسد مرگت خوش است - کار آن کار است ای مشتاق مست
12258- *Ey müştak ve mest olan salık! İş, o işitir ki, sen o işteyken ölüm bile gelip çatsa sana, hoş gelsin.*
Buradaki “İş”ten maksat, taat ve ibadat, aşk ve muhabbet ve cananın müşahedesidir ki, bunlar esnasında ölümün vürudu salık için hoştur.

آن که آید خوش ترا مرگ آندر آن - شد نشان صدق ایمان ای جوان
12259- *Ey genç! İman doğruluğunun nişanesi, o sırada ölsem bile, sana ölümün hoş gelmesidir.*

گر نشد ایمان تو ای جان چنین - نیست کامل رو بجو اکمال دین
12260- *Ey can! Senin imanının böyle olmazsa, o iman-ı kâmil değildir. Git dinini ikmale çalış.*

بر دل تو بی‌کراحت دوست اوست - هر که آندر کار تو شد مرگ دوست
12261- *Her ne ki, onu işlerken ölüm sana kerahetsiz ve nefretsiz dost görünürse, işte o amel, sana dosttur.*

صورت مرگ است و نقلان کردنی است - چون کراحت رفت آن خود مرگ نیست
12262- *Senden ölümün keraheti zail olunca, artık o, ölüm değildir; ölüm suretinde bir intikaldir.*
Nitekim hadis-i şerifte: “Kâmil müminler ölmezler, lakin dar-ı dünyadan dar-ı ukbaya göç ederler” buyrulmuştur.

پس درست آید که مردن دفع شد - چون کراحت رفت مردن نفع شد

12263- Ölümdeki kötülük gitti mi, ölümden fayda var demektir. Gayri dosdoğru anlaşıldı ki, ölüm geçti gitti!

که تویی آن من و من آن تو - دوست حق است و کسی کش گفت او

12264- Sevgili dediğin, sadece Hakk'tır. Bir de, Hakk'ın "Sen benimsin, ben senin" dediği...

Yani "Bir kimse Allah'ın olursa, Allah da onun olur" hadisine işarettir.

بسته عشق او را بحبل من مسد - گوش دار اکنون که عاشق می‌رسد

12265- Şimdi kulak ver de dinle! Aşkın sağlam iple bağlayıp çektiği âşık geldi.

"O BUHARALI AŞIĞIN SADR-I CİHAN'IN HİZMETİNE GELMESİ"

گوییا پریدش از تن مرغ جان - چون بدید او چهره‌ی صدر جهان

12266- Sadr-ı Cihan'ın yüzünü görünce, sanki can kuşu bedenden uçtu da...

سرد شد از فرق جان تا ناخنش - همچو چوب خشک افتاد آن تنش

12267- Kalbi, kurumuş bir dal gibi düştü. Tepeden tırnağa kadar, vücudu soğudu.

نه بجنبید و نه آمد در خطاب - هر چه کردند از بخور و از گلاب

12268- Buhur ve gül suyundan ne yaptılarsa tesir etmedi, ne kımıldadı, ne de lakırdı anlayacak bir hale geldi.

پس فرود آمد ز مرکب سوی او - شاه چون دید آن مزعفر روی او

12269- Sadr-ı Cihan, sararmış yüzünü görünce, atından inip onun yanına gitti.

چون که معشوق آمد آن عاشق برفت - گفت عاشق دوست می‌جوید به تفت

12270- Dedi ki: "Âşık, hararetle maşuku arar. Maşuk gelince de, o âşık kendinden geçer..."

Bayezid-i Bestamî'ye sormuşlar: "Âşığın varlığı bakiyesi dururken Maşuk-u Hakiki'ye visali mümkün müdür?" Hazreti Bayezid: "Hükümdarlar, bir köye, bir şehre girince orasını ifsat ve ahalinin ileri gelenlerini tezlil ederler" ayetiyle cevap vermiş. "İlahi tecelli âşıkların kalbi köyüne dâhil olunca, oraları ifna eder" demek istemiştir.

چون بیاید نبود از تو تایی مو - عاشق حق و حق آن است کاه

12271- Ey salik! Sen Hakk aşığısın. Hakk odur ki, O gelince, sende bir kıl teli kadar varlık kalmaz.

عاشقی بر نفی خود خواجه مگر - صد چو تو فانی است پیش آن نظر

12272- Senin gibi yüzlercesi, o tecelli ve nazarın karşısında fanidir. Efendi! Meğer sen, kendini yok etmeye âşıkmişsin.

شمس آید سایه لا گردد شتاب - سایه‌ای و عاشقی بر آفتاب
12273- *Sen gölge gibisin ve güneşe âşıksın. Güneş gelince, gölge yok olur.*

**“HZ. SÜLEYMAN’IN HUZURUNDA SİVRİSİNEĞİN RÜZGÂRDAN
ŞİKÂYET ETMESİ VE ADALET İSTEMESİ”**

داد خواستن پشه از باد به حضرت سلیمان علیه السلام

و ز سلیمان گشت پشه داد خواه - پشه آمد از حقیقه و ز گیاه
12274- *Bahçe ve çayırda bir sivrisinek geldi; Süleyman Peygamberden adalet istedi.*

بر شیاطین و آدمی زاد و پری - کای سلیمان عدلت می‌گستری
12275- *Dedi ki: “Ey Süleyman! Şeytanlara, insanlara ve cinlere adalet neşrediyorsun.”*

کیست آن گم گشته کش فضالت نجست - مرغ و ماهی در پناه عدل تست
12276- *Kuş ve balığa varıncaya kadar, hayvanat senin adaletine sığınmıştır. Fazl-u kereminin arayıp sormadığı kimse var mıdır? Böyle bir kimse var mıdır?*

بی‌نصیب از باغ و گلزاریم ما - داد ده ما را که بس زاریم ما
12277- *Bize karşı adalet göster ki, biz çok zayıfsız; bağdan ve gülzardan bi-nasibiz.*

پشه باشد در ضعیفی خود مثل - مشکلات هر ضعیفی از تو حل
12278- *Her zayıfın müşkülü senden halledilir. Sivrisinek ise, zaaf ve aczde misal halindedir.*

شهره تو در لطف و مسکین پروری - هره ما در ضعف و اشکسته پری
12279- *Biz zayıflıkta ve kırık kanatlı olmakta meşhuru; sen ise, lütufta ve acizlere yardımcı olmakla meşhursun.*

منتهی ما در کمی و بی‌رهی - ای تو در اطباق قدرت منتهی
12280- *Sen kudret derecelerinin en yüksekendesin. Biz ise, acizliğin ve zavallılığın en sonundayız.*

دست گیر ای دست تو دست خدا - داد ده ما را از این غم کن جدا
12281- *Ey eli, Allah’ın “Yed-i kudreti” mesabesinde olan Peygamber! Adaletinle elimizden tut ve bizi bu gamdan halas et.*

داد و انصاف از که می‌خواهی بگو - پس سلیمان گفت ای انصاف جو
12282- *Hız. Süleyman, sordu: “Ey insaf arayan! Adalet ve insafı kime karşı istiyorsun? Söyle!”*

ظلم کرده ست و خراشیده ست روت - کیست آن ظالم که از باد و بروت

12283- Kibir ve azametinden, sana zulmeden ve senin yüzünü tırmalayan kimdir?

کاو نه اندر حبس و در زنجیر ماست - ای عجب در عهد ما ظالم کجاست

12284- Acaba bizim devr-i adlimizde hapse atılmamış ve zincire vurulmamış zalim var mıdır?

پس به عهد ما که ظلمی پیش برد - چون که ما زادیم ظلم آن روز مرد

12285- Bizim doğduğumuz gün, zulüm ölmüştü. Zamanımızda zulmü ileri götüren kimdir?

ظلم را ظلمت بود اصل و ضد - چون بر آمد نور ظلمت نیست شد

12286- Nur gelince, zulmet yok olur. Zulmün aslı ve arkası zulmettir.

Hadis-i şerifte: “Zulümden sakının ki, zulüm kıyamette zulümat şeklinde **görünecektir**” buyrulmuştur. Ahirette karanlıkta kalmak istemeyenler, dünyada zulüm etmekten sakınmalıdırlar.

دیگران بسته به اصفادند و بند - نك شیاطین کسب و خدمت می کنند

12287- İşte şeytanlar hizmet etmekte, diğerleri ise, bukağılar ve zincirlere bağlı bulunmaktadır.

Sad Suresi’ndeki:

Arapça, Sure Sad ayet 36-38

“Bunun üzerine biz de ona rüzgârı müsahhar ettik ki, bu onun emriyle, onun dilediği yere yumuşacık akar giderdi. Şeytanları, (onlardan) her bina ustasını, her dalgıcı, (yine onlardan) bukağılarla bağlanmış olan diğerlerini de (emrine ram ettik)” ayetlerine işaretir.

Bu ayetin üst tarafındaki:

Arapça, Sure Sad ayet 34

“Andolsun biz, Süleyman’ı imtihan da ettik: Tahtının üstüne bir ceset bırakıverdik. (Nice günlerden) sonra o, yine (eski haline) döndü” ayeti de Süleyman Aleyhisselamla ilgilidir.

Sure-i Bakara’da işaret olunduğu üzere anlaşılıyor ki Hazreti Süleyman’ın Beyt-ül Makdis’i yaptırdığı sırada celbettiği sanatkârlar içinde sanat hilesine vakıf bir takım şeytanların kurdukları bir ihtilal yüzünden bir müddet nüfuzunu zayı etmiş yahut tahtından ayrılmış, bu suretle tahtında ya kendisi kuvvetsiz bir ceset halinde hükümsüz kalmış yahut tahtı da işgal olunup ona kırk gün kadar heykel gibi bir şey oturtulmuştu. Mason tarihlerinde, mason cemiyetlerinin Süleyman Aleyhisselam aleyhine olan bu ihtilal hareketlerini esas ittihaz ettikleri ve reisinin hatırasına hürmet eyledikleri söylenir.

Şeytan kelimesinin mecaz olarak, şeytan gibi hilekâr sanatkâr manasına olduğu takdirde onların Hazreti Süleyman’a karşı ihtilal çıkarmış ve kendisini bir müddet tahtından ayırmış olan masonlar olduğu anlaşılıyor.

دیو در بند است استم چون نمود - اصل ظلم ظالمان از دیو بود

12288- Zalimlerin asıl zulmü şeytandandır ki, onları iğva ederek, zulüm icrasına kışkırtır. Şeytan, zulüm müşevvikliği edince bağlanır ve hapse konur.

تا ننالد خلق سوی آسمان - ملک ز آن داده ست ما را کن فکان

12289- *Allah, bize devlet ve hükümeti, halk göklere el açıp ağlamasını diye verdi.*

تا نگرده مضطرب چرخ و سها - تا ببالا بر نیاید دودها

12290- *Keza bize mülk ve hükümet verilmesi, halkın ah-ı dumanı semaya yükselip de, felek ve Süha yıldızının muzdarip olmaması içindir.*

تا نگرده از ستم جانی سقیم - تا نلرزد عرش از ناله‌ی یتیم

12291- *Keza, öksüz iniltisinden, arşın titrememesi ve bir kimsenin zulüm hastası olmaması içindir.*

تا نیاید بر فلک‌ها یا ربی - ز آن نهادیم از ممالک مذهبی

12292- *Onun için gökyüzüne, tazallüm sesleri yükselmesin diye, bir usül ve adet vaaz eyledik.*

کاسمانی شاه داری در زمان - منگر ای مظلوم سوی آسمان

12293- *“Ey zulüm gören kimse! Mütezallimane semaya bakma. Bu zamanda semavî bir hükümdarın var” dedi.*

کاو دو دست ظلم بر ما بر گشاد - گفت پشه داد من از دست باد

12294- *Sivrisinek, dedi ki: “Benim şikâyet edişim ve adalet isteyişim rüzgârdandır ki, o, iki elini de zulüm ile bize karşı açmıştır.”*

با لب بسته از او خون می‌خوریم - ما به ظلم او به تنگی اندریم

12295- *Biz onun zulmünden meşakkat içindeyiz, ağzımız kapalı olarak, şikâyet etmeksizin, onun elinden kan içiyoruz; yüreğimizden kan gidiyor.*

“TEZALLÜM EDEN SİVRİSİNEĞE HASMINI DA DİVANA GETİRMESİ HAKKINDA SÜLEYMAN ALEYHİSSELAMIN EMRETMESİ”

امر کردن سلیمان علیه السلام پشه‌ی متظلم را به احضار خصم به دیوان حکم

امر حق باید که از جان بشنوی - پس سلیمان گفت ای زیبا دوی

12296- *Süleyman, dedi ki: “Ey güzel sesli mahluk! Allah’ın emrini candan, gönülden dinlemek gerekir.”*

مشنو از خصمی تو بی‌خصمی دگر - حق به من گفته ست هان ای دادور

12297- *Allah bana, “Ey hakim-i adil! Diğer hasım mevcut olmayınca, sen bir hasmı dinleme” diye emretmiştir.*

حق نیاید پیش حاکم در ظهور - تا نیاید هر دو خصم اندر حضور

12298- *İki hasım, yani davacı ve davalı, hakim huzuruna gelmeyince, hak ve hakikat zuhur etmez.*

هان و هان بی‌خصم قول او مگیر - خصم تنها گر بر آرد صد نفیر

12299- Davacı, yalnız başına yüzlerce feryat etse de, hasmı olmadan, sakın onun sözünü dinleme.

خضم خود را رو بیاور سوی من - من نیارم رو ز فرمان تافتن

12300- Ben, Allah'ın emrinden yüz çevirmem. Sen git, hasmını benim karşıma getir.

خضم من باد است و او در حکم تست - گفت قول تست برهان و درست

12301- Sivrisinek de, dedi ki: "Senin sözün, doğru bir burhandır. Benim hasmım rüzgârdır ki, senin hükmündedir."

پشه افغان کرد از ظلمت بیا - بانگ زد آن شه که ای باد صبا

12302- O padişah Süleyman Aleyhisselam, seslendi ki: "Ey saba rüzgârı! Sivrisinek senin zulmünden şikâyet ediyor, gel!"

پاسخ خصم و بکن دفع عدو - هین مقابل شو تو و خصم و بگو

12303- Hasmınla karşılaş ve ona cevap ver de, düşmanınin davasını reddet.

پشه بگرفت آن زمان راه گریز - باد چون بشنید آمد تیز تیز

12304- Rüzgâr, Süleyman Aleyhisselamın emrini işitince, süratle geldi. Sivrisinek de, hemen kaçmaya davrandı.

باش تا بر هر دو رانم من قضا - پس سلیمان گفت ای پشه کجا

12305- Süleyman, dedi ki: "Hey Sivrisinek! Nereye gidiyorsun? Dur da, ikiniz hakkında hüküm vereyim."

خود سیاه این روز من از دود اوست - گفت ای شه مرگ من از بود اوست

12306- Sivrisinek, cevap verdi ki: "Padişahım! Onun varlığı, benim ölümümdür. Bu günümün karanlık olması, onun dumanındandır"

کاو بر آرد از نهاد من دمار - او چو آمد من کجا یابم قرار

12307- O gelince, ben nasıl durabilirim? O, benim tabiatımdan intikam alır, beni öldürür.

Hazreti Mevlâna, bundan sonra kıssadan alınacak hisseyi beyan için diyor ki:

چون خدا آمد شود جوینده لا - همچنین جویای درگاه خدا

12308- Allah'ın dergâhını ve kurbiyetini talep eden de böyledir. Allah tecelli eyleyince, talep yok olur.

لیک ز اول آن بقا اندر فناست - گر چه آن وصلت بقا اندر بقاست

12309- O vuslat, beka içinde beka ise de, önce yokluk suretinde tecelli eder.

نیست گردد چون کند نورش ظهور - سایه‌هایی که بود جویای نور

12310- Nur arayan gölgeler, nur zuhur edince yok olur.

Ziya zuhur edince, gölge meydanda kalmaz.

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ - عقل کی ماند چو باشد سر ده او

12311- *Âşık başını verince, akıl kalır mı gayrı? Her şey helak bulur, yalnız onun hakikati kalır.*

Sure-i Kasas'taki şu ayetlere işaretler:

Arapça, Sure Kasas ayet 88

“Allah ile birlikte diğer bir Tanrı daha (edinip) tapma (ona). O'ndan başka hiçbir Tanrı yok”

Arapça, Sure Kasas ayet 88

“O'nun zatından başka her şey helâk olucudur. Hüküm onundur ve siz ancak ona döndürül(üp götürül)eceksiniz.”

هستی اندر نیستی خود طرفه‌ای است - هالك آید پیش وجهش هست و نیست

12312- *Hakk'ın zat-ı huzurunda var da yok olur, yok da... Yoklukta varlık... Bu pek acayip bir şey!*

Vücut-u ilahîye nispetle eşyada hakiki varlık yoktur. Çünkü Zat-ı Bari ezelen ve ebeden vardır. Eşyanın vücudu ise, vücut-u Hakk ile kaimdir. Binaenaleyh, yok demektir. Yokluk içinde iken mahlukâtın mevcut gibi görünmesi şayan-ı taaccüptür.

چون قلم اینجا رسیده شد شکست - اندر این محضر خردها شد ز دست

12313- *Bu bahiste akıllar elden gider, kalem de, buraya gelince kırılır.*

“AKIL VE ŞUURA AVDET ETSİN DİYE MAŞUĞUN ÂŞIK-I BİHUŞ’U OKŞAMASI”

نواختن معشوق عاشق بی‌هوش را تا به هوش باز آید

اندك اندك از کرم صدر جهان - می‌کشید از بی‌هوشی‌اش در بیان

12314- *Sadr-ı Cihan, bihuş aşığını lütf ve keremiyle, yavaş yavaş bihuşluktan nutuk ve beyan haline getirdi.*

زر نثار آوردمت دامن گشا - بانگ زد در گوش او شه کای گدا

12315- *Şah, yani Sadr-ı Cihan, onun kulağına seslendi ki: “Ey fakir! Sana altın getirdim, eteğini aç!”*

چون که زنهارش رسیدم چون رمید - جان تو کاندل فراقم می‌طپید

12316- *Senin ruhun, benden ayrıyken ızdırap içindeydi. Onu teskin için geldiğim halde, nasıl oldu da ürktü?*

با خود آ از بی‌خودی و باز گرد - ای بدیده در فراقم گرم و سرد

12317- *Ey firakımda kerem ve serd görmüş, yani mihnet ve meşakkat çekmiş olan! Bihuşluktan ayıl ve kendine gel!*

رسم مهمانش به خانه می‌برد - مرغ خانه اشتری را بی‌خرد

12318- *Akılsız bir tavuk, bir deveyi misafirlik tarikiyle kümese götürdü.*

خانه ویران گشت و سقف اندر فتاد - چون به خانه‌ی مرغ اشتر پا نهاد
12319- Deve, tavuğun kümesine ayak basınca, kümes harap oldu, çatısı yıkıldı.

هوش صالح طالب ناهه‌ی خدا - خانه‌ی مرغ است هوش و عقل ما
12320- Tavuk kümesi, bizim akıl ve şuurumuzdur. Salih olan akıl ise, Allah'ın aşkı ve kurbiyeti devesine taliptir.

نه گل آن جا ماند نه جان و دلش - ناهه چون سر کرد در آب و گلش
12321- Deve, o tavuk kümesinin suyuna ve çamuruna başını sokunca, orada, ne çamur, ne tavuğun ruhu, ne kalbi kalır.
Tavuk gibi zayıf olan insan, Allah'ın aşkını ve tecellisine davet eder. O tecelli vaki olunca da tavuğun ne kümesi, ne kendisi, yani ne cesedi, ne ruhu dayanabilir.

زین فزون جویی ظلوم است و جهول - کرد فضل عشق انسان را فضول
12322- Aşkın fazileti, insanı faziletleştirir. Fakat insan, bu haddinden fazla talepkarlığı dolayısıyla zalüm ve cehuldür.
Sure-i Ahzap'daki şu ayete işaretir:

Arapça, Sure Ahzap ayet 72

“Biz emaneti göklere, yere ve dağlara arz (ve teklif) ettik de, onlar bunu yüklenmekten çekindiler, bundan endişeye düştüler. İnsan(a gelince, o tuttu) bunu sırtına yükledi. Çünkü o, çok zulümkar, çok cahildir.”

Buradaki emanet, türlü türlü tefsir edilmiştir. Taat ve ibadet, ahkâmı şeriate itaat, mükellefiyet ve emanet, fuzuli sözlerden kaçınma ve gusl-ü cenabettir denilmiştir. Bütün kâinat, sevap ve ikap şartıyla teklif edilmiş bu emanetin kabulünden çekindiği halde, nefesine karşı zalim ve emanetin kabulünün neticesine cahil olan insan, o acz ve zaafıyla beraber teklifi kabul etti.

Hazreti Mevlâna, insandaki bu zulüm ve cehli tefsire şuru edip diyor ki:

می‌کشد خرگوش شیری در کنار - جاهل است و اندر این مشکل شکار
12323- İnsan cahildir, hususıyla bu müşkül avda, o zayıf insanın Emanet-i Kibriyayı yüklenmesi, bir tavşanın bir arslanı kucaklaması gibidir.

گر بدانستی و دیدی شیر را - کی کنار اندر کشیدی شیر را
12324- O tavşan, eğer arslanı görmüş ve bilmiş olsaydı, nasıl kucaklardı?

ظلم بین کز عدلها گو می‌برد - ظالم است او بر خود و بر جان خود
12325- İnsan, kendine ve kendi canına karşı zalimdir. Fakat ettiği öyle bir zulümdür ki, adaletleri geçmiştir.

Arapça, Sure Fatır ayet 32

“İşte onlardan kimi nefesine zulmedendir, onların bazıları mutedildir, onlardan bir kısmı da Allah'ın izniyle hayrat (ve hasenat yarışların)da öncü ol(up kazan)andır” ayet-i kerimesi için bazı muhakkıklar: Ayet-i celilede “Zalimun

linefsihi”nin evvelce zikredilmesi, aşkı ilahî ile nefsine zulmedenler olmak ihtimali vardır demişlerdir. Hülasa:

ظلم او مر عدلها را شد رشاد - جهل او مر علمها را اوستاد

12326- *İnsanın bu cehli, ilimlere üstat ve bu zulmü, adaletlere mürşit olmuştur.*

Hikâyeye avdet ediliyor:

آن گهی آید که من دم بخشمش - دست او بگرفت کاین رفته دمش

12327- *Sadr-ı Cihan, baygın aşığın elini tuttu da, dedi ki: “Bu nefes kesilmişse, ben nefh edecek olursam kendine gelir.”*

جان من باشد که رو آرد به من - چون به من زنده شود این مرده تن

12328- *Bu ölmüş kalp, benimle hayat bulunca, bana teveccüh ettiği için benim ruhum olur.*

جان که من بخشم ببیند بخششم - من کنم او را از این جان محتشم

12329- *Ben onu, bu can ile muhteşem ve mükerrem kılarım. Benim bağısladığım can, ihsanımı ve bahşişimi görür.*

جز همان جان کاصل او از کوی اوست - جان نامحرم نبیند روی دوست

12330- *Namahrem bir ruh, dostun yüzünü göremez. Dostun yüzünü, ancak aslı onun civarında olan can görür.*

تا هلد آن مغز نغزش پوست را - در دم قصاب وار این دوست را

12331- *Latif olan içi, derisinden ayrılısın diye, bir dosta kasap gibi üflerim.*

وصل ما را در گشادیم الصلا - گفت ای جان رمیده از بلا

12332- *Dedi ki: “Ey belalar yüzünden bedenini terk edip giden can! Vuslat kapımızı açtık, gel gel...”*

ای ز هست ما هماره هستیات - ای خود ما بی خودی و مستیات

12333- *Ey varlığımız, yokluğuna, sarhoşluğuna sebep olan! Ey varlığı, varlığımızdan ibaret bulunan aşk!*

Mahlukâtın varlığı kendiliğinden değil, Allah’ın varlığı feyziyledir. Hazreti Mevlâna, onu anlatmak istiyor.

رازهای کهنه گویم می شنو - با تو بی لب این زمان من نو به نو

12334- *Ben şimdi sana dilsiz, dudaksız yeniden yeniye eski sırları söylüyorum, dinle!*

بر لب جوی نهان بر می دمد - ز آنکه آن لبها از این دم می رمد

12335- *Çünkü cismanî dudaklar, bu manevî nefesten ürker. Onun sırrı gizli ve manevî bir ırmak kenarında, yani ruh-i insanide zahir olur.*

بهر راز یَفْعَلُ اللَّهُ ما یشاء - گوش بی‌گوشی در این دم بر گشا

12336- *Şimdi can kulağını aç da, "Tanrı dilediğini yapar" sırrını duymaya hazırlan.*

اندك اندك مرده جنبیدن گرفت - چون صلاى وصل بشنیدن گرفت

12337- *Vuslat salasını duyunca, ölü gibi olan âşık, yavaş yavaş kımıldamaya başladı.*

سبز پوشد سر بر آرد از فنا - نه کم از خاک است کز عشوه‌ی صبا

12338- *Bir âşık, topraktan aşağı değildir. Toprak bile saba rüzgârının cilvesi, yani tohum saçmasıyla yokluktan başını kaldırır ve yeşil çimenle örtünür.*

یوسفان زاینده رخ چون آفتاب - کم ز آب نطفه نبود کز خطاب

12339 *Keza âşık, nutfe suyundan bayağı değildir. O su bile, "Kün", yani "Ol" hitabının feyziyle, güneş yanaklı Yusuf lar doğurur.*

در رحم طاوس و مرغ خوش سخن - کم ز بادی نیست شد از امر کن

12340- *Keza âşık, havadan daha kabiliyetsiz değildir ki, "Kün" emrini alınca, tavus olur; güzel güzel söz söyleyen kuş olur.*

"Kuş cinsinin nutfesi, hevedan ibarettir" diye bir söz vardır. Hazreti Mevlâna da, o söze göre ifade ediyor.

ناقه‌ای کان ناکه ناکه زاد زاد - کم ز کوه سنگ نبود کز ولاد

12341- *Keza âşık, taştan müteşekkil dağdan daha istidatsız değildir. Zira o, Allah'ın emrini alınca, bir deve doğurdu ve o deveden de bir yavru doğdu.*

Şimdi "Medayin-i Salih" denilen mevkide, vaktiyle Semud kavmi oturuyor ve putlara tapıyordu. Salih a.s. da bunları tevhide davete memur oldu. "Eğer peygamber isen şu kayanın içinden dişi bir deve çıkar ki, çıkar çıkmaz doğursun" dediler. Salih Peygamber, işaret edince kaya ayrıldı. İçinden dişi bir deve çıktı ve çıkar çıkmaz doğurdu. Semudiler, bu mucizeyi gördükleri halde inanmadılar. Hatta devenin bacaklarının sinirlerini kesmek suretiyle öldürürler. Yavrusu kaçtı. Sonra da Allah'ın gazabına uğradılar.

عالمی زاد و بزاید دم‌بدم - زین همه بگذر نه آن مایه‌ی عدم

12342- *Bu misallerin hepsinden geç; o yokluk mayası, emr-i ilahî ile bir âlem doğurmadı mı, hala da doğurmuyor mu?*

یک دو چرخى زد سجود اندر فتاد - بر جهید و بر طپید و شاد شاد

12343- *Baygın âşık, hareket etti ve sevinç ile yerinden fırladı. Bir iki defa dönerek, secdeye kapandı.*

**"BAYGIN AŞIĞIN KENDİNE GELMESİ VE MAŞUĞU SENA ETMESİ,
MAŞUĞUN ŞÜKRETMESİ"**

با خویش آمدن عاشق بی‌هوش و روی آوردن به ثنا و شکر معشوق

شکر که باز آمدی ز آن کوه قاف - گفت ای عنقای حق جان را مطاف

12344- *Âşık, Sadr-ı Cihan'a hitaben, dedi ki: "Ey Hakk'ın ankası ve ruhun tavafgahı! Şükür ve hamd olsun ki, Kaf dağından geldik."*

Bu ve gelecek beyitler, âşık tarafından Sadr-ı Cihan'a hitaben söylenilmiş ise de, hakikatte ezelî ve ebedi maşuk olan Allah'adır.

ای تو عشق عشق و ای دل خواه عشق - ای سرافیل قیامت گاه عشق

12345- *Ey aşk kıyametinin İsrafil'i, ey aşığın maşuğu ve aşkın gönül arzusu!*

Malum ya, İsrafil a.s. nefh-i sura memur bir melektir. Suru "Bir borudur" diye tarif ediyorlar. Herhâlde bildiğimiz borulardan olmayacaktır. Onu birinci üfleyişinde bütün canlı mahlukât ölecek, ikinci üfleyişinde yeniden dirilecektir. Âşık, ölü bir halde baygınken Sadr-ı Cihan'ın nefesiyle kendisine geldiği için, ona: "Ey aşk kıyametinin İsrafil'i!" diye hitap ediyor.

گوش خواهم که نهی بر روزنم - اولین خلعت که خواهی دادم

12346- *Bana vereceğin ilk hilat olmak üzere, pencereme, yani ağzıma, kulağın dayamanı isterim.*

بنده پرور گوش کن اقوال من - گر چه می‌دانی به صفوت حال من

12347- *Kalbim tertemizdir, bu yüzden halimi bilirsin... Ey kulları yetiştiren, ey kullarına lütuflarda bulunan sevgili! Sözlerimi duy!*

ز آرزوی گوش تو هوشم پرید - صد هزاران بار ای صدر فرید

12348- *Ey misli olmayan Sadr-ı Cihan! Yüzbinlerce kere, halimi senin dinlemen arzusuyla aklım uçuyordu.*

و آن تبسمهای جان افزای تو - آن سمیعی تو و آن اصغای تو

12349- *Nice zamandır, sözlerimi dinlemen, derdimi duymayı, o cana canlar katan gülüşlerini...*

عشوهی جان بد اندیش مرا - آن نیوشیدن کم و بیش مرا

12350- *Benim eksik-artık sözlerimi iştmeni, benim kötülükler düşünen canımın işvesini düşünüp durdum, özleyip yattım.*

بس پذیرفتی تو چون نقد درست - قلبهای من که آن معلوم تست

12351- *Benim sence malum olan kalp akçelerimi, sağlam para gibi kabul ettin.*

حلمها در پیش حلت ذره‌ای - بهر گستاخی شوخ غره‌ای

12352- *Münasebetsiz ve mağrur bir terbiyesizin ettiği küstahlık için gösterdiğin hilim karşısında, bütün hilimler bir zerre gibi kalır.*

اول و آخر ز پیش من بجست - اولاً بشنو که چون ماندم ز شست

12353- *Evvela dinle! Hizmetinden ayrıldığım andan itibaren, benim için ne evvel kaldı, ne ahir... Ön de gözümden kalktı, son da!*

که بسی جستم ترا ثانی نبود - ثانیاً بشنو تو ای صدر ودود
12354- *Ey muhabbetli ve şefkatli Sadr-ı Cihan! Saniyen şunu da işit ki: Çok aradımsa da, sana bir ikinci bulamadım, çünkü nazirin yoktu.*

گوییا ثالث ثلاثه گفته‌ام - ثالثاً تا از تو بیرون رفته‌ام
12355- *Üçüncü olarak, malumun olsun ki, senden ayrılıp uzaklaşınca "Allah, üçün biridir" demiş gibi oldum.*

می‌ندانم خامسه از رابعه - رابعاً چون سوخت ما را مزرعه
12356- *Dördüncüsü, bizim varlık tarlası, hicran ateşiyle yanalıdan beri, hamseyi rabiadan fark edemez oldum.*

پی بری باشد یقین از چشم ما - هر کجا یابی تو خون بر خاکها
12357- *Her nerede topraklar üstünde kan görürsen, hiç şüphe etme ki, bizim gözümüzden akmıştır.*

ز ابر خواهد تا ببارد بر زمین - گفت من رعد است و این بانگ و حنین
12358- *Sözlerim ve feryad-ü figanım, adeta gök gürültüsüdür; bu ses ve inilti, yeryüzüne bulutlardan yağmur yağdırmasını, yani gözyaşımın dökülmesini istiyor.*

یا بگریم یا بگویم چون کنم - من میان گفت و گریه می‌تتم
12359- *Ben, söylemekle ağlamak arasında dolanıyorum. Ya ağlıyorum, ya söylüyorum, ne yapayım?*

ور بگریم چون کنم شکر و ثنا - گر بگویم فوت می‌گردد بکا
12360- *Eğer söyleyecek olsam ağlayamam. Fakat ağlayacak olsam, sana nasıl şükreder ve seni nasıl sena edebilirim?*

بین چه افتاده ست از دیده مرا - می‌فتد از دیده خون دل شها
12361- *Şahım! Gözümden kalbimin kanı akıyor; bak ki, gözümden neler dökülüyor?*

که بر او بگریست هم دون هم شریف - این بگفت و گریه در شد آن نحیف
12362- *O zayıf âşık, bunları söyledi ve ağlamaya başladı. Öyle ki, onun ağlayışına aşağılık kişiler de, yüce kişiler de gözyaşı döktüler.*

حلقه کرد اهل بخارا گرد او - از دلش چندان بر آمد های و هوی
12363- *Kalbinden öyle bir feryat yükseldi ki, Buhara halkı onun etrafında toplandı ve halka teşkil etti.*

مرد و زن خرد و کلان حیران شدند - خیره گویان خیره گریان خیره خند
12364- *Hayran hayran söylüyor, hayran hayran ağlıyor, hayran hayran gülüyordu. Erkek, kadın, küçük, büyük onun haline hayran kalmıştı.*

مرد و زن درهم شده چون رستخیز - شهر هم هم رنگ او شد اشك ریز

12365- Şehir halkı da, onun gibi ağlamaya başlamış, kıyamet günü gibi, erkek kadın birbirine karışmıştı.

گر قیامت را ندیدستی ببین - آسمان می‌گفت آن دم با زمین

12366- Gökyüzü, yeryüzüne: “Eğer kıyameti görmedinse, işte gör!” diyordu.

تا فراق او عجبتر یا وصال - عقل حیران که چه عشق است و چه حال

12367- Akıl, “Bu nasıl aşk ve ne haldir? Acaba, onun firakı mı daha ziyade hayrete layıktır, yoksa visali mi?” diye hayran olmuştu.

تا مجره بر دریده جامه را - چرخ بر خوانده قیامت نامه را

12368- Gök, o anda kıyametnameyi okumuş. Samanyolu dedikleri Kehkeşan varıncaya kadar, elbisesini yırtmıştı.

اندر او هفتاد و دو دیوانگی - با دو عالم عشق را بیگانگی

12369- İki âlem de, aşka yabancıdır. Aşkta yetmişiki türlü divanelik vardır.

جان سلطانان جان در حسرتش - سخت پنهان است و پیدا حیرتش

12370- Aşk çok gizlidir, ama hayreti aşikârdır. Ruh sultanlarının canları bile ona hasrettir.

تخت شاهان تخته بندی پیش او - غیر هفتاد و دو ملت کیش او

12371- Aşkın mezhebi, yetmişiki milletten başkadır. Padişahların tahtı, onun indinde bir tahta parçasından ibarettir.

بندگی بند و خداوندی صداع - مطرب عشق این زند وقت سماع

12372- Aşk sazendesî, terennüm esnasında şunu çalar: “Bendelik bir kayıttır; efendilik de, baş ağrısından ibarettir.”

Âşık ise, bu iki kayıttan da kurtulmuştur.

در شکسته عقل را آن جا قدم - پس چه باشد عشق دریای عدم

12373- O halde, aşk nedir? Yokluk deryasıdır ki, orada aklın ayağı kırıktır.

زین دو پرده عاشقی مکتوم شد - بندگی و سلطنت معلوم شد

12374- Bendelik ve sultanlık malum oldu; âşıklık ise, bu iki perde ardında gizli kaldı.

تا ز هستان پرده‌ها برداشتی - کاشکی هستی زبانی داشتی

12375- Keşke varlığın dili olsaydı da, var olanların perdelerini kaldırsaydı.

Mevcut görünenlerin hakikaten var olmadıklarını, ezelî ve ebedî varlığın ancak Allah’a mahsus olduğunu bildirseydi.

پرده‌ی دیگر بر او بستنی بدان - هر چه گویی ای دم هستی از آن
12376- *Ey varlık nefesi! Onun hakkında ne söylesen, her sözünle bil ki, onun üzerine bir perde daha örtmüş olursun!*

خون به خون شستن محال است و محال - آفت ادراک آن قال است و حال
12377- *Vücut sırrını idrak etmenin afeti, hal ve kaldır. Nitekim kanı kanla yıkamak muhaldır.*

روز و شب اندر قفس در می‌دمم - من چو با سوداییانم محرم
12378- *Ben, Hakk'ın âşıklarının esrarına mahrem olduğum için, gece gündüz bu varlık kafesi içinde ondan bahsederim.*

دوش ای جان بر چه پهلو خفته‌ای - سخت مست و بی‌خود و آشفته‌ای
12379- *Ya Mevlâna! Çok mest, kendinden geçmiş ve müstağrak bir halde bulunuyorsun. Dün gece hangi tarafın üstüne yattın?*

اولا برجه طلب کن محرمی - هان و هان هاش دار بر ناری دمی
12380- *Aklını başına al! Derin hakikatlerden bahsetmek suretiyle, ateşe üflüyorsun. Evvela, sıçra ve kalk da bir mahrem ara!*

یا جمیل الستر خواند آسمان - چون ز راز و ناز او گوید زبان
12381- *Dil, aşkın sırrından ve nazından bahsedecek olsa, gökler: "Ey setr-i latif olan Allah! O müstağrak aşığın sırrını, namahremden setret!" diye, dua ederler.*

تا همی پوشیش او پیداتر است - ستر چه در پشم و پنبه آذر است
12382- *Aşkı gizlemek nedir? Yün ve pamuk içinde ateş saklamak gibidir ki, saklandıkça ve pamuğu artırıldıkça, alev daha ziyade meydana çıkar.*

سر بر آرد چون علم کاینک منم - چون بکوشم تا سرش پنهان کنم
12383- *Aşkın sırrını gizlemek istedikçe, o: "İşte ben buradayım" diyerek, sancak gibi başını kaldırır ve kendini gösterir.*

کای مدمغ چونش می‌پوشی بیوش - رغم انغم گیردم او هر دو گوش
12384- *Bana inat olarak o, iki kulağımdan tutar da: "Hey sersem! Beni nasıl örter ve gizlersin, ört bakalım" der.*

همچو جان پیدایی و پوشیده‌ای - گویمش رو گر چه بر جوشیده‌ای
12385- *Ben de, ona derim ki: "Her ne kadar coşmuş isen de, haydi git! Sen can gibisin, hem aşikâr, hem de gizlisin."*

چون می اندر بزم خنبک می‌زنم - گوید او محبوس خنب است این تنم
12386- *Aşk, der ki: "Benim vücudum, ten küpünde mahpustur. Ben de, âşıklar meclisinde şarap gibi terennüm ederim."*

تا نیاید آفت مستی برو - گویمش ز آن پیش که گردی گرو

12387- Ben de, ona derim ki: “Bir yere rehin olmadan ve sana mestlik afeti gelmeden evvel git.”

یار روزم تا نماز شام من - گوید از جام لطیف آشام من

12388- Aşk, der ki: “Ben latif içilen kadehle, akşam namazına kadar gündüzün dostuyum.”

Burada kadehten maksat, aşkın cismi; ruz, müddet-i hayat; akşam namazı da, ölümdür.

گویمش واده که نامد شام من - چون بیاید شام و دزدد جام من

12389- Akşam gelip de, benim kadehimi çalınca, ona, “Kadehimi geri ver, henüz benim akşamım, yani ölümüm gelmedi” derim.

ز آنکه سیری نیست می خور را مدام - ز آن عرب بنهاد نام می مدام

12390- Araplar, şaraba “Müdam” adını koymuşlardır. Çünkü şarap müptelası için, doymak yoktur.

او بود ساقی نهان صدیق را - عشق جوشد بادهی تحقیق را

12391- Hakikat şarabını, aşk coşturur ve doğru sözlü, doğru özlü aşığa gizlice sakilik eden aşktır.

باده آب جان بود ابریق تن - چون بجویی تو به توفیق حسن

12392- Allah’ın inayetiyle aşka ulaşmayı dilersem, şarap can suyudur, sürahi de beden...

قوت می بشکند ابریق را - چون بیفزاید می توفیق را

12393- Allah’ın tevfiği, şarabını arttırınca, şarabın kuvveti sürahiyi kırar.

Cesedi ifna eder.

چون مگو و الله أعلم بالصواب - آب گردد ساقی و هم مست آب

12394- O mertebede, saki de su kesilir, sarhoş da... Bu nasıl olur deme, doğruyu en iyi bilen Allah’tır.

Vahdet-i Mutlak’a zuhur eder ve salikin benliği ortadan kalkar. Bu hali de zevken duymuş olan arifler anlar.

شیره بر جوشید و رقصان گشت و زفت - پرتو ساقی است کاندرا شیره رفت

12395- Şaraba vuran ışıık, sakinin ışığıdır. Şarap, bu ışııkla coşar, köpürür, oynar, kuvvetlenir.

که چنین کی دیده بودی شیره را - اندر این معنی بپرس آن خیره را

12396- Gayri sen, o şaşkına sor: “Sen şarabın bu halini, ne vakit gördün?”

Malum ya, üzümü sıkarlar, suyunu küpe doldurup bırakırlar. Biraz zaman geçince sıra kendi kendine kaynamaya başlar. Aşk şarabı da öyledir. O da gönülde cuş ve huruşa gelir.

آن که با شوریده شوراننده هست - بی تفکر پیش هر داننده هست

12397- *Her âlimin düşünmeksizin malumudur ki, her kaynayanın bir kaynatanı vardır. Binaenaleyh, surî şarabı, küpün içinde, aşk şarabını da gönülde kaynatın Allah'tır.*

**“UZUN BİR AYRILIĞA VE PEK ÇOK İMTİHANA MARUZ KALAN
BİR AŞIĞIN HİKÂYESİ”**

حکایت عاشقی دراز هجرانی و بسیار امتحانی

می ندادش روزگار وصل دست - یک جوانی بر زنی مجنون بده ست

12398- *Bir genç, bir kadına çılgınca âşıktı. Fakat bir türlü vuslat zamanını elde edemiyordu.*

خود چرا دارد ز اول عشق کین - بس شکنجه کرد عشقش بر زمین

12399- *Kadının aşkı, o gence çok eziyet ediyordu. Aşk, iptida aşığa neden kin bağlar?*

تا گریزد آن که بیرونی بود - عشق، از اول چرا خونی بود

12400- *Aşk evvelden niçin kanlı ve merhametsiz olur? Haricî olan aşkın bırakıp savuşması için.*

آن رسول از رشک گشتی راه زن - چون فرستادی رسولی پیش زن

12401- *O genç, kadına bir adam gönderecek olsa, giden adam hasedinden adeta eşkıya olur, vuslat yolunu vururdu.*

نامه را تصحیف خواندی ناییش - و ر به سوی زن نبشتی کاتبش

12402- *Sevgilisine bir mektup yazıp yollasa, okuyan, kelimeleri yanlış okurdu.*

از غباری تیره گشتی آن صبا - و ر صبا را پیک کردی در وفا

12403- *Eğer Saba rüzgârını vefasını arz etmek üzere gönderse, rüzgâr, toza dumana gark olur, kararır.*

پر مرغ از تف رقعہ سوختی - رقعہ گر بر پر مرغی دوختی

12404- *Eğer mektubunu bir kuşun kanadına bağlayıp göndermek istese, mektubun ateşnak ibaresinden, kuşun kanadı yanardı.*

لشکر اندیشه را رایت شکست - راههای چاره را غیرت بیست

12405- *Çare yollarını Allah'ın gayreti kapamış ve düşünce ordusunun sancağını kırmıştı.*

Sad bin Ubade yahut Sad bin Muaz hariminde bir yabancı olunca onu öldüreceğini huzur-u Peygamberi de söylemesi üzerine, Aleyhisselat Efendimiz: *“Sad hakikaten kıskançtır. Ben de kıskancım. Allah ise, bizden ziyade kıskançtır. Kıskançlığı dolayısıyla fuhşiyatın gizlisini de, aşikâresini de haram kılmıştır”* buyurmuştur.

آخرش بشکست کی هم انتظار - بود اول مونس غم انتظار

12406- İptidaları, intizar, yani bekleme onun gamm-ı munisi olmuştu. Sonra intizardan da, kırıklık, yani usanç duydu.

İntizar, yani bekleme, her türlüşüne kadar izaç edicidir. “Beklemek ateşten daha şiddetlidir.”

گاه گفתי نه حیات جان ماست - گاه گفתי کین بلای بی‌دواست

12407- O genç âşık, bazen: “Bu, ilacı bulunmayan bir beladır; bazen de, hayır ruhumuzun hayatıdır” derdi.

گاه او از نیستی خوردی بری - گاه هستی زو بر آوردی سری

12408- Kâh onda bir varlık görünür, visale çare aramaya kalkışırdı. Kâh yokluktan meyve yerdı, aczine ve kudretsizliğine hükmederek, yokluk mertebesine ererdi.

جوش کردی گرم چشمه‌ی اتحاد - چون که بر وی سرد گشتی این نهاد

12409- Bu tabiat, yani tedbir ve tasarrufa çalışma, ona soğuk görününce, birlik çeşmesi onun hakkında cuş-u huruşa geldi.

برگ بی‌برگی به سوی او بتاخت - چون که با بی‌برگی غربت بساخت

12410- Gurbet kudretsizliğiyle hemhal olunca, kudretsizlik kudreti ona koştı.

Kudretsizlik kudreti: Allah’ın havl ve kudretine karşı, insanın kendi acz ve meskenetini anlamasıdır ki, bir hidayettir.

شب روان را رهنما چون ماه شد - خوشه‌های فکرش بی‌گاه شد

12411- Onun fikir başakları, samandan, kabuktan kurtuldu da, gece karanlığında gidenlere, ay gibi yol gösterici oldu. İrşat mertebesini buldu.

ای بسا شیرین روان رو ترش - ای بسا طوطی گویای خمش

12412- Ey salik! Sükût ederken, lisanı hal ile söyleyen ne kadar dudu vardır? Ruhen tatlı, fakat ekşi suratlı ne kadar kimseler mevcuttur!

İşte o genç de, onlardan olmuştu. Salikleri, sözden ziyade haliyle irşat ediyordu. Böyle hem susmuş, hem söyler nasıl olabilir, diye bir sual-i mukaddere karşı Hazreti Mevlâna, ölüleri misal olarak irat ediyor ve diyor ki:

آن خموشان سخن‌گو را ببین - رو به گورستان دمی خامش نشین

12413- Mezarlığa git de, orada bir müddet sessizce otur. Oradaki susmuş söyleyenleri gör.

لیک اگر ینک رنگ ببینی خاکشان - نیست یکسان حالت چالاکشان

12414- Lakin onların toprağını bir görsen de, onların halleri müsavi değildir.

شحم و لحم زندگان یکسان بود - آن یکی غمگین دگر شادان بود
12415- *Dirilerin de, etleri ve yağları birdir. Fakat onlardan bazıları gamlı, bazıları şad olurlar.*

تو چه دانی تا ننوشی قالشان - ز آنکه پنهان است بر تو حالشان
12416- *Sen onların sözünü işitmeyince, mahiyetlerini ne bilirsin? Çünkü halleri sana gizlidir.*

بشنوی از قال های و هوی را - کی ببینی حالت صد توی را
12417- *Onların sözünden, bir takım hay ve huy duyarsın; fakat yüz kat gizli olan sırlarını, nasıl görür ve anlarsın?*

نقش ما یکسان به ضدها متصف - خاک هم یکسان روانشان مختلف
12418- *Bir olan suretimizde bile, birbirine zıt vasıflar var. Toprak da bir, ama ruhları ayrı ayrı...*

همچنین یکسان بود آوازاها - آن یکی پر درد و آن پر نازها
12419- *Bunlar gibi, sesler de, boğazdan çıkmak ve havayı dalgalandırmak itibarıyla birdir. Öyle olmakla beraber, bazıları dumanlı, yani müessir, bazıları da nazlıdır.*
Hatta hayvanlarda bile böyledir.

بانگ اسبان بشنوی اندر مصاف - بانگ مرغان بشنوی اندر طواف
12420- *Muharebe meydanında, atların kışnemelerini, koşuşup uçarken kuşların cıvıltılarını duyarsın.*

آن یکی از حقد و دیگر ز ارتباط - آن یکی از رنج و دیگر از نشاط
12421- *Birisi kızgınlığından kışner, öbürü arkadaşları ile birleşme yüzünden cıvıldar. Biri derdinden bağırır, öbürü neşesinden...*

هر که دور از حالت ایشان بود - پیشش آن آوازاها یکسان بود
12422- *Fakat onların hallerini anlamaktan uzak olana, o sesler hep birdir.*
Bir misal daha:

آن درختی جنبد از زخم تبر - و آن درخت دیگر از باد سحر
12423- *Ağacın biri, balta yarasıyla kımıldar, diğer ağaç ise, seher vakti esen rüzgârla sallanır.*

بس غلط گشتم ز دیگ مرده ریگ - ز آنکه سر پوشیده می جوشید دیگ
12424- *Bu artakalas tencere yüzünden çok yanıldım. Çünkü kapağı kapalı kaynıyor.*
Buradaki tencereden maksat, insanlardır. Ağzı kapalı olması da onların içten pazarlıklı olması, mahiyetlerinin çabucak anlaşılmmasıdır.

جوش و نوش هر كست گوید بیا - جوش صدق و جوش تزویر و ریا
12425- *Herkesin kaynağı, sana "Gel!" der. Fakat o kaynağın, sadık olanı var, mürai olanı var...*

گر نداری بوز جان رو شناس - رو دماغی دست آور بوشناس
12426 *Eğer insanları yüzünden tanıyan gözlerin yoksa git de, kokudan anlayan bir dimağ edin.*
Kokudan anlayan, bir kişinin zahir halinden batınına intikal eyleyen mürşid-i kâmil demektir.

آن دماغی که بر آن گلشن تند - چشم یعقوبان هم او روشن کند
12427- *Öyle bir dimağ ki, hakikat gülşeninde dolaşır. Yakupların gözünü bile, o dimağ parlatır.*
Malum ya, Yakup'un a.s. Hazreti Yusuf'un hasreti ile ağlamasından gözleri görmez olmuştu. Sonra Yusuf'un a.s. gönderdiği gömlek, yüzüne sürülünce yeninden görmeye başladı. Hazreti Mevlâna, diyor ki: "Ey salik! Senin gözlerin hakikati görmüyorsa, bir mürşid-i kâmile iltica et."

هین بگو احوال آن خسته جگر - کز بخاری دور ماندیم ای پسر
12428- *Oğul! Buhara'dan uzak kaldık, Buharalı aşığın kıssasını geciktirdik. Artık, o yüreği yaralı aşığın ahvalini söyle.*

"AŞIĞIN MAŞUĞUNU BULMASI; BİR ŞEYİ ARAYANIN, ONU MUTLAKA BULACAĞININ BEYANI"
یافتن عاشق معشوق را و بیان آن که جوینده یابنده بود که فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ

کان جوان در جست و جو بد هفت سال - از خیال وصل گشته چون خیال
12429- *O genç, yedi sene sevgilisini bulmak için çare aramış, vuslat hayaliyle kendisi adeta hayal olmuştu.*

سایه‌ی حق بر سر بنده بود - عاقبت جوینده یابنده بود
12430- *Allah'ın inayet ve hidayeti gölgesi, kulun başı üstündedir. Bir şeyi arayan, o sayede bulur.*

گفت پیغمبر که چون کوبی دری - عاقبت ز آن در برون آید سری
12431- *Hız. Peygamber, buyurmuştur ki: "Bir kapıyı çalınca, o kapıdan bir baş zuhur eder."*
Hadis-i şerifte: "Bir kimse bir kapıyı çalar ve çalmaya devam ederse, kapı açılır, o da içeri girer" buyrulmuştur.

چون نشینی بر سر کوی کسی - عاقبت بینی تو هم روی کسی
12432- *Bir kimsenin mahallesinin kenarında oturursan, beklesen, nihayet o kimsenin yüzünü görürsün.*

چون ز چاهی می‌کنی هر روز خاک - عاقبت اندر رسی در آب پاک
12433- *Her gün kuyudan bir parça toprak kazarsan, akıbet temiz suya erişirsin.*

جمله دانند این اگر تو نگروی - هر چه می‌کاریش روزی بدروی
12434- *Sen tasdik etmesen de, cümle âlem bunu bilir ki: "Her ne ekersen, günün birinde o ektiğini biçersin."*

سنگ بر آهن زدی آتش نجست - این نباشد ور بباشد نادر است
12435- *Çakmak taşı demire vurunca, kıvılcım sıçramaz olur mu? Olsa bile, nadiren vaki olur.*

آن که روزی نیستش بخت و نجات - ننگرد عقلش مگر در نادرآت
12436- *Bir adamın bahtı yaver olmaz ve nasibinde kurtuluş bulunmazsa, o adam, ancak nadir olan şeylere bakar.*

کان فلان کس کشت کرد و بر نداشت - و آن صدف برد و صدف گوهر نداشت
12437- *Filan kimse, ekin ekti de mahsul almadı; filan kimse de sedef buldu, fakat içinde inci yoktu...*

بلعم باعور و ابلیس لعین - سود نامدشان عبادتها و دین
12438- *Keza, Belam bin Baur ile şeytana, ettikleri dini ibadetlerden fayda gelmedi der de...*

صد هزاران انبیا و رهروان - ناید اندر خاطر آن بد گمان
12439- *Yüzbinlerce peygamber ve evliyanın ibadetle yararlandıkları o su-i zan sahibinin hatırına gelmez.*

این دو را گیرد که تاریکی دهد - در دلش ادبار جز این کی نهد
12440- *O su-i zan sahibi, Belam ile şeytanın akıbetini hüccet tutar ki, onların kalbine zulmet getirir. Bedbahtlık, onun kalbinde zulmetten başka ne hasıl eder?*

بس کسا که نان خورد دل شاد او - مرگ او گردد بگیرد در گلو
12441- *Çok kimse var ki, sevinçle ekmek yerken, o ekmek boğazında kalır da, ölümüne sebep olur.*

پس تو ای ادبار رو هم نان مخور - تا نیفتی همچو او در شور و شر
12442- *O halde, ey bedbaht kimse! Sen de, o boğazında ekmek kalıp da boğulan kimse gibi tıkanıp ölmek için, ekmek yeme!*

صد هزاران خلق نانها می‌خورند - زور می‌یابند و جان می‌پرورند
12443- *Yüzbinlerce halk ekmek yer, onunla can besleyip kuvvet bulur.*

تو بدان نادر کجا افتاده‌ای - گر نه محرومی و ابله زاده‌ای
12444- *Eğer, o idrakten mahrum budala oğlu değilsen, böyle nadir vukuata neden düşüp bağlandın?*

این جهان پر آفتاب و نور ماه - او بهشته سر فرو برده به چاه

12445- Bu dünya, güneşin ziyası ve ayın nuru ile münevverken, nadiren zuhur eden vakıalara bağlanan kimse, o dünyayı bırakmış da, başını kuyuya sokmuş.

که اگر حق است پس کو روشنی - سر ز چه بردار و بنگر ای دنی

12446- “Eğer dünyada güneş ve ay varsa, aydınlık nerededir?” deyip duran, ey deni kimse! Başını kuyudan çıkar da, etrafına bak!

جمله عالم شرق و غرب آن نور یافت - تا تو در چاهی نخواهد بر تو تافت

12447- Bütün dünya... Doğu, batı o nurla nurlanmıştır. Fakat sen kuyuda bulunduğun için, o nur seni aydınlatmıyor.

چه رها کن رو به ایوان و کروم - کم ستیز اینجا بدان کالچ شوم

12448- Kuyuyu terk et de, bağlar bahçeler tarafına git. Bu hususta inat edip durma ki, inat ve cidal uğursuzdur.

هین مگو کاینک فلانی کشت کرد - در فلان سالی ملخ کشتش بخورد

12449- Aklını başına al da, “Fılan kimse, filan sene ekin ekmişti. Lakin ekinini çekirge yedi...”

پس چرا کارم که اینجا خوف هست - من چرا افشانم این گندم ز دست

12450- O halde, ben niçin ekeyim, çekirge tehlikesi vardır! Niçin elimdeki bu gıdayı, böyle tehlikeli bir işe serpeyim?” deme.

Hazreti Mevlâna, birkaç beyit evvel: “Her ne ekersen, bir gün biçersin” demişti. Buradaki ekimden maksat, taat ve ibadatta bulunmaktır. Hadis-i şerifte, “*Dünya ahiretin tarlasıdır*” buyrulmuştur.

Ekini çekirge yemesi yahut başka bir afete uğraması gibi bazı nadir vakıalar olursa da, ekilenin biçilmesi umumî kaidedir. Taat ve ibadat ekenlerin sevap mahsulü biçecekleri de şüphesizdir. Binaenaleyh, böyle nadir vukuata bağlanıp da “Güneşin ziyasıyla ayın nuru nerede?” diyenler taat ve ibadatta bulunmayanlar gibidir. Aydınlığı görmek için başını kuyu ağzına sokmak değil, oradan çıkarıp gökyüzüne tevcih etmek gerektir.

و انکه او نگذاشت کشت و کار را - پر کند کوری تو انبار را

12451- Ekin ekmeyi, yani taat ve ibadatta bulunmayı terk etmeyen kimse, senin vehmin ve tembelliğine rağmen, ambarını, yani o malının sevap hanesini doldurur.

Hazreti Mevlâna, bu nasihatlerden sonra kıssaya avdetle diyor ki:

چون دری می‌کوفت او از سلوتی - عاقبت دریافت روزی خلوتی

12452- O genç âşık da, ümitle bir kapıyı çalıp duruyordu; nihayet bir gün, sevdiğiyle halvet oldu ve vuslata erdi.

جست از بیم عسس شب او به باغ - یار خود را یافت چون شمع و چراغ

12453- O âşık, bekçinin korkusundan gece vakti bir bağa girmiş, sevgilisini orada mum ve kandil gibi ziya verir bir halde bulmuştu.

گفت سازنده‌ی سبب را آن نفس - ای خدا تو رحمتی کن بر عسس

12454- O âşık, Müsebbib-ül Esbab Cenab-ı Hakk'a hamederek dedi ki: "Ya Rabbi, sen bekçiye rahmet et."

Çünkü ondan korkup bağa girmesi, sevgilisini bulmaya sebep olmuştu.

ناشناسا تو سببها کرده‌ای - از در دوزخ بهشتم برده‌ای

12455- Yine o genç âşık, diyordu ki: "İlahi! Sen anlaşılmaz sebepler yaratmışsın, beni cehennem kapısından, cennete götürmüşsün."

بهر آن کردی سبب این کار را - تا ندارم خوار من یک خار را

12456- Benim bir dikenini bile hor, hakir tutmam yüzünden, bu bekçi işini sebep kılmışsın.

Bazı haller vardır ki, iptidasında kerih görünür, fakat sonu hayır olur ki, Cenab-ı Hakk:

Arapça, Sure Bakara ayet 216

"Olur ki bir şey hoşunuza gitmezken o, sizin için hayırlı olur" buyurmuştur. Kısada olduğu gibi, o genç âşık, bekçinin kovalamasını hoş görmemiş, lakin ondan kaçıp bağa girdiği için sevgilisini bulmuştur.

Hazreti Mevlâna, bundan sonra diyor ki:

در شکست پای بخشد حق پری - هم ز قعر چاه بگشاید دری

12457- Allah, ayağı kırılmış olana kanat verir; kuyunun dibinden de, bir kurtuluş kapısı açar.

Onun için insan bir felâkete uğrayınca ye'se düşmemeli, Cenab-ı Hakk'ın zuhur edecek lütuf ve keremini beklemelidir. Denilmiştir ki: "Müşküller kapısını açan Hakk Sübhanehu, eğer bir kapıyı kaparsa binlerce necat kapısını açar."

Cenab-ı Pir, lisan-ı ilahîden diyor ki:

تو مبین که بر درختی یا به چاه - تو مرا بین که منم مفتاح راه

12458- Ey kulum! Sen kendinin ağaç üstünde yahut kuyu dibinde kaldığına bakma. Benim lütuf ve keremime bak ki, hidayet ve necat yolunu açan benim.

Bundan sonra Hazreti Mevlâna:

گر تو خواهی باقی این گفتوگو - ای اخی در دفتر چارم بجو

12459- Ey birader! Hikâyenin alt tarafını anlamak istersen, Mesnevî'nin dördüncü cildini ara.

diyerek üçüncü cilde nihayet veriyor.

-----11. CİLDİN SONU-----